

బాలబంధు బి.వి. నరసింహారావు

సంపూర్ణ రచనల సంకలనాలు

3

- జీవన రేఖలు • బి.వి.వ్యాసాలు • బి.వి గురించి స్నేహితుల వ్యాసాలు
- చలంతో లేఖలు (సంజీవదేవ్‌గారి ముందుమాట)

జీవనరేఖలు

(ఆత్మకథ)

బి.వి. వ్యాసాలు

బి.వి.గారి గురించి

స్నేహితులు, పరిచయస్తుల వ్యాసాలు

చలంతో లేఖలు

(సంజీవదేవ్ ముందుమాట)

“బాలబంధు”

జీవనరేఖలు (ఆత్మకథ)

బి.వి. వ్యాసాలు

బి.వి.గారి గురించి

స్నేహితులు, పరిచయస్తుల వ్యాసాలు

చలంతో లేఖలు

(సంజీవదేవ్ ముందుమాట)

బాలబంధు సంపూర్ణ రచనలు

ప్రధమ ముద్రణ

బి.వి. శతజయంతి సంచికలు, మూడు భాగాలు విడిగా - ఆగస్టు 15, 2013

రూపకల్పన .. పెద్ది సాంబశివరావు, 94410 65414

Teluguthejam.com

సహాయం.. గాలం రమేష్, యస్. చంద్రిక

విషయసూచిక

బాలవాఙ్మయం

ఆంధ్రప్రదేశ్ విద్యాశాఖామాత్యులు శ్రీ మండలి వెంకటకృష్ణారావు గారు ఆ మధ్య "పిల్లలలోని స్నేహం, సౌశీల్యం, శాంతి కాముకత, క్రాంతి భావుకత పెద్దలకు, దేశానికి ఆదర్శం కావాలి. తెలుగు మాతృభాషగా గల బాలలందరిలోను ఒక సమగ్ర సంఘటిత చైతన్య శక్తిని పెంపొందించవలసిన అవసరం ఉంది. బాలల ఆలోచనలు, అభిరుచులు, ఆశలు, ఆశయాలు జాతి జీవనగతిని నిర్ణయిస్తాయి. వాళ్ళ ఆటపాటలు, చదువుసంధ్యలు, వాళ్ళ మనోవికాసానికి ముఖ్య సాధనాలు. మాతృభాష వాళ్ళ సర్వతోముఖ పురోగమనానికి పునాది" అని ఎంతో గొప్పగా తమ అభిప్రాయం వెలిబుచ్చారు.

పై అభిప్రాయాన్ని పురస్కరించుకొని ఈ సమయాన ఆంధ్రులందరూ బాలవాఙ్మయాన్ని ఆది నుండి నేటివరకు రూపొంది ప్రచారమందున్న దానిని సమగ్రంగా సమీక్షించి ఒక చక్కని వివేచనను పొందాలి. అంతేకాదు ఈ సారస్వతం భవిష్యత్తులో పిల్లల సర్వతోముఖాభివృద్ధి కెలా తోడ్పడుతుందో నిర్వచించి, నిర్ణయించాలి. ఈనాటి మన ఆలోచనలు ఆశలు, ఆశయాలు రేపటి వారి కెంతో వెలుగుబాటలు కాగలవు. ఎలలేని మేలు చేకూర్చగలవు.

౧... 1

"బాల్యం వంటిదే బాలవాఙ్మయం. బాల్యంలో సూచన ప్రాయంగా గోచరించిన లక్షణాలే తరువాతి దశలలో వికసిస్తాయి." *బాలబంధు*

అలాగే బాలవాఙ్మయంలో అంకుర ప్రాయంగా కానవచ్చిన కవితాలక్షణాలే ప్రౌఢ రచనల్లో అనలుగా కొనలుగా అల్లుకొని వ్యాపిస్తాయి. సరళాక్షర సంపద, యతిప్రాసల పొందిక, లయగతి ఆంధ్ర కవితకు అవతారంనాడే అమరినవన్న సత్యం ఈ బాలవాఙ్మయం ప్రస్ఫుటం చేస్తుంది.

బాలవాఙ్మయం జానపద వాఙ్మయంలో ఒక ప్రత్యేక విభాగం. ఇది లయాత్మకమైన గేయ రూపంలోనే ఉంది. ప్రపంచంలో ఏ వాఙ్మయంలోనైనా కవిత్వం తొలుత గేయ రూపంలోనే అవతరించింది. తరువాత క్రమం పద్యగద్యం.

ప్రకృతి ప్రథమావస్థ చలనం, బాల ప్రకృతిలో చలనం అంటే స్పందనం పుష్కలంగా వుంటుంది.. ఊహావేశం ఉరకలు పెడుతూ ఉంటే లయస్పందనానికి ఊహావేశం తోడైనప్పుడు ఆశువున కవిత్వం అప్రయత్నంగా వెలువడుతుంది. సరిగా బాల వాఙ్మయ సృష్టి ఇలాగే జరిగింది. ఈ సృష్టి కర్తలు పిల్లలు, పిల్లల మనస్సు కలిగిన తల్లులు, దాదులు, పెద్దలు ఎందరో చెప్పలేము.

డాక్టర్ బి.రామరాజు గారన్నట్లు "మానవుడు నాగరికతా సౌధ నిర్మాణానికి పునాదులు త్రవ్వేటప్పుడు, అప్రయత్నంగా, అనాలోచితంగా అతని నుండి వెడలిన పృధ్వీగంధ సంవాసితాలైన మాటలు గంధవహుడు బాటల్లో పాటలై దేశ పరిభ్రమణంలో ఒకచోట విరిగి మరియొక చోట, ఇంకొక చోట పెరిగి జానపదగేయమయ్యింది."పామరులైన జానపదులు ప్రకృతి ప్రత్యణువుకి పులకించి ఆపుకోలేక ఆనందావేశంలో ఋక్కులు గానం చేసిన ఋషుల వలె అప్రయత్నంగా అర్థానికిమించిన అందమైన మాటల మానికతో పాటలు కట్టిపాడారు.

ఈ పాటలను ఆస్వాదించడానికి సహృదయత ఒక్కటే చాలదు. సానుభూతి కూడా కావాలి.

ప్రాచీన బాల గేయాలు వ్రాయబడలేదు. అవి అలేఖ్యం (un- written). ఒకరి నుండి ఒకరు వింటూ, పాడుకుంటూ, వాక్ప్రచారం వల్ల వాటిని భద్రపర్చుకుంటూ వచ్చారు. లోకుల వాక్కులందే అవి పుట్టి పెరిగినవి.

బాల వాఙ్మయంలో జాతీయతా ముద్ర సుస్పష్టం. జాతి జీవనం పూర్తిగా ప్రతిబింబిస్తుంది. తెలుగు బాలలు తీయతేనె మాటలు, చిత్రమైన ఆట ఊహలు పోహలు, వింతలు వినోదాలు సమస్తం వ్యక్తమౌతాయి.

ఇందులో కథా వస్తువు జనసామాన్యానికి సుపరిచితం. భాష సులభ గ్రాహ్యం, శైలి నిరాడంబరం, నిర్మలం. పది మందీ పాడుకోడానికి అనుకూలంగా ఉండే లయఫణితులు ఇందులో అనేకం.

విశేషమేమంటే జానపద వాఙ్మయంలో సామాన్య ప్రజానీకానికి సముచిత స్థానం ఉంది. సంతోషం పంచుకోవడంలో అందరూ సమానమే నన్న భావం నెలకొంది. జానపద సాహిత్యానికి విమర్శకుల దృష్టిలో ఉన్నత స్థానం లేకపోయినా భవిష్యత్ సాహిత్యానికది ప్రాతిపదిక కాకపోలేదు.

ఈ గేయ రచనా కాలం, కర్తృత్వం తెలియదు. నన్నెచోడుడికి, నన్నయకు పూర్వమే ఇట్టి గేయ రచనలు పెక్కులు తెలుగునాట కలవన్న నిదర్శన లున్నవి. నన్నెచోడాదులు ఇలాంటి వాటిని పేర్కొన్నారు. పాల్కురికి సోమనాధుడు ప్రచారములో ఉన్న కొన్ని ఆటల పేర్లు ఇలా పేర్కొన్నాడు:

పొందంగ ' రాగుంజ పో గుంజ లాట'
కుందెన 'గుడి గుడి గుంచంబు లాట'
'అప్పల విందుల యాట' పల్మారు.

చప్పట్లు వెట్టెడు ' గురిగింజ లాట'
'చేరబొంతల యాట', 'చిట్ల పొట్లాట'
'గోరెంతలాట', 'దాగుడుమూతలాట'

ఆనాడు పిల్లలకు పాటలు లేని ఆటలంటూ సామాన్యంగా లేవేమో ననిపిస్తుంది. అంతేకాదు నాటి పల్లె ప్రజలు ఉత్సాహంగా తాముచేసే ప్రతి పనికి ఊతగా పాటలను ఉపయోగించే వారు. నేటికీ మన గ్రామ సీమల్లోఈయలవాటుంది. పాటల ప్రభావం బ్రతుకుబాటలో అనివార్యం.

చిన్న పిల్లల పాటలు ఇన్ని రకాలని చెప్పడానికి అలవికాదు. వాళ్ళ ఊహల వలె అవి అనంతం, ఈ పాటలు కొన్ని యావదాంధ్రకు చెందినవి, కొన్ని చాళుక్యసీమకు (సర్కారు జిల్లాలు) కొన్ని కాకతి సీమకు (తెలంగాణా) కొన్ని రాయలసీమకు ప్రత్యేక ప్రత్యేకంగా చెందినవి ఉన్నాయి. ఆయా మండలాలు ముద్రలు యాసలు కలిగిఉన్నాయి. ప్రాంతం నుండి ప్రాంతానికి ప్రయాణం చేసినప్పుడు ఇందులో చేర్పులూ మార్పులూ జరుగుతూ వచ్చాయి.

ప్రాచీన గేయ వాఙ్మయం మనకు తరతరాల నుండి సంప్రాప్తమైన జాతీయ సంపద. అనాదరణ వల్ల, అశ్రద్ధ వల్ల అధిక భాగం కోల్పోయాము. సహృదయులు, సారస్వత ప్రియులు కొందరు ఈ యమూల్య సంపదను కొంత మట్టుకు సంపాదించి మన కందించారు. వారికి తెలుగు వారెంతైనా ఋణపడి ఉంటారు. ఈ వాఙ్మయ సేకరణలో, వివరణలో, తోడ్పడింది ముఖ్యంగా వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రి, జి. ఆర్. సుబ్రహ్మణ్యం, పి. రామచంద్రరావు, పురాణం సూరిశాస్త్రి, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ, గిడుగు రామమూర్తి, గిడుగు వేంకట సీతాపతి, టేకుమళ్ళ అచ్యుత రావు, టేకుమళ్ళ రాజగోపాలరావు, టేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు, నేదునూరి గంగాధరం, తూమాటి దొణప్ప, బి. రామరాజు, శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి, గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య గారలు మొదలైనవారు.

ఈ వాఙ్మయ ప్రచురణకు తోడ్పడిన పత్రికలు గ్రంథాలు జనవినోదిని పత్రిక, ఆంధ్ర గ్రంథాలయ సర్వస్వము, కృష్ణా పత్రిక, Indian Antiquary. భారతి, గృహలక్ష్మి Modern Review. ప్రతిభ, గిడుగు రామమూర్తి గారి వ్యాస సంగ్రహం, South Indian Research, టేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు గారి "సాంప్రదాయిక విజ్ఞానం", వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారి "బాలభాష" గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య గారి "నవ్వులు-పువ్వులు", డాక్టరు బి. రామరాజు గారి 'తెలంగాణా పల్లె పాటలు', ఆంధ్రప్రదేశ్ సంగీత నాటక అకాడమీ వారి సహాయంతో ప్రచురితమైన 'త్రివేణి' (ఆంధ్ర దేశ జానపద గేయ సంపుటి) ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు హైదరాబాదు వారి 'బాల సాహిత్య మాల' మొదలైనవి.

వివిధ విభాగావరణలు గల ఈ గేయాత్మక బాల వాఙ్మయాన్ని స్థూలంగా దర్శిద్దాం. బిడ్డలను దొడ్డ వరాలుగా ఎంచి, వారిని కన్నందుకు తమ జన్మ ధన్యమైనదని భావించి ఆనందించే మాతృమూర్తుల భావాలు మల్లెల సౌరభాలు,

లాభమ్మొ లాభమ్మొ ఏమి లాభము
కొడుకులను గంటేను కోటి లాభమ్మొ,
కన్న కానుపు లెల్ల కడు చక్కనైతె.
కన్నుల పండుగే కన్నతల్లికిని.

నిద్ర నుండి బిడ్డను "మేలుకో నా తండ్రి మేలుకోవయ్య మేలుకొని లోకాలు ఏలుకోవయ్య" అని లేపి,

"ఊఁ ఊఁ ఉంగన్న ఉగ్గుపాలు ఇందన్న' అని ఉగ్గు పెడుతుంది. 'జీర్ణం జీర్ణం వాతాపి జీర్ణం, గుజ్జాలు తిన్న గుగ్గిళ్ళు జీర్ణం' అని కుడికాలు ఎడమచేయి, ఎడమ కాలు కుడిచేయి పట్టుకొని సుతారంగా లాగి బిడ్డకు చిన్న వ్యాయామ మిస్తుంది. తరువాత పాలిచ్చి ఊయల్లో పరుండబెట్టి లాలి పాటలు ఆలపిస్తుంది. జోల పాటలు పాడి నిద్రబుచ్చుతుంది.

వింత వింత గతుల్లో సాగే లాలి పాటలు, జోల పాటలు –

1. జో అచ్యుతానంద : జో జో ముకుందా :
లాలి పరమానంద : రామ గోవిందా :

2. శ్రీరమ్మ దేహ లాలీ మా ముద్దు
చిన్నారి కూన కూలీ
గారాల కూచి లాలీ, మా యప్ప
కంజాత నయన లాలీ.

ఈ పాటలు, భాష శైలి బట్టి చూస్తే ప్రౌఢ కవుల రచనలనిపిస్తాయి. ఏనుగు లక్ష్మణ కవి పెద్దాపురం రాజకుమారుని మీద చెప్పిన ఒక పాట -

అప్పా రావోయీ ఒప్పులు కుప్పా రావోయీ
తప్పటడుగూ విడుచూనూ మా తండ్రి రావోయూ.
అంగిలోపలా నీ బొజ్జా ఆకలి గొన్నాదీ.
బంగారు నా తండ్రి నీకు పాలుపోసేనూ.
పాలూ బువ్వాతినీ తొట్టెలో పవ్వాళించీతే
లాలీ పాటాలాతో నిన్ను జోలా పాడేనూ

ఇలాంటిదే మరొక కవికృత గేయం:

చిన్నారి పొన్నారి చిరుత కుఱ్ఱడ రారః
అయ్య రారః చక్కనయ్య రారః
అల్లారు ముద్దుల పిల్లవాడా రార :
అప్పరారః కూర్మి కుప్ప రార
రత్నాల చిటిముల్లె రారః నవ్వం బువ్వ

తోట రారః ముద్దు మూట రార
ముత్యాల క్రోవిరా ముచ్చట్ల దీవిరాః
పల్కు వెన్నెల చిన్న చిల్క రారః
కన్న కాచీ రార : గారాల కూచి రాః
నాన్న రారః చిన్నియన్న రారః
ఆడ రారః నవ్వులాడ రారః పల్కు
లాడ రారః కుల్కులాడ రారః"

ఈ పాట అందరికీ పరిచితంః

గోరంత దీపమ్మ కొండలకు వెలుగు.
గోపాలకృష్ణమ్మ గోవులకు వెలుగు
మాడంత దీపమ్ము మేడలకు వెలుగు.
మా చిన్ని అబ్బాయి మా కళ్ళ వెలుగు....

ఏడ్చే కుమారుని అనునయిస్తూ తల్లి .

"ఏడవకు ఏడవకు వెర్రి నా తండ్రి
ఏడిస్తే నీ కళ్ళ నీలాలు కారు.
నీలాలు కారితే నే చూడలేను'
పాలైన కారవే బంగారు కళ్లః అని పాడుతుంది.

ఉయ్యాలలోని బిడ్డ చంక కెక్కినప్పుడు అమ్మ వానికి చందమామను చూపిస్తూ -

చందమామ రావె జాబిల్లి రావె
కొండెక్కి రావె గోగుపూలు తేవె
బండెక్కి రావె బంతిపూలు తేవె అని పాడుతుంది.

చిట్టి పిడతలో వండిన మెత్తని అన్నం గుజ్జుగా చేసి, గోరుముద్దలు గుజ్జు ముద్దలు చేసి 'అమ్మ ముద్ద - 'నాన్న ముద్ద' అని 'దొంగొస్తాడో దొరొస్తాడో" అని బులిపిస్తూ మరపిస్తూ అన్నం తినిపిస్తుంది..

కాస్త కూర్చో నేర్చిన బాలుని అమ్మ-
రక్ష రక్ష సంధ్య రక్ష : దిస్య రక్ష : దీపరక్ష
చిన్ని నా అబ్బాయికి శ్రీరామరక్ష అంటూ.
హాయి హాయి హాయి: ఆపదలు కాయి' అంటూ...
"తారంగం తారంగం తాండవకృష్ణా తరంగం'- అంటూ
'తిందాం తిందాం అంటుంది ఒకవేలు. ఎట్లా తిందాం అంటుంది ఒకవేలు' -
అంటూ రకరకాలైన పాటలు పాడి రకరకాలుగా ఆడించి అలరిస్తుంది..

పిల్లలు ఇంచుక పెద్దవాళ్లయినప్పుడు అమ్మ వాళ్లనాడించ వలసిన అవసరం లేదు. అమ్మ పాటలూ వాళ్లకవసరం లేదు. తామే ఆడుకోగలరు పాడుకోగలరు. ఆడపిల్లలకు ప్రత్యేకమైన ఆటలూ పాటలున్నాయి. మగపిల్లలకు ప్రత్యేకమైన ఆటూ పాటలున్నాయి. అందరికీ సంబంధించిన ఆటలూ పాటలున్నాయి. ఆటల్లో పాటల్లో నిమగ్నమైన పిల్లలు తమ బోసినవ్వుల్లో వెన్నెలలు విరియిస్తారు. పసిహృదయ తంత్రులను మీటే పదగతి ఆ పాటల్లో ఎంతో ఉంది. భావాల కంటే దీనిదే ప్రథమ స్థానం. బాలలకు కావలసింది ఆనందానుపానం. - అంటూ

ఈ పాటలు మాత్రగణ బద్ధాలు మూడు, నాలుగు, ఐదు, ఆరు, మాత్రల గతుల్లో త్రిశ్ర, చతురశ్ర, ఖండ, మిశ్ర గతుల్లో సాగుతాయి.

బాలబాలికల తొక్కు పలుకులతో ప్రశ్నోత్తరాలుగా ముక్త పదగ్రస్తంలో సాగిన ఒకపాట -

పిట్టమ్మా పిట్ట: ఏమిపిట్ట ? చిలక పిట్ట

ఏమి చిలక? తెలుపు చిలక

ఏమి తెలుపు? హంస తెలుపు ..ఇలాగ

1. కాళ్ళాగజ్జి కంకాళమ్మా 2. చెమ్మచెక్క చేరడిసి మొగ్గ 3 ఒప్పులకుప్పా ఒయ్యారి భామా : సీతమ్మవాకిట చిరుమల్లె చెట్టు (సందె గొబ్బి పాట) 5, ఒక్కా ఓ చెలియా రెండూ రోకళ్ళూ, మూడూ ముచ్చిలుక, నాలుగు నందన్నా : (గచ్చకాయలాట) 6. తద్ది పాటలు 7.గుజగుజ బొమ్మల పెళ్ళి పాటలు 8. రేకుల పాట 9. కొండమీద వెండిగిన్నె, కొక్కిరాయి కాలు విరిగి - ఇవి ఆడపిల్లల కనువైనవి.

1. దాగుడుమూతలు 2 గుడుగుడు గుంచం 3. నాలుగు స్తంభాలాట 4. బలాబలాలాట (Tag of 'War) 5. జడిపించే పాట, నూకలు పెడతా మేకలు కాస్తావ్? 6. తప్పట్లోయ్ తాళాలోయ్ దేవుని గుళ్లో బాజాలోయ్ అనేవి కూడా ఆడపిల్లల ఆటపాటలే.

చెడుగుడు, గోలీలు, బొంగరాలు, బంతాట మొదలైనవి మగ పిల్లల ఆటలు.

పిల్లలకు పరాచికాలు, నవ్వు పట్టించటాలు, వరస పాటలు అంటే ప్రత్యేకమైన ఇష్టం

1. బావా బావా పన్నీరు బావను పట్టుక తన్నేరు..

2. వదినగారూ మీరు వాసి గలవారు వండబోయినచోట కుండ నాకేరు

3 చక్కిలాల బుట్ట చంకబెట్టుకొని సభలోన మా బావ సంగీతపరుడు.

4. అత్తింటి కోడలూ అలిగిపడుకుంది . అలుకల్లు తీర్చవే ములుకుల్లకర్ర

5. వదినా వదినా వల్లంకి పిట్టా గదిలో పెట్టా, గంజినీళ్లు కొట్టా :

పొడుపు కథ పాటలు పిల్లలకు ఆసక్తి గొలిపి, వాళ్ల నాలోచింప జేస్తాయి.

1.వంకర టింకర మాను వయ్యారి మాను

మామ లెక్కే మాను మా మారొచ్చే మాను. (పల్లకి)

2 చెయ్యని కుండ, పొయ్యని నీళ్లు
వెయ్యని సున్నం తియ్యగ నుండు, (కొబ్బరికాయ)
3. ముక్కు మీదకెక్కు రెండు చెవుల నొక్కు
టక్కుటక్కు సొక్కు జారితే పుటుక్కు, (కళ్ల జోడు)
4. చింపిరి చింపిరి గుడ్డలు , ముత్యాలవంటి బిడ్డలు (మొక్కజొన్న కండె)
5. అడవిలో పుట్టింది, అడవిలో పెరిగింది.
మా యింటి కొచ్చింది. తైతక్కలాడింది. (కవ్వం)
6 గోడమీద బొమ్మ గొలుసుల బొమ్మ
వచ్చిపోయే వారికి వడ్డించు బొమ్మ (తేలు)

7. పచ్చని పెట్టెలో విచ్చుకోనుంది.
తెచ్చుకోబోతేను గుచ్చు కుంటుంది. (మొగలి పువ్వు)

తరువాతదశ పిల్లలు మరికొంత పెద్దపాటలు పాడుకొంటారు. ప్రకృతి వర్ణన గీతాలు : ఎత్తు పలుకుతున్న పదాలు, ప్రశ్న జవాబులతో గొలుసుకట్టుగా సాగే గీతాలు, కథా గీతాలు, ముక్త పదగ్రస్తాలతో నడిచే కొంచెం ప్రౌఢగీతాలు పాడుకొని ఆనందించగలరు.

("కృష్ణమ్మ' అన్న ఎత్తు పలుకు గలిగి, బువ్వ, పప్పుకూర, నెయ్యి, పెరుగు, అనే భోజన పదార్థాల వరుస క్రమం కలిగి, అవ్వ బువ్వ, అప్పుపప్పు, బీరకూర, చెయ్యి నెయ్యి, పొరుగు పెరుగు అనే అనుప్రాస అందం కలిగి ''అమ్మ కామాక్షమ్మ'ను మ్రొక్కడంలో ముగింపు కలిగిన పాట అన్నివిధాలా చాల గొప్పది. ఈ రకం పాటలింకా ఉన్నాయి. 'వానలు కురిసే దెందుకురా?" అన్నది గొలుసుకట్టుగా సాగే ప్రశ్నోత్తరాల పాట. సత్యపురుషులగన్న సాధ్వి పేరేమి?" అన్నది రామకథా గీతం. సూర్యనారాయణా వేదపారాయణా' అన్నది ప్రకృతి (సూర్యుని) వర్ణనగీతం. ఇలా తుమ్మెద పాటలు, వెన్నెల పాటలు, కోవెల పాటలు, ఆనందపదాలు, పర్వతపదాలు, వాలేశు పదాలు మొదలైన పాటలెన్నో వున్నాయి.. పిల్లల బుర్రల్లో మౌలికమైన భావాలను నాటడానికి ఉద్దేశించిన పాటలు కొన్ని ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు:

1. విద్యలేకుంటేను విభవమ్ము రోత
   వినయమ్ము లేకుంటే విద్యలూ రోత.
2. కానివారితోను కావించు చెలిమి
   కట్టె విరిచి పొయిని పెట్టినట్లుండు
3. అయినవారితోను కావించు చెలిమి
   ఆకు మడచి మడత పెట్టినట్లుండు.
4. ఉన్న ఊరూ విడిచి ఉండనే లేము
   కన్నతల్లిని విడిచి ఘడియుండ లేము.

5. జపతపంబుల కన్న, చదువు సాములు కన్న,
   ఉపకారమే మిన్న, ఓ కూనలమ్మా

ఈ ప్రాచీన బాలవాఙ్మయంలో వాస్తవికత, స్వచ్ఛందత, అమాయకత కొట్టవచ్చినట్లు కనబడతాయి. విద్యాగంధం నాగరికతా వాసన అంటని జానపదుల్లో సంస్కారం ఉండదని కాని, విద్యాధికులైన నాగరికులలోనే సంస్కారం ఉంటుందని కాని భావించడానికి వీలులేదు. సంస్కారం పుట్టుకతో వచ్చే ఒక సహజగుణసంపద. అది పరిసర ప్రభావం చేత పరిఢవిల్లుతుంది. అదొక వరం. పవిత్రము, ప్రశాంతము అయిన పల్లెవాసుల ఉల్లములందు, జీవితము నందు నిండుగా ఉన్న సంస్కార సంపదకు నివ్వాళులెత్తింది ఈ వాఙ్మయం. ఈ చూపుతోనే వాటికి విలువిచ్చి వెలగట్టాలి. నేటి మన సంఘంలో 'విద్యాధికులం', 'నాగరకులం' అని చెప్పుకొనే వారిలో ఎంతమంది సంస్కార విహీనులూ, మానవతా విదూరులూ ఉన్నారో మనం చూస్తునే ఉన్నాం...

ఈ వాఙ్మయ పరిశీలన బట్టి మనం గ్రహింప వలసింది మరొక్కటుంది. ఏమంటే జానపద వాఙ్మయం ప్రాచీన కాలానికి చెందిందని, అర్వాచీన కాలానికి చెందదని చెప్పడం సబబుకాదు. ఇది ప్రాచీన కాలంలో వేరుదన్ని, దేశకాలానుగుణంగా నవనవోన్మేష మందుతూ అవ్యాహతంగా, అవిచ్ఛిన్నంగా ప్రవహించే పవిత్ర నిర్ఝరిణి లాంటిది. దీనికున్న స్థానం, గౌరవం ఎప్పటికీ తరగనిదీ చెరగనిదీ.

ు 2

బాల వాఙ్మయంలో నూతన శకారంభకులుగా శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగం గారిని, శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారిని పేర్కొనవచ్చు. జాతి యొక్క అజ్ఞాన స్థితిని అంధానుసరణ స్థితిని గుర్తించి, వారు ప్రజల్లో తగిన ఆలోచననను, హేతువాదాన్ని కల్పించ బూనుకొన్నారు. ఆ మహా సంస్కర్తలు బాలవాఙ్మయానికి నవజీవాన్ని ఆశను ప్రసాదించిన ఆదిమూర్తులు.

పాఠ్యపుస్తకాల్లో సంస్కరణాత్మకమైన మార్పులను తెచ్చిన ఘనత వీరేశలింగం గారికే దక్కుతుంది. అటు జానపద గాథలను ఇటు విజ్ఞానశాస్త్ర విషయాలను సమన్వయ దృష్టితో సంతరించి వాచక పుస్తకాలను తయారుచేశారు. అలాంటి చక్కని పుస్తకాలను మరెవ్వరూ తయారు చేయలేక పోయారు. వారి పిమ్మట చింతా దీక్షితులు గారొక్కరే వాచకాల్లో ఆ మార్గం అనుసరించి సుసంప్రదాయం నెలకొల్పారు.

వీరేశలింగంగారు యీసపు కథలను ఇంగ్లీషునుండి తెలుగుభాష కనుకూలంగా నీతి పద్యాలతో వచన రూపాన అనువదించి రెండు సంపుటాలుగా 1899 లో ప్రకటించారు. చిన్నచిన్న కథలు, భాష సులభ గ్రాంథికం. కొన్ని కథలు పూర్తిగా పద్యాలలోకి కూడ అనువదించారు. ప్రతి కథ చివర ఒక గీతపద్యాన్ని చేర్చారు. అందులో కొన్ని పాదాలు:

1.బూటకములైన విద్యలు నూటి కంటే
ఉత్తమంబైన సద్విద్య ఒకటి మేలు.
2. అరసి చూడంగ ఐకమత్యంబుతోడ
ఉర్వి సరివచ్చు బలము వేరొకటి లేదు.

3. కరుణగల మిత్రుడైనది కానిదియును.
కష్టకాలంబుననె సుమ్ము కానవచ్చు.
4. సర్వ విధముల తనతోడి సములతోడ
చేయుమైత్రియె సర్వదాశ్రేయమిచ్చు,

గురజాడ అప్పారావుగారు పిల్లలు మొదలుకొని సామాన్య ప్రజలందరూ సులభంగా అర్థం చేసుకొనే వ్యావహారిక భాషను, ముత్యాల సరాలవంటి దేశి కవితా ఛందో రీతులను స్వీకరించి' కన్యక', 'పుత్తడి బొమ్మ పూర్ణమ్మ' అనే కరుణరస భరితాలైన గేయకథలను అందించారు. సంస్కరణాయుతమైన కొత్త చూపు, ఆలోచన, ప్రజలకు కలిగించారు. అప్పారావుగారి గొప్ప గీత.

దేశమును ప్రేమించుమన్నా
మంచియన్నది పెంచుమన్నా
వట్టిమాటలు కట్టిపెట్టోయ్
గట్టిమేల్ తలపెట్టవోయ్
పాడి పంటలు పొంగిపొర్లే
దారిలో నువు పాటు పడవోయ్
తిండి కలిగితె కండ కలదోయ్.
కండ కలవాడేను మనిషోయ్
ఈసురో మని మనుషులుంటే
దేశమే గతి బాగు పడునోయ్
దేశమంటే మట్టి కాదోయ్
దేశమంటే మనుషులోయ్
అన్నదమ్ముల వలెను జాతులు
మతము లన్నీ మెలగ వలెనోయ్ ।
మనసు లొకటై మనుషులంటే
జాతియన్నది లేచి పెరిగీ
లోకమున రాణించునోయ్

పిల్లల మనఃక్షేత్రాల్లో అదనులో పడే మేలి విత్తనాలు ఈ గీతంలోని భావాలన్నీ వీరేశలింగంగారి పద్ధతిని కొంత వేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు అనుసరించారు. పిల్లలకోసం 122 చిన్న చిన్న 'బాల విజ్ఞాన కథలు' ఒక పుస్తకంగా ప్రకటించారు. హృద్యమైన వాడుక భాష ప్రతికథ చివర నీతిని సూచిస్తూ అనుప్రాసంతో ఒక ద్విపదను చేర్చారు. ఆ ద్విపదలు కొన్ని:

1. రవ్వంత చెడ్డలో వ్రాలితినేని
కొండంత మంచికి కొందువు హాని

2. మంచి చెప్పిన చేయమానిన వాడు.
ఇంచు మించుగ సుఖహీనుడేనాడు

3. ఒక్కొక్క దినమున ఒక్కొక్క తప్పు
దిద్దితే చేరుదు దివ్యమౌ చొప్పు ।

4. తండ్రి బిడ్డకు దారి తాజూపవలయు.
సంతు తండ్రికి కృతజ్ఞత చూపవలయు.

ఈనాడు కూడ నవరచయితలు కొందరు తాము రచించిన పిల్లల కథలు కథానికల చివర నీతి సూక్తులు చేర్చుతున్నారు.

మధురకవి నాళం కృష్ణారావుగారు తన ముద్దుకైతల ద్వారా తెలుగు బిడ్డలకు మాతృభాష మీద మమకారం పెంచారు. దేశసేవా పరాయణతను తెలియజెప్పారు. తీయతీయని సుద్దులలో బుద్ధులు నేర్పారు. స్వంత రచనలతో, కొన్ని ఆంగ్లానువాదాలు చేర్చి పద్యకావ్యాలుగా ప్రకటించారు. వారి కావ్యాల పేర్లు 'తేనెచినుకులు', 'పాలతరగలు', 'మీగడ తరకలు', 'వెన్నబుడగలు', 'గోరుముద్దలు', భోజరాజీయములోని గోవ్యాఘ్ర సంవాదం నుండి అనువదించిన 'గోగీతం' మొదలైనవి. పుస్తకాల పేర్లు ముద్దుగా అర్థబోధకంగా ఉన్నాయి. ఈ పుస్తకాలు కొన్ని పాఠ్యగ్రంథాలుగా కూడ నిర్ణయింపబడినాయి. వీనిలోని కొన్ని ఖండికలు అనేక ఇతర పాఠ్యగ్రంథాల్లో చేర్చబడినాయి.

3… 3

"బాలవాఙ్మయాన్ని రెండు పాయలుగా విడదీసి చూడవలసి ఉంది. విద్యావిధానానికి సంబంధించింది ఒక పాయ. మిగిలినదంతా ఒకపాయ." బాలబంధు

మరో కొన్నేళ్లపాటు పాఠ్యపుస్తకాలు ప్రచురణ కర్తల చేతుల్లో పడి చాలా అధ్వానంగా తయారైనాయి. వాని మీద టి.బి.సి. (Text Book Committee) ముద్రపడితే చాలు, బడుల్లో పఠనీయగ్రంథాలై కూర్చోవడానికి. వానికితోడు కొన్ని శతకాలు వాచకాల్లోని కొన్ని పాఠ్యభాగాలు పుస్తకాల్లోని కొన్ని పద్యాలు పిల్లల అంతస్తుకి, అభిరుచికి అనుకూలం కాకపోవడమేకాక ఎంతో ఎబ్బెట్టుగా, అభ్యంతరంగా కూడా ఉండేవి. పుస్తక పద్యాలు పిల్లలు విధిగా కంఠస్థం చేయవలసి ఉండేది. శతకాల గేయం కొంచెం పేర్కొంటాను. **భాస్కర శతకం**లో 'అంగన నమ్మరాదు' అన్నపద్యం. **సుమతి శతకం**లో

1. పలుదోమిసేయు విడియము

2. గొల్లని సాహిత్యవిద్య కోమలి నిజమున్ - ఇలాంటి పద్యాలు అభ్యంతరకరాలు, ఈ శతకాల్లో అనేక గొప్ప పద్యాలున్నాయి. ఒప్పుకుంటాను, ఈ శతక కర్తలు పిల్లలకోసం తాము శతకాలు వ్రాయలేదు.

అనాలోచితంగా పరిష్కరించకుండ ఈ శతకాలను నిర్ణయించినవారిది పొరపాటు. సుమతి శతకములో మరెన్నో, అభ్యంతరకర, అసభ్యమైన పద్యాలున్నాయి. వాటిని పరిహరించాలి.

సరే ఈ ప్రాచీన శతకాలమాట అటుంచుదాం. ఈనాడు కేవలం పిల్లలకోసం లిఖింపబడిన **కుమారా, కుమారీ** శతకాలు ఆధునిక పండిత మహాశయులొకరి శత పీఠికలో తమ ప్రాశస్త్యాన్ని గురించి యోగ్యతా పత్రాలందుకొన్నవి. ఆ శతక కర్తల ఔచిత్యం దూరదృష్టి క్రింది పద్యాల వల్ల వెల్లడి అవుతుంది.

కుమార శతకం 1. పరకాంతల నే ప్రొద్దే నెద బరికించుట కుద్దేశింపబడ దుర్వి కుమారా
2. తన కులాంగన.. ఆలోచనమున మంత్రియు..
కుమారీ శతకం 1. పదములపై జెయివేయక, మదవతి 2. ధనహీనుడైన, కడు దుర్జనుడైన...

ఇలాంటి పద్యాలు, పాఠ్యభాగాలుగా నిర్ణయించిన పురాణగాథల్లోని కొన్ని శృంగార పద్యాలు - ప్రాథమిక పాఠశాలల్లోని బాలబాలికలకు ఉచితానుచితజ్ఞతను పాటించకుండ తమకు తోచిన రీతిని నీతులను బోధింపబూనటం చాల దారుణం, దగాకూడ..

కావాలంటే వేమన పద్యాలు ఎన్నో మంచివి ఉన్నాయి. నిరాక్షేపణీయంగా బోధింపవచ్చు. వేమన పద్యాలు సామాన్యులకోసం అసామాన్య పద్ధతిని చెప్పబడినాయి. ఒక్కసారి విన్నంత మాత్రాన నోటికి వచ్చే పద్యాలు, జ్ఞాపకముండే పద్యాలు అవి. తెలుగులో వేమన, అరవంలో తిరుపళ్లువర్, హిందీలో కబీర్, మహారాష్ట్రంలో తుకారాం సంఘంలోని లోపాలను, క్షుద్రభావాలను, అంధవిశ్వాసాలను తూర్పారబట్టారు. వారి సాహిత్య సృష్టి ఒక వర్గంకోసం కాదు. స్థూలంగా జనసామాన్యం కోసమని చెప్పవచ్చు. జీవితం గురించి ఎవరికీ దుర్భ్రమలు లేకుండానూ, మానవ్పుడు తాను మానవుడైనందుకు గర్వపడేట్టూ, పిరికివాళ్లకు ధైర్యం కలిగేటట్టూ, అసహాయులకు శక్తి వచ్చేటట్టు చెయ్యడాని కుద్దేశింప బడిన రచనలవి. వేమన పద్యాలు మూడు భాగాలుగా చేయవచ్చు. నీతిబోధకాలు, విమర్శనాత్మకాలు, గూఢ వేదాంత బోధకాలు. ఏనాడో బుద్ధిమంతులు పిల్లలకోసం వేమన నీతి పద్యాలను చక్కగా పరిష్కరించి శతకంగా కూర్చి ఉన్నారు. మచ్చుకు అందులోని కొన్ని పద్యాలు.

1.ఉర్వివారికెల్ల ఒక్కకంచముబెట్టి
పొత్తు గుడిపి, కులము పొలియజేసి,
తలను చేయి పెట్టి, తగనమ్మ బల్కరా
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

2.ఉప్పు కప్పురంబు ఒక్కపోలిక నుండు.
చూడ చూడ రుచుల జాడ వేరు

పురుషులందు పుణ్యపురుషులు వేరయా॥ విశ్వదాభి ॥

3.మాలవానినేల మహిమీద నిందింప
ఒడలి రక్తమాంస మొకటి గాదె
వానిలోన మెలుగు వాని కులంబేది ?॥ విశ్వదాభి॥

4.మాల మాలగాదు మహిమీద నే ప్రొద్దు
మాట తిరుగువాడు మాల గాక.
వాని మాలయనెడు వాడె పో పెనుమాల॥ విశ్వదాభి॥

5.భూమి నాదియన్న భూమి పక్కున నవ్వు
దానహీను జూచి ధనము నవ్వు
కదన భీతుజూచి - కాలుండు నవ్వురా ॥ విశ్వదాభి॥

6.హింస సేయకుంట సంసారి ధర్మంబు
జంతువులను జంపి సాపడుదురె ?
తనదు బిడ్డ జంప దానిచ్చగించునా ?॥ విశ్వదాభి॥

పాఠ్యగ్రంథాలు ప్రభుత్వం చేపట్టిన తర్వాత పాతలోపాలు పరిహరింపబడినా కొత్తవి కొన్ని తలచూపాయి. ఉదాహరణకు చిన్న పిల్లల వాచకాల్లోని గోదాదేవి జన్మ వృత్తాంతం. భరతుని జన్మవృత్తాంతం వంటివి. శ్రీనాథుని పల్లకి గాలిలో తేలియుండటం, పోతన నాగలి ఎద్దులు లేకుండా దున్నుకుపోవడం వంటివి. ఆలోచనాపరులైన బాలలకివి అభూత కల్పనలుగానే. అవాస్తవికంగానే తట్టుతాయి. కావాలంటే పిల్లలకు ప్రత్యేకంగా కల్పనా కథలు, అద్భుత కథలు (Fairy Tales), పంచతంత్ర కథలు వంటివి ఎన్నో ఉన్నాయి. అక్కడ ఈ వాస్తవికత ఈ అవాస్తవికతలు తలెత్తవు. ఇలాంటివి నిర్ణయించేటప్పుడు గొప్ప ఆలోచన కావాలి. కల్పన హేతుత్వం సమ్మిళితంచేసి బాలసాహిత్యం సృష్టించడానికి ఎంతో యోచన, సాధన అవసరం.

౪ ... 4

ఈ విషవలయం నుండి పిల్లలకు విముక్తి కలిగించిన వారు శ్రీ వేంకటపార్వతీశ కవులు, వారు చక్కని మక్కువ గొల్పే మధురమంజుల శైలిలో బాలలకై బాలలై, బాలగీతావళులు పద్యాల్లో ప్రాథమిక తరగతుల ఉపయోగార్థం, 2,3,4,5 భాగాలు రచించారు. నిజంగా వారు చిన్న పిల్లలకు ఊపిరిపోశారు. మనస్సుకు ఆరోగ్యమైన, పరిశుభ్రమైన వాతావరణం కల్పించారు. బాలగీతావళులు రచించడంలో వారి యుద్దేశ్యమేమిటో పీఠికలో వివరంగా ప్రస్తావించిన దాని సారాంశాన్ని చదువరుల ముందుంచడం ఉచితమని భావిస్తున్నాను.

పాఠ్యపుస్తకాలు పిల్లల వయః క్రమాన్ని, బుద్ధి శక్తుల్ని, అనుసరించి ఉండాలి. చిన్న బిడ్డలకు గృహ పరిసరంలో కలిగిన అనుభవ జ్ఞానాన్ని చక్కగా వికసింప చేయడానికి అవి సహాయభూతం కావాలి. వారికి తెలిసిన విషయాల నుండి తెలియని విషయాలు బోధించాలి. పాఠాలు బిడ్డలకు ఉత్సాహం, ఆసక్తి, జ్ఞానాభివృద్ధి కలిగించేవిగా ఉండాలి. చలం అన్నట్లు ఆనందం అభివృద్ధి కలిగించని చదువు విషతుల్యం, ప్రకృతి విరుద్ధాలైన విషయాలు కాని, ఊహకందని భావాలు కాని ఆ లేత బుర్రల్లో బలవంతంగా ప్రవేశ పెట్టరాదు. భావమేకాక భాషకూడ వారికి సులువుగా ఉండాలి. నోటపట్టేదిగా ఉండాలి. పాలు తాగే పిల్లలకు ఆహారంలో కలిపి, నవరుచులూ నెమ్మదిగా క్రమంగా అలవాటుచేసినట్లు భిన్న విషయాలు భావాలు వాళ్లకి యథోచితంగా బోధించాలి. సక్రమ వికాసం సంపూర్ణ వికాసం కలిగించాలి.

పిల్లలకు విషయ పరిజ్ఞానం కలిగించేందుకు భావవికసనం కూర్చేందుకు మేధాశక్తిని పెంచేందుకు వచన కంటే పద్యమే అనుకూలం. ప్రస్తుత పాఠ్య గ్రంథాల్లో పద్యాలకు, వచన పాఠాలకు ఏ మాత్రం అంతగా పొంతనా ఉండడంలేదు. ధారణకు పద్యాలు ఉపయోగపడతా యన్న మాట తప్ప అన్యం ఆలోచించడంలేదు. ఎవరో ఎప్పుడో ఎందుకో రాసిన పద్యాలను గుడ్డిగా నిర్ణయిస్తున్నారు.

విషయ పరిజ్ఞానం కూర్చడం ఒకటి, భావపరిజ్ఞానం వల్ల మేధాశక్తిని పెంచడం వేరొకటి అన్న సత్యాన్నే పాఠ్య గ్రంథ నిర్మాతలు నిర్దేతలు మరచిపోతున్నారు. ఆ రెండింటి సమన్వయం వచన పద్య భాగాల సమన్వయంతో ముడిపడి ఉంటుంది.

పిల్లలకు కొన్ని గుణాలు, శక్తులు సహజంగా ఉంటాయి. వాళ్ళ పంచేంద్రియాలు చాల చురుగ్గా పనిచేస్తాయి. మాటలు పూర్తిగా నేర్వక పూర్వమే వాళ్లలోని సహజ లయస్పందనం ఉత్సాహావేశంవల్ల వాళ్ళనోటినుండి. అవ్యక్తంగా అప్రయత్నంగా కవిత్వం వెలువడుతుంది. ఉద్రిక్త భావ వ్యక్తీకరణకు లయాత్మకమైన శబ్ద విద్యాసం తోడ్పడుతుంది. అందువల్లనే పిల్లలు తొలిదశలో పాటలకు మక్కువ పడతారు. ఒక ఆంగ్ల కవి అన్నట్లు పిల్లలే చక్కటి పాటలు," గణబద్ధమైన పదాల కూర్పులో గానముంది.

ఆ గానంలో ఆనందముంది. ఆ యానందం పిల్లల కవసరమైయుంది. ఈ గానామృతం పిల్లలు తల్లిపాడే జోల పాటల నుండే గ్రోలుతున్నారు. అమ్మ గోరుముద్దలు, గుజ్జు ముద్దలు తినిపిస్తూ "చందమామ రావే! జాబిల్లి రావే!" అని పాడే పాటల నుండి పొందుతున్నారు.

పిల్లల అభినవోత్సాహ వల్లికను కొనసాగేలాగ చేయడానికి, వాళ్ళ కోమల హృదయ కోరకాన్ని వికసించజేయడానికి, అందుండి అవ్యక్త భావపరిషకాన్ని గుబాళింపజేయడానికి తోడ్పడే విధంగా పుస్తకాలు బోధనా ఉండాలి. తరువాత స్వర్గీయులు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, గిడుగు వెంకట సీతాపతి గారల అనల్పమైన బాల
వాఙ్మయానికి సేవను గురించి తెలుసుకోవడం ధర్మం.

శాస్త్రి గారి చిరకాల భాషా పరిశ్రమకు, అనేక మధుర కవితల సేకరణకు చిహ్నంగా నిలిచి ఉండేది వారి "బాల" అన్న గ్రంథం. అందులో వారు ఆంధ్రదేశంలో బాల బాలికలు ఆడే ఆటలు, పాడే పాటలు, పలికే పలుకులు, చెప్పుకొనే కథలు కొన్నింటిని చేర్చారు. 1930 లోనే భారతి పత్రికలో శ్రీవారు 'బాంభాష' అన్న ఒక వ్యాసం కూడా రాశారు. బాల పత్రికలో, ఆనందవాణి పత్రికలో పిల్లలకై గేయాలు, తులు, కథలు, చాలా రాశారు. వారి పిల్లల పాట:

బొంగరం బొంగరం గంగరావి బొంగరం
తాడులేని బొంగరం తాత చేసిన బొంగరం
చిన్నారి బొంగరం - చిటికకు తిరిగే బొంగరం
ముల్లులేని బొంగరం - పిల్లలాడు బొంగరం"

ఒక పద్యం - గీ।। ఆంధ్ర భాష అమృత మాంధ్రాక్షరములు
ముద్దు లొలుకు గుండ్ర ముత్తియములు
ఆంధ్రదేశ మాయురారోగ్య వర్ధక
మాంధ్రజాతి నీతి ననుసరించు.

వేంకట సీతాపతి గారు ఆధునిక బాలసాహిత్యంలో తొలి రచనలనబడే గేయాలను 1907 లోనే రచించారు. రైలు బండి' 'చిలకమ్మ పెండ్లి' మొదలైన గేయాలవి. 1948 లో బాల సాహిత్యము తొలిపూతగా 'బాలనందం' పేరుతో చిన్న చిన్న పాటలు కథలు చేర్చి ఒక గ్రంథంగా ప్రకటించారు. ఈ గ్రంథానికి తెలుగు భాషా సమితి వారు 500 రూపాయలు పారితోషిక మిచ్చారు. కథలు నీతులు సుద్దులు పిల్లలు కందించడానికి సీతాపతి గారు చేసిన హెచ్చరిక:

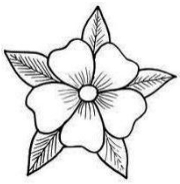
1. ఎచ్చరికలతో ఉఁ,ఊఁ అంటూ -ముచ్చటపడి వినవచ్చే పిల్లలు
   మెచ్చే కథలను తేలిక మాటల - స్వేచ్ఛగ చెప్పండి. ముచ్చట లాడండీ....

   పిల్లల చెవులకు ఇంపగు పలుకులు - పిల్లల మదిలో నిలిచే నీతులు

పిల్లలకోసము పిట్ట కథలుగా - పెద్దలు చెప్పండీ. సుద్దులు పలకండీ.....

ఆంధ్ర ప్రభుత్వం వారు కొంతకాలంపాటు నిర్వహించిన బాలరచనా శిక్షణ తరగతుల (Literacy Work Shop) కు సీతాపతిగారు ఆచార్యులుగా నియమించబడినారు. 1956 మొదటి జట్టులో శ్రీవారి ఆచార్యత్వంలో రాజమహేంద్రవరంలో నేను బాల రచనా శిక్షణ పొందాను. ఆ సమయంలో శ్రీవారికి గల అపార పాండిత్యం, శిక్షణానుభవం, రచనా శిల్ప ప్రావీణ్యం, ఛందో రీతుల వైశిష్ట్యం, ఆంగ్ల భాషా వైదుష్యం అన్నీ మాకు అవగతమైనాయి. సీతాపతి గారి పరిశోధనా కృషి బహుధా ప్రశంసనీయం.

గ...5

ఇతరదేశాలతో, ఇంతెందుకు, ఇతర రాష్ట్రాలతో పోల్చి చూసుకుంటే పిల్లలపత్రికలు నిర్వహించడంలో మనం ఎంతో వెనకబడి ఉన్నామనే చెప్పుకోవాలి. జర్మన్ ఫెడరల్ రిపబ్లిక్ లో పిల్లలు ఐదులలో చదివే పాఠాలతో పాటు రకరకాల పనులు నేర్చుకుంటారు. అందులో ముద్రణ ఒకటి. అక్కడ పిల్లల ముద్రణాలయాలు 150 వరకున్నాయి. పిల్లలు తమ పత్రికలను తామే నడుపుకుంటారు. తమకు కావలసిన పత్రికలు, క్యాలెండరులు, పుస్తకాలు, స్వయంగా ముద్రించుకుంటారు, రచనలన్నీ తామే రచించుకుంటారు. చిత్రాలు తామే చిత్రించుకుంటారు.

తెలుగులో వెలువడిన కొన్ని పిల్లల పత్రికలు -

1.బాల (1945) 2. చందమామ (1946) 3. బాలబంధు 4. పాపాయి 5. బాబు 6. బాలమిత్ర 7. పొట్టిబావ 8. గుజ్జనగూళ్లు 9, బొమ్మరిల్లు 10. పాలవెల్లి 11. కోకిల 12. బాలానందం (మాస పత్రిక) 13. బాలానందం (పక్ష పత్రిక) 14. బాలప్రభ 15. బాల వినోదము 16. ఆనంద బాల 17. హరివిల్లు ఇందులో చాలా పత్రికలు కారణాంతరాల వల్ల ఆగిపోయాయి. కొద్ది పత్రికలు మాత్రం వెలువడుతున్నాయి.

సాహిత్య ప్రచారానికి గొప్ప సాధనాలు పత్రికలు, కొన్ని సాహిత్య సృష్టికి కూడ ప్రేరకాలు. బాలల రచనాసక్తి, పఠనాసక్తి, భాషానురక్తి, జ్ఞాపకశక్తి, భావాభివృద్ధికి పత్రికలు ఎంతగానో దోహదం చేస్తాయి. 1945లో 'బాల' పిల్లల పత్రికగా మొదట అవతరించింది. దానిని నిర్వహించిన వారు శ్రీ న్యాయవతి దంపతులు - శ్రీ రాఘవరావు శ్రీమతి కామేశ్వరి గారలు. పది సంవత్సరాలకు పైగా 'బాల' గొప్ప దక్షతతో ఆదర్శాలతో నిర్వహింపబడింది. అందులో శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, శ్రీ వేలూరి శివరామ శాస్త్రి గారల వంటి ఉద్దండ సంగీతులు కూడ కథలు, గేయాలు, పద్యాలు నీతులు ఎన్నో ప్రకటించేవారు. తొలి బాలసంచికలోని ఒక చక్కని బాలగేయం నా కిప్పటికీ జ్ఞాపకం ఉంది.

అనగా అనగా కోతి
కోతికి కలదూ మూతి
మూతికి కలదూ ముక్కు
ముక్కూ ముక్కూ డీ డి డీ డీ డిక్కు అన్నది.

కథలు, చిత్రకథలు, రూపకాలు, గేయాలు వినోద విజ్ఞాన విషయాలు ఎన్నెన్నో ప్రవేశపెట్టిన గౌరవం బాలపత్రిక గడించుకొన్నది.

పిల్లల పత్రికా ప్రపంచంలో అద్భుత సంచలనాన్ని కలిగిస్తూ అనేక భాషల్లో చిత్ర చిత్ర వర్ణ చిత్రాలతో వెలువడుతున్న 'చందమామ'ది ఒక ప్రత్యేక స్థానం, ఆ స్థాయికి మరో పత్రిక చేరలేదు. అయితే ఆ పత్రికను పిల్లలకంటే పెద్దలే ఎగబడి చదువుతున్నారన్నది ఆసక్తికర విషయం.

పాటిబండ మాధవశర్మగారు విజయవాడ నుండి కొన్నేళ్లకు పూర్వం 'బాలప్రభ' అన్న వారపత్రికను ఎన్నో ఆశయాలతో నిర్వహించారు. అది బాలప్రపంచ వార్తాపత్రికగా వెలుగొందింది. అలాంటి పత్రిక నడిచే దశ మనకింకా కలగకపోవడం చేత అది ఆగిపోయింది.

ప్రాచీన బాలనాజ్మయానికి ప్రచారావకాశ మిచ్చిన కొన్ని పత్రికలు ఆధునిక బాలగేయాలకూ చోటిచ్చాయి. కృష్ణాపత్రిక ఆదివారం ఆదివారం బాలగేయాలు ప్రకటించేది. నా తొలి బాలగేయాలు అందులోనే ప్రకటింపబడేవి. విద్యా సంబంధమైన ప్రారంభ విద్యలోనూ నా బాలగేయాలు చాలా ప్రకటించ బడినాయి.

ఆంధ్రపత్రిక, ప్రభ, జ్యోతి వార పత్రికల్లో బాల శీర్షికలున్నాయి. చిన్న చిన్న కథలు, గేయాలు విజ్ఞాన విషయాలు కూడా ప్రకటింపబడుతున్నాయి. కొన్నేళ్ల క్రిందట ఆంధ్ర పత్రిక ఇతర భాషనుండి బాలల నవలలు అనువదించి తెలుగు బాలల కందించింది. ఆంగ్లంనుండి 'టామ్సాయర్' మున్నగు నవలలు శ్రీ నండూరి. రామమోహనరావు అనువదించి ఆ పత్రిక ద్వారా అందించారు. విశాలాంధ్ర దినపత్రిక ఆదివారాల్లో 'చిన్నారి లోకం' శీర్షికక్రింద బాల సాహిత్యానికి ప్రచారమిచ్చింది. ఆ శీర్షిక ప్రారంభం నా బాలగేయాలతోనే జరిగింది.. తెలుగునాట ఒక సంచలనాన్ని కలిగించింది.అందులో ప్రచురితమైన నా బాలగేయం.

ప్రశ్నలు

'లక్ష ప్రశ్నలు! యక్ష ప్రశ్నలు. 'చిట్టి ప్రశ్నలు గట్టి ప్రశ్నలు.
చిన్ని ప్రశ్నలు ఎన్నతగినవి. చిట్టి చిన్నీ కలిసి తాతను
పట్టుకొని పలు ప్రశ్నలడిగిరి లక్ష ప్రశ్నలు ! యక్ష ప్రశ్నలు.

1. పిట్టలెందుకు మాటలాడవు.
   చెట్టులెందుకు మనలనేరవు ?

2. నీటిలోపల తిరుగు చేపలు
   నేలపై తిరుగాడ వెందుకు ?

3. సూర్యుడెందుకు వేడినిచ్చును.
చంద్రుడెందుకు చలువనిచ్చును ?
4.అగ్నినార్పెడు నీరమే తా
నగ్నిచే హరియింప బడునెటు
5. కారుచీకటి గానబడనిది.
కాంతివెలుగున గానబడునెటు

6. గాలి ఎందుకు వీచుచుండును ?
పూలకెందుకు రంగులుంచును?
7. ఎందుకుందురు కొందరెరుపుగ
కొందరేమో నలుపుగాను ?
8. ఎందుచేతను వాడుచుందురు
అందరూ కుడిచేతి నెక్కువ ?
9. ఆకలందరికుండు నెందుకు?
అన్నమందరికుండ దెందుకు ?.

తరువాత వారం వారం ఇందులోని ఒక్కొక్క ప్రశ్నకు పిల్లల కర్థమయ్యేటట్లు సమాధానం వివరంగా రాసి ప్రచురించేవారు. ఇలా ఆ పత్రిక బాలలకు విజ్ఞాన బోధనావకాశాన్ని కూడా కల్పించింది. పిల్లల పత్రికలు ఆకర్షణీయంగా ఉండాలంటే వర్ణచిత్రాలు, రేఖాచిత్రాలు, హాస్య (కార్టూన్), చిత్రాలు, ప్రశ్నలు,కథాచిత్రాలు అందులో ఉండాలి. ఇట్టి చిత్రాలు రచించడంలో సిద్ధహస్తులు స్వర్గీయ విశ్వాత్ముల నరసింహమూర్తి. వడ్డాది పాపయ్య, బాపు, బుజ్జాయి, సత్యమూర్తి, ఈశ్వర్, గోలి శివరామ్, శంకర్, సంజీవి, చంద్ర మొదలైనవారు. ఈ కళా స్రష్టల సహకారం లేందే పిల్లల పత్రికలు నిర్వహించడం కష్టం. ఒక సమగ్రమైన సర్వాంగ సుందరమైన పిల్లల పత్రిక ఆదర్శ మార్గాన నడపాలంటే ప్రభుత్వం యొక్క ప్రోత్సాహం, అండదండలు ఉండాలి. ఆ శుభదినం ఎప్పుడో?

ప్రచార సాధనంగా పత్రికలతో సమానమైంది లేదా అంతకంటే ఎక్కువైంది రేడియో. బాలసాహిత్యం అనేక కార్యక్రమాల రూపంలో ఆకాశవాణి ద్వారా ప్రసారమౌతోంది. బొమ్మరిల్లు కార్యక్రమాలు పాలవెల్లి. కార్యక్రమాలు, బాలకవి సమ్మేళనలు, బాలల దినోత్సవాలు, జాతీయ పర్వదినాలు, ఇలాగ, అందులో పాటలు, పద్యాలు, శ్లోకాలు, నాటికలు, కథలు, బుర్రకథలు, ప్రహసనాలు ఎన్నో రకాలుగా ప్రసారమౌతున్నాయి.

మొట్టమొదట మద్రాసు రేడియో కేంద్రంలో పిల్లల కార్యక్రమాలు ప్రవేశపెట్టారు. ఆ కార్యక్రమాలు శ్రీమతి దుర్గాబాయమ్మ గారు నిర్వహించేవారు. 1940లో అలాంటి పిల్లల కార్యక్రమంలో పాల్గొనే సదవకాశం నాకూ కలిగింది. తరువాత న్యాయపతి రాఘవరావు, కామేశ్వరి గారలు ఆ బాధ్యతను చేపట్టి రేడియో అన్నయ్య అక్కయ్యగా స్థిరపడ్డారు. రేడియో ఉద్యోగం నుండి విరమించుకున్నా వారికా పేర్లు శాశ్వతమైనాయి. అటు రేడియో ద్వారాను ఇటు బాల పత్రిక ద్వారాను ఆ దంపతులు బాల సాహిత్యానికి ఎనలేని సేవచేశారు. వారు కేవలం కార్యదక్షత గటవారేకాక నాటికలు, సంభాషణలు, ప్రహసనాలు, కథలు, గేయాలు, గేయకథలు ఎన్నెన్నో. -బాలలకోసం సృష్టించిన రచయితలు కూడా వారి సామర్థ్యానికి కీర్తి పతాకనెత్తింది. 1952లో మద్రాసులో, 1954లో కర్నూలులో, 1956 లో గుంటూరులో 1957 లో హైదరాబాదులో వారు నిర్వహించిన తెలుగు బాల మహాసభలు, 1974

అక్టోబరు 23 నుండి 26 వరకు నాలుగు రోజులు బాలానంద సంఘం సహకారంతో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ఆధ్వర్యంలో కొనసాగిన అఖిల భారత తెలుగు బాలల మహోత్సవమున్నూ ఈ సందర్భాన వారొక చక్కని బాల నాఙ్మయ వివేచనతో కూడిన సంచికను కూడ వెలువరించారు.

1952లో మద్రాసులో జరిగిన బాల సుహాసభలో 1974లో హైదరాబాదులో జరిగిన అఖిల భారత తెలుగు బాలల మహోత్స నేను పాల్గొనే అవకాశాన్ని కలిగించింది శ్రీ న్యాయపతి దంపతులే. వారికి నేనెంతైనా కృతజ్ఞుణ్ణి.

ప్రస్తుతం విజయవాద ఆలిండియా రేడియో స్టేషన్ డైరెక్టర్ గారైన బాలాంత్రపు రజనీ కాంతరావు గారు ఖ్యాతిగన్న గేయకవులు, గాయకులున్నూ, వారు బాలసాహిత్య ప్రక్రియలెన్నో నవనవోన్మేషంగా నిర్వహిస్తున్నారు. బాల సాహిత్యానికి కొత్తరూపం ఊపిరి ప్రసాదించిన శ్రీ వెంకట పార్వతీశ్వర కవులలో ఒకరైన శ్రీ వెంకటరావుగారి పుత్రులు. అన్నిటా తండ్రికి తగిన తనయులు. చిన్ననాట నుండి సంగీత సాహిత్యాలలో పెరిగిన వారు, భాషలో భావంలో గానంలో మెలకువలెరిగిన వారు. బాల మనస్తత్వం, లోక తత్త్వం బాగా తెలిసినవారు. వారు బాలసాహిత్యానికి చేస్తున్న సేవ అపారం. వారి అఖండ ప్రతిభను వేనోళ్ల చాటే ఒక రచన "మూలస్తంభాలు" అనే నృత్య సంగీత నాటిక. ఈ మధ్య అది ప్రదర్శింపబడింది. ఆకాశవాణిలో ప్రసారం చేయబడి గొప్ప మన్ననలందుకొన్నది. అందులోని ముఖ్య ఘట్టాలు కొన్ని అందిస్తాను.

"పౌర జీవితారంభాలు
రేపటి మూల స్తంభాలు
పిల్లలు నేడై పౌరులు రేపొ
సంఘపు మూల స్తంభాలు పిల్లలు.
పాత కొత్తల మధ్య సంఘర్షణ ప్రారంభం
శాశ్వతమ్మై సత్యమై
ఈ విశ్వగతికే మూలమై
ఈశ్వరుండని జ్ఞానులెరిగిన
ఏక శక్తికి వందనం."

అని ప్రార్థనా బోధ శిష్యులకు చేస్తాడు.
విద్యార్థి అభినవకుమార్ ప్రార్థనకు దూరదృష్టితో
ఇలా ప్రశ్నిస్తాడు.

అభినవకుమార్: పంతులుగారూ మీకిదిగోను సలాము
వద్దు వద్దు మా బుద్ధికిలాటి మలాము

ఎరుగని ఈశ్వరుడెవరో ఎలా నమ్మడం
పెరుగుతున్న విజ్ఞానం ఎలా మరవడం

పంతులు: తరతరాల సత్యాన్వేషణ గమ్యము
పెరిగే విజ్ఞాన పరులకెల్ల మాన్యము
దైవభక్తి గురుభక్తుల కలదు సామ్యము
వినయ వివేచనలులేని విద్య శూన్యము.

అభినవ: పంతులు గారూ మీకిదిగోను సలాము
వద్దు వద్దు మాబుద్ధి కిలాటి మలాము
ప్రశ్నించే తర్కబుద్ధి ప్రగతి ధర్మము
విద్యార్థుల విజ్ఞానమ్మెరుగు మర్మము

అసలు చిక్కు ఇలా ఉంది.
అల్లరికీ మరి అరాచకానికి
పిల్లలదే ఒక పేరాయే, బడి
పిల్లలదే ఒక పేరాయే.

పాత నడక వీడదు
ఆ గురు జనబోధ,
కొత్త పరుగులెత్తును
యువనాయక బోధ
ఓరిమికీ మరి కూరిమికీ
ఓపలేని పేదతనముకూ
ఎదుగూ బొదుగూ లేని జీవితం
జీతగాండ్రలో కనిష్ట జీతం

ఊరి పెద్దలకు ఉద్యోగాలకూ
ఒదిగి ఒదిగి మసిలే దుర్గతి
పంతులుదే ఒక పేరాయే,
బడిపంతులుదే ఒక పేరాయే.

ఈనాడు కుడి ఎడమల గోల వల్ల
అంతా అరాచకం అస్తవ్యస్తం..
ఎటువైపు ఈనాడు ప్రసరించునో
పంతులు చూపు
అటువైపె అటువైపె పయనింతురు
పిల్లలు రేపు నిజమే కదా
చివరికి కాన్వొకేషన్

కుడి ఎడమల కాన్వొకేషన్ దుస్తులు ధరించి పట్టభద్రులు బారులు తీరి బలాబలాలు (Tug of War) గా నిలబడతారు. వాదించు కుంటారు. తామంటే తాము గొప్పని. చివరికి ప్రిన్సిపాల్ తీర్పరిగా మధ్య నిలబడి స్నాతకోపన్యాసం చేస్తాడు.

"ఓటుహక్కు లభియించే వరకూ
చదువులు నేర్చే విద్యార్థులకూ
కుడి ఎడమలతో కూడదు జోక్యం

క్రమశిక్షణతో చదువే ముఖ్యం.

గ్రహించిన విద్యార్థి బృందం - "ఇదియే భరతవాక్యం" అంటారు.

ప్రిన్సిపాల్ : "విద్యాలయ సరిహద్దుల నడుమ
విద్యలు గరపే ఒజ్జలకెల్లా
సర్వసమ్మతాంశములే పాఠం
శీలవంతమౌ నడతయే ముఖ్యం" అంటారు.

"ఇదియే భరతవాక్యం" అంటారు విద్యార్థి బృందమంతా. నేటికి ఎంతో చక్కగా సరిపడిన నాటిక నృత్య సంగీతనాటిక ఇది.

ఆకాశవాణి హైద్రాబాదు కేంద్రంలో ప్రస్తుతం పిల్లల కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తున్న రావూరి భరద్వాజగారు పేరెన్నికగన్న రచయిత, చిన్న పిల్లల విజ్ఞాన వికాసానికి దోహదం చేసే ఒక ప్రత్యేక విషయాన్ని చేపట్టారు. వసంతరావు వేంకటరావుగారున్నూ ఈ విషయంలో కృషిచేస్తున్న వారే. అయినా భరద్వాజగారిదే ప్రథమ తాంబూలం. అదేమంటే సుగమ విజ్ఞాన శాస్త్ర గ్రంథ రచన.
మన చుట్టూ ఉండే శతకోటి వస్తువులు ఆనుపానులన్నీ అందంగా పెన్సిల్ నుండి పెన్సిటివ్ దాకా, నాచునుండి నక్షత ప్రపంచం దాకా పిల్లలకు సులభంగా కథాకథన పద్ధతిలో చవులూరేలాగా అనేక గ్రంథాలు వ్రాసి అఖిలాంధ్ర ప్రజ మన్నన లందుకొన్నారు. వీరి గ్రంథాలు 'విచిత్ర ప్రపంచం', 'తెలుసుకుందాం' 'ద్రవ్య ప్రపంచం' 'వినువీధిలో వింతలు' మొదలైనవి. పుస్తకాల పేర్లు పిల్లల కుతూహలాన్ని రేకెత్తించేలాగ ఉన్నాయి. వాళ్లకు చిన్ననాటనుండి హేతువాదం శాస్త్రవిజ్ఞానంతో కూడియున్న దృష్టి తప్పక అవసరమన్న సత్యం ఎఱిగిన వీరి సాహిత్యసేవ ఎంతో మెచ్చుకోతగింది.

ఆకాశవాణిలో కొన్నేళ్ళు పిల్లల కార్యక్రమాలు నిర్వహించి ఉద్యోగ విరమణచేసిన శ్రీ ఏడిద కామేశ్వరరావుగారు పిల్లలకోసం రకరకాల పాటలు రాశారు. 'బాల భారతి' పేరుతో ఒక గేయ సంపుటాన్ని ప్రకటించారు.

సినిమా రంగంలో కూడ పిల్లల సాహిత్యానికి చోటు లభించింది. ఈనాడు బాలలులేని చలనచిత్రం లేదనే చెప్పవచ్చు. తెలుగులో 'బాలనందం' పూర్తి బాలల చలనచిత్రం. చేయి తిరిగిన ప్రఖ్యాత కవులు శ్రీ కృష్ణశాస్త్రి, దాశరథి, నారాయణరెడ్డి, ఆచార్య ఆత్రేయ తదితరులు ఎందరో మంచి మంచి బాలగేయాలు చలనచిత్ర రంగంలో అందిస్తున్నారు. ప్రజలు విని ఆనందిస్తున్నారు..

బాల సాహిత్య వికసనానికి ప్రచారానికి పల్లెపల్లెలా ప్రారంభింపబడిన బాల సంఘాలు, మహిళా సంఘాలు కూడ సహాయపడ్డాయి. బాలసంఘాల్లో పిల్లల కాసక్తి జనకాలైన చిత్రచిత్ర కార్యక్రమాలు పిల్లల్లో ఉత్సాహం ధైర్యం, భాషాభిరుచి, కళాభిరుచి పెంపొందేవి ఉంటున్నవి. ఈ సంఘాలు ప్రభుత్వం

నుండి ధన సహాయాన్ని (గ్రాంటు) పొందాయి.గుంటూరులో బాలానందం మంచిపని చేస్తోంది. దానిక్రింద ఐదు అనుబంధ బాలానంద శాఖలున్నాయి. ఐదు ప్రాథమిక పాఠశాలలు పని చేస్తున్నాయి. ఒక పత్రిక నడుపబడుతోంది. హైదరాబాదులోని జవహర్ బాలభవన్ బాలల మానసిక వికాసానికి తోడ్పడే ఎన్నో కార్యక్రమాలు చేపట్టింది. గ్రంథాలయం, మట్టిపని, కుట్టుపని, వండ్రంగం, రకరకాల ఆటలు, ఫోటోగ్రఫీ, సంగీతం - ఒకటేమిటి బాలలకవసరమైన అన్ని విషయాలతో విరాజిల్లుతున్న గొప్ప బాల కేంద్రం అది.మహిళా మండళ్లలో బాలల వికాసానికి అవకాశముంది. బాల సంఘాలు వాటి అనుబంధ శాఖలుగా ఉంటున్నవి. గుడివాడ మహిళామండలి ఒక బాలల పాఠశాల నడుపుతుంది.ఈ సంస్థలు బాల సాహిత్యానికి యధోచిత సహకారాన్నిస్తున్నవి.

ౖ ... 6

"గతం లేంది ప్రస్తుతం లేదు. గతంలో మన పెద్దలు గడించి పెట్టిన జ్ఞాన విజ్ఞానాలు, సాహిత్య సంపదలు ప్రస్తుత కాలంలో మనకి పనికి వచ్చేవే."' బాలబంధు

ఆ పునాదిపైనే మన ఈ నాటి సాహిత్యసౌధ నిర్మాణం కొనసాగుతుంది. ప్రాచీన వాఙ్మయంలోని విషయాలు మనకు తెలుగు బలం చేకూర్చుతాయి. నాడు శాస్త్ర విజ్ఞానం నేడున్నంత విరివిగా ఉండి ఉండక పోవచ్చు. కాని వాటి ప్రజల్లోని జిజ్ఞాన పరిశోధన తృష్ణల పర్యవసానమే. ఫలితమే నేటి మన శాస్త్ర పరిజ్ఞాన వ్యాప్తి.

ప్రాచీనమైన దంతా మంచిదే! పరిగ్రహింప తగిందే అని నమ్మనవసరం లేదు. నాగరికత అంటే వెనుకటి వాటిని విస్మరించడంగాని ఉపేక్షించడంగాని కాదు. అలాచేస్తే అదీ ఒక అనాగరిక లక్షణం క్రిందకే వస్తుంది. ప్రాత విషయాలను యధాతధంగా పరిశీలించి మంచిదన్నది ఎంచుకొని పరిరక్షించు కోవడం ఎంతైన తెలివైన పని.

ఆంధ్ర జాతి ఆత్మరూప సంపద అవిచ్ఛిన్నంగా వృద్ధి చెందడానికి జనసామాన్యంలో నేటికీ నిలచియున్న అలేఖ్య పారంపర్యవాఙ్మయం (Un- Written Folk Lore) నశించకుండా జాగ్రత్త పడడం మన అందరి విధి. జాతీయ సంపద అనదగిన ఈ వాఙ్మయం మీద మనకు ఉండవలసినంత ఆదరణ అభిమానం లేదనే చెప్పాలి. ఇప్పటి వరకు మనం సేకరించి పదిల పర్చు కొన్నది చాలా తక్కువే. పల్లె పల్లెల్లో మూల మూల లందున్న ఈ యమూల్యసాహిత్య సంభారాన్ని శ్రద్ధ వహించి పద్ధతి ప్రకారం సేకరించాలి. అది కాలగర్భంలో కలిసిపోక ముందే మేల్కొనాలి. ఈ పని ఏ ఒక్క వ్యక్తి వల్లా సంఘం జిల్లా జరిగేదికాదు. ప్రభుత్వం పూనుకోవాలి. పదిమందినీ సంఘటిత పరచి సన్నద్ధంచేయాలి. తగిన

ప్రోత్సాహం వారి కీయాలి. గ్రామ గ్రామాలు తిరిగి అన్ని రకాల ప్రజలను కలుసుకొని వారి దగ్గర లభ్యమయ్యే వాఙ్మయాన్ని సంపాదించాలి. ఆ సంపాదించిన దానినొక కుప్పుగా బోసి, జల్లెడపట్టి విభాగానికాభాగం వింగడించి వేరు పర్చాలి. అప్పుడు దాన్ని ప్రత్యేక సంపూటాలుగా ప్రచురించాలి. దానికి టీక టుప్ టీకలు చేర్చాలి ఇంతవరకు సేకరింపబడిన వాఙ్మయాన్ని కూడ ఇందులో ఏ భాగంలో ఆ భాగం చేర్చాలి.

ఈ విషయంలో మన మెంతో వెనకపడి ఉన్నాం. ఔత్తరాహులు బెంగాలీలు, ప్రక్కనున్న కర్ణాటకులు ఎంతో కృషి చేసి కృతకృత్యులైనారు. హిందీలో అందంగా ఆకర్షణీయంగా బొమ్మలలో పుస్తకాలు తయారౌతున్నాయి. పిల్లలకు ప్రత్యేకంగా మంచి పత్రిక లున్నాయి. కర్ణాటకులు బాల విజ్ఞాన సర్వస్వాన్నే తయారు చేసుకోగలిగారు. ఇంగ్లీషులో ఈ వాఙ్మయం ఆపారం, అతి ప్రాచీనమైన బాలవాఙ్మయాన్ని వారు శ్రద్ధ వహించి సేకరించి సంపుటాలుగా ప్రచురించుకొన్నారు. రకరకాలైన సర్వస్వాన్ని పిల్లలకై సమకూర్చుకొన్నాడు. బ్రిటన్లో పిల్లల పుస్తకాల పట్ల ఎంతో శ్రద్ధ చూపుతారు. సంవత్సరానికి రెండున్నర వేల కొత్త పుస్తకాలు తయారౌతాయి. పుస్తకాలన్నీ బొమ్మలతో పిల్లల నెంతగానో ఆకర్షిస్తాయి. ప్రతి గ్రంథాలయంలో పిల్లల నెంతగానో ఆకర్షిస్తాయి. ప్రతి గ్రంథాలయంలో పిల్లల విభాగం తప్పక ఉంటుంది. ఇప్పుడిప్పుడే మన ప్రభుత్వం గ్రంథాలయాల్లో పిల్లల విభాగాన్ని ఏర్పాటుచేస్తోంది.

రష్యాలో ఈ వాఙ్యయానికి ప్రభుత్వాదరణ పుష్కలంగా ఉంది. అందమైన అచ్చు, చిత్రాలు, మంచి కాగితంలో పుస్తకాలు లక్షల సంఖ్యలో అచ్చవుతాయి. ఆ పుస్తకాలు ప్రపంచ భాషలన్నిటిలోకి అనువాద మౌతాయి. ప్రపంచంలోని ఇతర భాషలందున్న ఉత్తమ బాల గ్రంథాలను తమభాషలోనికి అనువదించుకొంటారు. ఈ విషయంలో రష్యాకు పోటీగా నిలబడ గలిగింది అమెరికా, అది అతి సంపన్న దేశం. అక్కడ పిల్లల విద్యకు వినోదవిహారాలకు ఆరోగ్యానికి ఖర్చు. దేశం మొత్తం ఖర్చులో, పదిశాతానికి మించి ఉంటుంది - పిల్లలు ఎన్నో రాజకీయేతర కార్యక్రమాల్లో పాల్గొంటారు. పాఠశాలల విషయంలో స్వచ్ఛంద సేవకులుగా కార్యకర్తలుగా పనిచేసే ప్రజలు 20 లక్షల వరకు ఉంటారు.

పాశ్చాత్య దేశాల్లో ఒక సామెత ఉంది. అది "నీకు క్షణం తీరిక చిక్కితే నీ బిడ్డకేదైన బోధించు, నీచేతిలో ఒక్క కాసుంటే నీబిడ్డ విద్యకై వెచ్చించు" అని. ఆ సామెతను వారు అక్షరాలా పాటిస్తారు.

ఈ సందర్భంలో 1878 వ సంవత్సరంలో ఇంగ్లండులో స్థాపించబడిన సాంప్రదాయక విజ్ఞాన సంపా - ఘం (Folk Lore Society) గురించి తెలుసుకోవడం ఆసక్తిదాయకం.

ఆ సంఘం దేశంలో ఎక్కడెక్కదున్న జానపదనాఙ్మయాన్ని సేకరించి తెచ్చి, తన యాజమాన్యాన నడుస్తున్న ప్రత్యేక పత్రికలో ప్రకటించి అందరికీ ప్రచారంచేసేది. ఆ ప్రకటించిన వివిధ విషయాలను కాలుకావారీగా, గ్రామంచారీగా, రకం వారీగా కేటాయించి ఆశారారి పట్టిక క్రింద వివరించి చూపేది.

వాటిని వేరు వేరు సంపుటాలుగా ప్రకటించి జాగ్రత్తపరిచింది. ఇదీ శాస్త్రీయ పద్ధతి పరిశోధన. ఇంత శ్రద్ధగా ఆ సంఘంచేసిన సేవవల్ల భాషకు, ప్రజలకు ఎంతో మేలు కలిగింది.

మన ప్రభుత్వం పూనుకుంటే మన ప్రాచీన వాజ్మయాన్నంతా త్రవ్వివెలికి తీసి కుప్ప పోయగలం. పరిష్కరించి సంపుటాలుగా ప్రకటించగలం. ఇంకా దేశంలో పేరుగాంచిన బాల సాహిత్య ప్రష్టలచేత వివిధ ప్రక్రియల్లో విలువైన గ్రంథాలను తయారు చేయించగలం. ప్రాత క్రొత్తల మేలు కలయికతో బాలసాహిత్యానికి ఒక విశిష్ట విస్పష్టరూప మీయగలం.

౭...7

భాషల తేడాయే కాని పిల్లల భావాలు ప్రపంచంలో ఏ భాషలోనైనా ఒక రీతిగానే ఉంటాయి. వివిధ భాషల్లోని శిశు గీతాలను పరిశీలిస్తే ఈ సత్యం బోధపడుతుంది. పిల్లల భావాలు ఒక భాషనుండి వేరొక భాషలోకి అప్పుతెచ్చుకున్నా, అనువదించుకున్నా తప్పేమీలేదు. వీరేశలింగంగారు, అప్పారావుగారు, శ్రీశ్రీ. నేటి బాల రచయిత లందరూ నిస్సంకోచంగా ఆంగ్ల నుండి గాని, బెంగాలి నుండి గాని మరే భాష నుండి గాని భావాలు స్వీకరించారు, అనువదించారు.
శ్రీ విద్వాన్ విశ్వం ఎన్నో మన దేశ భాషల నుండి భారతీయ కవితా కల్పంగా వెలయించిన గ్రంథం నుండి పిల్లలకు సంబంధించినవి కొన్ని ఉదహరిస్తాను. పైకి :

1. రెక్కలు లేకుంటే మరి ఎక్కడి కెగురవు పక్షులు,
   రెక్కలు లేకున్నా మీరెక్కడికైనా ఎగిరే
   ఒక్క ఉపాయం చెపుతా, చుక్కలలో కెగురవచ్చు'
   చక్కని తలపుతోనే, తక్కిన వెందుకు పాపా (గుజరాత్ గాంధీజీ)
2. ఆడి రా, ఆడిరా ఆడిరా నాయనా
   అరకాళ్ళు కదుగుతా ఆడిరా నాయనా
   ఆడిరా బంగారు వాడ నీమొగపై

నీడ కనుపించగా నీటితో కడుగుతా. (కన్నడం జనపదం)

ఏడ్చు బాలుని పెదవి ఎర్ర పగడపు క్రోవి
వాని కనుబొమ్మలు వేప చిగుళ్ళ చొరుకొనలు
వాని చూపులు శివుని వాలువలె తీక్షణములు,(కన్నడం - జానపద గేయం)

3. పసిపాప తొక్కు పల్కు పసదనమ్ము
నెరుగనివా రసదృశమని మురళిరవము నాదరింతురూ
పసిపాపల పలుకు కంటే ససిగల గీతమ్ములేదు.
పసిపాపల ముద్దు కంటే పండుగ లేదూ. (తమిళం కురళ్)

4. మంచి వాడొక గున్నమామిడి చెట్టు
ఫలియించు పుష్పించు పరులకోసమ్మె
ఇటునుంచి రాళ్ళు వర్షించిన గాని
ఫలములే అటునుంచి పడవేయుచుండు. (హిందీ - తులసీదాస్)

5. ద్వేషికంటే బాణ తీక్షణత కంటెను
అగ్నికంటే విషము నంతకంటే
వ్యాధికంటే మిగులు పరుష వాక్యమ్ములు
గుండె కోసి కోసి కుములజేయు. (సంస్కృతం - సుందరపాండ్య)

6. ఒరుల గుండె నొప్పి నెరిగినవాడే
ఎవరి మనస్సు నొప్పి వరచకుండు. (తమిళం కురళ్)

7. మానవత్వమే మాత్రమైనా ఉన్నట్టి మనిషి కౌనా?
ఏ జంతువునైనా నరకుట చంపుట మరి?(పాళి -ధర్మపదం -చైనా అనువాదం)

బహుమతులు పొందిన బాలసాహిత్యం..

1.లీలా సుందరి (నవల)
2 లక్కపిడతలు గేయాలు - చింతా దీక్షితులు,
3.బాలానందం (గేయాలు -కథలు) డాక్టర్ గిడుగు వెంకటసీతాపతి,
4. బడి గంట (గేయాలు) న్యాయపతి రాఘవరావు
5.తెలుగుతల్లి (విజ్ఞాన విషయాలు) మాగంటి బాపినీడు.
6. బాలవీరులు (నాటికలు) ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి.
7 ఆకాశం (విజ్ఞానం) విస్సా అప్పారావు.
8. పక్షిపాటలు (గేయాలు) సత్తిరాజు కృష్ణారావు.

9. నృత్యబాల (నాట్యవిషయం) నటరాజు రామకృష్ణ.
10. బొమ్మరిల్లు (గేయాలు) కవిరావు.
11. పాలబడి పాటలు. బి.వి. నరసింహారావు,
12. బాల ప్రపంచం మసూనా
13. ముద్దుపాటలు, వేజెండ్ల సాంబశివరావు
14. రంగు రంగుల రత్నదీపాలు
15. బాలాభిరామం (గేయాలు) మిరియాల రామకృష్ణ
16. ఆంధ్రుల చరిత్ర - నాయని కృష్ణకుమారి.
17. అల్లరిగోపీ అద్భుత యాత్ర - వ్యాసమూర్తి.
18. విజ్ఞానం వెలగా వెంకటప్పయ్య,
19. చిట్టి ముత్యాలు - గంగరాజు సుశీలాదేవి
20. రవీంద్ర కథ - కోదూరి శ్రీరామమూర్తి.
21. కస్తూరిబా కథ - కోదూరి లీలావతి. -
22.మూడు మొగ్గలు - ఏ. లక్ష్మీరమణ.
23. విజ్ఞానం - కె. యస్. రెడ్డి,
24. ప్రకృతిలో వింతలు,
25, రాబిన్ సన్ క్రూసో - గిడుగు విశాలక్ష్మి.

ర ... 8

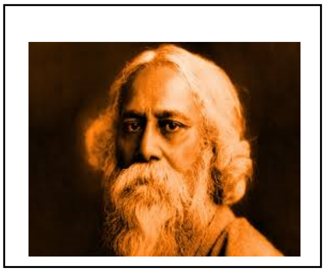
ఈమార్గంలో మాకు ఆదర్శ గురుపాదులు చింతా దీక్షితులుగారు, గుడిపాటి వెంకటచలం గారున్నూ, వారిద్దరూ విద్యాశాఖలో పనిచేసిన వారే. నేటి చదువుల తీరుతెన్నులు బాగా అర్థం చేసుకున్నవారే. పిల్లలకు జరిగే అన్యాయానికి వారెంతో బాధపడ్డారు. బాల సాహిత్యానికి జీవగ్రర నిండైన మాతృహృదయం, తల్లి హృదయం కలిగినవారు, పిల్లల శ్రేయస్సు కోసం పరిశ్రమించారు. పరితపించారు.

మన పూర్వ సాహిత్యంలో ప్రహ్లాదుడు ధ్రువుడు తప్పా మరెవ్వరూ పిల్లలకు పరిచయమైన పాత్రలు లేరు. ఇతర దేశాఖ వాలసాహిత్యంలో సంఘంలోని పిల్లలే పాత్రలు. శ్రీ చింతా దీక్షితులుగారు సంఘంలోని పిల్లలకు, సజీవ పాత్రలుగా తీసుకొన్నారు. కథలు నవలలు రచించారు. వారి 'లక్క పిడతలు' అన్న గేయ సంపుటి సూరి.. నీత - అన్న పిల్లల నవల చాలా ప్రసిద్ధం.

ఇంక పిల్లలను గురించి ఒక ప్రత్యేకమైన విప్లవ సృష్టిని కలిగించిన వారిలో మొదటివారు శ్రీ చలం. బారు రచించిన 'పెద్దల 'శిక్షణ' ప్రతి ఆంధ్రుడూ తప్పకుండా పరిశీలనా దృష్టితో చదువవదగిన దొడ్డ

పుస్తకం. పిల్లలను పువ్వుల వలే, నక్షత్రాల మెత్తని కాంతివలే చూపగల దృష్టిని ఆయన ప్రబోధించారు. ఆయన శక్తిమంతమైన భాదాలు ఎందరికో చైతన్యం కలిగించాయి. వారి ఆలోచనలకు పదును పెట్టాయి. టాగూరు మహాకవి గీతం ఒరవడిలో చలం గీతం.

ఎక్కడ బడి లేదో
ఎక్కడ పిల్లలకి అడుకోడమే విద్యో
ఎక్కడ బలవంత మనేది పిల్లలెరగరో
ఎక్కడ పిల్లలు పెద్దలకి అర్థమౌతారో
ఎక్కడ పెద్దలు పిల్లలై పోతారో
తండ్రీ ఆ లోకంలో నన్ను సృష్టించు.

టాగూరు కావ్యానికి కురంగేశ్వరరావు తెలుగు అనువాదమైన 'చంద్రవంక' కు చలం రాసిన తొలిపలుకులు అక్షరలక్షలు. ఆధునిక బాలసాహితీవేత్తలకే కాదు ప్రతివారికి అవి గొప్ప హెచ్చరికలు గురుదేవుని భావాలకు చక్కని దర్పణాలు..

"పిల్లల హృదయాలలో ఈశ్వరుడు ఏమాయ పొరలూ కప్పుకోకుండా వెలుగుతో ఉంటాడు. కదిలి ఆకుల్ని పాకే చీమని, పరిగెత్తే దూఢని, ఎగిరే పిచికని, కళ్లిప్పి చూస్తే ఆశ్చర్యంగా మైమరచిన మనం, రాళ్లూ పువ్వులూ ఎందుటాకులూ మట్టి ముద్దలూ ఉనాడు మన కలలకి నిమిత్త మాత్రంగా ఆధారం. చేసుకున్న మనము ఈనాడు బతికున్న బొమ్మలతో, డబ్బు కాయితాలతో, కనపడని కీర్త గాలితో ఆరిపో ఆశామంటలతో ఆడుకుంటున్నామని తెలీని మనం. చిన్న పిల్లల ఆటల్ని చూసి అర్థంలేనివని నవ్వుతున్నాం. పడి మామూలు కావటం చేతనే ఈ లోకం ఇంత సారవిహీనంగా కనిపిస్తోంది. అందుకనే చెత్తకోర్కెల్ని కల్పించుకుని ఎండమావుల వెంట పరుగెత్తే మృగాలవలె ఇట్లా రొప్పుతో బతకటం, మిణుగురు పురుగు ఓ నిమిషం కన్న మన చూపుని ఆపదు. పెద్దయ్యాక ఎన్నో అగచాట్లువడి సంపాయించిన డబ్బుతో చిచ్చుబుడ్లను కొని వెలిగిస్తేనేగాని కళ్లకి తృప్తిలేదు. ఇంతా చేసి చిన్నపాప మైమరచి మిణుకుమనే నీలం వెలుతుర్ని చూసినట్టు చూడగలరా విలువైన బాణ సంచాల రంగుల జ్వాలల్ని?
చిన్నప్పటి ఆనంద తత్త్వం జ్ఞాపకం చేసినా తిరిగి దూరంగా కూడా యోచించుకోలేరు పెద్దలు. చిన్నతనపు కలల్లో జీవించగలిగారు కనకనే. చిన్నపిల్లల కళ్లతో చూడగలిగారు కనకనే లోకం వెనుక క్రీడించే ఈశ్వరుడు దర్శనమిచ్చాడు ఈ కవికి. ఆ ప్రత్యక్షానుభవాన్నే అమర గానం చేశాడు.

ప్రతి నిమిషం పసిపిల్లల్ని పలకరించే సౌందర్యదేవత తన మేలి ముసుగుని తొలిగించి తన నేత్రాల్లోనే అమరతత్వాన్ని ప్రదర్శించింది ఈ కవికి. "పాప తిరిగే లోకంలో నక్షత్రాలు అతనితో మాట్లాడతాయి. పావరి జిల్లాస్వరచాలని ఆకాశం పిచ్చి పిచ్చి మబ్బులతో రంగుల ధనుస్సుతో అతని ముఖంకేసి వంగి చూస్తుంది".

ఆ సంగతి పాపకి తెలుసు, కవికి తెలుసు, మనకి తెలీదు. చెప్పినా తెలీదు. మానవుడ్ని, అతని ఆకలి ఆకల్ని అవసరాన్ని ఓ పెనుభూతం చేసి, అన్ని అందాల్ని, ఆశయాల్ని, కలన్నీ కవిత్వాన్ని హృదయాల్నీ, మృదుభావాల్నీ, ఆ మహాకాళి పీఠం ముందు బలియిస్తున్న ఈ రోజుల్లో
పువ్వుల్ని కొయ్యవద్దు పిల్లల్ని సలపవద్దు' అంటే వింటారా?

'పిసికి కసిరి సలిపి కొట్టి పడిపిస్తేవేగాని నా ముద్దు తీరవండీ' అని గొప్పగా చెప్పుకునే పురుషులు ముందు 'ఈ దెయ్యం వొకటి దాసరించింది దేనికి అడ్డుగా' అని ఈసడించుకునే తల్లలముందు 'ఎందు కొచ్చాను ఇక్కడికి ?' అని తెల్లబోయి చూస్తోంది పాప,

కీర్తులకీ, దేశాలకీ, యంత్రాలకీ, ఉత్పత్తులకీ, రాజకీయాలకీ, మానవత్వాలకీ, మానవుణ్ణి మానవుడు అధికారంతో త్రొక్కి నడిచే ఈ కాలంలో, పిల్లల్ని భావిపౌరులుగా విజయావేశధురంధరులుగా ప్రోత్సహించి విద్యాసధ్య స్థలానికి తోలే ఈ కాలంలో -

"దుమ్ముని తృణీకరించి బంగారం కోసం దేవుళ్లాడడం ఇతనింకా నేర్చుకోలేదు. నీ హృదయానికి చేర్చుకుని అతన్ని దీవించు ఎందుకొచ్చాడో ఏరుకుని నీ ద్వారం దగ్గరికి వొచ్చాడు. నీ చేతిని పట్టుకుని గోవచూపమంటున్నారు. ఏ అనుమానమూ మనసులో లేకుండా నవ్వుతో పలుకుతో నీ వెంట నడుస్తారు.అతని విశ్వాసాన్ని నిలుపుకో"అని దీనంగా అనే కవి అభ్యర్ధన వుత్త అరణ్యరోదనమయింది. నేటి యువ రచయిత లెందరికో పురోగామి ఆదర్యం అయిన శ్రీశ్రీ కలం నుండి 1934 లో ప్రళయ |ప్రభంజనం హోరుతో ఒక సుమ సుందర శైశవ గీతి' వెలువడింది. పిల్లలను శ్రీశ్రీ వలె అంత అందంగా ఊహించి ఆత్మీయం చేసుకొన్నవారు మరొకరు లేరు.

ఆ శైశవగీతి:

పాపం పుణ్యం ప్రపంచ మార్గం
కష్టం సౌఖ్యం శ్లేషార్థాలూ
ఏమీ ఎరుగని పాపల్లారా
అయిదా రేడుల పాపల్లారా
మెరుపు మెరిస్తే వాన కురిస్తే
ఆకసమున హరివిల్లు విరిస్తే
    తామరపూవుల కోనేరులలో
    పంట చేలలో బొమ్మరిళ్ళలో
    తండ్రి సందిటా తల్లి కౌగిట
    దేహాధూళితో కచభారంతో
    మీ మీద సమస్త విశ్వం మీరే

"అవిమాకే" అని ఆనందించే కూనల్లారా
నోళుల వ్రేళులు పాలబుగ్గలూ
ఎక్కడచూస్తే అక్కడమీరై
విశ్వరూపమున విహరిస్తుండే
పరమాత్మలు ఓ చిరుతల్లారా !
గరికపచ్చ మైదానాల్లోనూ
లోకపు భాగ్య విధాతలు
మీ హాసంలో మెరుగులు తీరును
వచ్చేనాళ్ళ విభాప్రభాతములు,

"బాల్యం" ,'పుట్టని పాప ప్రార్ధన' అనే మరి రెండు లోతైన

అనువాద గీతాలను కూడా శ్రీశ్రీ రచించారు.. రాశిలో తక్కువైనా వాసిలో ఎక్కువైననే ఈ గీతాలు.

౯ - 9

ఇప్పుడు బాలసాహిత్య సృష్టి విరివిగా జరుగుతోంది. గేయాలు, గేయ కథలు, పద్యాలు, నాటికలు, నవలలు, కథలు ఎన్నో రూపాల పిల్లల కోసం రాసేవారు. తయారైనారు. చిరంజీవి, కె. సభా, కవిరావు, అలపర్తి వెంకట సుబ్బారావు, వేజండ్ల సాంబశివరావు మద్దులూరి రామకృష్ణ సమతారావు, కవుల అంజనేయశర్మ. తాడి వెంకటకృష్ణారావు, యం, వెంకటరావు, సోమంచి రామం, మిరియాల రామకృష్ణ, చెరుకుమిల్లి భాస్కరరావు, పిళ్ళా సుబ్బారావు, బాపురెడ్డి మొదలైన వారెందరో.

స్త్రీలలో కనపర్తి వరలక్ష్మమ్మ, ఇల్లిందల సరస్వతీదేవి, చావలి బంగారమ్మ, నాయని కృష్ణకుమారి మొదలైన వారెందరో.

1. చిన్నా చిన్నా - బొమ్మేస్తున్నా
   పూలూ పళ్ళూ చినచిన ఇళ్ళూ
   నీకో పూవు నాకో పూవు.
   నీకో పండు నాకో పండు
   నీకో ఇల్లు నాకో

2. ఆటలంటే మాకిష్టం
   ఆటలంటే మాకిష్టం
   పాటలంటే మాకిష్టం
   ఆడుకుంటు పాడుకుంటు
   అలా ఉండడం ఇష్టం.

శ్రీ కొనకళ్ళ, శ్రీ కందుకూరి రామభద్రారావు, డాక్టరు శంకర శ్రీరామారావు, శ్రీ పొట్లపల్లి రామారావు గారలు కొన్ని చక్కని బాలగేయాలు రాశారు.

ఇలాంటి వారు పదులు వందల సంఖ్యల్లోకి పెరిగారు. వారందరినీ వరుసగా పేర్కొనడం సాధ్యంకాదు. ఎందరో మహానుభావులు నాకు తెలియని వారున్నారు. గేయరూపంలో ఉన్న ఆధునిక బాలవాఙ్మయాన్ని స్థాలీపులాక న్యాయంగా చవిచూపిస్తాను. అందులో కొన్ని నా బాలగేయాలు:-

శిశు గీతాలు

ఆంగ్లానువాదం

We like to play
We like to sing
We like to live
To play and sing

3. పాపా పాపా నాన్నొస్తారు.
పళ్లు బిళ్ళలు కొనితెస్తారు.
అల్లరి మానితే అన్నీ నీకే
అల్లరి చేస్తే అన్నీ నాకే.

ఆంగ్లానువాదం:

Baby baby father comes
Many many fruits
and sweets he brings
Do behave, you have them all
Don't behave I have them all.

ఒక నా ఆంగ్ల గీతం
Will you come to school?
Not now, not now
I will come any-how.
Little baby little baby..(ఆంగ్లానువాదం)

4. సంభాషణా గీతం

ఆవూ నాకు పాలిస్తావా? అడిగిన మేతా వేస్తా?
పాలన్నీనే నీకే ఇస్తే,బాబూ మరి నా లేగేడవదూ ?
అలాగైతే లేగకు సగమూ అడిగిన నాకో?
సగము అయ్యి దాణా వేసిన నీకో సగమూ
తల్లిని గావున లేగకు సగం పాలిస్తా. ప్రేమిస్తా.

5. ప్రాసప్రాధాన్యం గల గీతం –

చైనా ఒక దేశం! క్వినా ఒక మందు.
పీటర్ ఒక రాజు మీటర్ ఒక కొలత,
రజియా ఒక రాణి జిజియా ఒక పన్ను.
క్యారట్ ఒక దుంప. మీరట్ ఒక పురము.
గాంధీ ఒక తాత హింది ఒక భావం.

6. అంత్యప్రాస గల గీతం:

కొండమీద రాళ్ళు - కొండ కింద బీళ్ళు
చెట్టుమీద గూళ్ళు చెట్టుకింద వేళ్ళు
పొయ్యి మీద నీళ్ళు పొయ్యి కింద పేళ్ళు
పీట మీద కాళ్ళు పీట కింద తేళ్ళు (కోళ్ళు)
చిన్న చిన్న వాళ్ళు చెంగు నెగురు లేడులు..

7.అంత్యప్రాస ముక్తపదగ్రస్తం గల గీతం

సెలఏటి దరి నొక్క చెంగల్వ బాట,
బాటవెంటనే పోతే పువ్వుల తోట,
తోటలో ఒక పెద్ద దొరలుండు కోట.
కోటలో రతనాలు కరిచిన పీట.
పీటపై రాణుళ్ల ప్రియమైన ఆటకే
కోయిల అందాల పాట,
పాటయే పసమించు బంగారు మూట.

8. చిరు హాస్యం

సూరయ్య మామయ్య, చూచి రావయ్య,
దారిలో బురదసుమీ.జారగలవయ్య.

9.హాస్యం

చింతచెట్టు తొర్రలోన చిలక ఉన్నది
తాత బోడి బుర్రమీద పిలక ఉన్నది
చిలక ముక్కు తాత ముక్కు తీరునున్నది
చింత తొర్ర తాతబొర్ర తీరునున్నది
తాత కాళ్ళ నున్నజోడు కిర్రుమన్నది
చింత తొర్రలోని చిలుక తుర్రుమన్నది.

౧౦ -10.

ప్రశ్నలు: - లక్ష ప్రశ్నలు: యక్ష ప్రశ్నలు : :

..1అద్దమున ముఖమెందుకగపడు?
సద్దు ఎందుకు మనకు వినబడు?

..2చుక్క లెక్కడ దాగుపగలు?
సూర్యుడెక్కడ కేగు రేటు ?

..3ఆకసంబది నీల మెందుకు ?
అంబుధియు నీలంబు, ఎందుకు ?

..4నీరు, నూనెయు ద్రవములయ్యును
వేరు వేరుగ నుండు : కలియవే ?

..5అన్ని ప్రాణులు గాలి పీల్చితె
కొన్ని నాళ్ళకు తగ్గిపోదే ?

..6 .తిరుగునట్టిది భూమియైతే,
తిరుగు నట్లగపడునె సూర్యుడు ?

..7.ఉప్పునీటను ఈత తేలిక
చప్పు నీటనుకంటె ఎందుకు ?

..8 చందమామకు సముద్రానికి
బంధమెట్టిదొ తెలియజెప్పుము?

..9. మెత్త మెత్తని మేఘమెట్టుల
మేటి గర్జన చేయగలుగును ?

10 . పుట్టుక సమస్య - శేష ప్రశ్న

ఎందుకు కన్నావు? మ
చెట్టుకైనా నీడున్నది.
పిట్టకైనా గూడున్నది
పుట్టిన మాకేమున్నది
పుట్టకున్న పొయ్యేది.

మ్మెందుకు కన్నావు?
ఇందర మిట్లా బాదర
బందీయైతే నీవు

11. అసలు సమస్య - ఆదోజాతి పిల్లలు

అందరివలె మేము కూడ అసలు భారతీయులం
మసైనా పసైనా మా కెప్పుడు ఒకటే
బ్రతుకైనా చావైనా బాబు మాకు ఒకటే
పల్లెటూళ్ళ డబ్బుదోచి బ్రతుకును పట్నాలు
పట్టణాల జేబులేమొ వెతుకును
మాచేతులు పాడు దుమ్ము
తారురోడ్లు బస్తీలో మా శయ్యలు
కనబడితే కసరుతారు గస్తీ పోలీసయ్యలు
ఒకటంటూ మాకులేదు ఒకరంటే భయంలేదు
ధూళిబుట్టి ధూళిబెరిగి ధూలిగానే మారతాము.

12. అమ్మ ఒడి

అమ్మ ఒడి చదువుల బడి:
మా యమ్మ ఒడి నాకొక గుడి,
అమ్మ నేర్పును ఒరవడి,
దైవమ్ము కంటెను త్వరపడి
ఆమె చెప్పిన సుద్దులు
అనిశమ్ము ఒప్పిన బుద్ధులు!
అమ్మ పెదవుల హాసము
నిత్యమ్ము మాకు వికాసము
అమ్మ మంజుల భాషణం
శ్రావ్యమ్ము వీనులభూషణం
అమ్మ హృది అనురాగము
దివ్యమ్ము భవ్యమ్ము యోగము.
అమ్మ చల్లనికరములు
దానమ్మునకు ఆకరములు
అమ్మ చరణతలమ్ములు
క్షేమమ్ము పండు పొలమ్ములు ||
అమ్మ కన్నుల కాంతులు
లోకమ్మునకు సుఖశాంతులు
అమ్మయే నా సర్వము
ధైర్యమ్ము బలమూ గర్వమూ ॥

౧౦...10

పిల్లల కోసం రాయడం ఒక గొప్ప కళ. ఆ కళను సామాన్య విషయమనుకోరాదు. కొన్ని నిర్దుష్టమైన, నిర్దిష్టమైన లక్ష్యాలు మనస్సులో పెట్టుకోవాలి ముందు, పిల్లలను కేవలం చిచ్చుగొట్టడంవల్ల. రెచ్చగొట్టడం వల్ల ఏ ఫలితమూ సాధించలేము. వాళ్ళను బాగా అవగాహన చేసుకోవాలి. ఇంటా బైటా ఉన్న బాలవాఙ్మయాన్ని క్షుణ్ణంగా పరిశీలించాలి. గేయ రచనకు మాత్రాఛందస్సులోని మెలకువలు కరతలామలకం చేసుకోవాలి. పిల్లల లేలేత ముద్దుభాషలోని, ఊహలకు ఉనికియైన భాషలోని, ఊహలకు ఉనికియైన భాషలోని కాకువుకు కారణమైన భాషలోని స్వారస్యాన్ని సంపూర్ణంగా గ్రహించాలి.

ప్రౌఢకవిత్వము వేరు, బాలకవిత్వము వేరు, వాస్తవికత వేరు.దేని ప్రత్యేకత దానిది. దేని ప్రయోజనం దానిది. సాహిత్యానికి సాంఘిక ప్రయోజనం ఉండాలి.జీవిత చిత్రణం వాస్తవంగానే ఉండాలి. ఆనందం అన్నింటి పర్యవసానమై ఉండాలి. అసలు పిల్లలను ఒరిపిడి రాళ్లు(touch stones) గా పెట్టుకొని ఈ బాల రచనా ప్రక్రియల్లో ముందుకు అడుగు వెయ్యాలి.

హాస్యం, చమత్కారం, యుక్తి పిల్లల నాకర్షిస్తాయి. సాహసం మితి మీరకుండా ఉంటే సరిపడుతుంది. కరుణకు గూడా స్థానం ఉంది. స్థూలంగా చెప్పాలంటే పిల్లల్లో దౌర్బల్యాన్ని గుడ్డి నమ్మకాన్ని పెంపొందించేది బాలసాహిత్యం కానేరదు. దైవవిశ్వాసం , రాజకీయ వాసనల ప్రవేశం బాలసాహిత్య ప్రాంగణంలో ఎంతవరకు సమంజసం, వాంఛనీయం అన్నది నిష్పక్షపాతంగా తేల్చుకోవాలి. పిల్లలందరూ అసలు మతాతీత రాజ్యాలు (secular states)అని ఒప్పుకోవాలి.

దేవుణ్ణి నమ్ముకుంటే అన్ని సుఖాలు ఒనగూడుతాయన్న అభిప్రాయాన్ని పెద్దలు కలిగి యుండటం ఎంత తప్పో, పిల్లలకు కలిగించడం అంతకు పదింతలు తప్పు.. మనిషిలో పెరగవలసింది యత్నమూ, సద్బుద్దీను.

బాలల సాహిత్యం పిల్లల మెదడులో కొన్ని మౌలిక మైన భావాలను బలంగా నాటాలి. ధైర్యం, నిజాయితి, స్నేహభావం, త్యాగబుద్ధి, కార్యదీక్ష ఇలాంటివి. ఎన్న కష్టాలు వచ్చినా అనుకొన్న మంచి

పనిని సాధించే పాత్రలు గల కథలు పిల్లల్లో శీలాభివృద్ధిని కలిగిస్తాయి. ధనసంపాదనావకాశం అంతగా అందరికీ లేని మనదేశంలో గుణసంపాదనావకాశమైనా ఉంటే చాలు.

అతి ప్రౌఢాలు, అన్వయక్లేశాలు, ధ్వనులూ, వ్యంగ్యాలూ అంతస్సంఘర్షణలూ-ఇలాంటివి బాలసాహిత్యానికి అనవసరం.

ఈ స్పుత్నిక్ హైడ్రోజన్ బాంబు యుగంలో పిల్లలు తెలుసుకోవలసిన విషయాలెన్నో ఉన్నాయి. ఆరోగ్య సంబంధమైన అంశాలు వాళ్లు చిన్నప్పటి నుండీ తెలుసుకోవాలి. అడవిలో చెట్లలాగ ఈనాడు పిల్లలు ఏమీ తెలుసుకోకుండా పెరగడం చాలా తప్పు.

అన్నింటికంటే బాల గ్రంథాలదొక పెద్ద సమస్య. అచ్చు అందంగా ఉండాలి, బొమ్మలుండాలి, మంచి కాగితం ఉండాలి. పుస్తకాలు పిల్లలకు చౌకగా లేదా ఉచితంగా లభించాలి. ఇది సిద్ధించేదెన్నడో?ముందు పిల్లల్లో పఠనాసక్తి పెరగాలి.పిల్లలకు ఏ సందర్భంలోనైనా పుస్తకాలే కాన్కలుగా ఇయ్యాలి.

పిల్లల హక్కులను గురించి 1924 లో నానారాజ్య సమితి జెనీవా ప్రకటనలో, 1948 లో మానవ హక్కుల ప్రకటనలో 1959 నవంబరు 20 వ తేదీన ఐక్యరాజ్య సమితి జనరల్ అసెంబ్లీలో పేర్కొనబడి, అన్ని దేశాలచేత ఆమోదింపబడడం జరిగింది. మన భారత రాజ్యాంగంలో పిల్లల హక్కులను గురించి కొన్ని ముఖ్యమైన నిబంధనలున్నాయి. అంతమాత్రాన చాలదు. ప్రపంచంలోని పెద్దలందరూ పిన్నల క్షేమాన్ని పవిత్ర కర్తవ్యంగా ఎంచి, వీటిని కార్యరూపంలోనికి తేవాలి. అప్పుడు పిల్లల జీవితాలు సుఖమయంగా ఆనందమయంగా సాగుతాయి. పిల్లలకు ఉజ్జ్వలమైన భవిష్యత్తు ఉంటుంది.

ఈ వ్యాస రచనకు తోడ్పడినవి (Bibliography)

1. *అఖిల భారత తెలుగు బాలల మహోత్సవ సంచిక*

2. *త్రివేణి(ఆం.ప్ర. జానపద గేయాలు-1974)*

3. సాహిత్య ప్రయోజనం (వ్యాసావళి) కొడవటిగంటి కుటుంబరావు.

4. జానపదసాహిత్యం (వ్యాసమాల) టి.వి. శ్రీ రామచంద్రాచార్యులు.

5. అభ్యుదయ ఐదవ మహాసభ సంచిక 1955

6. సాంప్రదాయిక విజ్ఞానం - టేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావు,

7. బాలభాష వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రి

8. బాలగీతావళులు - శ్రీ వేంకటపార్వతీశ్వర కవులు,

9.యీసపు కథలు (తెలుగు - భాగాలు) కందుకూరి వీరేశలింగం.

10. నవ్వులు పువ్వులు గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య.

11. బాలానందం - డాక్టర్ గిడుగు వేంకటసీతాపతి.

12. చంద్రవంక కురంగేశ్వరరావు..

13. భారతీయ కవితాకల్పం - విద్వాన్ విశ్వం.

14. బాలవిజ్ఞాన కథలు-వేలూరి శివరామ శాస్త్రి.

15. తెలంగాణా పల్లెపాటలు డాక్టర్ బి. రామరాజు.

16. సుగమ విజ్ఞాన శాస్త్ర గ్రంథాలు- రావూరి భరద్వాజ.

పదవిపంచి

"నిఘంటువు ఒక ఉత్తమ మిత్రుడు. వెలుగు మార్గం." బాలబంధు

నిఘంటు ప్రయోజనం:

నిఘంటువు ఎన్ని విధాలుగా భాషా విషయంలో తోడ్పడుతుంది. దీని సంకలనం ఒక మహత్తర కృషి, నిఘంటువు ఒక ఉత్తమ మిత్రుడు. వెలుగు మార్గంగా పోల్చవచ్చు భాషా కృషికి, చిన్నతనం నుండి దాని ఉపయోగాన్ని పొందడం మంచిది. ఎంతటి పండితులకైనా కొన్ని అనుమానాలు రావడం సహజం. అనుమాన నివృత్తి నిఘంటువు వల్లనే కలుగుతుంది.

భాషా వివేచనకూ, శబ్ద వివేకానికీ, వ్యాకరణశుద్ధికీ, సాహిత్యాభివృద్ధికీ నిఘంటువు బహుధా ఉపకరిస్తుంది. ప్రతి పదార్థాలూ, వ్యతిరేకార్థాలూ, నానార్థాలు, ప్రకృతి వికృతులూ, ప్రాచీన కావ్యాల్లోని పద ప్రయోగాలూ అన్నీ అందులో చూచుకొనవచ్చు.

నిఘంటువు నిత్యం పరిశీలించడం అలవాటు చేసుకోవాలి. దానివల్ల భాషాభివృద్ధి కలుగుతుంది. మాటల శక్తి అనంతం. అది మంచికీ చెడుకీ కారణమవుతుంది. అందువల్ల మాటలను జాగ్రత్తగా వాడుకోవాలి. లేకుంటే భంగపడతాము. మాటలు మానవ నాగరికత వేసుకున్న రాచ బాటలు, మాటలు ఆదిమ మానవుల అంతరంగాల్లో

ఆవిర్భవించిన సూచికలు, నాటి నుండి నేటి వరకు అవి ఎందరి మనో మందిరాల్లోనో అందాలు చిందిస్తూ, ఎందరి నాలుకలు వేదికలపైనో చిత్రగతుల సర్తిస్తూ అదనూ పదనూ కూర్చుకుంటూ వస్తున్నవి. అనుభవాల అమృత సారాన్ని అందిస్తూ వస్తున్నవి.

మాటలు చెయ్యలేని పనిలేదు. వినిపించని ధ్వనిలేదు. ముద్దుపాపల పెదృలో, ముది వగ్గుల మూల్గులో జాలిగా కరిగి కరిగి కదలాడుతాయి. కోకిల కలకూజితంలో, సెలయేటి గానంలో సాహిత్యాన్ని సంతరించుకొని శాశ్వతత్వం పొందేవి మాటలే.
మాటలు కొన్ని అభిమానం కప్పుకొని రహస్యంగా ఉంటాయి. కొన్ని రెక్కల్ని విప్పుకొని చుక్కల్ని తాకుతాయి. చీకట్లను ముసురుతాయి. వెలుగుల్ని చిమ్ముతాయి. పూలవాసనల గుబాళిస్తాయి. గాలి కెరటాలను స్ఫురింప జేస్తాయి.
కొన్ని మాటలు ముళ్ళలా గుచ్చుకుంటాయి. కొన్ని ముద్దుగా కౌగలించుకుంటాయి. సూనృతాలు పలుకుతాయి. సుద్దులు చెపుతాయి. మానవుల చరిత్ర అంతా మాటల చరిత్రే, మాటలు నేర్వడం, పలకడం మానవుల మహాభాగ్యం.

మాటలతో పరిచయం చేసుకోవడం మంచిది. మాటల స్వరూప స్వభావాన్ని అర్థం చేసుకోవడం మరింత మంచిది. అందుకు కొంత పరిశ్రమ కావాలి.

గ్రంథాల్లోని సుగంధ పదాలు, మహా పురుషులు అనుభవ పదాలు, కవుల పద బంధాలు చక్కగా అవగాహన చేసుకోవాలి. పండితులు పలుకుబగుకు ఎంత విలువ ఉందో, పసిపాపల కొక్కు పలుకులకూ అంత విలువ ఉంది. జానపదుల మాటలకూ విలువ ఉంది. మాటలకు తీరు తీయాలున్నాయి. ప్రాంతీయాలున్నాయి. మనుషుల్లోకి మల్లేనే మాటల్లో అంతరాలున్నాయి. ఆగ్రహానుగ్రహాలున్నాయి. అందీ అందుకుండదాలున్నాయి.

మాటల మజా చిత్రంగా ఉంటుంది. మాట అనే మాటనే అటూ ఇటు త్రిప్పితే, ఎన్ని అర్థాలు స్ఫురిస్తాయో ! ఊ ఆ మాటకు వస్తే, మాటా మాటావచ్చి, మాట నిలుపుకున్నాడు. మాటతప్పాడు - మాటల్లేవు. ఇలాగ మాటకు మాట తెగులు, నీటికి నాచు తెగులు' అనే సామెత ఉంది. నిఘంటు అర్థాలను మించి సత్యవ్యవహారంలో కూడా సమర్థుడైన వ్యక్తి చేతిలో మాటలు వింతగా సాగుతాయి బంగారు తీగెలా..మాటలను దూరం నుండి గాక దగ్గరగా పరిశీలించి, వాటి సంగతి సందర్భాలు, సంబంధ బాంధవ్యాలు గ్రహిస్తే అసలుమూర్తితో అవి ప్రత్యక్షమవుతాయి. మాటల పలుకు బడిలో, వ్రాతలో తగినంత శ్రద్ధ వహించాలి. ఉచ్చారణ, వర్ణక్రమం నిర్దుష్టంగా ఉండాలి.

ఇక్కడ ఒక వాస్తవికాభాసాన్ని ఉదాహరించడం అప్రస్తుతం కాదనుకుంటాను. సామాన్యులు, పెద్దలనిపించుకొనే వారు కొన్ని సందర్భాల్లో తామనుకొన్న అర్థాలియని తీరులో మాట్లాడడం గమనించాను. ఒక ప్రాథమికోపాధ్యాయుడు ఒక సభలో తోటి ఉపాధ్యాయులతో " మనమంతా ఒక సమజముగా ఏర్పడాలి". అన్నాడు. సమాజ అంటే పశువులమందని అతనికి తెలియదు. సమాజమన్న అర్థంలో ఆ పదం వాడాడు. సమయము, సమాజము, సామజము, సాజము అనే దగ్గరి పదాలున్నాయి. వాటి అర్థాలు వేరువేరు. ఒక విద్యాశాఖాధికారి పండితుల సదస్సులో వారిని "పండితంమన్యులారా! అని, (పండితమ్మమ్మలారా అని నొక్కి సంబోధించాడు. పండితులు ఆశ్చర్యంతో నవ్వుకున్నారు. అతనిభావం పండితమాన్యులారా అనే. కాని ఆభేదం. అతనెరుగడు. అది 'శుంతలారా!" అనే దూషణపదమని పాపం అతనికి తెలియదు. ఇలాగే ఒక రాజకీయవేత్త "వర్షాభావం వల్ల చేలన్నీ జలమయమైనాయి" అన్నాడు. ఒక మంత్రి మార్కు పెద్ద "మనదేశం మీదికి అన్ని వైపుల నుండి శత్రువులు కాలుదువ్వుతున్నారు. అందువల్ల మనం అప్రమత్తులమై ఉండాలని గట్టిగా హెచ్చరించాడు. ఒక నాటక కళా పరిపదధ్యక్షుడు "అవరోహణ క్రమంలో పైకి, ఆరోహణ క్రమంలో క్రిందికి" అని దాన్ని క్రింది మీదు చేశాడు.

కృతక ప్రామాణికాలు కొందరి నోటి నుండి వినిపిస్తాయి. ఫలి, ధారం, విద్య, శబ్దం, ఇహ, భావి లాటి పదాలు పల్లెల్లోని కర్షక జనం 'వణ్ణం, ఆడు' అని మాట్లాడుతారు. భాష తెలిసి అహం ఉన్నవారు అపశబ్దాలు, అపార్ధశబ్దాలు మాట్లాడడం అన్యాయం

ఇంక చ ఛ, జ జల తేడా ఎఱుగకుండ మాట్లాడే వారు మరీ ఎక్కువ శ, సల భేదం కూడావారు. పట్టించుకోరు. ఒత్తులు ఉన్న చోట తీసివేసి లేనిచోట తగిలిస్తారు. ఉ॥ ఒక శభ చక్కగా జరిగింది. భాధ్యత జాలి, విస్వ విద్యాలయం ఇలాగ ఆకాశ్వాణి, సుభోదయం, సమస్థ (సంస్థకు) అని రేడియోలో వినరావడం వింతగా ఉంటుంది. 'చిహ్నం' అనడానికి బదులు చిన్నం అనే వారున్నారు. దాన్ని ఈర్వోచ్చారణ అనికూడ సమర్ధించుకుంటారు.

యఫ్ పలుకుబడి: మనభాషా పదాల్లో లేదు. 'ఫలితము' పళ్ళ సందున గాలి వదులుతూ పలుకుతారు. కొందదు. పెదవులు నొక్కి పలకాలి. లజ్జు అంటారు చాలామంది 'లజ్జ' అనాలి. అది సంస్కృత పదం.

సున్న విషయం మరీ గంద్రగోళం, క, చ, ట, త, ప,లతో ప్రారంభమయ్యే ఐదు వర్గాలున్నాయి. మన హల్లులో ఒక్కొక్క వర్గంలో ఐదేసి అక్షరాలుంటాయి. అంత్యాక్షరాలు జి. (అన్గ్), ఇ (ఇన్ట్) ఇ. న, మ, లు, ఆయా వర్గాల మొదటి నాలుగు అక్షరాలముందు పూర్ణానుస్వారం వస్తే దాన్ని ఆయా వర్గాల అంత్యాక్షరాల నుడికారంతో పలకాలి. ఉ॥ క ఖ గ ఘల ముందు సున్న ఉంటే, సబ్ కటము, లజ్గణి, గజిగ, సజ్జము అని. అలాగే మిగిలిన వర్గాల్లోని 4 అక్షరాల ముందు సున్న ఆయా వర్గాంతమందున్న అక్షరాల పలుకుబడి, కలిగిఉంటుంది. మ తర్వాత హల్లుల ముందున్న సున్న మ్ లా పలుకుతుంది. ఉ॥ సమ్ యమనము, సమ్ సారము, సమ్ రక్షణ, సమ్ లగ్నము - ఈవిధంగా ఈ పలుకుబడి తెలిసిన వారి నుండి గ్రహించాలి. విని.. సంప్రదాయం వెలుగులో మాటలు మన్ననా,

అభిమానం గడించుకుంటాయి. మధుర మంజుల మార్దవమైన శబ్దాలు శ్రుతి హితంగా ఉంటాయి. మనుగడలో పొరుపు లేకుండా ఉండాలంటే, మాటల్లో పొదుపు చాలా అవసరం. కాలుజారితే కూడదీసుకోవచ్చు. నోరు జారితే కూడదీసుకోలేము.

స్పష్టంగా చెప్పాలనుకొన్నప్పుడు సుదీర్ఘంగా చెప్పనక్కఅలేదు. ఎంత గొప్ప విషయాన్నైనా, కీలకం పట్టుకొని చిన్న మాటల్లో క్లుప్తంగా అరటిపండు ఒలిచి పెట్టినట్లు చెప్పవచ్చు. అయితే ఇది చిరకాల ప్రయత్నం వల్ల లభ్యమయ్యే సౌలభ్యం, సౌరభం.

మాట మనిషిత్వాన్ని పట్టి ఇస్తుంది. మాటకూ ఆలోచనకూ తేడా ఏముంది? మాట ఆలోచన బాహ్యరూపం. ఆలోచన మాట అంతర్రూపం, మాటలో స్పష్టత లేకుంటే అది మనిషిలోనూ లేనట్లే. మాటలో స్పష్టత, సరళత, సంగ్రహత సాధించుకోవాలి. స్పష్టమైన మాటలు స్పష్టమైన ఆలోచనకూ,

స్పష్టమైన నిర్ణయానికి, స్పష్టమైన ప్రవర్తనకూ స్పష్టమైన నిదర్శనాలు. పొదుపూ, స్పష్టతా ఉంటే మాటకు జిగే బిగీ అబ్బుతాయి. వీటినే నానుడులూ జాతీయాలు అంటారు.

సామెతల, సమాసాల, శబ్దపల్లవాల రూపంలో మాటలు ఎంతో పొదుపును కూర్చుకుంటాయి. ధ్రువతను సాధించుకుంటాయి.

మన భాషలో ప్రతి శబ్దమూ ప్రకృతి ప్రత్యయాల కలయిక వల్ల ఏర్పడుతూ ఉంటుంది. ప్రత్యయం ఎప్పుడూ ప్రకృతికి తరువాత ఒక ప్రత్యేకమైన అర్థంలో వచ్చి చేరుతూ ఉంటుంది. దాన్నే విభక్తి ప్రత్యయం అంటారు. ప్రకృతికి ముందు అర్థ విశేషంలో ఇటువంటివీ చేరుతాయి. వాటిని ఉపసర్గలంటారు. కొన్ని ఉపసర్గల చేరికవల్ల ధాతువు తనకుండే అర్థాన్ని పూర్తిగా విడిచి పెట్టుకుంటుంది. కొన్ని చోట్ల అటూ ఇటూ అర్థం మార్చుకుంటుంది. ఉ॥ "హృ అనే ధాతువు నామంగా మారినప్పుడు హారం' అవుతుంది. ఉపసర్గల చేరికవల్ల విహారం, ఆహారం, ఉపహారం, ఉపాహారం, వ్యాహారం, వ్యవహారం, ప్రహారం, సంహారం, ఆధ్యాహారం, ప్రత్యాహారంగా మారుతుంది. అన్నిటికీ మూలధాతువు ఒక్కటే, వీటి విషయంలో తగినంత జాగ్రత్త వహించకుంటే జపహాస్యం పాలు భావలసి వస్తుంది.

'అవ' అనే ఉపసర్గ సాధారణంగా విరుద్ధం అనే అర్థంలో వస్తుంది. మానం అంటే గౌరవం, అవమానం అంటే అగౌరవం, గణనం అంటే లెక్కపెట్టడం. అవగజనం అంటే లెక్కింపకుండడం.   బోధం అంటే తెలిసేటట్లు చెప్పడం. అవబోధం అదే, తప్పుగా చెప్పడం అనే విరుద్దార్థం కాదు. అధిగమనం అంటే ఎక్కువగా వెళ్ళడం. కాని, దాటి వెళ్ళడం కాదు. పొందడం చదవడం అని దాని అర్థం. అధిగమించదు అన్నా అదే యశస్కరము, తేజస్వరము అనే పదాలు సాధువుటే. శోభస్వరం మాత్రం కాదు. పండితులూ అది వాడతారు. 'నవతో' తెలుగు శబ్దమైతే వాడిపోవడం, సంస్కృత మైతే క్రొత్తదనం అని అర్థం. అలాగే నిజము (సత్యం) వేరు, నిజము (తనయొక్క) వేరు, మొదటిది తెలుగు క్రింద లెక్కు రెండవది సంస్కృతం. చాలామంది. నిజంగా మాట్లాడుతున్నానంటారు. "మన్నించి" అంటే క్షమించి అనీ గౌరవించి అనీ అర్థాలున్నాయి.

ప, మ ల విషయం - గుణవంతుడు, శీలవంతుడు, ధైర్యవంతుడు వీనిలో ఆ పిమ్మట 'వ' వస్తుంది. ఇ. 6 లకు 'మ' వస్తుంది. ఉ॥ బుద్ధిమంతుడు, శక్తిమంతుడు, హనుమంతుడు, చారుమతి.

పఠనము - మిఠనము, అధ్యయనము - అధ్యాపనము వీని భేదం గమనించాలి. మాటలకు భయపడ రాదు. వాటిని మన స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకోవాలి. మన స్వాధీనంలో మాటలుంటే ఎంతో సాధించవచ్చు. మాటలు కోటలార్జించి పెడతాయంటారు. పద్యాల్లో పారపూరణం కోసం, యతిప్రాసల కోసం కొన్ని

పదాలు - లలి, ఎలమి, పరుగు నెలయ, ఆవయ, ధరను వాడతారు వ్యర్ధంగా. అలాగే సంభాషణలో సభావేదికల మీదా తూగు మాటలు - ఊతపదాలు.

ఎబ్బెట్టుగా ఉంటుంది. దాన్ని పునరుక్తి అంటారు. వ్యా(కరణ)భర్తలు పదాలను భాషా భాగాలుగా చూపుతారు. అమరసింహుడు (నిఘంటు కర్త) దేవ, మానవ, జంతు, ఓషధీ వర్గుల క్రింద వాడడం చూపించాడు.

సామెతల, సమాసాల, శబ్ద పల్లవాల రూపంలో మాటలు ఎంతో పొదువును కూర్చుకుంటాయి. క్లుప్తతను సాధించుకుంటాయి.

అధిగమనం అంటే ఎక్కువగా వెళ్ళడం, కాని, దాటి వెళ్ళడం కాదు. పొందడం చదవడం అని దాని అర్థం. అధిగమించడం అన్నా అదే .

యశస్కరము, తేజస్కరము అనే పదాలు సాధువులే, శోభస్కరం మాత్రం కాదు. పండితులూ ఇది. పాడతారు. 'నవత' తెలుగు శబ్దమైతే వాడిపోవడం, సంస్కృత మైతే క్రొత్తదనం అని అర్థం. అలాగే (సత్యం) వేరు, నిజము (తనయొక్క) వేరు. మొదటిది తెలుగు క్రింద లెక్క, రెండవది సంస్కృతం, చాలామంది. 'మన్నించి' అంటే క్షమించి అనీ గౌరవించి అనీ అర్థాలున్నాయి..

ల విషయం గుణవంతుడు, శీలవంతుడు, ధైర్యవంతుడు - వీనిలో ఆ పిచ్చుట 12 వస్తుంది. 12. ఉలకు 'మ' వస్తుంది. ఉ॥ బుద్ధిమంతుడు, శక్తిమంతుడు, హనుమంతుడు, చారుమతి. పఠనము - మితనము, అధ్యయనము - అధ్యాపనము దీని భేదం గమనించాలి.

వ. మ మాటలకు భయపడకూడదు. వాటిని మన స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకోవాలి. మన స్వాధీనంలో చూటటుంటే ఎంతో సాధింపవచ్చు. మాటలు కోటలార్జించి పెడతాయంటారు. పద్యాల్లో పాదపూరణం కోసం, యతిప్రాసల కోసం కొన్ని పదాలు - లబి, ఎలమి, పరగ, వెలయ్య కారయ,

మానవ నాగరికత పెరుగుతున్న కొద్దీ మాటలు కూడా పెరుగుతూ ఉంటాయి. అన్యదేశీయాలు వచ్చి చేరుతూ ఉంటాయి. శాస్త్రపదాలు కొన్ని, కవితాపదాలు కొన్ని, నిత్యవ్యావహారికాలు కొన్ని బలాగ ఎన్నెన్నో మాటలు అమూర్త బోధనాలు, స్థలకాల బోధకాలు, ద్రవ్య, బుద్ధివిశేష వ్యవస్థా. సంప్రదాయ బోధకాలుగా పలు విభాగాలుగా ఉంటాయి.

మాటల రాజ్యాలకు హద్దులులేవు. అవి నిత్యవ్యవహారం నుండి కవిత్వంలోకి, కవిత్వం నుండి శాస్త్రంలోకి అందుండి తత్త్వంలోకి అడుగు పెట్టగలవు. భౌతికం నుండి ఆధ్యాత్మికంలోకి అడుగు

పెట్టగలవు. సంబంధం పెట్టుకోగలవు.మనుష్యులు అంతరించినా, మనుష్యులు సృష్టించిన మాటలు కలకాలం నిలిచిపోతాయి. మాటలంటే మాటలా!

"వాక్యం సరళ, సంక్లిష్ట మహారూపాల్లో ఉంటుంది. వాక్యంలో మాటల అమరిక ఉండాలి. పదమైత్రి వల్ల అర్థ సంపద పెంపొందుతుంది."

వాక్య నిర్మాణము

విరామ చిహ్నాలు విధిగా పాటించాలి వాక్యంలో, పదానికి పదానికి ఎడం ఉండాలి. మన ప్రాచీనులు విరామ చిహ్నాలు పాటించేవారు కారట. ఇవి మనకు ఆంగ్ల భాషా సంపర్కం వల్ల వచ్చాయి. మంచిదే.. గద్యంలోని వాక్యాలకు పద్యంలోని వాక్యాలకు క్రమ భేదం వుంది. గద్యంలో క్రమం (కర్త కర్మ క్రియ) - వుంటుంది. పద్యంలో ఉపక్రమం ఉంటుంది. అయినా అర్థ బోధకానికి అది అవరోధం కాదు. నవీనులు గద్యంలోని వాక్యాలు పద్యంలోని వాక్యాల్లా వ్రాస్తున్నారు. "రసాత్మకం వాక్యం కావ్యం."

రసమున్న ఒక వాక్యమే కావ్యం అన్నారు. అలాంటి రసాత్మక వాక్యాల సమూహం మహాకావ్యం కావడంలో ఆశ్చర్యమేముంది.! వాక్యానికి వాక్యానికి సంబంధం ఉంటుంది. సమయ సందర్భాన్ని బట్టి వాక్య రూపం మారుతుంది. అన్నీ సరళ వాక్యాలైనా, అన్ని సంక్లిష్ట మహా వాక్యాలైనా రచన బాగుండదు. కొన్ని సందర్భాల్లో చిన్న చిన్న వాక్యాలుంటాయి. కొన్ని సందర్భాల్లో ముక్త పదగ్రస్త వాక్యాలుంటాయి. మహా వాక్యాలుంటాయి. క్రియ లేని వాక్యాలుంటాయి. భర్త విలుప్తమైన వాక్యాలుంటాయి. అవ్యయాలు ఉంటాయి. వీటి అన్నిటి సమాహారం కథగానో వ్యాసంగానో కవితగానే సాగుతుంది.

నిజమాలోచిస్తే పద్యాని కంటె గద్యం వ్రాయడం కష్టం, పద్యంలోనే ఛందోగతి'ని గర్భంలోనూ గతి ప్రభేదాలు ఘనంగానే ఉంటాయి. గద్యం వ్రాయలేనివాడు పద్యం వాడంటారు. నా (సాహిత్య సృష్టి క్రమం పాట, పద్యం, గద్యం, చేయి తిరిగిన రచయితలు గద్యం పార్యంగా వ్రాయగలరు. సంధులు సమాసాల విషయం తెలుసుకొని గద్యానికి ఉపక్రమించాలి. దుస్సంధులూ దుష్ట సమాపాలూ కూర్చ కూడదు. సంధుల్లో అక్షర రూపం మారుతుంది. సమాసాలు సంస్కృత పదానికి సంస్కృత పదానికి చెల్లుతుంది. ముందు తెలుగు వచ్చి తరువాత సంస్కృతి వస్తే చెల్లుతుంది. ముందు సంస్కృత పదం

తరువాత తెలుగు పదం వస్తే పొసగదు. అది దుష్టసమాసమవుతుంది. విసంధి చెయ్యవచ్చు. ఆక్షేపణ లేదు. ఒకనాడు అది దోషంగా పరిగణించేవారు.

వాక్యాల్లో ఈక్రింది దోషాలు దొర్లకుండా చూచుకోవాలి. శబ్దహీనం, క్రమభ్రష్టం, పునరుక్తి, వ్యాకీర్ణం, వాక్య సంకీర్ణం, వాక్య గర్భితం, భిన్న లింగం, భిన్న వచనం, న్యూనోపమం, అధికోపమం, ఆస్థాన సమాసం వాశ్య వర్జితం, సమాత్త పునరాత్తం, సంబంధ వర్జితం, సతతృకరణం, అధికపదం, ప్రక్రమ భంగం మొక పఠన పాదన (అధ్యయన అధ్యాపన) ఉపన్యాస సందర్భాల్లో "కాకువు" ప్రాధాన్యం (Intonation) పాటించాలి. వాక్యం ఊది ఒత్తి పలికితే వాక్యార్థం ప్రస్ఫుట మవుతుంది. కాకువు భాషకు (పలుకుబడికి) ప్రాణం పోసుకుంది.

ఏమైనా వాక్య నిర్మాణంలో విన్నాణం సాధించాలంటే నిత్య సాధన కావాలి :

గుణితమాల		
అంగీకృతము	అగ్నిజ్వాలాజ్వాలము	అనుద్విగ్నము
అంఘ్రి	అగ్నిహోత్రము	అనుష్టుప్పు
అంతర్దృష్టి	అగ్రస్థానము	అనౌచిత్యము
అంతర్ధానము	అగ్ర్యము	అన్నప్రాశనము
అంతర్ఘాతము	అఘమర్షణము	అన్యోన్యాశ్రయము
అంతర్మనస్కుడు	అచ్యుతాగ్రజుడు	గుణితమాల
అంతర్ముఖుడు	అజస్రము	అన్వర్థము
అంతర్యామి	అజ్ఞానము	అపభ్రంశము
అంతర్వాణి	అజ్ఞుడు	అపరిష్కృతము
అంతర్హితము	అదృశ్యము	అపస్మృతి
అంత్యజుడు	అద్భుత ప్రవర్తనము	అప్సరస
అంబాంబికాంబాలికలు	అద్వైతము	అబ్జబాంధవుడు
అకృత్యము	అధిక్షేపము	అబ్ధి
అక్షరము	అధోముఖము	అభిజ్ఞుడు
	అధ్యాపకుడు	అభివృద్ధి
అక్షరాస్యుడు	అనన్యవృత్తి	అభీప్సితము
అక్షి	అనన్యాదృశము	అమందానందకందళిత
అక్షౌహిణి	అనిమిషవాహినీతనయుడు	అమూల్యము
అగస్త్యుడు	అనిర్వృతి	అమృతత్వము

అమృతహృదయం
అర్ఘ్యము
అర్ధరాత్రము
అర్హుడు
అల్పజ్ఞుడు
అవచ్ఛిన్నము
అవయవదౌర్బల్యము
అశ్లీలము
అశ్వారోహణము
అష్టదిక్పాలురు
అష్టైశ్వర్యములు
అసంఖ్యాకము
అసత్కృతము
అసదృశము
అసదృశ్యసాహితీసంభరితుడు
అసహిష్ణుత
అసూర్యంపశ్య
అస్త్రవిద్య
అస్పృశ్యుడు
అహర్నిశము
అహింసావ్రతము
ఆంగ్లభాష
ఆంతర్యము
ఆంధ్రప్రదేశము
ఆంధ్రరాష్ట్రము
ఆంధ్రవ్యాకరణము
ఆక్రోశము
ఆగ్నేయము
ఆగ్రహోదగ్రమానసులు
ఆఘ్రాణము
ఆజ్ఞ

ఆజ్ఞాపత్రము
ఆజ్ఞాభంగము
ఆతిథ్యము
ఆత్మోపజీవి
ఆద్యంతములు
ఆధిష్ఠానదైవతము
ఆయుర్వృద్ధి
ఆర్ద్రము
ఆర్యులు
ఆవిష్కృతము
ఆవృత్తము
ఆశీర్వాదము
ఆశ్చర్యము
ఆహారము
ఆహితాగ్ని
ఆహుతి
ఆహ్లాదము
ఆహ్వానసంఘము
ఇంద్రధనుస్సు
ఇక్ష్వాకుడు
ఇచ్ఛాపథ్యము
ఇతిహాసము
ఇతోధికము
ఇష్టపూర్తి
ఈర్ష్య
ఈర్ష్యాళువు
ఈశాన్యము
ఉంఛవృత్తి
ఉచ్ఛృంఖలము
ఉచ్ఛ్వాసము
ఉజ్జ్వలము

ఉత్కర్షము
ఉత్క్రమణము
ఉత్క్రోశము
ఉత్పత్తి
ఉత్ప్రేక్ష

గుణితమాల

ఉత్ప్రేక్షాలంకారము
ఉత్సవము
ఉత్సుకము
ఉదస్త్రాణము
ఉదాహృతము
ఉద్గ్రంథము
ఉద్ఘోషము
ఉద్బోధకము
ఉద్రాంతము
ఉన్నతస్థితి
ఉన్మత్తుడు
ఉపమానోపమేయములు
ఉపాధ్యాయుడు
ఉష్ట్ర పక్షి
ఉష్ణతీక్ష్ణత
ఊర్ణనాభము
ఊర్ధ్వలోకము
ఊర్మిళ
ఊష్మములు
ఊహాకృతి
ఏకీభావము
ఏకోద్దిష్టము
ఏహ్యము
ఐకమత్యము
ఐచ్ఛికము

ఐతిహాసికులు
ఐదు
ఐరావతము
ఐహికసుఖము
ఓషధీశుడు
ఓష్ఠ్యము
ఔర
ఔరసుడు
ఔషధము
కంకణగ్రహణము
కంకణము
కంఠము
కంఠస్నానము
కంఠీరము
కక్ష్య
కచ్ఛపము
కణ్వుడు
కన్యాకుబ్జము
కమఠము
కర్ణాభరణము
కర్తవ్యము
కర్తృత్వము
కర్మేంద్రియములు
కర్షకుడు
కలధౌతము
కలహాశనుడు
కల్క్యవతారము
కల్పవృక్షము
కల్మషము
కల్హారము
కవికంఠ భూషణము
కార్యదర్శి
కాలవహ్ని
కాశ్మీరము
కిష్కింధము
కీర్తిచంద్రుడు
కుఠారము
కుత్సితుడు
కుధరము
కుబ్జము
కూష్మాండము
కృతకృత్యుడు
కృత్యము
కృప
కృపాళువు
కృషి
కృషీవలుడు
కృష్ణద్వైపాయనుడు
కైంకర్యము
కైవర్తులు
కైవారము
కైవ్రాలు
కోలాహలము
కౌమారము
కౌముది

గుణితమాల

కౌస్తుభము
క్రేంకారము
క్రైస్తవమతప్రవక్త
క్రైస్తవులు
క్రొవ్విరి
క్రోశము
క్రౌంచము
క్రౌర్యము
క్లిష్టము
క్లేశము
క్షంతవ్యము
క్షణికము
క్షారము
క్షీరము
క్షీరాబ్ధి
క్షుణ్ణము
క్షుధ
క్షేత్రము
క్షేమము
క్షేమసమాచారములు
క్షోణి
క్షౌరము
క్షౌరశాల
ఖండము
ఖడ్గము
ఖరకిరణుడు
ఖేచరుడు
ఖైదు
ఖ్యాతి
గంధర్వుడు
గజేంద్రము
గర్భశత్రువు
గాఢాంధకారము
గుంభితము
గుచ్ఛము
గూఢచారి
గృహచ్ఛిద్రము

గృహము
గేహము
గోక్షీరము
గోమేధికము
గోష్పాదము
గౌతమఋషి
గౌను
గౌరవము
గౌహతి
గ్రంథకర్త
గ్రహగ్రస్తము
గ్రామ్యము
గ్రైవేయము
గ్లాని
ఘంటాపథము
ఘట్టము
ఘర్షణము
ఘీంకారము
ఘూకము
ఘృతము
ఘోష
ఘ్రాణేంద్రియము
చంద్రజ్యోతి
చంద్రబింబము
చంద్రశేఖరుడు
చంద్రాయణము
చక్రపాణి
చక్షుశ్రవము
చతుర్థి
చతుర్విధోపాయములు
చర్విత చర్వణము
చాతుర్వర్ణ్యము
చిత్రగుప్తుడు
చైతన్యము
చైత్రము
చైత్రరథము
చౌర్యము
ఛత్రాధిపతి
ఛాత్రుడు
ఛాయాపుత్రుడు
ఛిన్నాభిన్నము
జంఘ
జగద్విఖ్యాతుడు

గుణితమాల

ఘనము
జఠరరసము
జన్మభూమి
జన్మము
జలోచ్ఛ్వాసము
జహ్నుతనయ
జాగృతి మతి
జాజ్వల్యము
జాతివైరము
జాహ్నవి
జితేంద్రియుడు
జిహ్వ
జిహ్వాచాపల్యము
జీర్ణకోశము
జీర్ణతృణము
జీవచ్ఛవము
జీవనోపాధి
జీవన్ముక్తుడు
జీవన్మృతులు
జీవబ్రహ్మైక్యము
జుగుప్స
జృంభణము
జైవాతృకుడు
జ్ఞప్తి
జ్ఞాతము
జ్ఞానేంద్రియము
జ్యోతి
జ్యోతిశ్చక్రము
జ్యోతిశ్శాస్త్రము
జ్యోతిష్మతి
జ్యోత్స్న
జ్యోత్స్నాప్రియము
జ్యోత్స్నాభిసారిక
జ్వాలాముఖి
ఝుంకారము
ఝుంఝూనిలము
ఝుణఝుణత్కారము
ఝురి
ఝర్ఝరి
ఝుషము
టిప్పణము
ఠీవి
డింభకుడు
తండోపతండములు
తంత్రజ్ఞుడు
తటస్థుడు
తత్సారము
తప్తము
తమల వృక్షము

తాత్కాలికము
తాత్పర్యము
తామ్రపర్ణి
తారహారము
తార్కాణము
తీవ్రవాది
తుంగభద్రాప్రాజెక్టు
తుమున్నాద్యర్థకము
తుషారము
తుహినము
తూర్యము
తూష్ణీ భావము
తృణగ్రాహి
తృణప్రాయము
తృణము
తృతీయావిభక్తి
తృప్తి
తృష్ణ
తైక్ష్ణ్యము
తైత్తిరీయము
తైర్థికుడు
తైలయంత్రము
తౌర్యత్రికము
త్యక్తము
త్యాజ్యము
త్రయోదశి
త్రికరణము
త్రిదోషము
త్రిపతాకము
త్రిభంగి
త్రిలోచనుడు

గుణితమాల
త్రివిక్రముడు
త్రైమాసికము
త్ర్యయంబకము
త్ర్యాబ్ద
త్వక్కు
త్వక్చక్షురింద్రియములు
త్వాదృశము
దంష్ట్ర
దక్షిణాగ్ని
దక్షిణాయనము
దయార్ద్రదృష్టి
దర్శనము
దాక్షిణాత్యుడు
దిగ్భ్రమ
దిఙ్మాత్రము
దిదృ క్ష
దివ్యదృష్టి
దీక్ష
దీర్ఘగ్రీవము
దీర్ఘదర్శి
దీర్ఘాయువు
దురూహ్యము
దుర్గంధము
దుర్ఘటము
దుర్నయము
దుర్నిరీక్ష్యము
దుర్ముహూర్తము
దుర్వారసుహృద్విపత్తి
దుర్వృత్తి
దుర్వ్యవసాయము

దుర్వ్యసనము
దుర్హృదయుడు
దుశ్చేష్ట
దుష్కృత్యము
దుష్పథము
దుష్ప్రాపము
దుస్సహము
దృక్కు
దృఢము
దృఢసంకల్పము
దృష్టిదోషము
దేదీప్యమానము
దేహము
దైత్యుడు
దైవజ్ఞుడు
దోషజ్ఞుడు
దౌర్భాగ్యము
దౌహిత్రుడు
ద్యుమణి
ద్యూతము
ద్యోతకము
ద్రఢిమ
ద్రవద్రవ్యము
ద్రుమము
ద్రోణుడు
ద్వంద్వము
ద్వాదశార్కులు
ద్వారబంధము
ద్వితీయా విభక్తి
ద్విభాషి
ద్వేషము

ద్వ్యర్థి
ధనంజయుడు
ధనుర్విద్యాగ్రహణార్థి
ధన్వంతరము
ధమ్మిల్లము
ధరణీధరము
ధర్మరాజు
ధర్మశాస్త్రము
ధర్మసంహిత
ధర్మోపదేశము
ధర్మ్యము
ధవళజ్యోత్స్న
ధాత్రి
ధార్తరాష్ట్రులు
ధిక్కారము
ధీనిధి
ధీరత్వము
ధీరోద్ధతుడు
ధూమ్రవర్ణము

గుణితమాల

ధృతి
ధైర్యస్థైర్యములు
ధ్యేయము
ధ్రువము
ధ్వజస్తంభము
ధ్వజారోహణము
ధ్వాంతము
నందివర్ధనము
నక్షత్రము
నర్మగర్భము
నిత్యసత్యము
నిరక్షరకుక్షి
నిరాహారము
నిరోష్ఠ్యము
నిర్భాగ్యుడు
నిర్మానుష్యము
నిర్ముక్తము
నిర్గ్రంథుడు
నిర్వహణము
నిర్విఘ్నము
నిర్వేదము
నిర్వ్యాజము
నిర్వ్యూఢము
నిర్హేతుకము
నిశ్చితార్థము
నిశ్శంక
నిశ్శబ్దము
నిశ్శేషము
నిశ్శ్వసనము
నిష్కంటకము
నిష్కర్ష
నిష్కళంకము
నిష్కారణము
నిష్క్రమణము
నిష్ఫలము
నిష్ప్రయోజనము
నిస్తంత్రము
నృపాలుడు
నైరృతి (నై ఋతి)
న్యస్తము
న్యూనము
పంచవక్త్రుడు
పంచామృతము
పక్షము
పద్మపత్రము
పరిశేషణము
పరీక్ష
పశ్చాత్తాపము
పశ్చిమము
పాఠ్యగ్రంథము
పాణిగ్రహణము
పాతివ్రత్యము
పారిశుద్ధ్యము
పార్శ్వనాథుడు
పుంస్కోకిలము
పుత్రకామేష్ఠి
పురిచ్ఛేదము
పూజార్థము
పూర్ణేందుడు
పూర్వజన్మజ్ఞానము
పృచ్ఛ
పృథ్వి
పైనము
పైరు
పైరు
పోరు
పౌరుషము
పౌలస్త్యుడు
ప్రకృతము
ప్రక్షాళనము
ప్రక్షిప్తము
ప్రచ్ఛన్నము
ప్రతిజ్ఞ

ప్రతిధ్వని
ప్రత్యక్షము
ప్రత్యామ్నాయము
ప్రత్యూషము
ప్రదర్శనము
ప్రపితామహుడు
ప్రపౌత్రుడు

గుణితమాల

ప్రఫుల్లము
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము
ప్రస్తావనము
ప్రస్ఫుటము
ప్రహ్లాదుడు
ప్రాజ్ఞుడు
ప్రాదుర్భావము
ప్రార్థన
ప్రోత్సాహము
ప్రోద్బలము
ప్రోషిత భర్తృక
ప్రౌఢపదప్రయోగము
ప్రౌఢిమ
ప్లుతము
ఫణిఫణాగ్రము
ఫలాహారము
ఫాలనేత్రుడు
ఫాల్గునము
బర్హి
బాలభృత్యుడు
బాహ్లికము
బిరుదాంకితుడు
బిల్హణీయము
బిల్హణుడు
బీభత్సము
బృహస్పతి
బైరాగి
బ్రహ్మచర్యము
బ్రహ్మానందము
బ్రహ్మైక్యము
భక్త్యంజలి
భవిష్యజ్జీవితము
భవిష్యత్కాలము
భీష్ముడు
భుజంగప్రయాతము
భూరుహము
భృత్యుడు
భైరవి
భోక్తృత్వము
భ్రాతృప్రేమ
మందాక్రాంతము
మధుపర్కము
మధురశంబరపూరిత
మధువ్రతము
మస్తిష్కము
మహర్షి
మహామహోపాధ్యాయుడు
మహామృగము
మహారౌరవము
మహాసరోవరము
మహీరుహము
మహేంద్రము
మహోజ్జ్వలము
మహోత్కృష్టము
మహౌన్నత్యము
మహౌషధము
ముద్గరము
ముహూర్తము
మూర్ఖుడు
మృగతృష్ణ
మృగము
మృణాళిని
మృణ్మయపాత్ర
మృత్పిండము
మృష్టాన్నము
మేఘగంభీరుడు
మేఘనాథుడు
మైత్రి
మైరావణుడు
మైలు
మౌనము
మౌళి
యక్షుడు
యజుర్వేదము
యజ్ఞోపవీతము
యథాక్రమము
యౌవనదశ
రక్షణము
రమ్యహర్మ్యతలము
రాష్ట్రము

గుణితమాల

రుగ్మత
రేఖాగణితము
రైవతుడు
రౌద్రము

లక్ష్మి
లక్ష్మీనృసింహస్తోత్రము
లావణ్యము
లేహ్యము
వక్తృత్వము
వక్త్రము
వక్రదృష్టి
వజ్రనిర్ఘోషము
వర్జ్యము
వర్షీయసి
వహ్ని
వాత్సల్యము
వానప్రస్థము
వికాసహాసభాసురాననుడు
విఘ్నేశ్వరుడు
విజృంభణము
విజ్ఞానశాస్త్రము
విద్యార్థి
విద్యుచ్ఛక్తి
విద్యుద్దీపములు
విద్వత్సార్వభౌముడు
విద్వన్మాన్యములు
విధ్వంసము
విశృంఖలము
విశేష్యము
విష్ణుచిత్తుడు
విష్ణ్వంశసంభూతుడు
విష్వక్సేనుడు
విస్తృతసామ్రాజ్యము
వృకోదరుడు
వృక్షము
వృత్తి
వృద్ధత్వము
వృశ్చికము
వైఖానసుడు
వైజ్ఞానికుడు
వైవాహికము
వ్యంగ్యము
వ్యర్థభాషణుడు
వ్యాకృతి
వ్యాఖ్యానము
వ్యుత్పత్తి
వ్యుత్పన్నుడు
వ్యూహము
వ్యోమయానము
శంఖము
శబ్దకౌముది
శరణాగతభరణైక
శార్ఙ్గము
శార్దూలము
శిష్యవాత్సల్యము
శైలము
శౌనకాదిమునులు
శౌర్యము
శ్రద్ధ
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము
శ్రుతిస్మృతులు
శ్లాఘనీయము
శ్లేష్మము
శ్వాసకోశము
శ్వేతవాహనుడు
షట్చక్రవర్తులు
షడభిజ్ఞుడు
షైరు
షోడశము
సంఖ్య
సంజ్ఞ
సంత్రస్తము
సంప్రోక్షణము
సంభృతము
సంయమము
సంశ్లిష్టము
సంస్కృతము
సంస్కృతవాఙ్మయము
సచ్ఛీలము
సత్కారము

గుణితమాల

సత్కృత్యము
సత్యవ్రతుడు
సద్బ్రహ్మము
సద్వ్యాపారము
సన్యాసాశ్రమము
సమీక్ష
సమృద్ధి
సమ్మర్దము
సమ్మార్జనము
సమ్యగ్దృష్టి
సరస్వతీసాక్షాత్కారము
సస్యశ్యామలము
సహస్రాక్షుడు
సాంత్వనము
సామ్రాజ్యము
సాహిత్యరత్నాకరము

సింహావలోకనము
సింహాసనము
సీతారామాంజనేయులు
సుకృతి
సుదృఢమనస్కులు
సుధృడమతి
సుషుప్తి
సుషుప్త్యవస్థ
సుషుమ్న
సౌందర్యోన్నత్యము
సౌప్తికము
సౌభ్రాత్రము
సౌరు
సౌహార్దము
స్కాలిత్యము
స్త్రీలు
స్థితప్రజ్ఞుడు
స్నానము
స్నిగ్ధము
స్నేహము
స్పర్శ
స్పృశ్యము
స్పృహ
స్పృహణీయము
స్ఫుటోచ్చారణ
స్మృతి
స్వచ్ఛము
స్వప్నము
స్వర్లోకము
స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ
స్వాతంత్ర్యము
స్వీకృతము
స్వైరవిహారము
స్వైరి
హరిశ్చంద్రుడు
హర్మ్యము
హర్యక్షుడు
హర్షము
హర్షోత్కర్షము
హలము
హవ్యము
హవ్యవహుడు
హస్తవిన్యస్తములు
హాయనము
హార్దికము
హాసము
హిందూదేశము
హిమవంతుడు
హిమవత్ప్రాంతము
హిమాంబువు
హిరణ్యగర్భుడు
హుతాశనుడు
హూణభాష
హూణము
హృదయారవిందుడు
హృద్యము
హృద్రోగము
హృషీకేశుడు
హేయగతి
హేళనము
హైందవసంఘాభిమాని
హైమవతి
హోమగుండము
హోరాహోరి
హౌసు
హ్రాదము
హ్లాదము

గుణితమాల

అంబర చుంబి శిరస్సరజ్ఝరీపటల
ముహుర్ముహుర్లుఠదభంగ
అనంత విశాల వినీల జ్ఞానవార్ధిపూరములు
అపాంగవీక్షణశమితభవార్తి
సకలకలుషబంధనమండన
అప్రతిహత నిరంతరాకర్షణా విజృంభ మాన
అభ్యస్త సమస్త వ్యవహారదక్షుడు
అరణ్య పార్శ్వ పుష్పశోభిత శ్యామలశాద్వలములు
ఆర్తత్రాణపారాయణులు
ఆశాజనిత పవనోద్భూత మనస్తరంగ
పరంపరార్భటి
ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్త్యాద్యలంకారములు
కార్పణ్యదోషోపహత స్వభావుడు
కోపఘూర్ణిత బాష్పపూరితనయనులు
జరామరణ జన్మభయరహితులు
తరంగ మృదంగ నిస్వనస్ఫుట నటనానుకూల
దీర్ఘాయురారోగ్య స్వస్తి వచనములు
దుర్దాంతరిపు స్ఫురణ హరణ పరిణతులు
ధర్మాధర్మవివేకశూన్యులు
నిర్మలస్ఫటిక శిలా నిర్మితము
పరిఫుల్ల కలాప కలాపి జాలము
పుర ప్రచారయోగ్య సాధనములు
త్వకక్షురింద్రియములు ధనుర్విద్యాగ్రహణార్థి
ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము ప్రౌఢపదప్రయోగము
ప్రాగ్దక్షిణాపరోత్తర దిగ్భూపతులు
ప్రేమ తరంగ సందోహము
బృహద్వైద్యరత్నాకరము
మత్సరపూర్ణమనస్కులు
మిత్రామాత్యభృత్యసమేతులు
యుక్తాయుక్తవివేకహీనులు
లౌలికవ్యవహారదక్షులు
వివిధ శాస్త్రశ్రవ్యకావ్యామృతము
శతసహస్రభాను సదృశ దివ్యజ్ఞాన జ్యోతిర్మతులు
శాలివాహన గాథా సప్తశతీ సారము
శిఖర జ్యోతిశ్చంచన్మృదు ధవళమేఘోత్తరీయము
శోకవిస్మయాకులితచిత్తులు
షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నులు
సరసకళా భాస్వదాస్యచంద్రుడు
సరసవచన రచనా చాతుర్యము
సర్వజనసమాదరణ పాత్రుడు
సర్వస్వామ్యసంకలితము
సువర్ణబర్హిబర్హప్రభ

➢ పఠనము, లేఖనము నిర్దుష్టంగా ఉంటే పదాలకున్న అర్థం ప్రస్ఫుటమౌతుంది.

శబ్ద వివేచనము

(భాషాభివృద్ధికి శబ్ధవివేచనము (వివేకము) ఎంతైన అవసరము)

'ఋ' వర్ణ పదాలు:
ఋషి (రుషి)
ఋక్కు
ఋణము (రుణము)

ఋతువు
ఋజువు
ఋగ్వేదము
ఋషభము

ఋశ్య ((ష్ప) మూకము
ఋష్య (క్క) శృంగుడు
ఋష్య (శ) మూకము.

"రు" వర్ణ పదాలు

రుచి, రుజ, రువ్వు, రువ్వు, రుబ్బు, రుద్దు, రుతము, రుమాలు, రుద్రుడు, రుద్ధము, రుగ్మత, రుసుము, రుద్రాక్ష, రుద్రాణి, రుధిరము, రుచిరము, రుధిరోద్గారి.

(ఋ) కార పదాలు

అమృతము
ఉత్కృష్టము
కృతి
కృషి
కృష్ణ
కృష్ణుడు
తృప్తి
తృష్ణ
దృఢము
దృశ్యము
దృష్టి
దృష్టి (దృక్కు)
ధృతి
నృత్యము

ప్రకృతి
ప్రత్య
బృంభణము
బృహస్పతి
భర్తృహరి
మాతృ
మృగము
మృగ్యము,
మృతము బృందము
మృతుడు
మృత్యు (మృతి)వు
మృదువు
వికృతి
విద్య

విస్తృతము
వృకము
వృత్తి
వృధివి
వృపుడు
శృంఖలము
శృంగము
శృణము
సంస్కృతము
సవితృడు
స్మృతి
హృద (హృది)యము
హృషీకేశుడు

"ర" ఒత్తు (క్రావడి) పదాలు

కద్రువ	త్రుప్పు	మిత్రుడు
క్రూరుడు	ద్రుతము	శత్రువు
క్రూరుడు.	ద్రుమము	శుశ్రూష
గ్రుక్క	ధ్రువము	శ్రుతము
గ్రుడ్డి	ధ్రువుడు కుద్ధుడు	శ్రుతి
చిగ్రుడు	పట్రున	సుక్కు
త్రుంచు	పవిత్రుడు	
త్రుటి	భ్రుకుటి	

"ణ" ఒత్తు పదాలు

- గమనిక: ‘ర’, 'ష'. 'ర' వర్ణ ప్రభావమున్న 'హ'ల క్రింద మాత్రము 'ణ' ఒత్తు వచ్చును.

" విసర్గ పదాలుః "

అంతఃపురము	దుఃఖము	శిరఃకంపము
ప్రాతఃకాలము	పునఃపునః మనఃపూర్వకము	ధనుః పటలము
ఇతః పూర్వము	అంతఃకరణము	చంద్రమకాంతి
ఇతః పరము	తపఃఫలము	శ్రేయఃకరము.
మనఃప్రవృత్తి	యశఃకాయుడు	

- గమనిక: కఖ, పఫలకు ముందున్న విసర్గము అట్టే యుండును. సంధికాదు. శ, స లకు ముందున్న సంధి. యగును. ఉగా - దుస్సహము, నిశ్శంక
- "ఙ, ఞ" వర్ణములు సాధారణముగా తప్పుగా ఉచ్చరించుట కలదు. ‘గ’ ని ముక్కుతో ఉచ్చరించిన ‘ ఙ’ పలుకుబడి అగును.
- 'జ'ని ముక్కుతో ఉచ్చరించిన ‘ఞ’ పలుకుబడి అగును. దీనిని 'ఇ' అని ఉచ్చరించుట తప్పు, " ఆస్ట్ అని 'ఇ' ని ఇస్ట్ అని ఉచ్చరించాలి..

"ఙ " వర్ణ పదాలు:

"వాఙ్మయము	వాఙ్మాలము	దృఙ్మండలము
వాఙ్మేత	దిఙ్మాత్రము	పరాఙ్ముఖుడు.
వాఙ్మి	శార్ఙ్గము	

- ‘ ఞ’ వర్ణ పదాలు లేవు. ఇది క్రింది ఒత్తుగనే, ఆదియు ఆ క్రింది ఒత్తుగనే వచ్చును.
- ‘జ్ఞ’

అజ్ఞులు	కాలజ్ఞులు.	రసజ్ఞులు
ఆజ్ఞ	ప్రజ్ఞ	విజ్ఞానము
ఉపజ్ఞ	ప్రతిజ్ఞ	సంజ్ఞ

"స్సు" అంతాన గల వేదాలు

అంభస్సు	నమస్సు	రేతస్సు
ఆయుస్సు	పాదస్సు	వచస్సు
ఉపస్సు	ప్రోతస్సు	వయస్సు
ఓజస్సు	మనస్సు	వయస్సు
చరస్సు	మహస్సు	వర్చస్సు
ఛందస్సు	మేధస్సు	శిరస్సు
తపస్సు	యశస్సు	సరస్సు
తేజస్సు	రక్షస్సు	సరస్సు
ధనుస్సు	రహస్సు	హవిస్సు

గమనిక : మనస్సు, తపస్సు, వయస్సు, సరస్సు, సదస్సు, శిరస్సు - వీనికి ద్విత్వము వికల్పము, 'స' ఒత్తి లేకపోవచ్చు.ఉండవచ్చు.

ఉదా: మనసు, తపసు, వయసు, సదసు,సరసు, శిరసు.

"త్తు" అంతాన గల పదాలు

అసత్తు	జగత్తు	మరుత్తు	వృషత్తు
ఎత్తు	జిత్తు	మహత్తు	వేదవిత్తు
ఒత్తు	జుత్తు (జుట్టు)	మృత్తు	శరత్తు
కించిత్తు	తయెత్తు. ప్రతిపత్తు	యావత్తు	సంపత్తు
క్షుత్తు	నత్తు	లసత్తు	సకృత్తు,
గమ్మత్తు	పరిషత్తు	విత్తు	సత్తు
గరుత్తు	పొత్తు	విద్యుత్తు	సరిత్తు
చతుష్మాత్తు	భూభృత్తు	విపత్తు	హఠాత్తు
చిత్తు	మత్తు	వియత్తు	

(ట) ఒత్తు పదాలు

	అనిష్టము	అరిష్టము	అష్టము
అదృష్టము	అభీష్టము	అష్టమి	ఇష్టము

ఉచ్ఛిష్టము	దృష్టి	పెష్టము	సంక్లిష్టము
ఉత్కృష్టము	నష్టము	పృష్టము	సమష్టి వ్యష్టి
ఉద్దిష్టము	నికృష్టము	ముష్టి	సృష్టము
	నిర్దిష్టము	మృష్టాన్నము	సృష్టి
కష్టము	నిర్దుష్టము	వృష్టి	స్పష్టము
చేష్ట		శిష్టము	స్పృష్టము
తుష్టి	పరివేష్టనము	షష్టి (అరుపది)	స్రష్ట
దుష్టము	పుత్రకామేష్టి		హృష్టము
దృష్టాంతము	పుష్టి	సంక్లిష్టము	హృష్టి

("త") ఒత్తు పదాలు

అంతస్తు	గేస్తు	మస్తిషము	శ్రీరస్తు
అగస్త్యుడు	గ్రస్తుడు. స్తంభము	మస్తు	సమస్తము
అస్తమించు	దస్తూరి	ముస్తాబు	స్తన్యము
అస్తవ్యస్తము	దుస్తరము	వస్తు	స్తబ్ధము
ఆస్తి	నాస్తికుడు	వస్తు	స్తవము
ఆస్తికుడు	పశము	వస్తువు	స్తిమితము
ఆస్తు	ప్రకాస్తి	వాస్తవము	స్తుతి
ఉపాస్తి,	ప్రశస్తము	వాస్తవ్యుడు	స్తూపము
కసి	ప్రశస్తి	విస్తారము	స్వస్తి
కస్తూరి	ప్రస్తావనము	విస్తీర్ణము	హస్తి
కౌస్తుభము	ప్రస్తుతము	విస్తృతము	
క్రీస్తు	మనస్తాపము	వ్యస్తము	
గస్తీలు	మస్తకము	శిస్తు	

("థ") ఒత్తు పదాలు

అతిథి	తథా	మంథరము	స్థగితము
అన్వర్థము	తిథి	మతస్థుడు	స్థలము
అర్థము	తీర్థము	మధ్యస్థము	స్థాణువు
అవస్థ	దశరథుడు	మన్మథుడు	స్థానకము
అశ్వత్థము	నాథుడు	మిథిల	స్థానము
అస్థ	నిశీథము	మిథునము	స్థాపకుడు
అస్థి(క)	పథము	మిథ్య	స్థాయి
ఆతిథ్యము	పథ్యము	యథా	స్థాలీపులాకము
ఆర్థి	పాంథుడు	రథము	స్థావరము
ఆస్థానము	పాథోనిధి	రథ్య	స్థితము
ఇదమిత్థము	పార్థివుడు	వార్థక్యము,	స్థితి
ఉత్థానము	పార్థుడు	వృథ	స్థిరము
కంఠస్థము	పృథువు	వ్యర్థము	స్థులము
కథ / కథనము	పృథ్వి (పృథివి)	వ్యవస్థ	స్వస్థము
కపిత్థము	ప్రథమము	శిథిలము	
గ్రంథము	ప్రస్థము	సంస్థానము	
గ్రంథి.	ప్రార్థన	సామర్థ్యము	
చతుర్థి	భాగీరథి	సారథి	

"ణ" ఒత్తు పదాలు

అర్ణనము	కృష్ణ	పూర్ణేందుడు
ఆర్జనాభము	చూర్ణము	వర్ణము
ఆవర్ణ	జిష్ణు	విశీర్ణము
ఉష్ణము	జీర్ణము	విష్ణు
కర్ణము	నిర్ణయము	సంకీర్ణము
కర్ణాటకము	పర్ణము	సప్తపర్ణి
కీర్ణము	పూర్ణము	సువర్ణము

"ధ" వర్ణ పదాలు

అంధుడు
అంబుధి
అంబునిధి
అధరము
అధికము
అధ్యయనము
ఆధారము
ఓషధి
క్రోధము
క్షుధ
గంధము
గృధ్రము
ధర్మము
నిధి
ప్రధానము
బధిరుడు
బాధ
బాధ్యత
బోధ
మధురము
మధువు
మేధ
రాధ
వధ
వధువు
వసుధ
వారధి
వారిధి
విధవ
విధాత
విధి
విరోధి
వీధి
వ్యధ
వ్యాధి
సంధానము
సమాధానము
సర్వధా
సాధనము
సుధ

- థ ధ లకు గల ఉచ్చారణ వర్ణక్రమ భేదం ఎంతో సున్నితమైనది. తగిన జాగ్రత్త వహించాలి.

- *గమనిక* : 1) 'స' వర్ణం క్రింద మాత్రమే "థ" ఒత్తు ఉంటుంది.

"ధ" ఒత్తు ఉండదు.ఉదా: స్థిరము, స్థలము, వ్యవస్థ

2) 'ధ' తో మాటలు ప్రారంభమవుతాయి. ఉదా. ధర, ధాన్యము, ధర్మము, ధవుడు

3) సజాతీయ ద్విత్వములో ద్వితీయ అక్షరాలు ఛ, ఝ, థ, ధ - మాత్రమే క్రింది ఒత్తులవుతాయి.

ఉ॥ కపిత్థము, ఉత్తతము, శుద్ధము, స్వేచ్ఛ, వజ్ఝల

◊ అక్షరాలు గురువులు, లఘువులు అని రెండు రకాలు.

◊ దీర్ఘాక్షరాలు గురువులు,(రెండు మాత్రల (చిటికల) కాలము

◊ హ్రస్వాక్షరాలు లఘువులు. (ఒక మాత్ర (చిటిక) కాలము,

◊ హల్లులన్నీ హ్రస్వాక్షరాలే.

Δ గురువులు (దీర్ఘాక్షరాలు) అచ్చులలోనే ఉంటాయి.

Δ దీర్ఘాక్షరాలు - కా, గీ, తే, డై, మౌ మొ.

Δ నిండు సున్నతో కూడినవి - అం, గం, తం మొ॥

- Δ విసర్గలతో కూడినవి - దుః, ఈ, కః మొ.
- Δ పొల్లుతో కూడినవి - కత్, గత్, సత్, మన్ మొ॥
- Δ ద్విత్వ సంయుక్తాల ముందున్నవి - అన్న, అక్క, పద్మ, కర్మ మొ ||
- Δ ఆ, ఈ, ఊ, ౠ, ఏ, ఐ, ఓ, ఔ, అం, అః
- Δ క్ష వర్ణాన్ని క+ష సంయుక్త క (క్ష) అని గురువుగా పరిగణిస్తారు.

పుంలింగం ~ స్త్రీ లింగము

అగ్రజుడు ~ అగ్రజ
అతిబలుడు ~ అతిబల
అనుచరుడు ~ అనుచర
అపరాధి ~ అపరాధిని
ఆచార్యుడు ~ ఆచార్యాని
ఆత్మజుడు ~ ఆత్మజ
ఆత్మభవుడు ~ ఆత్మభవ
ఇంద్రుడు ~ ఇంద్రాణి
ఉత్తముడు ~ ఉత్తమ
ఉన్మత్తుడు ~ ఉన్మత్త
ఉన్ముఖుడు ~ ఉన్ముఖి
ఉపవిష్టుడు ~ ఉపవిష్ట
ఉపాధ్యాయుడు ~ ఉపాధ్యాయిని
కనిష్ఠుడు ~ కనిష్ఠ
కరి ~ కరిణి
కలభాషి ~ కలభాషిణి
కలితుడు ~ కలిత
కవి ~ కవయిత్రి
కిన్నరుడు ~ కిన్నర
కుపితుడు ~ కుపిత
ఖిన్నుడు ~ ఖిన్న
గంధర్వుడు ~ గంధర్వి
గాయకుడు ~ గాయని
గృహి ~ గృహిణి
గ్రామస్థుడు ~ గ్రామస్థ
గ్రామీణుడు ~ గ్రామీణ
చంద్రముఖుడు ~ చంద్రముఖి
చతురుడు ~ చతుర
చెలికాడు ~ చెలికత్తె
చెలువుడు ~ చెలువ
జనకుడు ~ జనని
జనయిత ~ జనయిత్రి
జ్యేష్ఠుడు ~ జ్యేష్ఠ
తనయుడు ~ తనయ
తనూజుడు ~ తనూజ
దనుజుడు ~ దనుజ
దాత ~ దాత్రి
దాసుడు ~ దాసి
దేవర ~ దేవేరి
దేవుడు ~ దేవి
ధీమంతుడు ~ ధీమతి
నందనుడు ~ నందన
నర్తకుడు ~ నర్తకి
నాయకుడు ~ నాయిక
నారాయణుడు ~ నారాయణి
నిందితుడు ~ నిందిత
పతి ~ పత్ని
పద్మనేత్రుడు ~ పద్మనేత్రి
పరాయణుడు ~ పరాయణి
పారీణుడు ~ పారీణ
పితామహుడు ~ పితామహి
ప్రభువు ~ ప్రభ్వి
ప్రాణేశ్వరుడు ~ ప్రాణేశ్వరి
ప్రియుడు ~ ప్రియురాలు
ప్రౌఢుడు ~ ప్రౌఢ
బ్రాహ్మణుడు ~ బ్రాహ్మణి
భవుడు ~ భవాని
మయూరము ~ మయూరి
మాధవుడు ~ మాధవి
మాని ~ మానిని
ముక్తుడు ~ ముక్త
ముగ్ధుడు ~ ముగ్ధ
యక్షుడు ~ యక్షిణి
యోగ్యుడు ~ యోగ్య
రమణుడు ~ రమణి
రాక్షసుడు ~ రాక్షసి
రుద్రుడు ~ రుద్రాణి
వగలాడు ~ వగలాడి
విజ్ఞుడు ~ విజ్ఞ
విద్యాధరుడు ~ విద్యాధరి
విద్వాంసుడు ~ విదుషి
విమలాంగుడు ~ విమలాంగి
విరహి ~ విరహిణి
విశాలాక్షుడు ~ విశాలాక్షి
వృద్ధుడు ~ వృద్ధ
శంకరుడు ~ శాంకరి
శంభుడు ~ శాంభవి
శర్వుడు ~ శార్వాణి
శీలి ~ శీల
శోభావంతుడు ~ శోభావతి
శ్రీమంతుడు ~ శ్రీమతి
సఖుడు ~ సఖి
సాధువు ~ సాధ్వి
సుతుడు ~ సుత
సుముఖుడు ~ సుముఖి
సూనుడు ~ సూన
హంస ~ హంసి

వ్యతిరేక పదములు

అతివృష్టి ~అనావృష్టి
అతివ్యాప్తి ~అవ్యాప్తి
అనుగ్రహము ~ఆగ్రహము
అప్రమత్తత ~ప్రమత్తత
అభినందనము ~అభిశంసనము
అల్పము ~ అనల్పము
ఆకర్షణ ~అపకర్షణ
ఆదానము ~ప్రదానము
ఆనుకూల్యము ~ప్రాతికూల్యము
ఆయము ~వ్యయము
ఆరోహణము ~అవరోహణము
ఆహ్వానము ~విసర్జనము
ఇష్టము ~ అనిష్టము
ఉన్నతము ~ నిమ్నము
ఋతము ~అనృతము
కనిష్ఠము ~గరిష్ఠము
కృతఘ్నత ~కృతజ్ఞత
గతము ~అగతము
చౌకము ~ ద్రుతము
దుష్టము ~శిష్టము

పురస్కృతి ~ తిరస్కృతి
పురోగమనము ~తిరోగమనము
ప్రకృతి ~ వికృతి
ప్రత్యక్షము ~పరోక్షము
ప్రవేశము ~నిష్క్రమణము
ప్రాచీనము ~అర్వాచీనము
ప్రాచ్యము ~పాశ్చాత్యము
ప్రియము ~అప్రియము
ప్రేరకము ~భంజకము
ప్రౌఢము ~ మౌగ్ధ్యము
భౌతికము ~ఆధ్యాత్మికము
భ్రమ ~ ప్రమ
మాన్యులు ~ సామాన్యులు
మృదులము ~ కర్కశము
వృద్ధి ~ క్షయము
వేగము ~ విలంబము
వ్యష్టి ~ సమష్టి
వ్యాకోచము ~ సంకోచము
సంకలనము ~ వ్యవకలనము
సజాతీయము ~విజాతీయము
సనాతనము ~ అధునాతనము

సమానులు ~ అసమానులు
సరళము ~ జటిలము
సర్వజ్ఞుడు ~సర్వాజ్ఞుడు
సహితము ~రహితము
సాధకావస్థ ~ సిద్ధావస్థ
సాపేక్షము ~ నిరపేక్షము
సావధికము ~ నిరవధికము
సుకృతి ~ దుష్కృతి
సుముఖము ~విముఖము
సురూపము ~ కురూపము
సౌభాగ్యము ~ దౌర్భాగ్యము
సౌమనస్యములు ~ వైమనస్యములు
స్థావరములు ~ జంగమములు
స్థిరము ~చరము
స్థూలము ~సూక్ష్మము
స్మృతి ~ విస్మృతి
స్రష్ట ~ ద్రష్ట
స్వల్పము ~ అధికము
స్వాతంత్ర్యము ~పారతంత్ర్యము
హ్రస్వము ~ దీర్ఘము

కృదంతములు

ఆవులించు :ఆవులింత
ఎక్కు: ఎక్కుడు:
ఏలు:ఏలుబడి:
ఒప్పు: ఒప్పన:
ఓరుచు ఓర్మి:
కను: కానుపు:
కలియు: కలయిక:

కలుగు: కలిమి:
కాలు: కాక:
కూరుచు: కూరిమి:
కొలుచు: కొలుపు:
కోరు: కోరిక:
గడ:గడన
గిట్టు :గిట్టుబడి

గిలిగించు :గిలిగింత
గీయు :గీత
గెలుచు: గెలుపు
చచ్చు:చావు
చూచు: చూపు
చూడు: చూడికి
చెడు :చేటు

చెఱచు:చెఱుపు

చెల్లు:చెల్లుబడి

చేయు :చేత

చేరు:చేరుగడ

తగులు:తగులుబడి

తడయు:తడవు

తడియు:తడుపు

తలచు: తలపు:

తాలు:తాలిమి

తిరియు:తిరిపము

తిరుగు: తిరుగడ:

తీయు:తీత

తీరు: తీరుగడ

తీఱు:తీఱుబడి

తునియు (తునుగు) : తునక

తేరు :తేట

తోచు: తోపు

తోము:తోమకము

త్రిమ్మరు:తిమ్మట

త్రుంచు:తుంపు

త్రేచు: త్రేపు

త్రొక్కు: త్రొక్కుడు

త్రోచు :త్రోచు(పు)డు

త్రోచు:తోపు

దంచు: దంపుడు

దిగు: దిగుడు

దీవ:దీవన

దోచు: దోపుడు

నడచు :నడక

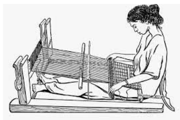
నడచు :నడత

నమ్ము: నమ్మిక

నలగు :నలకువ

నలగు:నలక

నిలుచు:నిలువు

నేయు :నేత

నేరుచు: నేరిమి:

నొచ్చు:నోవు

పంచు:పంపకము

పండు:పంట

పడు :పాటు

పాట:పాటన

పాడు:పాట

పిలుచు:పిలుపు

పుచ్చు:ప్రువ్వు

పుట్టు:పుట్టుక (పుట్టువు)

పూచు:పూవు

పూయు:పూత

పెంచు:పెంపు (ప్రేపు)డు

పెట్టు:పెట్టుబడి

పెనగు :పెనకువ

పెనుచు :పెనుపు

పొడుచు :పోటు

పొలయు: పొలకువ

పొలయు:పొలపము

పొలుచు :పొలుపు

పో:పోక

పోయు:పోత

పోలు :పోలికి

పోవు: పోబడి

ప్రాకు:ప్రాకుడు

ప్రోచు: ప్రోపు

బడియు: బడిమి

బ్రదుకు: బ్రదిమి

మండు:మంట

మడచు:మడక

మను: మనుగడ

మను:మనికి

మను:మనువు

మన్న:మన్నన

మరచు: మరపు

మలగు:మలక

మలచు :మలకువ

మాయు :మాపుడు

మార్చు :మార్పు

ముడుచు :ముడుపు

ముదియు :ముదుక

మునుగు:మునుక

మురియు:మురిప(పె)ము

మూగు:మూక

మూయు :మూత

మూయు :మూపు

మెచ్చు:మెప్పు

మెలగు:మెలకువ

మేయు :మేపు

మేయు:మేత

మొలచు :మొలక

మోచు: మోపు

మోయు:మోత

మ్రొక్కు మ్రొక్కుబడి:

మ్రోయు:మ్రోత

రా:రాక

రాచు:రాపుడు

రాపిడి, రాపు

రోయు:రోత

లోగు :లోకువ

వంగు :వంక

వంగు :వంపు

వండు:వంట

వండు:వంటకము

వచ్చు:(రా)వచ్చుబడి

వచ్చు:రాక

వడి:కొలువడి, గెలువడి

వయిచు:వాటు

వలచు :వలపు

వలియు:వలిపము

వాచు:వాపు

విడువు :వీడుగడ

విను:వినికి (లి)

వీగు :వీక

వీచు:వీవన

వీడు:విడుగడ

వేగు :వేకువ

వ్రాయు:వ్రాత

వ్రేయు:వ్రేటు

వ్రేలుచు :వ్రేలిమి

సాగు :సాగుబడి

❖ (కోల్కి, పూన్కి, పోల్కి, మన్కి,విన్కి,చూడ్కి, అనవచ్చు)

తద్ధితాంతములు
భావవాచకములు (Abstract Nouns)

1.నామవాచకం, విశేషణం, అవ్యయముల నుండి భావవాచకాలు(Abstract Nouns) ఏర్పడును.

2. భావవాచకమును విశేషణముగ వాడరాదు.
ఉ:సుందర రూపము, సుఖజీవితము అనవచ్చు.
సౌందర్య రూపము, సౌఖ్యజీవితము అనరాదు.

3.భావవాచకము,సంబంధవాచకము వృద్ధివర్ణము కలవి.
ఉదా: అ ఆ లకు వృద్ధివర్ణము
ఇ ఈ ఏ ఐ లకు వృద్ధివర్ణము
ఉ ఊ ఓ ఔ లకు వృద్ధివర్ణము ఔ
ఋ ౠ లకు వృద్ధివర్ణము ఆర్

4. తనము, ఱికము, ఇమి, ఇక, న వర్ణములు భావవాచకములకు వచ్చును.
ఉదా: గొప్పతనము, పేదఱికము, పేరిమి, అగ్గలిక, నల్లన.

అనంతము : ఆనంత్యము
అనుగుణము : అనుగుణ్యము
అనుకూలము : ఆనుకూల్యము
అధికము : ఆధిక్యము
అద్భుతము : ఆద్భుత్యము
అంతరము : ఆంతర్యము
అవశ్యము : ఆవశ్యకము
అరోగము : ఆరోగ్యము
అరుణము : ఆరుణ్యము
ఉచితము : ఔచిత్యము
ఉదారము : ఔదార్యము
ఉదాసీనము : ఔదాసీన్యము
ఉత్సుకము : ఔత్సుక్యము
ఉత్కృష్టము : ఔత్కృష్ట్యము
ఉన్నతము : ఔన్నత్యము
ఉద్ధతము : ఔద్ధత్యము
ఉజ్జ్వలము : ఔజ్జ్వల్యము
ఉత్కర్షము : ఔత్కర్యము
ఉపచారము : ఔపచారము
ఉష్ణము : ఔష్ణ్యము (ఔష్ణము)
ఏకము : ఐక్యము
కఠినము : కాఠిన్యము
కర్కశము : కార్శ్యము
కుశలము : కౌశల్యము, కౌశలము
క్రూరము : క్రౌర్యము
కుటిలము : కౌటిల్యము
కుతుకము : కౌతుకము
గంభీరము : గాంభీర్యము
గద్గదము. : గాద్గద్యము
చపలము : చాపల్యము
తటస్థము : తటస్థ్యము
తరళము : తారళ్యము
త్రిగుణము : త్రైగుణ్యము
త్రిలింగము : త్రైలింగ్యము
త్రిలోకము : త్రైలోక్యము
తీక్షము : తైక్ష్యము
దరిద్రము : దారిద్ర్యము
దీనము : దైన్యము
దీర్ఘము : దైర్ఘ్యము
దుష్టము : దౌష్ట్యము
దుర్బలము : దౌర్బల్యము

దృఢము : దార్ఢ్యము
ధగధగము:ధాగధగ్యము, ధగద్ధగీయము
ధవళము : ధావళ్యము
ధీరము : ధైర్యము
ధూర్తము : ధార్యము
నిగనిగము : నైగనిగ్యము
నీచము : నైచ్యము
నిజము : నైజము
నిపుణము : నైపుణ్యము
నిర్మలము : నైర్మల్యము
నిశితము : నైశిత్యము
నిష్ఠురము : నైష్ఠుర్యము
నీలము : నైల్యము
పరిశుద్ధము : పారిశుద్ధ్యము
పరిశుభ్రము : పారిశుభ్రము
పవిత్రము : పావిత్రము
పునఃపునము. : పౌనఃపున్యము.
ప్రగల్భము : ప్రాగల్భ్యము
ప్రచురము : ప్రాచుర్యము
ప్రతికూలము : ప్రాతికూల్యము
ప్రమాణము : ప్రామాణ్యము
ప్రథమము : ప్రాథమ్యము
పరుషము : పారుష్యము
ప్రముఖము : ప్రాముఖ్యము
ప్రవీణము : ప్రావీణ్యము
ప్రశస్తము : ప్రాశస్త్యము
బహుళము : బాహుళ్యము
మంగళము : మాంగళ్యము
మత్సరము : మాత్సర్యము
మధురము : మాధుర్యము
మధుకరము : మాధుకరము

మధ్యస్థము : మాధ్యస్థము
మానసము : మాన్యము
వితథము : వైతథ్యము (అబద్ధము)
మూలము : మౌల్యము
ముష్కరము : మౌష్కర్యము
ముగ్ధము : మౌగ్ధ్యము
మూఢము : మౌఢ్యము
మూర్ఖము : మౌర్ఖ్యము
యథార్థము : యాథార్థ్యము
లవణము : లావణ్యము
లీల : లౌల్యము
వాస్తవము : వాస్తవ్యము
వికలము : వైకల్యము
విక్లబము : వైక్లబ్యము
విఫలము. : వైఫల్యము.
విచిత్రము : వైచిత్రము
విదుషము : వైదుష్యము
విదగ్ధము : వైదగ్ధ్యము
విషయము : వైషమ్యము
విరూపము : వైరూప్యము
నిరూపము : నైరూప్యము
విపరీతము : వైపరీత్యము
విపులము : వైపుల్యము
విభవము : వైభవము
విమలము : వైమల్యము
విముఖము : వైముఖ్యము
విరళము : వైరళ్యము
విరసము : వైరస్యము
విరాగము : వైరాగ్యము
విచక్షణము : వైచక్షణ్యము
విలక్షణము : వైలక్షణ్యము

విరుద్ధము : వైరుధ్యము
విలంబము : వైలంబ్యము
వివిధము : వైవిధ్యము
వివర్ణము : వైవర్ణ్యము
వివశము : వైవశ్యము
విశదము : వైశద్యము
విశాలము : వైశాల్యము
విశిష్టము : వైశిష్ట్యము
విశేషము : వైశేష్యము
వికృతము : వైకృత్యము
వ్యర్థము : వైయర్థ్యము
శ్రద్ధ : శ్రాద్ధము
శ్రవ్యము. : శ్రావ్యము.
శిథిలము : శైథిల్యము
శుచి : శౌచము
సంకరము : సాంకర్యము
సమస్తము : సామస్త్యము
సమము : సామ్యము

నామవాచకము నుండి ఏర్పడినవి.

దశరథ : దాశరథి
సుమిత్ర : సౌమిత్రి
కురు : కౌరవులు
పాండు : పాండవులు
మిథిల : మైథిలి
వశిష్ఠ : వాశిష్ఠ్య
ఉత్తర : ఔత్తరాహులు
దక్షిణ : దాక్షిణాత్యులు

❖ సంబంధ వాచకములు

సమాజ : సామాజిక
సంప్రదాయ : సాంప్రదాయక
స్వభావ : స్వాభావిక

సమంజసము : సామంజస్యము
సమర్థము : సామర్థ్యము
సమీపము : సామీప్యము
సదృశము : సాదృశ్యము
సన్నిధి : సాన్నిధ్యము
సరసము : సారస్యము
సహాయము. : సాహాయ్యము
స్వతంత్రము : స్వాతంత్ర్యము
స్వస్థము : స్వాస్థ్యము
స్థిరము : స్థైర్యము
సుందరము : సౌందర్యము
సుకుమారము : సౌకుమార్యము
సుఖము : సౌఖ్యము
సముఖము : సౌముఖ్యము
సుభగము : సౌభాగ్యము
సులభము : సౌలభ్యము
స్థూలము : స్థౌల్యము
హీనము : హైన్యము

కరుణ : కారుణిక
ప్రమాణ : ప్రామాణిక
నిష్ఠ : నైష్ఠిక
సంఘ : సాంఘిక
ఆధ్యాత్మ : ఆధ్యాత్మిక
లోక : లౌకిక
పరలోక : పారలౌకిక
విదేశ : వైదేశిక
సుప్త : సౌప్తిక
అర్థ : ఆర్థిక
సంస్కృత : సాంస్కృతిక
ఇహ : ఐహిక

సర్వత్ర : సార్వత్రిక
భూమి : భౌమిక
అనుష : ఆనుషంగిక
క్షణ : క్షణిక
పంచభూత : పాంచభౌతిక
అధికార : ఆధికారిక
అధిదైవ : ఆధిదైవిక
సర్వలోక : సార్వలౌకిక
ప్రకృతి : ప్రాకృతిక
ప్రయోగ : ప్రాయోగిక
పరిశ్రమ : పారిశ్రామిక
యంత్ర : యాంత్రిక

మంత్ర : మాంత్రిక
దిన : దైనిక
మాస : మాసిక
సంవత్సర : సాంవత్సరిక
వికల్ప : వైకల్పిక
మధ్యమ : మాధ్యమిక
స్వభావ : స్వాభావిక
వర్ష : వార్షిక
ధర్మ. : ధార్మిక
(ఈ రెండు రూపకపదాలను విశేషణములుగ ఉపయోగింపవచ్చు)

ప్రకృతులు, వికృతులు

అంగుళీయకము: ఉంగరము
అంతఃపురము : అంతిపురి
అంబ : అమ్మ
అక్షతలు : అక్షింతలు
అక్షరము : అక్కరము
అఖండము : ఏకాండము
అగ్ని : అగ్గి
అచ్ఛికము:అచ్చికము,బుచ్చికము
అత్యాశ : అడియాస
అద్భుతము:అబ్బురము,అబ్రము
అధరము : అదరము
అధికము : అదనము
అనాథ : అనద
అన్యాయము : అన్నెము
అపూర్వము : అబ్బురము
అపూర్వము: అపురూపము

అప్సరస : అచ్చర
అమావాస్య : అమవస
అరుంధతి : అరంజ్యోతి
అర్ధరాత్రము : అద్దమరేయి
అర్పణము : అప్పనము
అలక్ష్యము :
అలకన(చులకన)
అల్పన : అలిపిరి, అలుపము
అశ్రద్ధ : అసడ్డ
అసత్తు : అసదు
ఆకాశము : ఆకసము
ఆజ్ఞ : ఆన
ఆజ్ఞప్తి : ఆనతి
ఆతంకము : అడ్డంకి
ఆత్మ : ఆతువు
ఆధారము : ఆదరువు

ఆధారము : ఆదరము
ఆయుక్తము : ఆయితము
ఆర్య :అయ్య
ఆవజ్ఞాత :ఓగాత్యము
ఆశ : ఆస
ఆశ్చర్యము : అచ్చెరువు
ఆశ్చర్యము : అక్కసము, అచ్చెరువు
ఆశ్రయము : ఆసరా
ఆహారము : ఓగిరము
ఇచ్ఛ : ఇచ్ఛ
ఈర్ష్య :ఈసు,ఈసరము, ఎరుసు
ఈషత్తు : ఇంచుక
ఉన్మాదము : ఉమాదము
ఉపవాసము : ఉపాసము
ఉపాధ్యాయుడు : ఒజ్జ

ఉపాయనము : వాయనము
ఉరము : రొమ్ము
ఉష్ట్రము : ఒంటె
ఊర్ధ్వ శ్వాస : ఉబ్బసము
ఋషి : రుసి
ఏక : ఒక
కంఠము : గొంతు
కక్ష్య : చంక
కటకము : కడియము
కటాహము : కడవ
కథ : కత
కన్య : కన్నె
కబలము : కవళము
కరవీరము : గన్నేరు
కర్కశము : కరకు
కర్తరి : కత్తెర
కర్పూరము : కప్పురము
కలహము : కయ్యము
కవి : కయి
కశ్మలము: కసుమూలము
కాంశ్యము : కంచు
కాచము : గాజు
కార్యము : కర్జము
కావ్యము : కబ్బము
కాష్ఠము : కట్టె
కించిత్తు : కొంచెము
కుంతి : గొంతి
కుక్కుటము : కోడి
కుఠారము : గొడ్డలి
కుడ్యము : గోడ
కుమారుడు : కొమరుడు

కుర్కురము : కుక్క
కులము : కొలము
కులాయము : గూడు
కుళ్యము : కయ్య, కాలువ
కూఠారము : గొడ్డలి
కృష్ణుడు : కన్నడు
కైరవము : కలువ
కోష్ఠము : కొట్టము
క్రూర : కూళ
క్రోశము : క్రోసు
క్షేమము : సేమము
ఖండము : కండ
ఖడ్గము : కగ్గము
ఖని : గని
ఖురము : గొరిజ
గణన : గడన
గర్తము : గుంట
గర్వము : గరువము
గహనము : గగనము
గాఢము : గాటము
గాయన : గాణ
గాయని : గాని
గార్ధభము : గాడిద
గుచ్ఛము : గుత్తి
గుణము : గొనము, గొణము
గుణము : గోణము
గూఢము : గుట్టు
గృహము : గీము
గోష్ఠము : ఆవులచావడి
గౌరవము : గారవము

గౌరవము : గారాము,
గారాబము
గ్రంథి : కంతి
గ్రహము : గాము
గృధ్రము : గద్ద
ఘటిక : గడియ
ఘాసము : కసవు
ఘుటిక : గుళిక
ఘూకము : గూబ
ఘోటకము : గుఱ్ఱము
చంద్రుడు : చందురుడు
చోద్యం : సోదెము
జ్యోతి : జోతి
జ్యోతిషము : జోస్యము
తర్కారి : తక్కెడ
తీరము : దరి
త్యాగం : చాగం
దిశ : దెస
దీపము : దివ్వె
దుఃఖము : దూకవి
దృఢము : దిటము
దైవం : దయ్యము
ద్వీపము : దీవి
ధర్మము : దమ్మము
ధాత : తార
నిత్యము : నిచ్చలు
నిద్ర : నిదుర
నిమిషము : నిముసం
నిశా : నిసి
నీరము : నీరు
న్యాయము : నాయము

పక్షి : పక్కి
పద్యము : పద్దెము
పరుషం : పరుసం
పర్వం : పబ్బం
పశువు : పసరము
పుణ్యము : పున్నెము
పుత్రుడు : బొట్టి
పుష్పము : పూవు
పుస్తకము : పొత్తము
ప్రజ : పజ
ప్రతిజ్ఞ : ప్రతిన
ప్రాకారము : ప్రహరి
ప్రాణము : పానము
ప్రే : ప్రేముడి
బంధువు : బందుగు
బిలము : బెలము
బ్రహ్మ : బమ్మ
భక్తి : బత్తి
భగ్నము : బన్నము
భద్రము : పదిలము
భాగ్యము : బాగెము
భారము : బరువు

భాష : బాస
భీతి : బీతు

భుజము : బుజము
మర్యాద : మరియాద
మల్లి, : మల్లిక
ముకుళము : మొగ్గ
ముక్తి : ముత్తి
ముఖము : మొగము
ముగ్ధ : ముగుద
మూలిక : మొక్క
మృగము : మెకము
యంత్రము : జంత్రము
యత్నం : జతనం
యువతి : ఉవిద
రాత్రి : రాతిరి
రిక్తము : రిత్త
రూపము : రూపు
లక్ష్మి : లచ్చి
వర్ణము : వన్నె
వశము : వసము
విజ్ఞానము : విన్నాణము
విద్య : విద్దె

విధము : వితము
వృద్ధ : పెద్ద

వృద్ధి : వద్ది
వేగము : వేగిరము
వేషము : వేసము
వైద్యుడు : వెజ్జ
శక్తి : సత్తి
శయ్య : సెజ్జ
శాస్త్రము : చట్టము
శిఖా : సిగ
శిరము : సిరము
శుచి : చిచ్చు
శ్రీ : సిరి
సంఖ్య : ప్రకృతి
సంతోషము : సంతసము
సందేశము : సందియము
సంధ్య : సంజ,
సత్యము : సత్తెము
సముద్రము : సంద్రము
సాక్షి : సాకిరి
సింహము : సింగము
స్తంభము : కంబము
స్త్రీ : ఇంతి
స్థలము : తలము
హృదయము : ఎద

రూపాంతరములు

అంకురము:అంకూరము
అంతము:అంత్యము
అంతరిక్షము:అంతరీక్షము
అంధతమసము,అంధాతమసము:
అంధతామసము
అక్షౌహిణి:అక్షోహిణి
అగరువు:అగురువు

అగ్రేసరుడు:అగ్రసరుడు, అగ్రతస్సరుడు
అధరబింబము:బింబాధరము
అధరోష్ఠము:అధరౌష్ఠము
అనవరతము:అనారతము
అనుసరణము:అనుసారము
అన్వయము:అన్వవాయము
అపరాహ్నము:పరాహ్ణ(హ్న)ము
అపారము:అవారము
అప్సరస:అప్సర
అభ్యంగము:అభ్యంజనము
అవతంసము:వతంసము,
అవధానము:వధానము
అవమానము:అపమానము
అశ్రువులు:అసువులు
అహంకారము :అహంకృతి
అహేతుకము:అహైతుకము
ఆగంతువు:అగంతుకు
ఆగమము:ఆగమనము
ఆజ్ఞప్తము:ఆజ్ఞాపితము
ఆడంబరము:డంబరము,(డాబు)
ఆదిత్యులు:ఆదితేయులు
ఆపద:ఆపత్తి
ఆపె:ఆకె, ఆమె
ఆప్యాయము:ఆప్యాయనము
ఆయత్తము:ఆయతితము
ఆయువు:ఆయుస్సు
ఆరభటము:ఆర్భాటము
ఆరావము:ఆరవము
ఆలంబము:అవలంబము
ఆలకించు:ఆలించు
ఆలోకము:ఆలోకనము
ఆవాలము:ఆలవాలము
ఆవిష్కరణము:అవిష్కారము
ఆశౌచము:అశౌచము
ఆస్వాదము:ఆస్వదనము
ఆహతము:అనాహతము
ఆహ్వానము:ఆహ్వానము
ఇవల:ఈవల,ఇవ్వల
ఈగ:ఈవ
ఈమె:ఈక, ఈపె
ఈవు:నీవు
ఉజ్జి:ఉద్ది
ఉత్తముడు:అనుత్తముడు
ఉదకము:దకము
ఉదారుడు:అనుదారుడు
ఉద్దేశము :ఉద్దేశ్యము
ఉన్మత్తుడు:ఉన్మాది
ఉరగము:ఉరంగము
ఉలూఖము:ఉదూఖలము
ఊగు:ఊపు
ఊడిగము:ఉడిగము
ఊరుపు:ఊర్పు
ఋతము:సూనృతము
ఋషి:రుషి
ఎద్ది:ఏది, ఏయది
ఏతడు:ఎతడు
ఏమె:ఏపె, ఏకె
ఒనగూడు:ఒడగూడు
ఒనరు:పొనరు
ఒప్పగించు(త):అప్పగించు(త)
ఓష్టబింబము: బింబోష్ఠము
ఔరసుడు:ఔరస్యుడు

కందర:కందరము
కందుకము:కండుకము, గేందుకము
కంప్రము:కంపరము
కణము:కణికము
కణితి:కంతి
కథ:కథాలిక, కథానిక
కపిలము:కవిలము
కప్పురము:కపురము
కర్మికుడు:కార్మికుడు
కర్షము:కరిషము
కలత:కలక
కళ:కల
కవాటము: కపాటము
కానక:కనక
కాపురుషుడు:కుపురుషుడు,కింపురుషుడు
కార్తికము:కార్తికికము,కార్తీకము
కావున:కాన
కాశీపతి:కాశిపతి
కినుక:కిన్క
కిసలయము:కిసాలయము, కిసలము, కిసము
కుపితుడు:కోపితుడు
కుబుసము:కూసము
కుల్యుడు:కులీనుడు
కువలయము:కువాలయము,కువాలము,
కుసుమము:సుమము
కృమి:క్రిమి
కృషకుడు:కృషికుడు
కొట్టము:కొట్టాము
కొట్టము:కోష్ఠము
కొమరిత:కొమారిత
కొలది:కొద్ది

కోతి:క్రోతి
కోన:కాన
కోయిల:కోకిల, కోయిల
కోరిక:కోర్కి
క్రుద్ధుడు:క్రుధితుడు
క్వణము:క్వాణము,నిక్వణము,నిక్వణము
క్షుబ్ధము:క్షుభితము
క్షేమంకరము:క్షేమకరము, క్షేమకారము
ఖైదు:కైదు
గంధవాహము:గంధవహము
గంభీరము:గభీరము
గణ్యము:గణేయము,గాణేయము
గరళము:గరము
గాండీవము:గాండివము
గాయత్రి:సావిత్రి
గాసిలు:గాసిల్లు
గిరిశుడు:గిరీశుడు
గీష్పతి:గీర్పతి, గీఃపతి
గుచ్ఛము:గుళుచ్ఛము
గుప్తము:గోపాయితము
గోత్రము:సగోత్రము
గోశాలము:గోశాల
గోషా:ఘోషా
గ్రామ్యుడు:గ్రామీణుడు, గ్రామేయకుడు
ఘనము:ఘనాఘనము
ఘాతకుడు:ఘాతనుడు
ఘ్రాణము:ఘ్రాతము
చటువు:చాటువు
చతురుడు:చాతురుడు
చనవు:చనువు
చపలము:చాపలము

చరితము:చరిత, చరిత్రము
చలము:చంచలము
చారిత్రము:చారిత్ర్యము
చిందర:చీదర
చికాకు:చీకాకు
చిగురు:చివురు
చిత్రకరుడు:చిత్రకారుడు
చిబుకము:చుబుకము
చిరంజీవి:చిరంజీవి
చిరంతనము:చిరత్నము
చిరుగు:చినుగు
చేకురు: చేకూరు(డు)
చేకొను:కైకొను
చేతము:చేతస్సు
చేలము:చోలము
చైత్రము:చైత్రికము
ఛన్నము:ఛాదితము
ఛిన్నము:ఛేదితము
జంబూకము:జంబుకము
జఠరము:జఠరము
జనవాదము:జనేవాదము, జనోవాదము
జాప్యము:జ్యప్యము
జాబిలి:జాబిల్లి
జ్ఞప్తము:జ్ఞాపితము
జ్యోతిష్యము:జౌతిషము
ఝుంకారము:ఝుంకృతి
డగ్గర:దగ్గర
డప్పి:దప్పి
డాపల:దాపల
డిండీరము:డిండిరము
తంతి:తంత్రి
తంబుర:తంబూర, తంబురూ
తక్కరి:టక్కరి
తక్కు:టక్కు
తటాకము:తడాగము, తటాగము
తటిత్:తడిత్
తడక:తడిక
తత్వము:సతత్వము
తనరు:తనరారు
తరి:తరండము,తరండ, తరండి
తరుణి:తలుని
తరుణుడు:తలుణుడు
తార:తారక
తారసిల్లు:తారసిలు
తావకము:తావకీనము
తావలము:తావరము
తియ్యము:తీయము
తిరస్కరిణి:తిరస్కరణి
తీగ:తీవ, తీవె, తీగె
తీర్థకరుడు:తీర్థంకరుడు
తుంగము:ఉత్తుంగము
తురంగము:తురంగమము
తురీయము:తుర్యము
తూణము:తూణి,తూణ, తూణీరము
తృప్తుడు.:తృపితుడు, తర్పితుడు
తృష్ణుడు:తృషితుడు
తెగులు:తెవులు
తెలుగు:తెనుగు
తెల్ల: తెల్లము,తెల్లని
తేనె:తేనియ
త్రయము:త్రయి, త్రితయము
త్రాగు:తాగు

త్రాడు:తాడు.
త్రిఫల:త్రిఫలము
త్రిలోకము:త్రిలోకి
త్రుంచు:తుంచు
త్రెంచు:తెంచు
త్ర్యంబకుడు:త్రియంబకుడు
దంపతి:జంపతి
దంశనము:దశనము
దంశనము:దశనము
దక్షిణీయుడు:దక్షిణ్యుడు
దయాళువు:దయాళులు
దాంతుడు:దమితుడు
దివ:దివము
దీపము:ప్రదీపము
దీవన:దీవెన
దుముకు:దూకు
దేవకీయము:దైవము
దేవత:దైవతము
దేశ్యుడు:దేశీయుడు
దైత్యులు:దైతేయులు
దైవ్యము:దైవము
దొసగు:దొసంగు, దొసవు
దోయిలి:దోసిలి
దోహదము:దోహలము.
దౌత్యము:దూత్యము
ద్రవిళులు:ద్రావిళులు, ద్రమిళు, ద్రామిళులు
ద్వయము:ద్వయి
ద్వయము:ద్వితీయము
ద్విధ:ద్వేధ, ద్వైధము
ధరణి:ధారుణి
ధాత:విధాత

ధారావాహిక:దారావాహికము
ధురంధరుడు:ధురీణుడు,
ధూతము:ధూనము, ధూణితము, ధుతము
నఖము:నఖరము
నఖము:నఖరము
నగవు:నవ్వు
నటుడు:నటకుడు
నడక:నడత
నడుమంత్రం:నడుమంతరం
నరకము:నారకము
నలినము:నళినము, నాళీకము
నవమల్లిక:నవమాలిక
నవము:నవీనము,అభినవము, నవ్యము
నాడెము:నాణెము
నారికేళము:నారీకేళము, నాడికేరము కేరము
నాలుక:నాలిక
నికుంజము:కుంజము
నిక్వణము:నిక్వాణము
నిగళము:నిగడము
నిటలము:నిటాలము,
నిటలము:నిటాలము, నిటిలము
నిధనుడు:నిర్ధనుడు
నినదము:నినాదము
నిమిషము:నిమేషము
నిమురు:నివురు
నియమము:నియామము
నివేద్యము:నైవేద్యము
నిష్టీవనము:నిష్టేవనము
నిష్ఠీవనము:నిష్ఠేవనము
నిసుగు:నిసుంగు, నిసువు
నిస్వనము:నిస్వానము

నీవు:ఈవు
నూతనము:నూత్నము
నృత్యము:నృత్తము (నాట్యము)
నెమలి:నెమిలి
నెయ్యము:నెయ్యమి
పగలు:పవలు
పతంగము:పతగము, పతంగమము
పత్తనము:పట్టణము
పథికుడు:పాంథుడు
పరదేశీయుడు:పరదేశి
పరమపదము:పరంపదము
పరాయణుడు:పారాయణుడు
పరిపాకము:పరీపాకము
పరిభవము:పరీభవము,
పరిమళము:పరీమళము
పరిరంభము:పరీరంభము
పరిహారము:పరీహారము
పరిహాసము:పరీహాసము
పర్యంకము:పల్యంకము
పశ్చిమము:అపశ్చిమము
పసిడి:పైడి
పాంక్తేయుడు:పాంక్త్యుడు
పాండవులు:పాండవేయులు
పాఖండుడు:పాషండుడు
పాత:ప్రాత
పార:పహారా
పారగతుడు:పారంగతుడు
పారావతము:పారవతము
పారిషదులు:పారిషద్యులు, పార్షదులు
పాలకి:పల్లకి
పించము:పిచ్ఛము
పిత్రీయము:పైతృకము
పిన పిన్న:
పిష్టము:పిషితము
పురుషకారము:
పురుషుడు:పూరుషుడు
పుష్టము:పుషితము
పుష్టము:పుష్టము, పుషితము
పూతము:పునీతము, పవిత్రము
పూర్ణము:పూరితము, పూర్తము
పూర్ణిమ:పౌర్ణమి, పౌర్ణమాసి
పూర్వాపరములు:పూర్వపరములు
పృథ్వి:పృథివి, పృథవి
పెకలు:పెగలు
ప్రజ్ఞుడు:ప్రాజ్ఞుడు, ప్రజ్ఞాలుడు, ప్రజ్ఞలుడు
ప్రతికారము:ప్రతీకారము
ప్రతికాశము: ప్రతీకాశము
ప్రతిరోధము: ప్రతీరోధము
ప్రతిహస్తుడు:ప్రతిహస్తకుడు
ప్రతిహారి: ప్రతీహారి
ప్రమదవనము:ప్రమదావనము
ప్రాప్తకాలుడు:కాలప్రాప్తుడు
ప్రాయశ్చిత్తము:ప్రాయశ్చిత్తి
ప్రియంకరము:ప్రియకరము, ప్రియకారము
ప్రేమ:పెరిమ, ప్రేమము
ప్లవగము:ప్లవంగము, ప్లవంగమము
ఫల్గుణుడు:ఫాల్గుణుడు
ఫాలము:బాలము
ఫాల్గునము:ఫాల్గునికము
బంగరు:బంగారు
బంధురము:బంధూరము
బంధువు:బాంధవుడు

బకము:బకోటము
బహుళము:బహాళము
బాహు:బాహ
బింబోష్ఠము:బింబౌష్ఠము
బిడాలము:బిడారము
బుద్ధము:బుధితము
భరము:భారము
భల్లము:భల్లూకము, భల్లుకము
భాండారము:భాండాగారము
భాద్రము:భాద్రపదము
భుజంగము:భుజగము, భుజంగమము
భూతి:విభూతి
భృత్య:భృతి
భ్రమము:భ్రమి
భ్రాతృవ్యుడు:భ్రాత్రీయుడు
మంటపము:మండపము
మంథనము:మంథము
మంథరము:మందరము
మకరందము:మరందము
మకుటము: ముకుటము
మథనము:మాథనము
మధు:మధూళిక
మధ్యమము:మధ్యీయము,
మధ్యమీయము,మాధ్యమము, మాధ్యమికము
మరకతము:మరకతము, మకరతము
మరీచము:మరిచము
మరుతము:మారుతము
మరుత్:మరుతము
మస్తకము:మస్తము
మహిళ:మహీళ
మాఘము:మాఖము
మామకము:మామకీనము.
మార్జారము:మార్జాలము,మార్జాలీయము
మార్తాండుడు:మార్తండుడు
మాల:మాలిక
మీగడ: మింగడ, మీవడ
ముగ్ధుడు:మూఢుడు
ముద్రి:ముద్రిక
మురిపము: మురిపెము
ముష్ఠీ ముష్టి:ముష్టాముష్టి
ముసుగు:ముసుంగు, ముసువు
మూగ:మూవ
మూషికము:మూషకము
మృగశీర్షము:మృగశిరము
మృత్తిక:మృత్స్న, మృత్స
మెతుకు:మెదుకు
మెసగు:మెసంగు, మెసవు
మేధావి: మేధిరుడు
మేళవించు:మేళగించు
మ్రోగు:మ్రోవు
యవనిక:జవనిక
యాచకుడు:యాచనికుడు
యామము:యమము
యుక్తము:యోజితము
యుగము:యుగళము
రజతము:రజితము
రథికుడు:రథిరుడు, రథి
రదము:రదనము
రమణీయము:రమణ్యము
రవము:రావము
రాకుమారి:రాజకుమారి
రాత్రించరుడు:రాత్రిచరుడు, రాత్రాచరుడు
రేఖ:లేఖ

రోలంబము:లోలంబము
లంపటము:లంపాకము
లగ్నము:లగితము
లాంగూలము:లాంగులము
లిఖనము:లేఖనము
లిపి:లిచి
లేఖము:లేఖ్యము
లోగు:లొంగు, లోవు
వంశ్యుడు:వంశీయుడు
వట్రువ:వట్రువు
వడలు:వదులు
వణకు:వడకు
వత్సరము:సంవత్సరము
వత్సరము:సంవత్సరము
వదాన్యుడు:వాదాన్యుడు
వదాన్యుడు:వాదాన్యుడు
వరము: వరేణ్యము, వర్యము
వర్తులము:వృత్తము
వల్కము:వల్కలము
వల్మీకము:వల్మికము
వసతి:వస్తి
వాతులుడు:వాతూలుడు
వానము:వయనము
వానము:వైనము
వారసు:వారసుడు
వారిధి:వార్ధి
వార్ధకము:వార్ధక్యము
వాహకుడు:వాహికుడు
వాహకుడు:వాహికుడు
విజాత్యము:విజాతీయము
విజాత్యము:విజాతీయము
విదేశీయుడు:విదేశి, వైదేశికుడు
విన్నబోవు:విన్నవోవు
విన్నబోవు:విన్నవోవు
విపద:విపత్తు, విపత్తి
విమర్శన:విమర్శనము
విరమము:విరామము
విరళము:విరాళము
విలంబనము:విలంబము
విలపనము:విలాపనము
వివశుడు:వివశ్యుడు
విసర్జన:విసర్జనము
విసుగు:విసువు, విసుంగు
విస్పష్టము:విసర్జితము
విహగము:విహంగము, విగంగమము
వీర్యము:వీరాయితము
వృషము:వృషభము,
వెత:వెద
వేమరు:వేమారు
వేషము:వేశము
వేసగి :వేసంగి, వేసవి
వేసరు:వేసారు
వైచిత్రి:వైచిత్ర్యము
వైదుషి:వైదుష్యము
వైనతేయుడు:వినతేయుడు
వైరాగి:విరాగి
వైరాగికుడు:వైరంగికుడు
వ్యాయామము:వ్యాయము
శకుంతము:శకుంతి
శత్రుడు:శత్రువు
శరాసనము:శరాసము
శాంతుడు:శమితుడు
శాక్తుడు:శాక్తేయుడు, శాక్తికుడు
శాబక:శాబకము
శాశ్వతము:శాశ్వతీయము, శాశ్వతికము

శిఖరము:శేఖరము

శితము:శాతము

శీర్షికము:శీర్షణ్యము

శుండారము:శుండాలము

శుంభనము:శోభనము

శుష్కము:శుషితము

శూన్యము:శున్యము

శూరత:శూరత్వము

శృంఖల:శృంఖలము

శృంగాలము:సృగాలము

శైవాలము:శైవలము

శ్రద్ధాళువు:శ్రద్ధదాళువు

శ్రావణము:శ్రావణికము

శ్రీపతి:శ్రీయఃపతి

శ్వాస:శ్వాసము

షణ్మాస్యము:షాణ్మాస్యము, షణ్మాసికము

సంగము:సంగమము

సంధితము:సంధానితము

సంపద:సంపత్తు, సంపత్తి

సంప్రదించు:సంప్రతించు

సతము:సతతము

సత్యకాముడు:సత్యంకాముడు

సదృశ:సదృక్ష

సమత:సమత్వము

సమీరము:సమీరణము

సమీరము:సమీరణము

సముఖము:సమ్మూఖము

సముదాయము:సముదయము

సర్వజనీనము:సార్వజనికము

సహచరుడు:సాహచరుడు

సహస్రము:సాహస్రము

సహస్రము:సాహస్రము

సహితము:సంహితము

సాహితి:సాహిత్యము

సిందూరము:సింధురము

సుమేరువు:మేరువు

సోదరుడు:సోదర్యుడు

దేశీయములు (idioms)

దేశీయములు తెలుగులో పుంఖాను పుంఖాలు. వానిని సందర్భోచితముగా వాడిన భాషకు అందము, అర్థము సిద్ధించును

(క)మన్ను మిన్నుగానక
అంకురార్పణ
అందెవేసిన చేయి
అడుగులకు మడుగులొత్తుట
అరటిపండొలిచి పెట్టినట్లు
అసిధారావ్రతం
ఆకాశ హర్మ్యము
ఆదినిష్ఠురం
ఆరు మూడైనా
ఇంద్రభోగం
ఉప్పుతో తొమ్మిది
ఎదురు రొమ్ము కుంపటి
ఏండ్లు పూండ్లు
ఏనుగు పాడి
ఐదు పది చేయుట
కకావికలు
కట్టి కుడుపును
కత్తిమీద సాము
కన్నీరు మున్నీరు
కన్నుల కద్దుకొని
కన్నుల పండువ
కన్నెర్ర
కయ్యానికి కాలు దువ్వుట
కరతలామలకము
కర్ణరసాయనం
కాటికి కాళ్లుసాచుకొని
కారాలు మిరియాలు నూరు
కాసు వీసము
కొట్టిన పిండి
కోరిక లీరికలెత్త
గడ్డి గఱచుట
గతజల సేతు బంధనం
గుజగుజలు వోవుట
గొంతెమ్మ కోర్కెలు
ఘోటక బ్రహ్మచర్యం
చర్వితచరణం
చాలూ మూలం లేని
చుట్టాల సురభి
చెవినిల్లు గట్టుకొని
చెవులుపట్టి ఆడించుట
చేదోడు వాదోడు
చేయి క్రింది మీదగుట
డెక్కాముక్కలు తిని
తంగేటి జున్ను
తడిగుడ్డతో గొంతుకోయుట
తల తాకట్టు పెట్టి
తలగొట్టి మొలవేయుట
తలపూవు వాడకుండ
తలలో నాలుక

తా బెట్టినదే భిక్ష
తేనెపూసిన కత్తి
తోసిరాజు
త్రవ్వి తలకెత్తుట
నక్కిళ్లు పడుట
నడుమంత్రపు సిరి
నల్లేరుపై బండి
నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణం
నీళ్ళు నమలుట
నేత్రపర్వం
నేలవిడిచి సాము
పట్ట పగ్గాలులేవు
పట్టి పల్లార్చుట
పట్టినదెల్ల బంగారం
పడిగాపులు పడియుండుట
పలుకు బంగారం
పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రం
పిలువని పేరంటం
పుంఖానుపుంఖము
పుక్కిటి పురాణం
పుణికి పుచ్చుకొనుట
పులుగడిగిన ముత్యం
పూలమ్మినచోట కట్టెలమ్ముట
పూలలో దారం
పూస గుచ్చినట్లు
పెట్టని కోట
పెడచెవిని బెట్టుట
బాహాబాహి కచాకచి
మంటికి మింటికి
మక్కికి మక్కి
మిన్ను విరిగి మీదపడినా
ముంగిటి ముత్యం
ముంగొంగు పసిడి
ముందరికాళ్ళకు బంధాలు
ముద్దులు మూటగట్టినట్లు
మూటికి ముడివేయుట
మూడుపూవు లారు కాయలు
మూనాళ్ళ ముచ్చట
మూన్నాళ్ళ ముచ్చట
మేకపోతు గాంభీర్యం
మేకవన్నె పులి
మేలు బంతి
రంగరంగ వైభోగం
రాయి గుద్ది
లట్టాభట్టీయము
వంట ఇంటి కుందేలు
వీనులవిందు
వెన్నతో బెట్టిన విద్య
శశవిషాణం
శిలాక్షరము (శాసనము)
సిగపట్లు
సుగ్రీవాజ్ఞ

జంటపదాలు

అంకిలి : అంగిలి
అచ్ఛన్నము : ఆచ్ఛిన్నము
అజ్ఞాతము : అజ్ఞేయము
అనలము : అనిలము
అనిశము : అశనము
అబ్రము : అభ్రము
అభివందనము : అభినందనము
అర్ధము : అర్థము
అలము : ఆలము
ఆచరణీయము : ఆదరణీయము
ఆజ్ఞాతుడు : ఆజ్ఞాతము
ఆదృతము : ఆవృతము
ఆలంబము : ఆలంభము
ఈహ : ఊహ
ఉత్పత్తి : వ్యుత్పత్తి
ఉద్రుతము : ఉద్ధ్రుతము
ఉపాదానము : ఉపాధానము
ఒడ్లు : వడ్లు
కఠారము : కుఠారము
కిరము : కీరము
కుదరము : కుదరము
క్షేత్రము : క్షాత్రము
ఘటితము : ఘట్టితము
చలనము : ఛలనము
జలకము : జాలకము
జ్ఞాపితము : జ్ఞాతము
తత్సారము : తాత్సారము
తథ్యము : తత్త్యము
తరంగము : తురంగము
తరణము : తరుణము
దాత్రి : ధాత
దామము : ధామము
దార : ధార
దుష్టుడు : దృష్టుడు
దృతము : ధృతము
ద్రుతము : ధృతము
నిదానము : నిధానము
నిర్దుష్టము : నిర్దిష్టము
నివృతము : నివృత్తము
నుత్యము : స్తుత్యము
నేరమి : నేరిమి
పండితమాన్యులు:పండితం మన్యులు
పతనము : పాతనము
పరిణామము : పరిమాణము
పరిదానము : పరిధానము
పరిపూతము : పరిభూతము
పరువము : పారువము
పర్యవస్తము : పర్యుదస్తము
పిట్ట : పెట్ట / ప్రణతి : ప్రణుతి
ప్రణామము : ప్రమాణము
ప్రదానము : ప్రధానము
ప్రపత్తి : ప్రతిపత్తి
ప్రమాదము : ప్రమోదము
ప్రసాదము : ప్రాసాదము
ప్రాప్యము. : ప్రాప్తము
బోయ. : బోయి
భవనము : భువనము
మద్యము : మధ్యము
మూర్ఛ : మూర్ఛన
రశన : రసన
వచస్సు : వర్చస్సు
వారధి : వారిధి
విక్రీడితము : విక్రీతము
విదురుడు : విధురుడు
విముక్తము : వియుక్తము
వ్యాహతము : వ్యాహృతము
శరీరము : శారీరము
శితము : సితము
షష్ఠి : షష్టి
సంస్కృతి : సంస్కృతి
సజ్జ : సెజ్జ
సతము : శతము
సమజము:సమాజం,సామజము
సమము : శమము
సమాదానము : సమాధానము
సమ్మతము : సన్మతము
సరము : సర్వధా
సారస్యము : స్వారస్యము.
స్పష్టము : స్పృష్టము
స్వరాజ్యము : స్వారాజ్యము
హూతము : హృతము

సామాన్యపు తప్పులు

తప్పు : ← ఒప్పు

అంజనేయులు: ఆంజనేయులు

అందరికి: అందరకు

అంబోధి: అంభోధి

అంబోరుహము:అంభోరుహముఅంభునిధి:అం బునిధి

అక్షింతలు: అక్షతలు

అగ్గినిప్పు: అగ్గి

అధ్వాన్నము: అధ్వానము

అనసూర్య : అనసూయ

అనుశ్రుతము:అనుస్యూతముఅపరూపము:అపు రూపము

అభ్యంగనము: అభ్యంగము

అమావాశ్య: అమావాస్య

అయిష్టము: అనిష్టము

అర్జనుడు: అర్జునుడు

అవసరము: అవుసరము

అస్తమానము: అస్తమయము

ఆడుది: ఆడది.

ఆర్ధాంతరము : అర్ధాంతము

ఆలి: ఆలు

ఆవనిక: యవనిక

ఆవలంభించు: అవలంబించు

ఆశీశు: ఆశీస్సు

ఆశ్యము: ఆస్యము

ఆశ్వీర్వాదము: ఆశీర్వాదము

ఇవాళ: ఈ వేళ

ఇసిక: ఇసుక

ఉచ్చల: ఉచ్చల

ఉచ్చారణ: ఉచ్చారణ

ఉచ్వాసము: ఉచ్ఛ్వాసము

ఉజ్వల. : ఉజ్జ్వల

ఉదహరించు: ఉదాహరించు

ఉస్చవము: ఉత్సవము

ఎలిక: ఎలుక

ఏకఛత్రాధిపత్యము:ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యముఏనుగ: ఏనుగు

ఐకృత: ఐక్యము (ఏకత)

ఔన్నత్యము : అవున్నత్యము

కందూతి: ఖండూతి

కర్చు ... ఒప్పుఖర్చు

కఋవు: కఱవు

కల్యావతారము: కల్క్యవతారము

కావిడి: కావడి

కాసి: కాశి

కుత్రిమము: కృత్రిమము

కొంచము: కొంచెము

గార్దము: గార్దభము

గీద: గేదె

గృహఛిద్రము: గృహచ్ఛిద్రము

చతురోపాయములు:
చతురుపాయములు

చతుష్పాదజంతువు: చతుష్పాజ్జంతువు

చదరెను: చెదరెను

చదలు: చెదలు

చమట: చెమట

చలగు: చెలగు

చలమ: చెలమ

చాట: చేట

చాద: చేద
చాప: చేప
చామంతి: చేమంతి
చిన్హము: చిహ్నము
చిలక. : చిలుక.
చెంచలము: చంచలము
చెంద్రుడుచంద్రుడు
చెముదు: చెవుడు
చెరిత్ర... ఒప్పుచరిత్ర
జండా: జెండా
జంతువు: జంతువు
జనసమ్మర్థము: జనసమ్మర్దము
జనార్ధన: జనార్దన
జానికి: జానకి
జావి: జాహ్నవి
జై జైలు: జేజేలు
జ్యోతిషుడు: జ్యోతిష్యుడు
ఝూము: జాము
తక్షణము: తత్షణము
తగలదు: తగులదు.
తఠాలున: తటాలున
తఱగని: తఱుగని
తాడిచెట్టు: తాటిచెట్టు
తాత్పారము: తత్సారము
తునక: తునుక
తెలవదు: తెలియదు
తెలసి: తెలిసి
తోటి: తోడి
దట్టి: దట్టి
దణ్ణము: దండము
దారుఢ్యము: దార్ఢ్యము
దాసోహమని: దాసోహమ్మని
దుఖము : దుఃఖము
దురంధరుడు:ధురంధరుడు
దుస్థితి : దుస్థితి (దుఃస్థితి)
దుస్వప్నము: దుస్స్వప్నము
దృష్టాంతరము: దృష్టాంతము
దెయ్యము: దయ్యము
దేముడు: దేవుడు
ద్రౌపతి: ద్రౌపది
ద్వందము: ద్వంద్వము
ధయిర్యము: ధైర్యము
నడచి: నడిచి
నడమంత్రము: నడుమంత్రము
నరశింహ: నార(నృ)సింహ
నాయకి: నాయిక
నాయుఁడు: నాయడు
నాలిక: నాలుక
నిర్ణిద్ర : నిర్నిద్ర
నిర్నయము: నిర్ణయము
పదమూడు: పదుమూడు
పద్మనేత్రి: పద్మనేత్ర
పరిసర ప్రాంతము: పరిసరము
పల్లవాధరి: పల్లవాధర
పారిశుధ్యము: పారిశుద్ధ్యము
పిచ్చిక: పిచ్చుక
పులిహార: పులిహోర
పుస్తుకము : పుస్తకము
పౌర్ణమి : పూర్ణిమ
ప్రతివ్రత: పతివ్రత
ప్రవేసించి: ప్రవేశించి
ప్రశంశ: ప్రశంస

ప్రాముఖ్యత: ప్రాముఖ్యము
ఫలహారము: ఫలాహారము
ఫల్గుణుడు: ఫల్గునుడు
ఫాల్గుణము: ఫాల్గునము
బయిట: బయట
బాలింత: బాలెంత
బృందావనారణ్యం : బృందావనం
బేధము: భేదము
బొగడపూలు: పొగడపూలు
బొబ్బట్లు: ఒబ్బట్లు
భాద: బాధ
భాద్యత: బాధ్యత
భాష్పములు: బాష్పములు
మచ్చకంటి : మచ్చెకంటి
మధుసూధన: మధుసూదన
మధ్యాన్నము: మధ్యాహ్నము
మనస్ఫూర్తి : మనఃపూర్తి
మల్లిఖార్జున: మల్లికార్జున.
మహత్యము: మాహాత్మ్యము
మహదానందము: మహానందము
మహద్భాగ్యము: మహాభాగ్యము
మహరాజు: మహారాజు
మహర్దశ: మహాదశ
మహర్నవమి : మహానవమి
మహలక్ష్మి: మహాలక్ష్మి
మాట్కి : మాడ్కి
మాతాపితరులు: మాతాపితలు
మిట్టమధ్యాహ్నము: మట్టమధ్యాహ్నము
యడల: యెడల
యదార్థము: యథార్థము
యవ్వనము: యౌవనము
యావన్మంది: యావజ్జనము
రస్మి : రశ్మి
రాయభారము: రాయబారము
రాశులు: రాసులు
రాసి: రాశి
రొండు: రెండు
లెఖ్ఖ : లెక్క
వకటి: ఒకటి
వగరు: ఒగరు
వట్టు: ఒట్టు
వడలు: ఒడలు
వడ్డు: ఒడ్డు
వణ్ణము : అన్నము
వదిన: వదినె
వద్ద: ఒద్ద
వన్హి: వహ్ని
వయారము: ఒయారము
వఱ: ఒఱ
వారణాశి: వారణాసి
విద్యుశ్చక్తి: విద్యుచ్ఛక్తి
విధ్య : విద్య
విరోచనము: విరేచనము
విలేఖరి: విలేకరి
విశ్ఛిన్నము: విచ్ఛిన్నము
వృక్షఛాయ: వృక్షచ్ఛాయ
వెంకటచలం: వెంకటాచలం
వెంట్రుకలు: వెండ్రుకలు
వెలపల: వెలుపల
వేట్క: వేడ్క
వ్యాజ్యము: వ్యాజ్యెము
వ్రయము: వ్యయము

శ(శె)లవు: సెలవు
శంఖుస్థాపన: శంకుస్థాపన
శనేశ్వరుడు: శనైశ్చరుడు
శరశ్చంద్రుడు: శరచ్చంద్రుడు
శాఖాహారము: శాకాహారము
శాశ్వితము: శాశ్వతము
శిశ్రూష: శుశ్రూష
శీలలు: సీలలు
శుప్రభాతము: సుప్రభాతము
శృతము: శ్రుతము
శైన్యము: సైన్యము
శ్రీశైలపర్వతము: శ్రీశైలము
సతమతము: సదమదము
సత్యన్నారాయణ: సత్యనారాయణ
సత్రవు: సత్రము
సబంధుమిత్రసమేతము:
బంధుమిత్రసమేతము
సమానాంతము: సమానాంతరము
సమ్యమి: సంయమి
సాంప్రదాయము: సంప్రదాయము
సామర్థులు: సమర్థులు
సామిత: సామెత
సాప్రమాట్టు: సప్రమాట్టు
సిక్ష: శిక్ష ,-సిఖ: శిఖ
సిల: శిల
సుభము: శుభము
సుభోదయం: శుభోదయము
సుభ్ర(బ్ర) మణ్యము: సుబ్రహ్మణ్యము
సోకము: శోకము -సోది : సోదె
సౌభ్రాతృత్వము: సౌభ్రాత్రము
సౌహార్ద్రము: సౌహార్దము
స్మశానము: శ్మశానము
స్లోకము: శ్లోకము
స్వంతము: సొంతము, (స్వము)
హనుమశ్చా(శ్శా) స్త్రి: హనుమచ్ఛాస్త్రి
హార్ద్రము: ఆర్ద్రము
హిమాచలపర్వతము:హిమవత్పర్వతము

మాటల ఆటలు

(ఛందోగతులు)

మూడు మాత్రల త్రిశ్రగతి

కరి ~ మధుకరి

కలి ~ ఆకలి

గడి ~ అంగడి

గతి ~ తరగతి

చలి ~ బచ్చలి

తడి ~ పుత్తడి

తెర ~ గత్తెర

దడి ~ సందడి

దరి ~ సుందరి

నతి ~ ఆనతి

నది ~ చిన్నది

నెల ~ వెన్నెల

పతి ~ పరపతి

పది ~ ద్రౌపది

బడి ~ రాబడి

బలి ~ అంబలి

మర ~ తామర

వరి ~ జనవరి

విరి ~ ఆవిరి

వెల ~ కోవెల

నాలుగు మాత్రల^చతురస్రగతి

కణము^కంకణము

క్షణము^రక్షణము

గళము^మంగళము

జనము^భోజనము

జలము^ఖడ్గలము

జాడ^గురజాడ

డాలు^పగడాలు

తరము^అంతరము

నరము^వానరము

బిలము^గబ్బిలము

బేలు^తాబేలు

భరము^భంభరము

భవము^వైభవము

రణము^తోరణము

రవము^గౌరవము

రాణి^పారాణి

రేడు^నేరేడు

వనము^యౌవనము

వాణి^తరవాణి

సరము^కేసరము

ఐదు మాత్రల ^ ఖండగతి

అంగము^పంచాంగము

అంజలి^గీతాంజలి

కరణము^వ్యాకరణము

కరి^మకరి

కల^సకల

కృతి^ప్రకృతి

గడ^రగడ

గతి^జగతి

గీతము^సంగీతము

జన^భజన

తానము^సంతానము

తాళము^పాతాళము

తిధి^అతిధి

దధి^ఉదధి

దానము^మైదానము

దారము^మందారము

దేశము^సందేశము

దేహము^సందేహము

నగ^సెనగ

న్యాసము^సన్యాసము

పతి^తపతి

పన^తపన

పసి^తపసి

బరి^శబరి

భారము^సంభారము

మంత్రము^నడుమంత్రము

మణి^ద్యుమణి

మానము^సమ్మానము

యోగము^అభియోగము

రంగము^సారంగము

రమ^బరమ
లత^కలత
లిపి^చిలిపి
వతి^సవతి
వని^ఆవని
వల^నవల
వారము^పరివారము
వాసము^సావాసము
వీరము^కరవీరము
వేషము^కావేషము
శని^అశని
సతి^వసతి
సాయము^వ్యవసాయము
సారము^సంసారము
సుధ^వసుధ
హరి^లహరి
హారము^సంహారము
హాసము^ఇతిహాసము

ఏడుమాత్రల^మిశ్రగతి

ఆకు^చిరాకు
కరము^మకరము
కరము^కారము
కలము^కాలము
కారు^షికారు
కీలు^వకీలు
కులము^నకులము
క్షరము^క్షారము
ఘనము^జఘనము
జగము^భుజగము
పటము^కపటము
పరము^పారము
పురము^పూరము

బీరు^కబీరు
భయము^అభయము
మఠము^కమఠము
రాలు^వరాలు
లయము^నిలయము
వనము^కవనము
వరము^సవరము
వరము^వారము
వలము^వాలము
సరము^సారము
సాలు^రసాలు

తొమ్మిది మాత్రల ^ సంకీర్ణగతి

అంగము^పతంగము
అంజలి^పతంజలి
అందము^మరందము
కారము^వికారము
కుందము^ముకుందము
గతాలు^స్వగతాలు
జంగము^భుజంగము
తరణము^వితరణము
నాకము^పినాకము
భయాలు^అభయాలు
మతాలు^కమతాలు
మయాలు^సమయాలు
యోగము^ప్రయోగము
రంగము^తరంగము
రణాలు^కిరణాలు
రసాలు^సరసాలు
రాగము^పరాగము

వనాలు^పవనాలు
వరణము^వివరణము
వరాలు^సవరాలు
వారము^సువారము
సారము^ప్రసారము

ప్రాసపదాలు

అంకం : పొంకం : బింకం
అండం : దండం : ఖండం
అందం : చందం : స్యందం
అమరం : సమరం : భ్రమరం
అమలం : విమలం : కమలం
అరదం : ద్విరదం : వరదం
అరుణం : వరుణం : తరుణం
అల్పం : కల్పం : తల్పం
అస్త్రం : వస్త్రం : శస్త్రం
ఆయం : కాయం : ప్రాయం
కర్ణం : వర్ణం : పర్ణం
కలకం : జలకం : తిలకం
కల్పం : తల్పం : శిల్పం
కష్టం : నష్టం : స్పష్టం
క్షారం : క్షీరం : తీరం
గంధం : బంధం : అందం
గీతం : శాతం : చూతం
చక్రం : వక్రం : తక్రం
చరణం : శరణం : స్మరణం
చిత్తం : విత్తం : పొత్తం
చిత్రం : ఛత్రం : మిత్రం
తరంగం : తురగం : ఉరగం
దానం : యానం : గానం
ధన్యం : వన్యం : అన్యం
ధర్మం : మర్మం : ఘర్మం
పద్యం : గద్యం : హృద్యం
పూర్ణం : చూర్ణం : కీర్ణం
ప్రకృతం : సుకృతం : వికృతం
బాణం : ప్రాణం : కోణం
భరతం : నిరతం : విరతం
భాషణ : తోషణ : భూషణ
మంత్రం : తంత్రం : యంత్రం
మకరం : నికరం : ప్రకరం
యమకం : చమకం : గమకం
యాగం : యోగం : భాగం
రాగం : భోగం : త్యాగం
రూపం : శాపం : ధూపం
రోషం : వేషం : దోషం
వక్షం : వృక్షం : పక్షం
వర్షం : హర్షం : కర్షం
వశ్యం : దృశ్యం : స్పృశ్యం
శీలం : శూలం : ఫాలం
సకలం : శకలం : వికలం
సత్యం : నిత్యం : ముత్యం
సరళం : తరళం : విరళం
సరసం : విరసం : అరసం
సారం : హారం : క్రూరం
సూత్రం:స్తోత్రం:గాత్రం

ఉపసర్గలు :

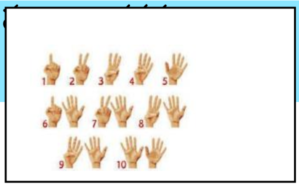
అధి	అభి	ఉప	నిర్	ప్ర
అను	అవ	దుర్	నిస్	ప్రతి
అప	ఆ	దుస్	పరా	వి
అపి	ఉత్	ని	పరి	సం
				సు

అనునవి ఇరవై రెండు ఉపసర్గలు.

ఉపసర్గలు ధాతువు యొక్క సామాన్యార్థమును, పెంచి మార్చి చూపును. కొన్నియెడల వేరర్థమును కలిగించును. కొన్ని యెడల నిరర్థకమగును. ఇవి సంస్కృత ధాతువులకు ముందు అనుసంధింప బడును. ఒకచో ఒకటికి మించి కూడా ఉపసర్గలు సంధింపబడును. ఉపసర్గల ప్రయోజనము ఎక్కువ. వాని పరిజ్ఞానము ఎంతయు అవసరము.

"అతి"-అతిక్రమము, అతివృష్టి, అతితప్తము, అతిశయము, అతిక్రాంతము
"అధి "- అధికరణము,అధికము, అధిక్షేపము.అధిగమము,అధిపతి,అధ్యయనము,
"అను"-అనుకంప, అనుకూలము, అనుగ్రహము, అనుబంధము, అనుసరణము
"అపి"- అపిధానము, అపినత్థము
"అప"- అపకారము, అపహరణము, అపశబ్దము, అపదేశము, అపకృష్టము
"అభి"-అభివాదము, అభివృద్ధి, అభిషేకము, అభిధానము, అభిలాష, అభినయము.
"అవ"-అవజ్ఞ, అవతరణము, అవచ్ఛిన్నము, అవమానము, అవకీర్ణము
"ఆ"- ఆలింగము, ఆగమనము, ఆరంభము, ఆరోహము, ఆవృత్తము, ఆక్రోశము, ఆగతము,
ఆమంత్రణము
"ఉత్"-ఉల్లాసము, ఉజ్జీవము, ఉచ్చారణము, ఉచ్ఛిష్టము, ఉత్థానము, ఉద్గ్రహము, ఉత్పథము,
ఉద్దామము, ఉద్బలము, ఉచ్చయము.
"ఉప"-ఉపకారము, ఉపచారము, ఉపదేశము, ఉపపతి, ఉపవనము, ఉపమ.
"దుస్, దుర్"- దుస్, దుర్ రూపమునే చెందును. దుర్బలుడు, దుర్గతి, దుర్వర్ణము, దుర్దినము,
దుర్ఘటము, దుర్మార్గుడు
"నిస్, నిర్"- నిస్, నిర్ రూపమునే చెందును. నిర్జరము, నిర్లజ్జ, నిశ్శల్యము, నిర్మితము, నిర్మర్యాద,
నిర్దయుడు
"ని"- నికషము, నికారము, నికర్షణము, నికాసము, నిగృహితుడు
"పరా"- పరాక్రమము, పరాజయము, పరాభవము, పారాయణము, పరాహుతుడు

“పరి” -పరిహాసము, పరిష్కారము, పరిశుద్ధుడు, పరిష్వంగము, పరిభ్రమణము.
“ప్రతి” -ప్రతికూలము, ప్రతిదానము, ప్రతికారము, ప్రతిజ్ఞ, ప్రతిగ్రహణము.
“ప్ర”- ప్రకంపనము, ప్రకటనము, ప్రకరణము, ప్రకరము, ప్రకాండము, ప్రకృతి, ప్రకృతము,
ప్రకోపము, ప్రసన్నము, ప్రయోగము, ప్రభావము, ప్రవాదము
“వి”- విశాలము, విచిత్రము, విరూపము, విమలము, వివాదము, విముక్తము
“సం”- సంకటము, సంవాదము, సంధానము, సంగమము, సంసిద్ధి, సంకల్పము
“సు”- సుఖము, సుగమము, సుగుణుడు, సులభము, సులోచనము, సుకృతము.

1.ఏక ప్రథమము ఏకము

2.ద్వి ద్వితీయము ద్వయము

3.త్రి తృతీయము త్రయము

4.చతుస్ - చతుర్థము,చతుష్కము, చతుష్టయము

5. పంచ పంచమము పంచకము

6. షట్ షష్ఠము షట్కము

7 . సప్త సప్తమము సప్తకము

8. అష్ట అష్టమము అష్టకము

9. నవ నవమము నవకము

10. దశ దశమము దశకము

ద్వంద్వములు

ఈడూ జోడూ ఉంటేగా ఇంపూసొంపుగ తెలిసేది
గుట్టూ మట్టూ ఉంటేగా - చెలిమీ కలిమీ నిలిచేది.
చదువూ సంధ్యలుంటేగా - సరసం విరసం తెలిసేది
పాడీ పంటా లుంటేగా -పరువూ మురువూ నిలిచేది
పిల్లా జెల్లా ఉంటేగా - పేరూ పెంపులుండేది
పెట్టూ పోత లుంటేగా - చుట్టం పక్కం వచ్చేది
బిడ్డా పాపా లుంటేగా - అడ్డం దిడ్డం తిరిగేది
రాళ్ళూ రప్పా లుంటేగా - ఇళ్లూ గుళ్లూ కట్టేది

ద్వంద్వ పదాలు

అంటు ~ సొంటు
అంతల ~ పొంతల
అచ్చిక ~ బుచ్చిక
అదుపు ~ ఆజ్ఞ
అన్నెము ~ పున్నెము
అభము ~ శుభము
అలుపు ~ సొలుపు
అల్లి ~ బిల్లి
అస్త ~ వ్యస్త
ఆచి ~ తూచి
ఆట ~ పాట
ఆదర ~ బాదర
ఆది ~ అంతం
ఆర్చు ~ తీర్చు
ఆలన ~ పాలన
ఆలు ~ చూలు
ఇబ్బడి ~ ముబ్బడి
ఇరుగు ~ పొరుగు
ఇల్లు ~ వాకిలి
ఇహం ~ పరం
ఉక్కిరి ~ బిక్కిరి
ఊరు ~ పేరు
ఎగుడు ~ దిగుడు
ఎగ్గు ~ సిగ్గు
ఎదుగు ~ పొదుగు

కట్టు ~ బొట్టు
కట్టు ~ దిట్టము
కన్ను ~ మిన్ను
కల్ల ~ బొల్లి -
కాని ~ పోని
కాయ ~ కసరు
కాయ ~ కుట్ర
కాసట ~ బీసట
కుంటి ~ గుడ్డి
గజి ~ బిజి
గడ ~ బిడ
గాలి ~ ధూళి
గొడ్డు ~ గోద
చచ్చు ~ పుచ్చు
చిందర ~ వందర
చిట ~ పట
చిడి ~ ముడి
చిరాకు ~ పరాకు
చిరు ~ బురు
చిర్రు ~ బుర్రు
చిల్లర ~ మల్లర
చీకు ~ చింత
చీటికి ~ మాటికి
చీర ~ సారె
చెక్క ~ ముక్క
చెట్టు ~ చేమ

చెదురు ~ మదురు
చేను ~ చెట్ర
జపము ~ తపము
జవము ~ జీవము
టెక్కు ~ నిక్కు
డబ్బు ~ దస్కము
డాబు ~ దర్పము
తత్తర ~ బిత్తర
తళుకు ~ బెళుకు
తాడు ~ పేడు
తాడు ~ బొంగరము
తారు ~ మారు
తాలు ~ తప్పు
తిండి ~ తిప్పలు
తిక ~ మక
తిరగ ~ మరగ
తుద ~ మొదలు
తుష్టి ~ పుష్టి
తృణము ~ పణము
తెలివి ~ తేట
దారి ~ తెన్ను
దూషణ ~ భూషణ
నగ ~ నట్ర
నసుగు ~ బెసుగు
నింగి ~ నేల
నీటు ~ గోటు

నెత్తి ~ నోరు

పట్టు ~ విడుపు

పని ~ పాటు

పురుగు ~ పుట్ర

పులి ~ పుట్ర

పూజ~పునస్కారము

పేచి ~ పూచి

పొలము ~ పుట్ర

బాగు ~ ఓగు

బాదర ~ బందీ

బీద ~ సాద

బేరము ~ సారము

మంచి ~ సెబ్బర

మడి ~ మట్ర

మన్ను ~ మిన్ను

మాట ~ మంతి

మాయ ~ మర్మము

మితము ~ హితము

ముద్దు ~ ముచ్చట

రెక్క ~ డొక్క

రేపు ~ మాపు

లగువు ~ బిగువు

లబో ~ దిబో

వంకర ~ టింకర

వావి ~ వరస

శుచి ~ శుభ్రము

శ్రేయము~ ప్రేయము

ధ్వన్యనుకరణములు

కటకట : కిటకిట
కణ కణ : మంటలు
కణకణ : గణగణ
కర కర : కత్తులు
కరకర : కిరకిర
కల కల : నవ్వులు
కలకల : కిలకిల
కురకుర : కొరకొర
కులకుల : సలసల
గటగట : గుటగుట
గడగడ : గుడగుడ
గణ గణ : గంటలు
గబగబ : తళతళ
గరగర : గిరగిర
గలగల : గిలగిల
గురగుర : చరచర
గుస గుస : మాటలు
ఘుమ ఘుమ : ధూపము
చక చక : పక పక
చిటచిట : పుటపుట
జల జల : పువ్వులు
తళ తళ : మెరుపులు
తురతుర : చిరచిర
దడ దడ : బానలు
దబదబ : లబలబ
ధగధగ : నిగనిగ
ధుమ ధుమ : కోపము
నక నక : ఆకలి
నకనక : చకచక
నవనవ : పసపస
పకపక : వికవిక
పటపట : పిటపిట
ఫెళ ఫెళ : ఉరుములు
బడ బడ : వానలు
బడబడ : బుడబుడ
బరబర : బిరబిర
బలబల : బిలబిల
బిర బిర : జిత్తులు
బురబుర : చురచుర
భగభగ : భుగభుగ
మలమల : మిలమిల
మిస మిస : తోటలు
రణగొణ : ఫెళఫెళ
రుసరుస : మిసమిస
వడవడ : దడదడ
వడివడి : బుడిబుడి
వలవల : విలవిల
హరహర : సరసర

లోకోక్తులు - సంస్కృత లోకోక్తులు

- ◊ అతి సర్వత్రా వర్జయేత్:అతి దేనియందును కూడదు :
- ◊ అతివినయము ధూర్త లక్షణమ్:అతివినయము ధూర్త లక్షణము
- ◊ అత్యుత్చ్ఛ్రయః పతన హేతుః:పెరుగుట విరుగుట కొఱకే
- ◊ అధికస్యాధిక ఫలమ్:గొప్పకృషికి గొప్ప ఫలము
- ◊ అర్థస్య పురుషో దాసః:మానవుడు ధనదాసుడు
- ◊ అల్పవిద్యో మహా గర్వః:అల్పజ్ఞునకధిక గర్వము
- ◊ అహింసా పరమో ధర్మః:అహింస గొప్ప ధర్మము
- ◊ ఆడంబరాని పూజ్యాని:డాంబికము చెలామణి యగును
- ◊ ఆత్మవత్సర్వ భూతాని:అన్ని ప్రాణులను తనవలె చూడవలెను
- ◊ జీవన్ భద్రాని పశ్యతి:బతికియుండిన శుభములుపడయవచ్చు
- ◊ జ్ఞానేన హీనాః పశుభిస్సమానాః:జ్ఞానశూన్యులు పశుతుల్యులు
- ◊ నీచాఃకలహమిచ్ఛంతి,సంధి మిచ్ఛంతి సాధవ : నీచులు తగవు,యోగ్యులు స్నేహం కోరతారు
- ◊ పరోపకారార్థ మిదం శరీరమ్ : పరోపకారమునకే శరీరము
- ◊ పాపాయ పరిపీడనమ్ : పరులను బాధించుట పాపము
- ◊ విద్వాన్ సర్వత్రా పూజ్యతే:విద్వాంసుడెల్లడ పూజింపబడు శరీరమున్న
- ◊ వినాశకాలే విపరీత బుద్ధిః:చెడుకాలాన విపరీత బుద్ధులు
- ◊ శరీరమాద్యం ఖలుధర్మసాధనమ్:శరీరమున్న ఏ కార్యమైన సాధింపనగు
- ◊ శుభస్య శీఘ్రమ్:మంచి పనిని వెంటనే చేయవలె
- ◊ సాంసావిదదీతా నక్రియామ్:ఏ పనియు తొందరపడి చేయరాదు
- ◊ స్వాశ్రితావన సమే నహిధర్మః : ఆశ్రిత రక్షణకు సమమగు ధర్మము లేదు

న్యాయములు :

- ➢ అంధకరదీపికా న్యాయము ✱ లాభము లేనిది
- ➢ భావ విరక్తి న్యాయము ✱ విఫలత వలన విరక్తి
- ➢ అభ్రమయూర న్యాయము ✱ ఆనందానుకూల్యము
- ➢ ఊలుఖల మర్దన న్యాయము ✱ రెండు వైపుల కష్టాలు
- ➢ ఊషర బీజన్యాయము ✱ ఫలించదు
- ➢ కాకలీయ న్యాయము ✱ జరుగవలసి యున్నది

- కార్యకారణ న్యాయము ✱ ఊహింపవీలు
- కూపకూర్మన్యాయము ✱ అజ్ఞానము
- కృపణ ధన న్యాయము ✱ పిసినారి ధనగతి
- క్షీరనీర న్యాయము ✱ ఐక్యము
- గగన కుసుమ న్యాయము ✱ శూన్యము
- చురికా కూష్మాండ న్యాయము ✱ లోకువ
- తప్త తైలాంబు న్యాయము ✱ అగ్గిపై గుగ్గిలము
- తమే దీపా / తేజస్తిమిర న్యాయము ✱ జ్ఞానము వెలుగు
- తిలకందుల న్యాయము ✱ కలుపను, విడదీయను వీలు
- దివాంధ న్యాయము ✱ అందరకు అనుకూలించు పగలు - గుడ్లగూబకు కాదు
- నదీసముద్ర న్యాయము ✱ చివరకు తప్పదు
- పూర్ణ ఘట న్యాయము ✱ నిండుకుండ తొణకదు
- బధిరశంక న్యాయము ✱ నిష్ప్రయోజనము
- మర్కట కిశోర న్యాయము ✱ పిల్ల జాగ్రత్త
- మార్జాల కిశోర న్యాయము ✱ తల్లి జాగ్రత్త
- స్థాలీపులాక న్యాయము ✱ సులువుగా గ్రహింపు

ఆంధ్ర పదావళి

తిలకం

పూర్వం నిఘంటువులన్నీ పద్యాల్లో ఉండేవి. కంఠస్థం చేయటానికి వీలు. వచనం అలాకాదు. మనిషి గుర్తుంచుకోవలసిన విషయాలన్నీ పద్యాల్లో వ్రాసి వుంచటం పూర్వులకలవాటు. వారు నిఘంటువులేకాదు. వ్యాకరణం ఛందస్సూ అలంకారం లాంటివి పద్యాల్లోనే వ్రాసిపెట్టారు.

పద్యాల్లో ఉండే నిఘంటువు ఇప్పటి అకారాది నిఘంటువులా ఉండదు. సూర్యుడికున్న పర్యాయ పదాలన్నీ ఒక పద్యంలోనో, అనేక పద్యాల్లోనో, నిఘంటుకారుడు చేప్పేవాడు. అలాగే చంద్రుడికున్న పర్యాయ పదాలన్నీ గుదికూర్చి ఒకటో రెండో పద్యాల్లో చెప్పేవాడు. ఈ పద్యాలు కంఠస్థం చేస్తే సూర్య చంద్రులకు భాషలో ఉన్న పద్యాలన్నీ నోటికి వచ్చేవి. సంస్కృతంలోనూ తెలుగులోనూ ఇదే పద్ధతి.

లాక్షణికులు ఆంధ్ర భాషను సంస్కృత సమం, ప్రాకృతసమం, సంస్కృత భవం, ప్రాకృతభవం, దేశ్యం అనే భాగాలుగా విభజించారు. వీటిలో మొదటిది సంస్కృత ప్రాతిపదికకు తెలుగు విభక్తి ప్రత్యయం

చేర్చగా ఏర్పడేది. ప్రాతిపదిక ప్రత్యయం స్పష్టంగా కనబడుతుంది. ప్రాకృతసమం, సంస్కృతభవం, ప్రాకృతభవం అనే మూడు పదాలలో ప్రాతిపదిక ఏదో స్పష్టంగా కనబడదు. ఇలా ఏదైనా దేశ్యం అంటే సంస్కృత ప్రాకృతాలతో సంబంధం ఏర్పడక ముందునుంచీ తెలుగు వారు వ్యవహరించుకునే భాష.

సంస్కృత సమం మినహా మిగిలిన నాలుగు వర్గాలనూ కలిపి అచ్చతెలుగు అంటారు. తెలుగు సాహిత్యంలో పుట్టిన అచ్చ తెలుగు కావ్యాలన్నిటిలో ఈ నాలుగు వర్గాల భాషనూ కవులు వాడారు. సంస్కృత సమాలను మాత్రం పరిహరించారు. కాబట్టి స్థూలంగా ఆంధ్రభాషా పదాలను రెండు భాగాలుగా ఇప్పుడు మనం విభజించుకోవచ్చు. ఒకటి సంస్కృతసమం. రెండు అచ్చతెలుగు.

భాషలో ఈ రెండింటినీ గుర్తించడం ఎలా అనే ఒక ప్రశ్న. సంస్కృత వర్ణ సమామ్నాయంలో లేని ఎ, ఒ, చే, జ, ఱ, ళ అనే అక్షరాలలో ఏ ఒక్క అక్షరమున్నా సరే, ఆ పదం అచ్చ తెలుగే, సందేహం లేదు. అచ్చ తెలుగులో లేనివీ, కేవలం సంస్కృతంలో మాత్రమే ఉన్నవీ పందొమ్మిది అక్షరాలు. అవి, ఋ, ౠ, ః, ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ఝ, ఞ, ఠ, ఢ, థ, ధ, ఫ, భ, శ, ష అనేవి. ఈ అక్షరాలలో ఏ ఒక్క అక్షరమున్న పదమైనా అది సంస్కృతసమమే, సందేహం లేదు.

కొన్ని కొన్ని అచ్చ తెలుగు పదాలలో వర్గయుక్కులు (ఒత్తక్షరాలు) ఉండటం కద్దు. "పరిఢవింతు ప్రబంధ పరమేశ్వరుని ఠేవ సూక్తి వైచిత్రి నొక్కొక్కమాటు" అని శ్రీనాథుని ప్రయోగం. ఈ సీస పద్యములోని పరిఢవింతు, ఠేవ అనే పదాలు అచ్చ తెలుగు పదాలే. ఈ పదాలలో కనబడే ఢ, ఠ, అనే ఒత్తక్షరాలు నిజానికి అచ్చ తెలుగు అక్షరాలు కావు. అందువల్ల అచ్చ తెలుగు పదాలలో ఉండరానివీ సంస్కృత సమాలలో మాత్రమే ఉండదగినవీ యివి. ఇలాంటి ఒత్తక్షరాలు సంస్కృత ప్రాకృత భాషల వర్ణ సమామ్నాయాలలో వుండటం మూలాన ఆ రెండు భాషలతోనూ తెలుగు వారికి సంబంధం ఏర్పడ్డాక అచ్చ తెలుగు పదాలలోకి చొచ్చుకు వచ్చి వుంటాయి. ఇలాంటి పదాలు ఎక్కడో కాని కనబడవు.

ఎటొచ్చీ సంస్కృతంలోనూ, తెలుగులోనూ సమంగా ఉన్న అక్షరాలతో ఏర్పడ్డ పదాల విషయంలోనే చివరిపదాలలో ఏవి సంస్కృత సమపదాలో, ఏవి అచ్చ తెలుగు పదాలో చెప్పటం కష్టం. ఆ విధంగా చెప్పగలగటానికి, భాషా విధానం పెంచుకోవటం ఒకటే మార్గం.

ఇక్కడ, చే,జే లను గురించి కొంత చెప్పాలి. సంస్కృత వర్ణ సమామ్నాయంలో చ జ లు మాత్రమే ఉన్నాయి. తెలుగులో చ చే జ జే అనే నాలుగు అక్షరాలూ ఉన్నాయి. చ జ లను తాలవ్యాలనీ, చే, జే లను దంత్యాలని అంటారు. సంస్కృత సమపదాలలో తాలవ్య చ, జ లు ఉన్నాయన్న మాట. అచ్చ తెలుగులో తాలవ్య చ, జ లతో బాటు దంత్య చే- జె లు కూడా ఉన్నాయన్న మాట. సమ సమాలలో ఉండే చ, జ లను ఎలా ఉచ్చరించాలనే సందేహం. వాటిని తాలవ్యాలుగానే ఉచ్చరిస్తాం. తెలుగులో తాలవ్య దంత్యాలూ రెండూ ఉండటం మూలాన - తెలుగు కనబడే చ కారాన్ని గానీ, జ కారాన్ని గానీ

ఎలా ఉచ్చరించాలో సందేహం కలుగుతుంది. చిన్నయసూరి గారు తెలుగు పదాలలో ఏయే చ జ లను దంత్యాలుగా ఉచ్చరించాలో వివరించారు. తెలుగు పదాలలో ఇ ఈ, ఎ ఏ, లతో కూడిన చ జ లను తాలవ్యాలుగా ఉచ్చరించాలనీ, అఆ, ఉఊ, ఒఓ, ఔలతో కూడిన చ,జ లను దంత్యాలుగా ఉచ్చరించాలనీ చెప్పారు. ఐతో కూడిన చ, లు తెలుగులో లేవని కూడా స్పష్టపరిచారు.

'ఐ'తో కూడిన చ, జ లు తెలుగులో లేవనే చిన్నయసూరి మాటను పండితులు ఆక్షేపించి, ఆంధ్రనామ సంగ్రహం అనే అచ్చ తెలుగు నిఘంటువులో పైడిపాటి లక్షణకవి చేసిన 'చైవులు సాకిరి చాయమగడు' అనే ప్రయోగాన్ని ఎత్తి చూపారు. 'ఆంధ్ర నామ సంగ్రహం' అచ్చ తెలుగు నిఘంటువు కాబట్టి 'చైవులు' అనే మాట అందులో వుండటం మూలాన అది అచ్చ తెలుగు మాటే అని పండితులవాదం.

తెలుగు పదాలలో 'చెయువు' అనే ఒక పదముంది. అంటే పని అని అర్థం. “చెయువులు” అనే మాటను “చైవులుగా” పైడి పాటి లక్ష్మణ కవి పొరపడి వుంటాడు. ఏ నిఘంటువులోనూ “చైయు”అనే పదం లేదు. ప్రతి నిఘంటువులోనూ 'చెయువు' అనే పదం కనబడుతుంది. పైడిపాటి లక్ష్మణకవి సూర్యుడికున్న పర్యాయ పదాలు చెప్పే పద్యంలోని ప్రయోగమిది. “చెయువులు సాకిరి” అంటే కర్మసాక్షి అని అర్థం. 'అచ్చైనది' లాంటి ప్రయోగాలలో సంధివశాన 'ఐ' కారంతో కూడిన 'చ'కారం కనబడుతుంది. ఆ సందర్భంలో సంధి విడదీసినప్పుడు 'చ' కారాన్ని ఎలా ఉచ్చరించాలో, సంధి జరిగినప్పుడు కూడా అలాగే ఉచ్చరించాలని గ్రహించాలి.

ఐతే సంస్కృత సమాలలో దంత్య, చ, జ లు లేనేలేవా అని ప్రశ్న. కొన్ని సందర్భాలలో ఉన్నాయని సమాధానం. “రోచి” అనే పదం ఉంది. ఇది సంస్కృత సమం. ఇకారాంతం. ఈ పదంలో ఉపధాస్థానంలో చకారం ఉంది. ఉపధాస్థానం అంటే చివరి స్థానం కన్నా ముందున్న స్థానం. ఇందులో చివర ఇకారం ఉంది. ఉపదలో చకారం ఉంది. రోచికి బహువచన రూపం “రోచులు”. ఏకవచన రూపంలో ఉన్న చకారాన్ని తాలవ్యంగా ఉచ్చరిస్తాము.

బహువచన రూపంలో దంత్యంగా ఉచ్చరిస్తాము. గమనించండి. అంటే ఏకవచనంలో తాలవ్యంగా ఉన్న చకారం బహువచనంలో దంత్యంగా మారుతున్నదన్నమాట. ఈ విధంగా సంస్కృత సమాలలో చ, జ,- ల ఉచ్చారణ కనబడుతుంది. ఇలా తాలవ్యం దంత్యంగా మారటానికి నాల్గు నియమాలున్నాయి.

1.ఆ శబ్దం సంస్కృత సమమై ఉండాలి..
2. ఆ సంస్కృత సమం ఇకారాంతమై వుండాలి.
3. ఆ పదంలో ఉపధాస్థానంలోనే చకారంగాని జకారం గాని వుండాలి.
4. ఆ పదానికి బహువచనం పరం కావాలి.

ఉదాహరణకు వాజి, వాజులు - అర్చి, అర్చులు - రాజి, రాజులు - అనే పదాలు చూడండి. సంస్కృత సమాలు ఉండే తాలవ్య, చ, జలు దంత్యాలుగా మారటం గమనించండి..సంస్కృత సమాలలో ఏకవచనంలోనే దంత్యాలు జకారంతో ఉన్న పదం "రాజు" అనే పదం, దీన్ని చిన్నయసూరి గారు ప్రత్యేకంగా ఎత్తిచూపారు. కాని "యయాతి చరిత్ర" అనే అచ్చ తెలుగు కావ్యంలో "రాజు చూడంగల జెప్పంగ రాని" "నీఁటియలఁ గ్రుమ్మి నొంచిరి తేది మగల" అనే పొన్నెగంటి తెలగనార్యుని ప్రయోగం ఉంది.అచ్చ తెలుగు కావ్యంలో తెలగన్న రాజు అనే పదం ప్రయోగించటం వల్లనూ, అలాగే అచ్చ తెలుగు రామాయణంలో కూచి మంచి తిమ్మకవి కూడా రాజు అనే పదాన్ని ప్రయోగించటం వల్లనూ, ప్రౌఢ వ్యాకరణం రచించిన బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారు రాజును వైకృత పదంగా భావించారు. ఇలా భావించిన వారిలో లాక్షణుకులైన కేతన, ఆడిదం సూరకవికూడా ఉన్నారు. ఎందరు అనుకున్నా 'రాజు'ను వైకృతపదం అనటం తప్పు. అది సంస్కృత సమమే. దాన్ని వైకృత పదమనుకుంటే ధర్మరాజు, మృగరాజు, ఖగరాజు మొదలైన సమాసాలన్నీ దుష్టసమాసాలవుతాయి. ఆంధ్ర సాహిత్యమంతా, దుష్ట సమాస భూయిష్టమవుతుంది. అందువల్లనే సూరి, రాజును సంస్కృత సమంగా పరిగణించారు.

ఈ పరిశీలనంతా శబ్దం మీద నిష్ఠ ఉన్నవారి కోసం. లేని వారికి ఏదీ అక్కరలేదు. ప్రియ మహోదయులు బి.వి. నరసింహారావు గారికి శబ్ద స్వరూపాలమీదా, వాటి ఉచ్చారణల మీదా అలవిమాలిన శ్రద్ధ. వారు రచించిన "పదవిపంచి" చదివి వారి శాబ్దికతను గ్రహించి ఆశ్చర్యపోయాను. వారీ గ్రంథానికి తిలకం దిద్దమన్నారు. వారి ఆదేశాన్ని శిరసా వహించి ఈ నాల్గు మాటలూ వ్రాయటానికి సాహసించాను.ఇందులో వ్రాసిన విషయాలలో చాలా వాటికి అపవాదాలున్నాయి. అపవాద విధులు ఉత్సర్గ విధులనెప్పుడూ బలపరచటం వ్యాకరణంలో సంప్రదాయం.

కావలి

8-6-93 శ్రీరాం వేంకట భుజంగరాయశర్మ

ఆంధ్ర పదావళి

స్వర్గ సంబంధము

అప్సరసలు : అచ్చరలు, తెరగంట్లు, వేల్పుగరితలు.

స్వర్గము : వినుప్రోలు, మినువలను, మినువీడు, విన్వలను జేజేపట్టు, జేజేయండ.

దేవతలు : వేలుపులు, దేవుళ్లు, తెఱగంట్లు, జేజేలు, చదల కాపులు, బాసవాళ్లు, వేల్పులు, మింటి తెరవర్లు, జనపు దిండ్లు, గంగిదిండ్లు, విను తెరవరులు, వినుద్రిమ్మరులు.

దేవుడు : దేవత, దయ్యము, ముప్పోకలాడు.

రాక్షసుడు : రక్కసి (సీడు), రాకాసి, రక్కసుడు, రేద్రిమ్మరి, సోకునల్లద్రావుడు, సోకుడు, తొలువేలుపు, ప్రావేలుపు, వేలుపుదాయ, పొలసుతిండి, రేద్రిమ్మరీడు, ఈరువుదిండి, మానిసితిండి, ఎఱచిమేపరి పొలమేతరి.

రాక్షసి (స్త్రీ) : రక్కసి, రక్కెస, రాకాసి, తిండివెలది, పొలతిండి.

బ్రహ్మదేవుడు : బమ్మ, బొమ్మ, నలువ, అంచరౌతు, ఉడుపుమోము, వేలుపు, తాత, తొలువేల్పు, మొదటి వేలుపు, దుగినుడు, చదువులముదుకడు, చదువుల వేలుపు, పెద్దవేలుపు, వేల్పు పెద్ద, పొక్కిలి చూలి, తామరచూలి, తమ్మిపుట్టువు, ముళ్లతబిసె, తండ్రి, నిక్కపు జగమేలు నేర్పరి.

సరస్వతీదేవి : పల్కుచెలియ, చదువులచేడియ, పొత్తువు, మినుకుగుబ్బెత, అన్ను, చదువులమిన్న, నలువపడతి.

విష్ణువు : నల్ల మేనిదొర, పచ్చవలువదాలుపు, గట్టుతాలుపు, కఱివేల్పు, తమ్మికంటి, గరుడిరౌతు, ఆలకాపరి, వలమునితాలుపు, పక్కిడాల్వేలుపు, పసిడివల్వదారి, రక్కసిగొంగ, తమ్మిపొక్కిలి, లచ్చి మగడు, మాయమామ, వెన్నుడు, చుట్టువాలుజోదు, ఊద్పున కేల్వేలుపు, ముజ్జగంబుల బొజ్జదేవర, నలువతండ్రి.

లక్ష్మీదేవి : కలిమి నెల(లం)త, లచ్చి (చెలి), కల్మిల పొలుక, తమ్మియింటి పెదవి, సిరి, తల్లి, తామర నట్టువ, పైడిచాన, పూవిల్తుని తల్లి, కఱవేలుపుటాలు, లక్కిమి, జగము తల్లి, తమ్ములకై చాన, కడలి బుట్టువు.

మన్మథుడు : అలరువిల్తుడు, కమ్మ విలుకాడు, చక్కెర విలుకాడు, మరుడు, పూవింటిజోదు,

వలదొర, సిరి చూలి, వాలుగడాలు, ఇంచువిలుతుడు, వలపువేటకాడు, తుంటవిల్తుడు, వెడవింటి నెయ్యపుతేడు, తామర తూపరి, తలపుచూలి, వలపురాయడు, తావి విల్కాడు, చిలుక రౌతు, బేసి కైదుపు జోదు, పచ్చవార్వపుజోదు, లచ్చికొడుకు, పచ్చవిలుదాల్పు, మొసలి పడగదారి.

నృసింహదేవుడు : సింగడు, నరసింగడు, మాసి సింగడు, కంబము దొర.

శివుడు : అయిదు మోముల వేల్పు, ఆబోతు రౌతు, అంగమొల వేల్పు, నెలతాల్పు, చిలువతాల్పు, తింగకంటి, ముక్కంటి, దిసమొలవేల్పు, మినుసిగదేవర, మిత్తి గొంగ, కాల్రేడు, మిక్కిలి కంటిదేవర, అగ్గికంటి, పునుకతాల్పు, కాటిబేడు, గట్టువిల్లుడు, వేడికంటి, తెల్లనిసామి, విసపుమేతరి, మిత్తివేటకాడు, జింక తాల్పరి, నింగి సిగ, కఱకంఠుడు, కొండయల్లుడు, వెండికొండ విడిది, మిన్వాక తాలుపు, వలదొరసూడు, జన్నపుగొంగ, కోడెరౌతు, జడముడి జంగము, కుడుమల తిండి దేవర తండ్రి ముమ్మొన వాలుదారి, తోలుదాల్పరి, వాకతాల్పు, చిచ్చరకంటి దేవర, బేసికంటి సామి, వలిమలల్లుడు, గంగికై యలుగువాడు, బూచుల యెకిమీడు.

శ్రీరాముడు : సీరాముడు.

సీతాదేవి : నేలకూతురు, నాగటిచాలు పేరు యతివ.

కృష్ణుడు : మరుని గన్నయ్య, నల్లనయ్య, నల్లమేని దొర, కన్నయ్య, వెన్నదొంగ.

బలరాముడు : నాగటి దొర, ఒంటిపోగు, తెలిమేనివాడు, వెట్టినీళ్ల ప్రోడ, దుక్కివాలు జోదు, నల్లవలువతాల్పు, తాటిపడగదారి.

నారదుడు: ఆర్వేరపు రుసి,ముళ్ళతపసి,వేల్పుతపసి,సారెలెపుడు మీటెడు జడధారి, పోరుతిండి తపసి.

వెంకటేశ్వరుడు : తిమ్మప్ప, తిమ్మప్పడు.

ఆకాశ సంబంధము

అంగారకుడు : కెంపుగాము, నేలపట్టి.

అధోభాగము : దిగవాటు, క్రింద, క్రిందల, దిగువ, దిగసన, దిగవన.

ఆకాశము (వ్యోమము) : బయలు, బైలు, చదలు, ఆకసము, నింగి, విను, విన్ను, గులుదారి,

ఇంద్రధనసు : రతనపువిల్లు, సింగిణి, మువ్వన్నె విల్లు.

ఉత్తరదిశ : వడ, చక్కి,

ఉపరిభాగము : ఎగువ, పయి, మీదు, ఉప్పరము,ఉప్పరవీది, వేల్పు,దెరువు, మిను, మిన్ను, చుక్కల

కరకల : వానరాయి, వడగల్లు.

కళ : పాలు, వీసము.

కాంతిహీనము : పొనుగు, గాజువాఱు, పొనుపడు, మక్కు

కేతువు : మిత్తిచూలు, టెక్కపుగాము.

కోణము : కోన, మూల, రోకగొంది.

కౌముది : వెన్నెల, నెలవెలుగు, రేయెండ, చందిరిక.

గ్రహము : గాము.

చంద్రుడు :చందురుడు, వెన్నెలగుత్తి, చలువలతేడు, పైరుల యెకివాడు, జింకతాల్పరి, జాబిల్లి,
చాయ, కెలను, క్రేవ, సాయ, తట్టు, వంక, బ, సూరెలు.
తమ్మిపగతుడు, జాబిలి, జక్కవల గొంగ, వలివెలుంగు, వెన్ను నిడా కన్ను, వేల్పుల బువ్వ,
వెన్నెలజేడు, వలిముద్ద, నిసివెలుగు, చలి వెలుగు, కలువలతేడు, చలువజోతి, కడలివెన్న, వలగొంగ,
తపసికన్నాప,కలువల విందు, చుక్కలలేడు, తేతేడు, చందు, చందమామ, చందురుమామ, నెల,
చల్వడి, చలువ, చల్లన, చల్వ, వలిపిరి, ఇవక.

తుషారము : తొలుకు, కురియు, చినుకు, తుపర, తుంపర, తూర, తుప్పర, తొలకరించు.

తెరువు, మబ్బుదారి, ఉప్పరము.

దక్షిణభాగము : : వలను, వలపల, వలను.

దక్షిణము : దక్కినము, వలకడ.

దిశ : కెలకు, చక్కటి, కడ, దేస, కెలను, చెఱగు, వలను, వలకు, వలంకువు.

నక్షత్రము : చుక్క, రిక్క,

నైల్యము : మచ్చ, మఱక, డాగు

పరివేషము : గుడి, గాలిగుడి, పఱదగుడి, గడుసు పరిది.

పశ్చిమదిశ : పడమర, వెనుక.

పూర్వ : తూరుపు, తూర్పు.

బాలచంద్రుడు : నెలవంక, నెలకూన.

బుధుడు : నెలచూలి.

బృహస్పతి : వేల్పుటొజ్జ, నుడుగుతేడు.

మెఱుము : మించు, మెఱుపు, మించుమించు.

మేఘము : నీరుమోపరి, మబ్బు, నీరుతాల్పరి, మ్రబ్బు, మొగులు, మొయిలు, నీటి చాగి

మేఘావరణము : మోడము, మందారము.

రాహువు : చీకటిగాము, తలగాము, మొండెపుగాము, నెలతిండి.

లక్షణము : చిన్నె, అడియాలము, ఆనాలు, ఆనవాలు, చిన్నియ, గుఱి, కతము, పులుగు, లక్కనము,

వర్షబిందువు : చినుకు, వాన చినుకు

వర్షము : జడి, వాన, సోన.

వామభాగము : డా, డాకట, దాపల, డాపల, ఎడమ, పుట్టి.

శంపాలత : మెఱుపుతీగ, తీగ మెఱుంగు.
శనే(నై)శ్వరుడు : సని, కప్పుమేనిగాము, కుంటిగాము, చాయపట్టి.
శీతము : చలిమిరి, సీతువు, ఈము, వలిచలి, చల్మిరి, సీతు, సిరము, ఇగము, ఇవము, చలువడి,
శుక్రుడు : చుక్క, తెలిగాము, సోకుటొజ్జ, సుకురుడు, వాలుజుక్క, ఒంటికంటి, వేగుజుక్క,
శైత్యము : ఇవతళింపు, ఇవతాళింపు.
శోభ : కళుకు, మిస, పోసము, డాలు, గచ్చు, నిగ్గు, రంగు, జిగి, డంబు, మిసిమి, మెఱుగు, చౌరు,
సమభాగము : సరదు, సరసు.
సూర్యాది బింబములు : బిల్ల, బింబిక, బింబము.
హిమము : ఇగము, ఇవము, మంచు, మనుచు, ఈము.

నక్షత్రాలు -27

అశ్వని : గుఱ్ఱపురిక్క, తోలురిక్క
భరణి : బరని.
కృత్తిక : కత్తెర, మంగలికత్తి రూపు.
రోహిణి : బండి రిక్క
మృగశీర్ష : నెలరిక్క, జింక తలచుక్క
పునర్వసు : పొదరిండ్ల చుక్క
ఆర్ద్ర : పగడపు రిక్క.
పుష్యమి : తొండరూపు రిక్క, పొట్లపూ జుక్క
ఆశ్లేష : సప్పురురిక్క, అసిలేరు.
మఘ : పితరుల చుక్క, జన్నపు రిక్క
పుబ్బ : సామికంటిచుక్క
ఉత్తర : ప్రొద్దు చుక్క
హస్త : కై సాటి చుక్క
చిత్త : ముత్తెపు సవతు.
స్వాతి : కరువలి చుక్క, కెంపు సవతు.
విశాఖ : చేటరిక్క, కుమ్మరి సారెచుక్క, జోడువేలుపు చుక్క
అనూరాధ : తోరణపు రిక్క, చెలిమి చుక్క
జ్యేష్ఠ : పెదపేరిటి చుక్క, నాగను తాటిరిక్క
పూర్వాషాఢ : సోకుజుక్క, తొలు నీటిరిక్క
ఉత్తరాషాఢ : యేచ కంకటి రిక్క
శ్రవణ : కఱవేల్పు చుక్క, తూపురిక్క

ధనిష్ఠ : మద్దెల రూపురిక్క

శతభిషము : నీటితేని రిక్క

పూర్వాభాద్ర : ఎన్మిదికాళ్ళ చుక్క

ఉత్తరాభాద్ర : ముక్కంటి చుక్క, ప్రొద్దురిక్క,

రేవతి : కొనరిక్క, కడచుక్క, మీనురూపు చుక్క

అభిజిన్నక్షత్రము : బొమ్మచుక్క, కానరాని రిక్క

అరుంధతి : ఆరంజోతి.

సూర్యుడు :

సూర్యుడు:గాములఱేడు, రేకంటు, కాకవెలుగు,పచ్చవార్వపు జోదు, పగటివేలుపు, తామరచెలి,ప్రొద్దు, తమ్మివిందు,ఇవముల మేపరి, వినుకెంపు, మింటిదారి,జమునయ్య,చెయ్యుల సాకిరి,మినుకుల యిక్క, ఇరుల గొంగ,ఇగము సూడు, చాయ మగడు, తమ్మిసామి, జక్కవ ఱడు, కలువదాయ, వేవెలుగు, వేడి వెలుగు, మిన్నుల భరణి, వేడివేల్పు, సెగవెలుగు, వెలుగుల తేడు, జగము కన్ను, చదలు మానికము, ఎండసామి.

అనూరుడు : పిచ్చుకుంటు, పిచ్చుక కుంటు, పిచ్చికుంటు, పిచ్చిక కుంటు.

తీక్ష్ణము:వేడిమి, తీండ్రము, వెచ్చన, వాడి, ఒకెఱ, వెచ్చ, తీండ్ర,వడ,ఒక్కెఱ,వేడి,వెక్క,వెట్టి,మిడి.

ఆతపము : వెలుగు, ఎండ, వెలుతురు, వెల్తురు.

అల్పజ్యోతి : కొద్దియెండ, నీరెండ.

ప్రకాశము : తళుకు, పిసాళము, వాడిమి, బెళుకు, మెఱపు, తేజు, మించు, వేడి, పగటు, పొలపము, ఒరపు, తీండ్రము, తుఱగలి, విడి, బిత్తరము.

కిరణము : వెలుగు, మినుకు.

ప్రకాశించు : తిలకించు, అలరు, తన్కు, తళుకొత్తు, తీండ్రించు, తొలుకాడు, హవణిల్లు, తొలుకు, వఱలు, తలకించు, అలరారు, తళుకించు, వెలుగొందు, చెలగు, వెలయు, మండు, చెంగలించు, వరగలించు, కొఱలు, ఉరళించు, తరలు, బిత్తరములాడు, తనుకు, తేజరిల్లు, తీడిరించు, తొంగలించు.

కాల సంబంధము

ఋతువు : కందువ

వసంత ఋతువు : ననకారు, పూలకారు, పూదరి, ఆమని, విరిఅదను, మండునెల.

గ్రీష్మ ఋతువు : వెట్ట, వెట్టకారు, వేసగి,

వర్ష ఋతువు : తఱికారు, తొల్కరి, తొలి కారి, చిత్తటి, నీరామని.

శరదృతువు : వెన్నెల కారు.

హేమంతము : మంచుకారు.

శిశిరము : చలికారు.

సంవత్సరము : ఏడాది, ఏడు.

అపరసంధ్య : నెఱసందె (సంజ).

అమావాస్య : అమవస, అమాస.

అర్ధరాత్రి : నడిరేయి, నడురేయి, నిశి, కాదారి, కాదారి మాదారి, సరిప్రొద్దు, ముచ్చుప్రొద్దు.

అశుభము : సేగి, ఒప్పమి, కోలుపాటు, చేతఱికము, చేటు, కీడు, ఓగుడగరము, చెఱ(ఱు)పు, చెడ్డ, దుండగము, ఎగ్గు, దగరము.

అస్తమయము : క్రుంకు, క్రుంకుడు, నింగిపడు.

అహోరాత్రము : రే పగలు (పవలు).

కారణము : నెపము, కతము, కోపు, నెపము, వైనము.

కాలము (దినము) : పొద్దు, ప్రొద్దు, కారు, పూట.

కృష్ణ (బహుళ) పక్షము : కఱిపక్కము, ములుపక్కము.

క్షేమము : నెమ్మి, సేమము.

గుణవస్తువాద్యుత్పత్తి : తెలువాఱు, తొలుకరించు, జొబ్బిలు, ఉప్పతిల్లు, చిప్పిల్లు, పిచ్చిల్లు, గండరించు, పొడతెంచు, తోచు.

జననము : పుట్టు, పుట్టువు, పుట్టుక, పుట్టుగు, బాము, మేను.

ద్రోహము : కసటు, నెపము, తప్పు, కొఱగామి, నేరమి, నేరము, ఎగ్గు, మసటు, తప్పిదము, కసుమాలము, ముల్కువ, మక్కు, దోసము, మసడు, కలువ, కొడిమె, మాగుడు, నెరసు.

పాపము : దోసము, కొల, కల్బు, కొడిమె, కసటు, కావలము.

పుణ్యము : పున్నెము, పునెము, మేలు, పున్నియము.

పూర్ణిమ : నెల, పున్నమ, పున్నమి, పౌర్ణిమ.

పూర్వ సంధ్య : తొలుసందె (సంజ).

ప్రదోషకాలము : మునిమాపు.

ప్రభాతము (ప్రత్యూషము) : వేకువ, వేగు, వేబోక, వ్రేపు, ప్రొద్దు, వేగుజాము, పూట, పుంట.

ప్రళయరాత్రము : తుదిరేయి, పెనువెల్లి.

భోగము (సుఖము) : బుత్తి, సుకము, సొంపు, ఇమ్ము, పోడిమి, బులియ, బులుపు, సోము, ఉసులు, హాయి, సుగము.

మధ్యాహ్నము : పగలు, పట్టపగలు.

మరణము : చావు, పొలయిక.

మాసము:నెల.

యామము : జాము.

రాత్రి : రేయి, రే, రేయి, రాతిరి, నిసి, మాపు.

శుక్లపక్షము : తెలిపక్కము, తొఱపక్కము.

శుభము : పంతు, వావిరి, మేలు, సోబనము, లగ్గు, మంచి.

సంధ్య : సంజ, సందె, పురట, నెత్తురు ప్రొద్దు.

సమయము : అదను, హదను, తరువాయి తల, తరుణము, తఱి, సామి, ప్రొద్దు, తోయము.

సాయంసంధ్య (అరుణపీత) కిరణములు : నీళుకాళ్లు.

సుఖించు : బులియు, బొగియించు

హృదయము : ఎద, ఎడ్డ, ఎడద, ఎడ, మది, ఇచ్చ, గుండె, తలపు, డెందము, ఉల్లము.

'ధీ' సంబంధము

కపిల వర్ణము : మాదవళము, మాదావళము, మాదావళి, మాదళము.

గుణము : గొనము.

దుష్కార్యము :కీడుపని, కొవ్విదము.

నానా వర్ణము : కత్తరి

నీల వర్ణము : కఱియ, కారు, కప్పు. కఱి, కఱ, నల, నల్ల, నల్లన, కందు, చామన, కావిరి, నీలి, కసినము, కసుగందు, కఱ్ఱ,

పంచ వర్ణము : పంచవన్నె, పంచవన్నియ.

పాటల వర్ణము : పయ్య, పస్సె, పల్ల,

ప్రజ్ఞ : పగ్గె, నెఱ.

బుద్ధి : బుద్ధి, మది, నెఱి, కఱద.

మిశ్ర వర్ణము : కదంబము, కదంబకము,

మూర్ఖత్వము : తది, తుంటి.

రక్త వర్ణము : ఎఱ, ఎఱ్ఱు, ఎఱుపు, కెంపు, గవరస, కావి, తొగరు, తావరు, ఎఱ్ఱన, విడి, జేగులు, లాలు, తొలుపు, జొత్తు,

రక్తమము : బొమ్మంచు.

రక్తవర్ణమగుట:ఎఱ్ఱనగు, నెత్తురువాఱు, ఎఱపుబాఱు, జాజువాఱు, తొగరుకొను, జిగురువాఱు, ఎఱ్ఱవాడు, చిగురుచు

వర్ణము:వన్నె, వన్నియ, చాయ, రంగు,

వర్ణాధిక్యము : కరువు, శారు.

శుభ్ర వర్ణము:తెల తెల్ల, తెలి, తెలు, వెలి, వెల్లి, వెలకు, వెలుక, బొల్లి.

శుభ్రమగు : పలుకబాఱు.

సింధుర వర్ణము : చంద్రకావి, చందురుకావి.

సుకృతము:మేలు, బాగెము.

హరిత వర్ణము:పచ్చ, పచ్చన, పసిమి, మదుపు,

హరిద్ర వర్ణము : అళది, పసిమి, వాళది, పచ్చ, పసుపు, పస్పు, కవిల, పచ్చన.

వాక్ సంబంధము

అంత్యము : కడ, చివర, అంచు, తుద, తుది, కడపల.

అనంతరము : అంత, పిమ్మట, అంతటి, పదపడి, పదంపడి, వెనుక, తరువా, వెండి, పిదప

అపకీర్తి : సడినుడి.

అభిప్రాయము : తలపు

అసత్యము : రవణి, తేరుబంతి, బురుడా, మునిసి, బద్దుర, కాఱు, కల్ల, తవళి, హుళక్కి, బిజుగ,దబ్బఱ, సున్న, బల్లి, బొల్లు, రవడి, అబద్దము, హుళికి, డబ్బఱ.

ఆకర్ణము : వినికి, విన్కి, వినుకలి, విన్కలి.

ఆకర్ణించు : ఆలించు, ఆలకించు.

ఆజ్ఞ : ఆన, ఉత్తరువు, దురాయి, ఆనతి, ముదలము, సెలవు, ఓజ, నియతము, దురా.

ఆజ్ఞాపించు : అనువు, అనుచు, కట్టడసేయు, అంచు.

ఆమ్రేడితము : పొరిపొరి, సారె, వేమరు, పలుమరు, పలుమారు, పల్మారు, వల్మఱు, సారెకు, అందందు చీటికి మాటికి,మఱి మఱి.

ఆర్తధ్వని (నాదము) : కుయి, కుయ్యి, కుయిన, మొఱ, మొఱ్ఱ, వాచరు.

ఆహ్వానించు : అనుమతించు, చీరు, పిలుచు, పిల్చు.

కఠోరోక్తి : కాఱు, కఱుకు, కరుసు, కాలొడ్డెము, ఈఱతాఱ, పరుసు, పరుసము.

కవిత్వము : కైత, కబ్బము, కయితము, కయిత.

కావ్యము : కబ్బము.

కీర్తి : కీరితి, అసము, పొగడిత, పొగడ్త.

క్రమము : స్రావి, సరవి, సొరిది, వావిరి, పదకము, పరువడి, లలి, మేర, వరుస.

క్రమముగా : పొరి, ఒగి, దార.

క్రూరము : చెడగరము, వాడి, ప్రామిడి, చెడుగు, చెండి, బెరస, బెట్టిదము.

గద్గద స్వరము (స్వనము) : గువ్వ, గుత్తిక, డగ్గుత్తిక, తీగ యెలుగు, ఈడెలుగు.

ఘోషణము : వదరు, వాపోవు, అదరు, అఱచు.

చమత్కార వాక్యము : నుడికారము.

చెప్పు, ఉగ్గడించు, వాక్రుచ్చు.

తిరస్కారోక్తి : గయాళము, గయ్యాళము.

దుష్టత్వము : మొఱకదము, గొఱతనము.

దోషవాక్కు : వంకరమాట, వరగొడ్డము, బ, సడుగులు.

ధ్యానించు : తలచు

నామము : పేరు.

నింద : సడి, అగడు, ఆడికోలు, దిసంతు, సెగ్గము, అట్టు, ఆఱడి, తెగడు, ఆట, ఆడిక, అవ్వ, పల్కు, తిట్టువాటు, ఈసడిము,ప్రబ్బు, కొడిమె.

నిందించు : తెగడు, ప్రబ్బు, దూఱు, ఒదరు, కరాళించు, ఎగ్గాడు, ఎగ్గులాడు, పోనాడు, గోసడచు,అవ్వాడు.

నిర్ణయము : నీతము, తనవ, ముదల, నీతకము, నేమము.

పరుష వాక్యము : గండ్రలు, తుటారము, గొడ్డ, కాఱు, బెట్టిదము, బేరజము, బెడిదము, గెంటిసము,

పూర్వము : మునుపు, తొంటి, తొలి, తొల్లి, తొలు, తొల, మును, మునుపు, మున్ను, తొలుత,

ప్రమాదపడు : పొరపడు, ఏమఱచు, పొరపాటు, ఏమఱు, పొలమారు, ఏమరిల్లు, ఏమరుపాటు.

ప్రమాదము : మోస, మోసము, మఱపు, విత్తాకు, పరాకు,

ప్రముఖము, ఆదుకొను : మొదలుకొని, తొట్టు, మొదలగు, మోచు, కొలె, కోలె, తొడగి.

ప్రారంభము : మొదలు, ఎత్తనగోలు.

ప్రారంభించు : మొదలుకొను, మొదలు పెట్టు, తొడగు

ప్రార్థించు : వేడికోలు, వేడుకోలు, వేడు, కొసరు.

మనోఘాత వాక్యము : ఒఱగొడ్డెము, మనసు నొప్పించెడు మాట.

యుక్తమగుట : ఒదవు, పోలు, తగు, సరిపడు.

యుక్తము : వెరపు, ఇమ్ము, వలను, సరి, ఒడికము, పొసగు, ఒనరు, నెరవు, ప్రావ, పొనరు, తిన్న,

రచన : పన్నుగడ, పన్నిక, పన్నకము.

రహస్య వాక్కు : కమ్మసుద్ది.

రహస్యము : మంతనము, గుంజిలుపెట్టు, దాపరికము, గుట్టు.

వచించు : నుడుగు, నుడువు, నొడుగు, నొడువు, వక్కాణించు, వక్కణించు, పలుకు, వాకొను,వివరించు,

వాక్యము : నొడి, నుడి, పలుకు, సుద్ది, మునుకు, మున్కు,

వాగ్బంధము : వాకట్టు.

వాగ్వాదు : వాకాటు.

విధము : అంగము, అంగు, ఒప్పిదము, అంచు, మైవడి, కైపు, కైవడి, కట్టడి, కరణి, కోపు, తమకు, ఎసకము, ఓజ, అమరిక, మైపాటు, పగిది, తెఱగు, పఱి, పదురు, తీరు, మొగి, జోక, తోయము, తొగపొల్పు, మైలాగు, పంతము, అనువు, ఠేవ, పరుసు, చెన్ను, మాడికి, మాడ్కి, గమనిక, వైనము, మెయి, వెరపు, సంగడి, వీక, వితము, వెంట, వెరవు, చందము, బల్విడి, బలువిడి, నెఱి, వగ, వహి, పోడిమి, వరుస, పొలము, రూపు, సంచు, విన్న నువు, వడుగు, సౌర, సూటి

విరోధ వాక్యము : ఒంటరము, కరుసు, వరుసన, కఱకు, కాఱు, కంటసము, కాలొడ్డెము, కంటునుడి, కంటు, కంటగించు

వివాదము : తగువు, పెనకువ,

విశదమగుట : తెలియు, తెల్విడి, పసగు.

వృత్తాంతము : వక్కాణము, పోలుపొంది, సుద్ది.

వేద వాక్యము : మిడియ

వేదములు : తొలిచదువులు, ప్రామిన్కులు, పెనుమిన్కులు, తొలిబల్కులు, ప్రాజదువులు, తొల్పదువులు, ప్రాబల్కులు, మిన్కులు, తొలుమిన్కులు.

వ్యర్థభాషణము : రజ్జు.

శపించుట : సపియించు, తిట్టు.

సంకేత వృత్తాంతము : కుమ్ము, సుద్ది.

సత్యము : నికము, నిక్కము, నిక్కువము, నిజము, సత్తు, నిబద్ధి, నిబ్బద్ధి

స్తుతి : పొగడిక, పొగడ్త, కైవారము, పొగడిత, గణుతి.

స్తుతించు : : పొగడు, అగ్గించు, కొండాడు.

శబ్ద సంబంధము

ధ్వని : అలికిడి, రవళి, రవాళి, మొరయిక, అలుకువ, రొద, మ్రోత, రొదాళము, మొరపము, మెడిదము, రవళి, నాదు

ధ్వనించు : ఉలియు, జడియు, క్రందు, మొరయు, ఉలియు, తివుట, గిలకరించు, మ్రోయు, మ్రోగు, క్రందిల్లు.

కాకుస్వరము : (ధ్వని) కేక, కూక, బెంగ, అఱుపు, కేకరంతి.

ధ్వనిపెట్టుట : క్రోలుచు, ఎలిగించు, కూపెట్టు, కుఱ్ఱు, కెరలు, అచ్చు
సంగీతము : పాట
స్వరము : సొరము
సింహనాదము : కిలార్చు, అంకె, బొబ్బరింత, పెద్ద అఱుపు. :

నాట్య సంబంధము

అంగజనిత శృంగారము : సిబ్బియము, సోబె, సోబియ, సిబ్బెము.
అతిశయము : కడిమి, ఎడ్రెఅ, కడ్మి, ఏచు, ననుపు,
అతిశయించు : అసలారు, అంపిల్లు, అగ్గలించు, ఏపారు, గుబ్బతిల్లు, ఎలరుచు, అగ్గలిక, కడలు,ఎక్కు, ఎసగు, కడుకొను, క్రేళ్లుబ్బు, ఎలర్చు, మూరు, అడరు, వాలు, కొదరు, కెరలు, వ్రాలు, కొప్పరించు, తనరారు, జడిగొను, తనరు, తనరు, తొంగలించు, తలిర్చు, మఱగలించు, తనరుచు, తలిరుచు, దైవాఱు, దుద్దెక్కు, నిక్కు, పంబు, ఎసతారు, నిబ్బరించు, పరిడవించు,ననుచు, బలుకొను, పమ్ము, ప్రబలు, మిటారించు ప్రబ్బు, జేయు, ముడివడు, మేటిల్లు మురియబడు, మెండుకొను, నివ్వటిల్లు, కందుకొను, తొలుగు, గుబ్బతిల్లు, గడ్డుకొను, పాంపినోవ పొంగారు. పొసకాదు, చెంగలించు, ఉట్టిపడు, పొటకరించు, బడ్డగిల్లు, ఆగుబ్బుకొను, ముమ్మరించు, పెంపుమీలు, సందడించు.
అనురాగము : : చనువు, కాయువు, చిగురొత్తు, కాయ్పు, ననుపు.
అపేక్ష : తరితీపు, కచ్చు, ఏకట, అరిమిలి, అర్మిలి, ఆస, అడియాస, తమి, హాళి, రహి, మచ్చిక, నర్మిలి, నరిమిలి, మచ్చిగ.
అపేక్షించు : తివురు, వలచు, వేడు.
అవబోధము : ఊపవడము, ఉప్పవడము, మెలకువ, మేలుకాంచు, మేల్కోలు, మేలుకొను.
అసూయ : కనుకుట్టుదనము, కాంతాళము, ఈరస,
ఆలోచన : అదయు, తలపోత, ఏకతము, వగ, మంతనము.
ఆలోచించుట : తుడుము
ఆశ్చర్యము : అరుదు, విసుమానము, వింత, అచ్చెరువు, పెరుగు, అబ్బురము, అబ్రము, వెఅగు,
ఉచ్ఛ్వాసము : ఊరుపు, ఊర్పు.
ఉత్సాహము : అచ్చలము, ఆరడము, వీక, అంగద, లలి, ఓజ, ఒడికారము, జోక, ఉబ్బకము, అగ్గరిక,మొనకట్టు, కొమ్ము.
ఉన్మాదము : ఉమ్మాదము, కింబ, కైపు, దిమ్మ, రిమ్మ, కయిపు, వెట్టి, వేదురు, తిక్క, మంపు, లాహిరి, సోలము, మత్తు, మయిద, మదురువు, కైవు, మైదు, మైకము, మత్తా, మదింపు, మంపిల్లు, మత్తుగొను.
ఉపశమించు : ఊఱడిలు, సాకతము సేయు, ఊఱదం, ఊఱడించు, ఓదార్చు, ఊరార్చు.

ఉల్లసిల్లుట : ఉప్పొంగుట, అంగవించుట, అంకించుట, మొనకట్టుట, వీగుట, కేరుట, కిలకొట్టుట,వసిగొనుట, కోల్కొనుట.

ఏకాంతము : ఎగతము, మంతనము, కందువ.

కందుకము : బంతి, చెండు, పుట్టిచెండు.

కకుభమ : కరివె, వీనెకాయ

కకుభము : కరివె, వీనెకాయ.

కపటము : కవుడు, కువ్వాడము, వెద్పు, కాదు, కిటుకు, పొచ్చెము, కువాళము, తచ్చన, ఉరవము, కువాడము,

కుతూహలపడు : తమిగొను, తివురు, తిలకించు,

కుతూహలము : తమి

కోపించుట : అలుగు, కనలు, గాసిల్లు, అలుపు, కసరు, నియు, రొప్పు, కనారిలు, కింకిరిపడు, వదరు, కిన్వడు, తిరువు, పనుకు.

క్రీడ : ఆట, రంతు.

క్రీడించు : చెరలాట, చెర్లాట, చెరలాడు, చిట్టాడు, చెరలాట లాడు.

క్షమ : ఓరిమి, ఓపిక, తాళిక, ఓరుపు, ఓర్పు, ఓపోర్చు, తాలిమి.

క్షమించు : సైరించు

గర్వము : అదటు, అసము, ఎగపు, ఉదుటు, గరవము, గబ్బు, గబ్బిధనము, డంబు, ముర్వు, డబడబ, టెక్కు, టెక్కువ, కచ్చు, తెక్కు, తెగటు, త్రుక్కు, నిక్కు, త్రుళ్లు, నెగపు, బింకము, పొగరు, వీక్ష, పిలుకు, మురువు, హంకారము, మురి, మిడి, మురికము బెట్టు, మిటారము, బెట్టిదము,

గర్వించుట : మీకు, మిటారించు, వీగు, నిక్కుపొంగారు, పొంగళించు, త్రుళ్లు,

గాయకుడు : పాటకాడు, గాణ, బయకాడు, సీకారి.

గాయని : గాణకత్తె, గాణి, పాటకత్తె.

ఘర్మము : చెమట, చెమ్మట, చెమరు.

ఘర్మోత్పత్తి : చెమర్చు, చెమ్మరించు, చెమరించు, ఆవిరిల్లు.

చింత : కలవరము, అలమట.

చింతించుట : తలరు, సుక్కు, బెగ్గిల్లు, అలమరు, అలమటించు.

చిట్ట, వెఱ,అక్కజము, సోదెము, సెద్దెము, ఆమరు.

జృంభణము : ఆవలింత.

ఢక్క : ఠవణి, డండా, డమీ, డక్క

తంత్రి : తంతి, సరము, సరికట్టు, సారె.

తంత్రీ భేదము : తంబుఱ, తంబుఱా.

తమ్మటము : తుడుము, నరగజము, దుముకు, గిడియు, డోలు.
తిరస్కరించు : తెగడు, రాకొట్టు, తెవడు, మురళించు, కేరు, తుటారించు, గోడగించు.
తిరస్కారము : వంపు, కేరదము, కాకు, ఔొచ్చు..
తీక్షము : బెట్ట, ఒక్కెలు,
దయ : అక్కటికము, నిబ్బరికము, అక్కిటిక, కనికరము.
ద్వేషము : ఉక్కసు, చలము, విడి, మచ్చరము, వేరమి, వేరము, మచ్చరికము.
నర్తించు : ఆడు, తడవాడు, టింపసలాడు, చిందులు ద్రొక్కు, తుంపెసలాడు
నాట్యము : గొండ్లి, గొండిలి, ఆట, నట్టువ, పచరణ, చిందు, మలపుగొను, కేళిక.
నిద్ర : కూర్కు, నిద్దుర, నిదుర, కూరుకు.
నిశ్చేష్ట : వెరుగు, వెఱగు, నివ్వెర, నివ్వెలు, నొదుకొట్టు, నివ్వెఱగు, నొదు కొట్టు, తేకువ, మిణకరము, వెఱవెఱపాటు, ఉచ్చ, తటకా
నిశ్చేష్టపడు : ఱిచ్చపడు, వితాకు, చెందు.
నిశ్వసించుట : రోజు
నిశ్వాసము : రోజు, నిట్టూరుపు, వగరుచు, వగరు,
పరవశము : మఱపు, సొగయిక, సొలపు, సుమాళము, మైమఱపు, ఉబ్బరవోవు, నివ్వెర, నివ్వెఱ, వితాకు, బెగ్గలము, సొగయు, సొగపు, బిమ్మిటి.
పరిహసించుట. : శ్రేణి సేయుట, సంయాటించు, గేలికొట్టుట, గుంజను సుడుగు.
పరిహాసము : ఎగతాళి, గేలి, త్రిస్తరి, నగుబాటు, పిసాళి, శ్రేణి, నవ్వు, మేలము, అచ్చన..
పారవశ్యము : సొగయు, పుతపుతనోవు, చొక్కు, బెగ్గిలపడు, ఎరగొను, బెగ్గిలు.
పిక్కటిల్లు, పెల్చ, పెల్చన, పెల్లు, పేర్మి,పలుచన, తనరువు, పెలుచ, మిటారము, బెట్టు, పంచారము, పెంపు, ఎలరు, వఱలు, సందడి, మెండు, పరిడవము, ఎసకము, పేరిమి, మెఱవడి, పెల్లిదము, నిబ్బరము, ఆగుబ్బు, ఉబ్బరము.
పులకాంకురములు : గగురు, గగ్గురు, పులకించు, గగురు వొడుచు, గరు, పులకరించు, గరుపొఱు, గన్గురు, గరుపాటు, నిడువెంద్రుక, పులకలు.
ప్రమీల : తూగు, కునికిపాటు, తూగిపడు, తందర, తూగుపడు.
ప్రేమ : అరితి, ప్రేముడి, బాళి, అర్మిలి, ఆదట, మచ్చిక, గాదిలి, మక్కువ, గారాము, గారాబము,తీయము, నెమ్మి, నెమిక, తియము, నెనరు, పెరిమ, ఇచ్చకము, కూర్మి, ముచ్చట, గారవము, లలి, కూరిమి, అరిమిలి, పేరిమి.
బీభత్సము : వివ్వచ్చము, రోత
భంగపడు : బన్నపుడు, మొక్కచెడు, ఓటపోవు.
భంగపరచు : ఓటు సేయు, ఓటమి సేయు.

భంగము : ఓటుపాటు, ఎడరు, ఓటు, ఓటమి, బాడుదల.

భయంకరము : బెడిదము, చలజంపు, గోరగింత,

భయపడుట:బెగడు,పిచ్చలించు,బెగ్గిల్లు,బెగ్గడు,వెఱచు,అడలు, వెఱచఱచు, తలకు, పుల్లగిల్లు, సుక్కు.

భయము : ఓజ, ఓట, ఓటమి, కనుకని, కోచ, జంకు, బెగ్గలము, ఎద, బీతు, జలదరము, బెగ్గడు, తలకును, బెగ్గలికము, అడఋ, వెఱ, వెఱపు.

భయవికారము : గలతరించు, పెల్కుఋ, పెలుకుఋ.

భీరువు : పేదపడు, పంద, పేదర్కి, పేదఱిమి, పిఱికి.

మాత్సర్యము : చలపకారము, పఱికిరాత, చలము.

మురళీ వాద్యము : క్రోవి, పిల్లనగ్రోవి, వాసె, మైలక్రోవి, రూతకొమ్ము, పిల్లంగ్రోవి

మురళీ విశేషము : నాగసరము, సన్నాయి, సింగినాదము.

రంజిల్లు : రాణించు, రాగిల్లు.

రౌద్రము : అచ్చలము, అంగద, అక్కసు, తుకతుక, కినుక, ఈసు, కాక, కినుపు, కసరు, కలువ, ఈసరము, కాతాళము, కిన, పెలుచన, ఈరస, పెలుచ, అరుసు, చిఱ్ఱ, అఱగొను, చిఱ్ఱు, చిరాగు, కనలు, రోసము, కసి, చలము, బెడాలము, అంకపొంకములు, అంకాపొంకములు.

లజ్జ : బడెము, బిడియము, సిగ్గు, సిబ్బతి, నాన, ఈల.

వాంఛ : ఆస, ఆసత్తి, చనవు, ఇచ్ఛ, అర్మిలి, తలపు, కోరిక, తివుట, కొసరు, కోర్కి, వలపు.

వాత్సల్యము : అరులు, మాలిమి, ఆర్మిలి, అర్లు.

వాద్య విశేషములు : ఉడుక, ఆవటము, కవడె, ఉరుమ, కాళె, కనకతప్పెట, గుమ్మెట, కాళియ, కయిముడి, కైముడి, ఉడుక్కు, గుమ్మెత, చెంగు, కరిది, కడవ, తీటు, సరగ

విచారము : అరయిక, వగ, అదట, అరయుట, తలపోత, దుందుడుకు.

విచారించుట : పాటించుట

విలాస చేష్ట : సయ్యాట.

విలాసము : చిన్నె, చిన్నియ, ఒయ్యారము, హౌసు, చీకటము, చిట్టకము, హొయలు, బయారము, వగ, ఓయారము, రువారము, తెక్కరము, హోరంగు, కోడిగము, మనయు, బిటారము.

విలాసము చేయు : గునిసియాడు, గునిసాడు, గునియు, గునుపు, గున్పు, కులుకు, ఠీవి, బెడగు,చీటకము, బిత్తరము, కోడిగము, బయకారము.

వివశత్వము : మ్రాగు, మ్రాలు, మ్రాలుదెంచు, వ్రాలు.

విహ్వలము : జంకి, పంచాడింపు, జంకె, జంకెన, బెదరింపు,చిట్టకము, వైసికము, బలవంతము.

విహ్వలించు : జంగు, బెగ్గిలు, గ్రక్కతిల్లు, జళుకు, బెదురు.

వీణ : వీణె, వీణియ, వీనియ, వీనె, దండి.

వీణాదండము : ఒళవు

వీణాదండము : ఒళవు
శీలము : అలుడి.
శృంగార గర్వము : నీటు, మురిపెము, కనరు, ఇతము, ఎక్కు, వేడుక, ఇతవు, బాళి,
శ్రమపడు :సరమగొను, సేదపడు, వేసరము.
శ్రమము : ఆలగు, ఆలచు, అంత, అలకువ, అలయిక, అలసట, ఇజుకు, బడలిక, డయ్యు, లంపట,ఓలాము, లంపటము, సేద, అల్లట, రవరవ, అలపు, సోమ, వేసట, చీకాకు, వేసరము, దయ్యు, నలకువ, సరమ, అలవు.
శ్వాసము : అని
సంతోషము : సంతోసము, సంతసము, అరుసము, రహి, సంబరము, సంబ్రయ, అలరు, ఎలర్పు, ఎలరువు, వెంటము, ఎలమి, వేడుక, కొండాటము, హరుసము, సొంపు, నెమ్మి.
సంతోషించు : తలిరు, చెలర్చు, చెలగు, కేరు, తలిర్చు, ఎలరుచు, హరుసించు, తలిరుచు, వెలసు.
స్త్రీల మండలాకార నృత్యము : కొట్టము.
స్మితము :చిన్ని నగవు, చిరుగవు, ముసిముసి నగవు, చిఱునగవు,
స్వస్థతపడు : తిమ్మన, తిమ్మపడు.
స్వస్థము : తిమ్మ.
హాసము:నగు, నగవు, నవ్వు,

నరక సంబంధము

ఆపద : ఇడుము, డెప్పరము, ఎడరు, ఎడ్డమి, అంగద, దెప్పరము, బడప, బెడద, పెరుగు, బన్నము, దబ్బఱ, నెవ్వ, నొప్పి, గొడవ, దొసగు, అంకిలి, గోరము, ఉప్పలి, నొవ్వు, అలజడి, అగచాటు.
దుఃఖము : అఱచు, అలజడి, అంగ, అడలు, గోడు, క, అడజడి, వగ, వేత, కన్నఱ, గొడవ, వెతారము, ఉమ్మలిక, బాము, అంగలార్చు, కుందు, పొక్కు
దుఃఖించు : అలదురు
దుఃఖితము : చికిలు
నిర్బంధము : వాలాయము, నిక్కచ్చి, నికటము, మట్టడము.
నిర్బంధించు : వాలయించు, వాలాయించు.
పీడనము : చదియ, ఇఱియ, సజ్జు, చదియు, కసుగు, నలియు, నలుగు, నల్గుడు, నుగ్గు,సదమదము, నలగు, నలుగుడు, వేంపర, మల్లామడి, ఈంద్రము.
పీడించు : పసరగొను.
పీడితమగు : పొట్టపొరలగు.
ప్రలాపము : రొందుడు, పంచకరపాటు, రొంజుకు, రొల్లుడు.

ప్రలాపించు : రొంజు, రొల్లు.
బాధ : గొడ్డము, ఏపు, సణుగు,
బాధించు : కసుగు, గాలించు.
మనోవ్యధ : నెగులు, పిమ్మట, నెంజలి.
విలపించుట : గోడాచు, చూకురు, దురపిల్లు, కుందు, క్రందు, వలవరించు, పలవు, పలుము, తొలు,పలకరించు, పందురు, సళించు, ప్రేముడించు, వెనుబడు, మనికితపడు, వనరు, ముచ్చిలు, ఒఱలు, సుక్కు
శోకము : అలత, అలుగు, వాచారు, సుక్కు, కనికరము, వనత, వగ
సంకటము : ఇంట్రపడు, తొక్కిటపడు. తొక్కటము, ఇఱుకటము, ఇక్క, ఇక్కట్టు, ఇక్కుపాటు, ఇంట్రము, మట్టుపాటు, ఒకటము, ఒఱకము, ఒడుదుడుకు, ఇంటరము, ఇజుకు, తొక్రట, త్రొక్కటము, ఇమ్ము, దప్పు, ఇఱుకాటము.

జలసంబంధము

అబ్ధితీరము : ఏనాదము, వాగరత, రాగర్త.
అబ్ధితీరసామీప్యము : కతవాక.
అరిత్రము : ఓడతెడ్డు, కదుపుజై, చుక్కాను. :
ఉడుజము : కట్టుమ్రాను, తెప్ప, పుట్టి, తేప, హరిగోలు, తేటీక, నరడ, సంగడి, అరిగోలు, దోనె.
ఉత్కిరము : చిల్లు.
ఉత్పలము : కలువ, తొగ, తొవ, కల్వ
ఉదకము : నీరు, జలకము, విసము.
కమలకర్ణిక : దిమ్మ, దుడ్డు.
కమలము : తామర, తమ్మి, నీటిబుట్టువు, అసలు బుట్టువు.
కల్లోలములు : కల్లోల, దొరగడలు, పోతుకడలు, నెత్తురులు, చిరుతల, పెండికరుడు, చిన్నతరగ, (బహువచనం) తళ్లు.
కించులకము : ఎఱ్ఱ.
కింజల్కము : ఆకరు, ఆకరువు, ఆకరు పువ్వు.
కుల్యము : క్రయ్య, ఓరిక, చింక, కాల్వ,
కుళీరము : ఎండ్రి, ఎండ్రిక, ఎండ్రికాయ, పీత,
కుశ ద్వీపము : తెల్లుదీవి
కూపము : నుయి, నుయ్యి, నూయి, బావి.

కూర్మము : తాబేలు, మొగపిఱికి, దాసరయ్య, దాసరీడు, తామేలు.

కైవర్తి : ముస్తె, కైవడి.

క్రౌంచద్వీపము : కొంచెదిన్నె

క్షీరాబ్ధి : పాలకుప్ప, పాలేఱు, పాలవాగు, పాలపల్లి, పాలనీర్వామి.

క్షుద్రశంఖము : గుల్ల, నత్తగుల్ల.

గంగ : మిన్నువాక, మిన్వాక, మిన్నేలు, మిన్ను కొలను, తెలివర, ముత్రోవ దిమ్మరి, చదరేఱు, చదలేఱు, పొడుగు మడువు, ముయ్యేలఱు, వేల్పుటేఱు.

జంబూద్వీపము : తొలుదీవి

జలవినోదశృంగము : చిమ్మనగ్రోవి, బుఱటి, కొమ్ము, బుఱ్ఱటి కొమ్ము, పింజన గ్రోవి.

జలసేకము : చల్లు, చిల్లించు, పింజించు.

జలావర్తము : తిరి, తిరుగుడి, సుడిగుండము.

జలోల్బణము : తెక్కొట్టు, ఎగతట్టు, నురుగు,

జాంబూనది : జమ్మేరు, జంబేరు. :

జాలము : వల, ఎత్తెల.

తటాకము : చెఱువు

తరంగము. : కరడు, అల, కరడము, అక్కలి, కడలు, తొలకు, తరగ, వాగులు (బహువచనం).

తరపణ్యము : ఓడకూలి, కేవు, రుసుము.

తీరము : కర, దరి, ఒడ్డు, ఎడ, గడ్డ.

ద్వీపము : దీవి, దిమ్మ, తిప్ప, దిబ్బ, దిన్నె, కొఱిగె, లంక.

నది : వాక, జాలు, ప్రాంత, జక్కర, ఏఱు, జాల్వు, వరత, వంక.

నావ : కలము, కప్పలి, జోగు.

నావికుడు : వీలికాడు, తండేలు, తండెలు, అరటి, ఓడంగి, మరకాడు, రేవుబోయ, సరంగు.

నీరము : తుంపర, తుప్పర, తుంపుర, తుంపుళ్లు (బహువచనం), చిన్ను.

నౌకారోహణము : కలమరి

పంకము : పంకి, గుబ్బలి, అడుసు, చదుకు, బురద, బాడి, అసలు, ఉమ్మలి, దమ్ము.

పరిఘళము : అగడిత, అగడ్త, కందకము, దవంతి.

పల్వలము : పడియ, నీరుటెంకి, మడువు, పడె, వెంచ, మడుగు,

పుష్కర ద్వీపము : తమ్మిదీవి

పుష్పదళము : రేకు, తేకు, కచు.

ప్రవహించుట : తొట్టు, దైవాఱు, జాల్కొను, తొరుగు, ఓడిగల్లు, వెల్లువగట్టు, వెల్లివిరియు,

వెల్లివొడుచు, వెలివిరియు, పరగ్గు.

ప్రవాహము : వఱద, అంపాచారము, పఱతి, పఱద, పఱత, పఱవ, ఓడిక, వెల్లువ, నిట్టి, వెల్లిపఱ్ఱు, వెల్లుక.

ప్లక్ష ద్వీపము : జువ్విదీవి

ఫేనము : నురుగు, నురువు, నుచ్చిళ్ళు.

బిందుసమూహము : చిమ్మ

బుద్బుదము : నీరుకాయ, నీటిబుగ్గ, నీర్బుగ

మండూకము : కప్ప.

మకరము : మొసలి.

మగ్నప్లవంతులు : ఓలలాడు, ఓలలార్చు, తెప్పలదేలు.

మత్స్య కపోలములు : మొప్పలు.

మత్స్యములు : కొఱ, కొట్టి, చొఱ, చోర, చేప, వాలుగ, మీను, బేడిస, వాలువ, తెరగంటి, తూల, మచ్చెము, గండ, ఇంగిలాయి, ఉరుజ, ఇల్లవ, ఇల్లెము, సోరంగి, ఒల్లెంక, తూర, టేకి, కల్లరుజు, కొమ్మచేప, ఇసుకదొందు, చీరచింపు, ఒల్లికుచ్చళము, అరుజు, గొల్లదొందు, కాగిస, అల్లెదమ్ము, పాపమీను, తాటిపాము, దాసరికొయ్య, కుంటిముక్కు, పాముచేప, ఉలుచ, చందమామపక్కె ఈనపిట్ట, రొయ్య, దానరీడు, ఆకుజెల్ల, జెల్ల, ఉల్లాకు చేప, కొరద, ఉల్లాకు, ఇల్లెము.

మృణాళము : తూడు.

యమున : జమున, జముని, సైదోడు.

రక్తాబ్జము : చేదమ్మి, చెంతమ్మి, ఎఱ్ఱదమ్మి, కెందమ్మి.

వాపి : ఆటడిగ్గియ, దోరువ, డిగ్గియ, నడబావి.

వారి (జల) సంబంధము అబ్ది తీరము అబ్ధితీర సామీప్యము

వారిపర్ణి : ప్రాచీ, నాచు, నీరాకు.

విదారకము : చెలమ, పిల్లనూయి.

వేణి : బుట్ట, కొడిమె.

శంఖము : చుట్టుగుల్ల, చిందము, నీరుపుట్టువు, వెలిగుల్ల, సంకు, కూతకైదువు.

శంబూకము : కప్పచిప్ప, కాకిచిప్ప, ఆలిచిప్ప

శాక ద్వీపము : టేకుదీవి

శాల్మల ద్వీపము : బూరుగుదీవి

శుక్తి : గణిచిప్ప, ముత్తెపుజిప్ప, ముత్తెము.

షండము : తామర, తామర తంపర, తామర తంపము.

సముద్రము : నీటితేడు, నీటికుప్ప, నీరువామి, కడలి, సంద్రము, మన్నీరు, నీర్వామి, సందరము, సంద్రుడు, రదనపు గని, ఏటితేడు.

సరస్సు : కేళీ కుళి, కేళాకుళి, కొలకువు, కేళకుళి, గుంటి, కొరకు, కేళాకూళి, దొరువు, కొలను,కొల్ను,

సింహళ ద్వీపము : సింగళము

సికతము : ఇసుక, ఉసుక, ఇసుము, కఱుకు, దుమ్ము, కొణిగె.

సేతువు : నట్టెడ, సారువ, వంతెన.

స్వల్పోదకము : చిలుప, కొద్దినీరు.

స్వామి పుష్కరిణి : కొమరేఱు, కోనేరు, తమ్మికొలను.

హల్లకము : చెంగలువ, ఎఱ్ఱకలువ, చెందొవ, చేగలువ.

భూ సంబంధము

అగ్రహారము : నల్లిండ్లు.

ఉన్నత భూమి : ఒడ్డు, మిట్ట, మెట్ట, వెలిగడ, మిఱ్ఱునేల.

ఉర్వి (ఉర్వర), : మను, మన్ను, పైర్లనేల, పొలము.

ఊషర (భూమి) క్షేత్రము : చౌటినేల, ఊసరము, కారునేల, ఎద్దడినేల.

కుధరమధ్య సంధిమార్గము : కనుమ, ఓనికట్టు, నరవ.

గర్తము : బడువ, వ్రంత, గొయ్యి, బాడువ, గొల్లము, ఒరకము.

జగత్తు : జగము.

పాతము : గొయి, గొయ్యి, గొల్లము, పంగిడి, ఒగ్గము, ఓదము, పంగెన.

భూమి : పంటవలతి, నేల, పైడిచూలాలు, పుడమి.

మార్గము : దారి, తెరువు, త్రోవ, తెర్వు.

మృత్తిక : మిత్తి, మన్ను, మట్టి

వల్మీకము : పుట్ట.

వారణాసి : పెన్ను మసనము.

శర్కలిలము : గరుము, గరుసు, గరువు, మొరపు, గులకరాతి నేల.

శ్మశానము : వల్లెకాడు, వల్లకాడు, మసనము, ఒకిలిమిట్ట.

సంధిమార్గము : వీది, క్రంత, సంది, సందు.

సీమ : మేర, పొలిమేర, ఎల్ల, సరుదు, గడి, కరి.

స్థలము : : నలు చదరము, అంకణము, ప్రదేశము.

పుర సంబంధము

అంగణము : అంకణము, ముంగిలి.

అంతఃపురము : అంతిపురము, అంతిపురి, రాణివాసము.

అంతర్ గృహము : నట్టిల్లు, ఐనిల్లు, అయినయిలు.

అటము : అట్టడి.

అట్టాలకము : క్రొత్తడము, కోటబురుజు.

అర్ధసౌధము : మిద్దె, మిటిల్లు, మచ్చు, మిద్దియ. (పై కప్పు చెక్కలు గచ్చుతో కప్పినది.)

అశ్వశాల : లాయము, సాహిణము, మందడి.

ఆపణము : అంగడి, దుకాణము, పసారు, పచారము, పసారము.

ఆశ్రయము : ఆసరా, అండ, దెస, ఆటపట్టు, ఊత, ఊతము, ప్రాపు.

ఆశ్రయించు : అండగొను, ప్రాపుగొను.

ఓఢ్ర దేశము : ఒడ్డాది.

కాయమానము : చము, కురాళము, చప్పరము, పందిరి, పందిలి.

కుద్యపార్శ్వము : ఇడుపు.

కుద్యపులో పార్శ్వము : తిన్నె, ఓర.

కుద్యము : గోడ

కుద్యలేప్యము : సోద, గార, గచ్చు.

కోష్ఠము : : కొట్టడి, ఉగ్రాణము, గది, అఱ్ఱసంటసాల.

గజశాల : ఎకరా, సజ్జారము.

గవాక్షము : సోరణము, సోర్ణగండ్లు (బహువచనము), కిటికీ, సోరణగండ్లు (బహువచనము).
గృహము : ఇల్లు, గీము, సాల, ఇక్క, అండ.
గృహము కప్పెడు మృత్తికాది వస్తువు : ఓడబిల్ల, గూన
గృహాంగణ సభ : కావలియిలు, తలచావడి, పంచపాక, పొదికట్టు, వసారా, ఓరపాక, పంచాది.
గృహాంతర్భాగము : లోగడ, లోగలి, కుందకము, అడకము.
గృహోపరిశృంగము : కొప్పు, వెన్ను, నడికొప్పు, మొగడు.
గోపానసి : కమ్మి, చూరుమొగ్గ, చూరుపట్టె
గోపుర ద్వారము : గవకు, గవను.
గ్రామము : ఊరు, కుప్పము, కొటిక, కొట్టిక.
ఘూర్జర దేశము : గుజరాతి, గుజ్జరాతి, గుజరీ, గుజ్జరీ.
ఘోష : గొల్లపల్లె
చతుశ్శాల : కొల్లారు, కోలారము, సాల, తొట్టికల్లు, చౌసాల, నల్సాల, బవంతి, కొలారు.
చిరకాల స్థానము : కాణయాచి, కాణాచి.
జలధార : తూపురాణ, తూపురాణము, తూపురాణి.
తోరణము : తోరణ, బిబ్బీ, దోరణము.
దివ్యఖడ్గోత్పత్తి దేశము : సిరాజి,సీరాజి,
దివ్యమౌక్తికోపత్తియగు దేశము : హరుముంజి, హర్మంజి.
దుంధుమారము : దూగఱ, కఱదూపము.
దేశము : ఆణియము, నాడు, సీమ, ఆణెము, విలాతి, నేల, నాడిక, మాగాని, మాగాణి.
దేహాలి : గడప, కడప, వాకిలి.
ద్వారబంధము : నిడుపకమ్మి, దారబందము, చేరడు, దారసాక.
ద్వారము : : గుంబము, గుమ్మము, సరబడి, వాకిలి, దోరము, దువారము.
నగరము : పట్టణము, పట్నము, ప్రోలు, వీడు.
నాస : కప్పు బల్ల, ఉత్తరాసి.
పక్కణము : గూడెము, గోడెము, కారూరు, కుప్పము.
పర్ణశాల : ఆకుజవికె, రుసిసాల.
పల్లె :పల్లె, పల్లియ, పొలము, పాళెము, పాలెము.
పుర ప్రదేశము : తలవీడు.
ప్రఘణము : మొగసాల, మోసాల, మొగసల, మోసల, అజారము, హజారము.
ప్రాంతాంతము : కలపకోట, కట్టువ, కాట్రగడ, అలవ
మంచ : తమగము, మంచె.

మకర తోరణము : మొసలి వోరణము, మొసలి బిబ్బీ.
మహానసము : బానసము, అడసాల, వంటసాల.
ముఖద్వారము : తలదువారము, మొగిలివాకిలి, తలసాల, తలవాకిలి.
రంగవల్లి : పరిక, ముగ్గు.
రహస్య స్థలము : ఓలగము, అంతరువు, అంతస్తు, ఓలిమి, బ్రుంగు: మఱుగుచోటు.
రాజగృహము : నగరు, నవరు, వటారు, వటారము.
రాజధాని : రాచవీడు
వలీకము : చూరు, కొణిగ, వాచూరు, వెలిసె.
వాస స్థానము : ఇక్క, ఇక్కువ, అండ, ఇమ్ము, కలకు, చక్కి, ఎడ, ఉనుకువ, బస, ఇడువు, మనికి, ఉనికి, ఇరవు, రావు, మనకువ, తానము, నెలవు, ఆటపట్టు, నెలకువ, చోటు, చక్కటి, నెలపట్టు, పొలము, బిడారు, నిట్ట, నెప్పు, వలతి, సీమ, తావు.
వేదిక:తిన్నె, తిన్నియ, తీనియ, జగ్గిలె, అరుగు, జగ, జవిలె.
శాఖానగరము : పేట.
సభ : కొలువు, కూటము, కూటాము, అజారము, ఓలగము, హాజారము, అంగడి, క్రంత, రచ్చ, దివాణము, హజారము, కొలువు కూటము.
సభామండపము : రచ్చపట్టు, చదురు, రచ్చకొట్టము, పడసాల, హజారు, రచ్చబండ
సాలము : అడువరి, అలంగము, అళువరి, కోట, ప్రహరి,
సోపానము : మెట్టు, మేటిక, పావంచ, మేలుకట్టు, మెట్టిక, సోపనము, తెపతంతియలు, పావటీలు
సౌధము : మేలిల్లు, మేడ, మాళిగ, మాడుగు, ఉప్పరిగ, మాడువ, మాలె.
స్తంభము : కంబము, కుంద, కూచము, మొక్కరము, మొకరము, గద, నిట్టి, రాదు.
స్వల్ప ప్రాంతము : వెలుగు, వెల్గు, వెనుగు, తడుకు.

అంజనాద్రి : కప్పుమల, కాటుకమల.
అస్తాద్రి : క్రుంకుడు గట్టు
ఉదయాద్రి : పుట్టు గట్టు, పొడుపుకొండ (మల), మునుమల.
ఉపత్యక : దడియ
కఠిన శిల : చట్రాయి, మిడు.
కుధరము : కరుప: కొండ, గుబ్బలి, దరిగుడు, మెట్టు, నెలతాలు

కృతకాద్రి:చేతగట్టు
క్రౌంచాద్రి : కొంచ, కొంచగట్టు,
గంధమాదన : తావిగట్టు, గంధపుమల.

గిరిపల్వలము : దొన

చక్రవాళము : సుడిగట్టు.

ఝరము : సెల, మలకాలువ, వాగు, సెలజాలు, మలయేఱు

ద్రోణాద్రి : మండుమల.

పర్వత (మీది) మార్గము : కురువ

పర్వత (మీది) విశాల భాగము : నెత్తము

ప్రపాతము : చఱియ, కొండచఱియ, చంటి,

బిలము : కలుగు, గని, గవి, బొఱియ, గొబ, బెలము, సొరంగము, వడకు.

మందరా చలము : తరిమల, కవ్వపుగొండ.

మేరు పర్వతము : జేజెగట్టు, పొంగట్టు, జేజేలగట్టు, పైడిగుబ్బలి.

విశాల శిల : నాపరాయి, చలుప, చట్రాయి, బండ, చాపఱాయి.

శిల : ఱా, ఱాయి, చలువ, రాయి, కల్లు, చట్టు.

శృంగము : కొప్పరము, కొప్పము: క్రేపు, కొమ్ము, సిగరము, కొపురము, పేటు, మోరు.

వృక్ష సంబంధము

అంకురించు : తలయెత్తు, కొరగించు, మొలకెత్తు, పొటమరించు.

అరణ్యము : కారు, కాన, కోన, అడవి, పొలము, డొంక, లొంక, పేరడవి

అరిష్టము : కుంకుడు

అర్జునము:మద్ది

అశోక వృక్షము : కెంగేలి

అశ్వత్థము:రావి

ఆమలకము : ఉసిరిక

ఆరామము : తోట, ఎలతోట, ఆరెము, తోపు, ఆటతోట, సిరిగారము తోట, (ఉద్యానవనము).

ఇంగుది : తపసి, గార

ఇంద్రు : ఇల్లెంద

ఇక్షువు : చెఱకు, ఇంచు, కన్నుల మ్రాను.

ఇక్ష్వాగ్రము : చెఱుకుకొన, వాడెదవ.

ఉదంబము : మేడి, అత్తి
ఉద్దాలము : విరిగి
ఉపశాఖ : రెమ్మ, రివట, రివ్వ, రెంబ, రెబ్బ, జొంపము.
ఏలకి : ఏలకి
కందము : కంద, మంప, గడ్డ.
కందరాళము : కలజువ్వి
కచ్చూర : ఒట్టుకసించ, కచోరము.
కతకము :చిల్ల, ఇందుగు, ఇందువు
కదళీ వృక్షము : అరటి, అనంటి, అంటి.
కదళీకహారము:అనంటియూచ, దుటి, అరటిచువ్వ, అరటి గడ
కదిరము:చంద్ర, ఉంద్ర, ఉంద్రస, నూలిమ్రాను
కపిత్థము : వెలగ
కరవీరము : గన్నెరు, గన్నేరు.
కర్కటి : దోస
కర్ణికారము : కొండగోగు
కాసమర్దనము : కసింద
కింశువు : మోదు, మోదువు, పంపర
కుందము : మొల్ల
కుటజము : కొడిసె
కురవకము:కొరవి, క్రోవి, క్రొమ్మి, గోరంటి
కుసుంభ పుష్పము : కుసుమ, చందిరపూవు.
కేతకి : మొగలి, గేదగి, గేదంగి.
కోటరము : తొఱ, తొఱ్ఱ, తొఱటి, డొంకు, తొఱ్ర
కోరకము : మొగ, మొగ్గ, నన, అరవిరి, మొగడ.
కోవిదారము : కాంచనము.
క్షీరిక : పాలమ్రాను
ఖర్జూరము : కర్జూరము, గజ్జూరము, పేరీదు
గుంజ : గురివెంద, గురిజ
గుగ్గులపుమ్రాను : గుగ్గిలు
గుచ్ఛము : గుత్తి, గువి, గొల, గెల.
గుల్మి : జీబు, జొంపము, ఈఱమి.

గోలీధము : : మొక్కము

ఘంటారవము : గిలక, గిలిగింత, గిలగిల.

చంపకము : సంపెగ, సంపెంగ, సంపంగి, తుమ్మెద కంటు, చనుపకము, సంపంగియ,

జిలుగు.:చెలగు.

జంబువు : నేరేడు

జపావృక్షము:దాసనము, దాసాని.

జాలకము : పిందె, పిందియ.

జీవకము : వేగి

తమాలము : చీకటిమ్రాను

తరుణకిసలాంకురము : మొవు, మొవ్వు, మోవు.

తరుణము : తఱిపి, పూప, కవటి, లేత, పసి.

తాళము : తాడు, త్రాడు

తింత్రిణి : చింత

తిందుకము : తునికి, తుమ్మిక,

తినిశము : తినాసము

తిలక వృక్షము : బొొట్టు, బొొటుగ, బొొట్టుగ. :

తృణము : కవను, కసవు, గాదము, గడ్డి, గవతము, పూరి, పుల్లు.

దాడిమము : దానిమ్మ, దాడిమ్మ, దానిమ్మ, దాళిమ్మ.

దేవదారువు : దేవదారి

దేవదాళము : ఏవరకడ, దావరడంగి, డావరడంగి, దేవతాడి.

ద్రాక్ష : అంగూరు, కిసుమీసు, దాక.

నక్తమాల : కానుగు

నదీసర్జము : ఏఱుమద్ది

నవీనాంకురము : మొలక, మోక, మొలవ, ఈరిక, మోసు.

నారంగము : ఈడ, ఈడె, కిత్తలి, నారంజ.

నారికేళము : కొబ్బరి, టెంకాయ, తెంకాయ, నారికడము, తేజెట్టు.

నింబము : వేప, వేము

నికుంజము : ఈరము, పొదరిలు, పొదరిల్లు, తీగె ఇల్లు.

పంక్తి : దొంతి, పరి, అంచె, చాలు, బంతి, వరుస, ఓలి, బారు

పణస వృక్షము : పనస, అనాస.

పతనపడు : చిందు, దోరు, విదురు, రాలు, విధులు, విద్రుపాటు.

పత్రరజము : సద

పర్ణము (పత్రము) : ఆకు

పర్వము : కనుపు, గనుపు.

పల్లవము : ఇవురు, ఇగురు, చివురు, చిదుము, నన, తలిరు, చిగురు.

పల్లవించు : ఇగిరించు, ఇగ్రుచు, తలిర్చు, చిగురు, తలిరుచు, చిగురుకొను, చిగించు, ఇవిరించు.

పాటలి : పాదిరి, పాదిలి, కలిగొట్టు.

పారిభద్రము : బారిజము, బారిదమ్ము, వారిజము, వారిదము.

పిచులము : పక్కె

పీలువు : గొలుగు

పున్నాగము : పొన్న, సురపొన్న.

పుష్ప జాలకము : పూప, పూబిందె.

పుష్పము : పుష్పము, విరి, పూ, పువు, పువ్వు, పూవు, అరు, నన

పుష్పరజము : పుప్పొడి, బుక్కాము.

పుష్పించు : : విరియు, ననుచు, పూచు, ప్రిదులు, పొదురు.

పృధుఫలము (పక్వఫలము) : మిగుల ముగ్గిన పండు, గొబ్బండు, (పరిపాకాంత ఫలము) కనియు మాగు: మదురు,కవియు,

ప్రియాళము : ప్రేంకనము, ప్రేంకణము, ప్రేంకడము.

ప్రియాళము : మోరటి

ఫలము : పండు

ఫలరసము : పానకము

బంధురము : మంకెన

బదరిక : రేగు, రేవు, గొట్ల.

బవరిక : రేగు, రేను, రేవు.

బాలము : కురువేరు

బింబిక : దొండ

బ్రహ్మదారువు : గంగరావి

భల్లాతకి:జీడి

మకరందము : పూదేనియ, నననీరు, కమ్మనీరు.

మధుద్రుమము : ఇప్ప

మరువకము : మరువము

మల్లిక : మలి, మల్లె, మల్లియ.

మాలూరము : మారెడు, మారేడు.

ముకుళించు : మొగడించు, మోడ్చు, మోడుపు, మొగుచు, మొవుడు, కోరగించు, ముడుగు,

మ్లానము : వడలు, స్రుక్కు, పొగటు, వాడు, బ్రవసివాళ్లు.

రసాల వృక్షము : మావి, మావిడి, మామిడి.

రాజాదనము : మొరట

వంజుకము : నెమ్మి

వకుళము : పొగడ

వటవృక్షము : మఱి, మట్టి

వరుణవృక్షము : ఉలిమిరి, మొగలింగ

వాసంతి : పూలగురివెంద

వికసించు : అలరు, ఎలర్చు, మొగవిచ్చు, ఎలరుచు, విచ్చు, తొంగలించు, విప్పు, విరియు,
 విరియబాఱు, విడంగును, విక్కవిరియు,

వికాసము : పిసాళి, ఉవ్వాయి, నవ్వు, ఎలరు, రోకు, ఎలమి.

వికుచము : కమ్మరేగు, కమ్మరేను, గజనిమ్మ.

విభీతకము : తాడి, తాండ్ర.

విషముష్టి : ముసిడి

వృంతము : తొడిమె

వృక్షము : మాకు, మ్రాకు, మ్రాను, పుడమిబుట్టు.

వృక్షమూలము : వేఱు, మొదలు.

వృక్షసారము : బంక, బందన, జిగురు.

వృక్షాగ్రము : కొమ్ము, చివర, కొన, సుది, మోడు, మ్రోడు, మోటు.

వృక్షాదని : బదనిక

వెణుతురు : కరిరము

వేణువు : వెదురు

శరము : కుసుము, తెల్లు, కాచగడ్డి

శలాటు : కాయ

శాఖ : కవట, కొమ, కొమ్మ, మండ, తేట.

శాల్మలి : బూరుగు, ఆయిటి

శింశుపము : ఇరుగుడు, ఇరువుడు.

శిరీషము : దిరిసెన, దిరిసెము.

శివమల్లి : మోదెన, మోదెనము.

శుష్కపత్రము(పక్వపర్ణము) : చొక్కు, చొక్కాకు, ఎండాకు, పండాకు, పండుటాకు, కారాకు.

శ్రీపర్ణి : టేకు

సప్తల : జాజి, విరజాజి, విరజాది, జాది, విరవాజి, విరవాది.

సల్లకి : అందువు, అందుగు

సాలము :ఏపె

సింధుకము : వావిలి, సిందురము

సూర్యానువర్తిని:తీగమెఱుగు, పొద్దుతిరుగుడు

స్థలపద్మిని : నేలతామర, మెట్టతామర, మెట్టతమ్మి, పైడి తామర.

స్వల్పకుంజము : తుప్ప, చిట్ట, పొదరు.

హరీతకి : కరక

హింతాళము : గిరికతాడు

కూరగాయలు

1. అంబష్ఠము : పులిచింత
2. ఉపోదరి: : దుంప బచ్చలి
3. కటుకందము : మునగ
4. కర్కటి : దోస
5. కారవేల్లము : కాకర
6. కులకము:చేదుపొట్ల
7. కూష్మాండము : గుమ్మడి
8. జీవన్తి : పాలకూర, పలకలాకు
9. తుంబి : సొర(ఆనప)
10. దార్వికము : బెండ
11. దృక్షగస్థ : బొద్ది
12. నాగబలము : బీర
13. పణోలకము : పొట్ల
14. పలాండము:నీరుల్లి,ఎర్రగడ్డ, ఉల్లిగడ్డ
15. బింబ : దొండ
16. మూలకము : ముల్లంగి
17. లంబనము:తీగబచ్చలి
18. లశునము : వెల్లుల్లి, తెల్లగడ్డ
19. వాటకము : బుడమ
20. వార్తాకి:వంగ
21. వాస్తుకము : చక్రవర్తి కూర
22. సహస్రవేది : పుల్లప్రబ్బలి
23. సోమవల్లరి:పొన్నగంటి
24. హిలమోచకము : చిలుకకూర

1. జంతు సంబంధము

ఉష్ట్రము : లొట్టియ, ఒంటె, లొటిపిట్ట, లొట్టిపిట్ట,

ఋష్యము : మను, మన్ను, ముక్కొమ్ము మెకము, మనుమెకము.

ఏడక : ఏడకము, గొట్టె, గొఱియ, గొట్టియ, పొటేలు, పొట్టేలు ఏడి, తగరు, గొట్టెపోతు.

కస్తూరి మృగము : కమ్మపిల్లి, కస్తురిపిల్లి, కమ్మ మెకము, పునుగుపిల్లి.

ఖడ్గమృగము : కటికెమెకము, అడిదపుమెకము.

ఖురము : గిట్ట, డెక్క, గొరిసె, గొరిజ.

గంధర్వ మృగము : కటకరము, కడండి, కడతి.

గార్దభము : గాడిద, గాడిదె, గాలిగాడు.

గొలాంగుళము : మేక, వేట.

గోకర మృగము : కడజు, కణజు, కడితి, కణితి.

గోవత్సము : దూడ, దూట, లేగ.

గోవృషభము : గడిపోతు, ఆబోతు, ఆంబోతు, ఆలపోతు, ముడిగిబ్బ.

చమరీ మృగము : జల్లిమెకము, సవరపు మెకము, కుచ్చుల మెకము.

చమూరువు : కొమ్ము మెకము, పొడలమెకము, దుప్పి.

చిత్రకనామములు : చిఱుత, చిఱుతపులి, చిఱత, పురి, పొన్నాడ, దువ్వి, చిన్నపులి.

ఛాగము : వేటపోతు

తరుక్షువు : సివగి, సివంగి, సివ్వగి, చివగి, చివ్వంగి, మెకముల తిండి.

పశువు : పసి, పసులు. (బహువచనము)

భల్లూకము : ఎలుగు, ఎలుగుబంటి, ఎల్గు, ఎలుగొడ్డు, పుట్టకూడు తిండి, బొలిమోరమెకము, వెనుకచూపు మెకము, ఏదడి, లేదు, పుట్టకాపు.

మార్జాలము : పిల్లి, చీలి, వాసి.

మూషకము : ఎలుక, ఎలిక

మూషికము : పందికొక్కు, గరిమిడి కొక్కు, కొక్కు

మృగము : మెకము, మెగము.

మేషము : మేక, వేట.

రోమంథము : నెమరు పెట్టు, నెమరుచు, నెమర్చు.

రోహి : కేసరి

వరాహము : పంది, వాలుమెకము, ఏకలీడు, కొమ్ముకాడు, చల్లరము, ఒంటరికాడు, ముట్టెమెకము.

వానరము : కోతి, కొమ్మతిమ్మరి, కొమ్మ మెకము, చెట్టునట్టు, మ్రానిమ్మరి, చింకలిక్క, తఱుల,

వాలము : తోక, మట్ట
వృషభము : ఎద్దు, గోద, గిబ్బ, గోణి, గిత్త, కోడె
శరభము : చాగంటి, చౌగండ్ల మెకము.
శల్యకము : ములుపంది, ఏదుపంది, ఏదు, తెలుగు, ఆళుగ గవయము, గురుబోతు.
శశకము : కుందేలు, కుందెలు, చెవులపిల్లి, చెవుల పోతు.
శార్దూలము : పులి, మువ్వన్నె మెకము, బెబ్బులి, పసితిండి, కోలుపులి, వాలము, కోఅల మెకము, వేగి, దువ్వి.
శివ : నక్క, సగ్గారి, వఱడు, సరియడు.
సింహము : తెఅవాయి, మెకము, తెలిమెకము, పచ్చకన్నుల మెకము, బొబ్బ మెకము, వెడదమోము మెకము, తెల్లమెకము, బాకినోటి ,మెకము, జడల మెకము, సింగము, మెకములతోడు, ఏనికల గొంగ, రెంట, త్రాగుడు తిండి.
సురభి : నఱ్ఱ, మొదవు, ఆవు, తొఱ్ఱు, గిడిపి, గిడ్డి, తొడుకు, అబసి, చిఱ్ఱు, సొమ్ము, అఱ్ఱ, ఒట్టియ, పోట్లావు, అఱన.
సైరిభము : మన్న, కారుపోతు, కారెనుబోతు, ఎనుబోతు, పోతు, దున్నపోతు, దుంత.
హరిణము : లేడి, లేటి, ఇట్టి, జింక, మెకము, ఆడుజింక.

2. పక్షి సంబంధము

ఉద్గమము (ప్రడీనము) : ఎగురు, ఎవయు, ఉంకు, ఒడియు, ఎగవు, దూటుకొను, ఎగయు దెంచు,
ఉద్గమించు : మిట్టిపడు, మిడిసిపడు, మిడిమేలము.
కంకము : రాబందు, రాపుల్గు.
కనకాక్షి : పైడికంటి, సకినాలపక్కి, గుబిలి, గుమిలి.
కపింజలము : కంజు, కౌజు, కముజు.
కపోతము : గువ్వ, పొల్లపార్వము, పావురము.
కలకలధ్వని : ఱంపిల్లు, ఱంతిలు, రొదసేయు, రొద, హాళాహళి, ఱంపు.
కలహంస : తూపతిండి, తెలిపిట్ట, తొలకరి, సూడు, అంచ, తెలినెఱి పులుగు, వానజాలిపులుగు.
కళింగ పక్షి : కైజు
కాకము : కాకి, గుమికాడు.
కారండవము : కన్నెలేడి, కరడు, కల్లేడు.
కుక్కుటము : కోడి, అజ్జవాలు, మెట్ట వాల్పిట్ట.
కేర్జము : కేరజము

కోకిలము : కోయిల, కోవెల, కోగిలి, తలిరుతిండి, పరి, పరితము.

ఖంజరీటము : గుమ్మరి గువ్వ, కాటుకపిట్ట, ఉవ్వబులు

ఖద్యోతము : మిణుగురు, మిడుగురు, బురువు.

గండభేరుండము : ఇరువలపులుగు, దుగమోములపులుగు.

గురుత్తు : రెక్క, చెట్టుప, చట్టుప, టెక్క, రేకు, గరి, నెరి, నెరక.

ఘూకము : గుడ్లగూబ, కొరడు, కోటడు, పలుగుపిట్ట.

చంచువు : ముక్కు

చకోరము : నెలత్రావుడు, వెన్నెల పులుగు, చందమామ.

చక్కెర తిండి, పులుకుతత్తడి.

చక్రవాకము : జక్కన, జక్కువ, గడుసు పులుగు, పులుగు.

చదపాళి సంకీర్ణము : ఈకచిక్కు, నెఱి, పక్షుల ఆహారము మేత, పొంగిలి.

చాతకము : వాన కోయిల, వాననెచ్చెలి.

చెందడము, కురుజు, బైరి, వైల, గిడ్డ, గిడ్డు, వేసడము.

జలకుక్కుటము : బొల్లికోడి, పుల్లకోడి, బుడకోడి, గుడ్డగి, చిలవ.

జలపక్షి భేదములు : కంకణాయి, ఓదెకొఱుకు, కంకణము, ఓదె కొంగ, అడెలు, ఆడేలు.

ఝల్లిక : ఇలకోడి, చిమ్మట పురుగు, ఈలపుర్వు.

టిట్టిభము : లకుముకి.

తిత్తిరి పక్షి : తీతువు

తుట్టియ, తొగ, త్రుట్టియ, తెగ, తెవ, దండు, తోలా, పరిచడము, తుడుము, కదుపు చేరువ, తుట్టె, గడ, పొడి, బిందెము మూక, సంగడి, పిండు, ముంపు, లేక, తెరలిక.

తైలపాయిక : గబ్బిడాయి, గబ్బిలాయి, జిబ్బడాయి జిబ్బటి, గబిలము, గబ్బిలము

ద్వంద్వమగుట : జతగూడు, దంట కట్టు, కవగట్టు, పెంటిపడు

నఖరము : గోరు

నెమ్మిలిపిట్ట, పించపుకుంచెపిట్ట.

పక్షతి : లావు, లవిటి.

పక్షి : పిట్ట, పులుగు, ఇరుపుట్టువు, పక్కి, గుడ్డుపుట్టువు, గూడుకాన్పు, గూడుకానుపు.

పక్షి విశేషములు : ఉల్లంకి, కక్కెర, ఉల్లాము, చిందపురుపిట్ట, దోరువా, పరజు, చీద

పక్ష్మము : తెకు, లాక, ఈక, గోటాపన,పల్లటీల్లోను, మిట్టు, పల్లటీల్వైచు, మిడియు, పల్లటీల్దాటు.

పారావతము : పావురము, పావురాము, పారువము, కూకీ, కూటి, పల్లటి, నేలపల్లటి, లకోరి, పార్వము, ఒకదారి.

పింఛము : పించెము, పించియము, పురి.

పురుష పక్షి : పుంజు.

పురుష మృగము : పోతు.

బకము : కొంగ, కొంచ క్రొంచ, కొక్కిరాయి, వక్కుపులుగు.

భరత పక్షి : కూకటి గుడ్డంగి, కూకటి కువ్వె, కూకటి మూగ.

భారద్వాజము : ఏటిలింత, ఏట్రింత, మంగలపిట్ట, నల్లచ్చిగాడు.

భ్రమరము : తేటి, మొగరంబము, తేనెతిండి, జంటి ముక్కాలి, తుమ్మెద.

మక్షికము : ఈగ, ఈవ.

మయూరము : నట్టువపక్కి, నమిలి, నమ్మి, నెమ్మి, నెమిలి, కప్పుగొంతు మేల్పిట్ట, జుట్టుపులుగు, పురిపుల్గు, నట్టువపులుంగు,

మిథునము : దంట, జంట, సంగడి, జమిలి, ఉద్ధి కవ నెట్టే జత, గెడ, పొంట, సంగతము.

మృత్కీటము : కుమ్మరపురుగు, ఉరిడె.

యుగ్మము : జోడు, దోయి, దొందు, జోక, కవ

రాజహంస : రాయంచ. - -రాశి : కుప్పము, కుప్పగూర, కుప్పతిల్లు.

రాశిగూడు : కుప్ప, కూటువ, కువ్వ, లప్ప, తెప్ప, కుఱుకు, తిట, దోర, కువ, లొద్ద, ప్రోవు, ప్రోగు,

లావుకము : లావుక

శకునపక్షి భేదములు : గబ్బులుగు, సకినాల గ్రద్ద, సకినపు పులుగు.

శారిక గోరువంక, గోర్వంక, గొరువంక, గోర, సారె, బట్టికాడు.

శిశువు : పిలుక, కొదమ, బోద, పిల్ల.

శుకము : పులుకాసి పులుగు, చదువులపులుగు, చిలుక, రామతమ్మ, పూవిలు దొర కత్తళము,

శ్యేన భేదములు : జావడము, అడుజు, జాలియ ఏలాపు జాలె, ఓరణము, సాళువము, సాళ్వము, అఱుజు, లగడు, సారణము, బాజు,

సందీర్ణము : తొరగు, తొంగు, తొరంగు, తొంగలి.

సమూహము : గుంపు, అట్టియ, అంటు, గుమి, దాటు, కూటువ(వు), గుబురు, తుటుము,

సారస పక్షి : పెగ్గురు, వరికి, బెగ్గురు, వానకోయిల.- - స్వజాతిగణము : పొది, పదుపు.

హరీతము : గిజిగాడు, గిజ్జిగాడు, పచ్చపిట్ట.

3. కీటక సంబంధము

ఉద్గమము (ప్రడీనము) : ఎగురు, ఎవయు, ఉంకు, ఒడియు, ఎగవు, దూటుకొను, ఎగయు దెంచు,

ఉద్గమించు : మిట్టిపడు, మిడిసిపడు, మిడిమేలము.

కలకలధ్వని : ఱంపిల్లు, ఱంతిలు, రొదసేయు, రొద, హాళాహళి, ఱంపు.

ఖద్యోతము : మిణుగురు, మిడుగురు, బురువు.

గురుత్తు : రెక్క, చెట్టుప, చట్టుప, టెక్క, రేకు, గరి, నెరి, నెరక.

చంచువు : ముక్కు

చదపాళి సంకీర్ణము : ఈకచిక్కు, నెఱి, పక్షుల ఆహారము మేత, పొంగిలి.

ఝల్లిక : ఇలకోడి, చిమ్మట పురుగు, ఈలపుర్వు.

తుట్టియ, తొగ, త్రుట్టియ, తెగ, తెవ, దండు, తోలా, పరిచదము, తుడుము, కదుపు చేరువ, తుట్టె, గడ, పొడి, బిందెము మూక, సంగడి, పిండు, ముంపు, లేక, తెరలిక.

తైలపాయిక : గబ్బిడాయి, గబ్బిలాయి, జిబ్బడాయి జిబ్బటి, గబిలము, గబ్బిలము

ద్వంద్వమగుట : జతగూడు, దంట కట్టు, కవగట్టు, పెంటిపడు

నఖరము : గోరు

పక్షతి : లావు, లవిటి.

పక్ష్మము : ఱేకు, లాక, ఈక, గోటాపన

పల్లటీల్లోను, మిట్టు, పల్లటీల్వైచు, మిడియు, పల్లటీల్డాటు.

పురుష పక్షి : పుంజు.

పురుష మృగము : పోతు.

ప్రోక, వామి.

భ్రమరము : తేటి, మొగరంబము, తేనెతిండి, జంటి ముక్కాలి, తుమ్మెద.

మక్షికము : ఈగ, ఈవ.

మిథునము : దంట, జంట, సంగడి, జమిలి, ఉద్ది కవ నెట్టే జత, గెడ, పొంట, సంగతము.

మృత్కీటము : కుమ్మరపురుగు, ఉరిడె.

యుగ్మము : జోడు, దోయి, దొండు, జోక, కవ

రాశి : కుప్పము, కుప్పగూర, కుప్పతిల్లు.

రాశిగూడు : కుప్ప, కూటువ, కువ్వ, లప్ప, తెప్ప, కుఱుకు, తిట, దోర, కువ, లొద్ద, ప్రోవు, ప్రోగు,

శకునపక్షి భేదములు : గబ్బులుగు, సకినాల గ్రద్ద, సకినపు పులుగు.

శిశువు : పిలుక, కొదమ, బోద, పిల్ల.

సండీర్ణము : తొరగు, తొంగు, తొరంగు, తొంగలి.

సమూహము : గుంపు, అట్టియ, అంటు, గుమి, దాటు, కూటువ(వు), గుబురు, తుటుము,

స్వజాతిగణము : పొది, పదుపు.

మనుష్య సంబంధము

స్త్రీ : అతివ, పొలతి, పొల్తి, పొలతుక, పొలంతుక, ఆడది, ఆడుది, ఆటది, ఉగలిక, అన్ను, కన్నె, ఇంతి, ఉవిద, మెల్త, ఎలనాగ, పయిదలి, కొమ, కొమ్మ, కొమిరె, ఎమ్మెలాడి, చెలి, చెలియ, గుబ్బెత, చెల్వ, చేడియ, చేడె, చాన, కన్నియ, కల్కి, చామ, చెలువ, తొయ్యలి, తోయలి, నెలతుక, పడతు, నవల, నాతి, గోతి, పడతి, తెఱవ, బోటి, పైదలి, నాతుక, నెలత, మగువ, మెత్తిక, పొల్తుక, మెలత, మెలంతుక, వలతి, లేమ, బిత్తరి, వెలది, బోటి, ముదిత, ముద్దియ, మడతుక, మడతి, ముదియ, సకియ, వెలదుక, బోటియ, సకి, మడంతుక.

స్త్రీ విశేషణములు : అందకత్తె, అలరుబోడి, ఒయారి, బియ్యారి, మిటారి, ఒప్పులాడి, కల్కులాడి, కొమరాలు, జవరాలు, మచ్చెకంటి, తమ్మికంటి, వాలుకంటి, తెలికంటి, లేడికంటి, కలువకంటి, వాల్గంటి, తీగబోడి, ఒప్పులకుప్ప, వయారి భామ, క్రాలుగంటి, చిల్కలకొలికి, చిగురుబోడి (ణి), తకూనకపు (ఎ) రగంది, ముద్దులాడి, ముద్దు గుమ్మ, సింగారి, మించుబోడి (ణి), ననబోడి, మెఱుగుబోడి, చిన్నెలాడి, వన్నెలాడి, ఒఱపులాడి.

అంతఃపుర స్త్రీ : రాణివాసము, రాణివాసి.
అంతఃపురపాలని : హెగ్గడి కత్తె, హెగ్గడి, పక్కిరాలు.
కన్యక : కన్నె, కన్నియ, పడుచు, చిఱుతుక, గోల.
కురూపి : దొడవ.
జారిణి:చెడిప, దీచ్చరి, నసగూటి, చెడుగు, బసివి,
రంకులాడి, అంకుటాలు, అంకెత, ననుపుకత్తె, విటుకులాడి, విటకత్తె, మిడంతి.
దాసి : దాసురాలు, పాలిక, బానిస, తొత్తు.
ధూర్త స్త్రీ : జాణెత, గయా(య్యా)ళి, జంత, గట్టివాయి, గొంటు, గద్దర.
పతివ్రత : మేలరి, గరిత, క్రొత్తడి.
ప్రసూత : బాలెత, బాలెంత, పురుటాలు.
బాలవిధవ : కుంక
ముగ్ధ : ముగ్ద, ముగుద, ముద్దరాలు.
మృతసువాసిని : పేరంటాలు, జక్కిన.
యౌవన స్త్రీ :జవరాలు, జవ్వన, కొమరాలు.
రాజమహిషి : దేవె(వే)రి, రాణి, దుండి.
వంచనాకృత స్త్రీ : తాటకత్తె, మోసకత్తి.
వంధ్య : వంజకత్తె, గొంజకత్తె, గొడ్డు కత్తె.

సంధాన స్త్రీ : కుట్టినికి, కుంటని, పొంతకత్తె, తాపికత్తి, కుంటనకత్తె, తారుపుగత్తె,
సఖి : సకి, సకియ, చెలి, చెలికత్తె, జోటికత్తియ, బోటికత్తె, చెల్మి వెలది, గమికత్తియ.
సమర్ధురాలు : చదుర: చదురాలు, ఎడకత్తె, బూజి.
సువాసిని : (పుణ్యస్త్రీ) ఐదువ, ఐదువరాలు, ముత్తో, ముత్తైదువ.
సైరంధ్రి : గట్టువాలు, దాసి, సేవకి.
అంకుశము : అంకుసము
అంగుళము : వేలు, వ్రేలు
అంగుళీకము : ఉంగరము, ఉంగ్రము, సికా.
అంగుషతర్జనీమధ్య భాగము : ఉప్పలవాయి
అంగుష్ఠము : అంగుటము, బొటనవేలు, పెద్దన వ్రేలు, బొట్టనవేలు
అంఘ్రి : అడుగు, అడ్డు, మెట్ట, అజ్జ, హజ్జ, అడువు.
అంజలి : దోయిలి, దోసలి, పట్టిలి
అంశుకము : పైట, పయిట, పయ్యెట, పయట, పయ్యద.
అకార్యకుడు : అగడీడు, ఈబరి
అక్షములు : నట్టి, పాచిక, సారె, కవఱలు, అడ్లు సాళ్లు, నామరులు.
అఖేటము : వేట, వెంట,
అగ్నిక : బిత్తలి, ఉచ్చుమల్లి
అచలుడు : కట్టుపకాసు.
అజ్ఞాని : వీఱిడి, వేఱిడి, వెడగు,
అతిక్రమించు : అంగమించు, తఱియు, అతకరించు, మట్టు, మట్టుమీఱు, మిగులు, మిక్కిలి, వాలు, తలకడచు.ఒత్తు,
అతిభక్షకుడు : ఆబూతి, ఆబూతికాడు,హాబూతి(కాడు) తిండీడు, తిండిబోతు, పెనుతిండి.
అతిభుక్తుడు : తిండిపోతు, ఆబూతికాడు.
అధరము : పలు కప్పు, పెదవి, పలుదెర, వా తెర, మోవి, పల్వలువ.
అధికారము : చనువు,నాయకరము, మఱిగము, పార్పత్తెము, మన్నెఱికము,మణివము,పారుపత్తెము.
అధికారి : మణివకాపబువు
అధైర్యము : పిఱికికండ.
అనామిక : దబ్బవేలు
అనివార్యము: నెట్టన, నెట్టము, వాలాయము.
అనుకరించు పోలు, తనరు, దొరయు, పురుడించు.
అనుకారము : పోని పోలిని

అనుగతి : వెనుక, వెంబడి, అండ.

అన్నము : సాదము, ఓమటి, బువ్వ, ప్రసాదము, ఓయిరము, ఓగిరము, ఓరెము, బోనము, బోన,

అన్వేషము : బూమె: బూమియ, మాఱట.

అన్యాయకారి : అన్యకాడు.

అన్యుడు : ఒరువుడు, ఎడవాడు, పెరవాడు, లాతి, ఒరుడు.

అపజయము: విఱుగు, విఱుగుడు, ఓటు: ఓటమి, ఓడు.

అపసరి : ఉజ్జగిల్లు, ఓరసిల్లు, ఉడిపోవు, ఎడగిల్లు, ఒదుగు, ఒదుగుపడు, ఓరసింపు, సంబరి,

అపసర్పుడు : కొట్టికాడు, వేగరి, వేగుకాడు, దాడికాడు, కొటికాడు, కోటికాడు.

అపహరించు : ఒలుచు, అంకించు, గిలుబాడు, ఒడగలుకొను, అటమటించు, నడపుకవ్వు, అడగలుకొను,

అపాంగము : క్రేగన్ను, కడగన్ను

అభయుడు : వెఱపిడి

అభీష్టకామ ప్రదాయి : చేపట్టు కుంచము

అభ్యవస్కంధము : దొద్ద, కొల్ల, వల్లడి, చూఱ, కోవువీటి.

అరసాపు: సొగపు, బాహిరవోవు, బిమ్మిటివోవు.

అర్జునుడు : కట్టి, విచ్చు, క్రీడి, కవ్వడి.

అర్ధచూర్ణము : బగుండి, గులాలు.

అర్ధము : అఱ, అర, సగము, సాము.

అలంకారము : హవణిక, కైసేత, ఒప్పిదము, సింగారము, కయినేత, పాటన, హవణింపు.

అలంజరము : గాదె, రంజణ, రంజణి, కాగు, గాజె.

అలక్తము : లత్తుక, పారాణి.

అల్పుడు : కొంచెగాడు, కించు, క్రించు, సన్నగాడు, పులుమానిసి.

అల్పురాలు : కొంచెకత్తియ

అవాగువు : అంబకము, అంబలి.

అశ్వగతి : రవాలు, రవగాలు, తరాట, (పంచగతులు)

అశ్వారోహసాధనము : అంకెవన్నె: వన్నె.

అష్టదశము : పదునెనిమిది, పద్దెన్మిది, ముయ్యారు.

అష్టము : ఎనిమిది, దచ్చి, ఇరుచౌకము.

అస్ఫోటన : బరమా

ఆగ్రహము : ఆకరము

ఆచారము : నెఱి.

ఆటంకము : ఆడుబిడ్డ,కన్నె, బిడ్డ, కొమారిత,
ఆపోశనము : ఆపోసనము, ఆపోసానము, వారబట్టు (క్రియ).
ఆప్తత : పల్లాయము
ఆయువు : ఉగము.
ఆరక్షకుడు : ఆరెకుడు, తలవరి, తలారి.
ఆలింగనము : కౌగిలింత, కవుగిలింపు, అలము, అలముకొను.
ఆహారము : గాసము, గాతి, తిండి, ఎర, ఆరగింపు.
ఇంద్రజాలము : గారడము, గారడి, కనుకట్టు.
ఇంద్రనీలమణి : పులుతిండితాయి, పుల్లంటురాయి.
ఈవి : పోకముడి.
ఉక్కివుడు, కేడ, గొట్టు, గొంటు, చిల్కువాలు, గొంటరి, టొకటొంక, నాలిబూతము, తులువ, నాలిముచ్చు, గడుసరి, బేలరి, కూళుడు, గట్టివ, కల్లకీడు, సుళ్లమారి, కావరీడు.
ఉత్తముడు : ఉత్తుడు, తగినవాడు.
ఉత్తరియము : దుప్పటి, దుప్పటీ, దువ్వలువ, బైరవాసము, జామారు, సెల్లా, పోరువ, దుప్పటము.
ఉత్రమమగుట : తల్లక్రిందు, తలకెడపు, తల్లకెడపు, వీటతటము, వీటతాటము, వీటతాటనము.
ఉత్సాహపఱచు : పురిగొల్పు, పెడరేచు, ఎక్కులు పెట్టు, ఎత్తుపెట్టు, కొలుపు దీకొను, ఎక్కాడు.
ఉద్వాహము(వివాహము) : పెండిలి, పెండ్లి, చెట్టబట్టు.
ఉపధానము : తలాడ, దిండు, తలగడ, తల్గడ, తలయంపి, జీనపటము, బిల్ల, బిళ్ల, బటువు.
ఉపనయనము : వడుగు, వడువు
ఉపరతి : : మగపాడి, పై కూటమి, మగలాగు, ఎదురొత్తు.
ఉపవసించు : వటించు
ఉపవాసము : ఉపాసము, పస్తు, నిస్పస్తు, నిట్టు, నుంకు, నిట్టు.
ఉపహారము : కట్నము, కానుక, కాన్క, పోరచి, కట్టనము, పావడము, సూడి, ఉలుప, ఉలుపా,
ఉపాధ్యాయుడు : ఒజ్జ, ఒజ్జ బంతి, ఓజబంతి, ఒజ, చదువులయ్య, అయ్యవారు.
ఉపాయశాలి : అనువరి, ఉపమరి, ఒడికము, నేరుపరి, నెప్పరి, వెరవరి
ఉల్లాభము : ఉల్లడ, మేలు కట్టు, చందువ, చందువా.
ఊర్ధ్వపుండ్రము : పుదియ బొట్టు.
ఋణము : అప్పు, అచ్చుదల, రవడి.
ఋతుమతి (రజస్వల) : తలగు, చెరగుమాయు.
ఋత్విక్కు : జన్నపుటొజ్జ.
ఋషి : రుసి, బాసవాలు, నిరాబారి, జోగి, తపసి, తబిసి, జడదారి.

ఎడ్డెఱ, పటారము, వీర,సోమ, నెఱి, వీకు దండి, ప్రాయి, గోహారి, పంతము, మగటిమి.
ఎలమికాడు, ఎమ్మెకాడు.
ఏకము : ఒకటి, ఒక్కటి, వంచ, ఎక్కటి, పంచము, వంచి, ఎక్కము.
ఏకవింశతి : పదితొమ్మిది, పందొమ్మిది.
ఏకాదశము : పదునొండు.
ఒంటిమడుగు,కత్తెర, ఎడమడువు, పరువడి, విసరుమొన, సరిబిత్తరము, సరసింగము, కళవరము, ఉప్పళించు, చడి, జోడింపు, చప్పళించు, చప్పళింపు, చడికి, కన్నాత, కాసెనిల్కడ, గళకత్తెర, కొక్కిస, గరిది.
ఒత్తరించు, అఱుము, మొగరించు.
ఓహతిల్లు : చెంగు,సాలయు,పిఱుతీయు,పుయులోడు,వట్రిల్లు,వెనుదీయు,పిఱుతివియు,జుడుగు
ఓహతిల్లు: చెంగు,సాలయు,పిఱుతీయు,పుయులోడు,వట్రిల్లు,వెనుదీయు,పిఱుతివియు,జుడుగు
ఔషధము : మందు.
కంచుకము : తైక, అవిక, కుప్పసము, చనుగప్పు, చన్నుకట్టు, చన్మఱవు, కువసము.
కంఠకూజతము : గొంతు గుంత, అత గుంట, వావికి
కంఠగత ప్రాణము : కుట్టుసురు.
కంఠభూషణము : సరిపణి, సరిపెణ, ఉత్తండము, నానుక్రోవి, సరడు.
కంధ : జడము, బొంత, గంత, కుచ్చలి.
కక్షపాల: కకపాల, కక్కపాల
కక్షము : చంక, మడిసందు, చక్కలి, జక్కిలి.
కటకము : ముంగా మురారి, కడియము, ముంగా మురుగు, మురుగు, ముంగా మురము,ముంగమురము, సూడిగము, ముంగమురాము.
కణము : మెతుకు.
కనక గుళిక : పూదె, పూదియ.
కనకతంతువు : జరి, జరీ, జరత, జలతారు, జరజాజు, తగటి, తగదీ, మతాబి, బురుసా, సరిగ,
కనిష్ఠ వ్రేలు : పిల్లవేలు, చిఱువేలు, చిటికెనవేలు.
కనురక్తరేఖ : పెర, కనుజీర
కపట అంతస్సుగలవాడు : నంగ, నంగనాచి, తనుకు, టక్కు,
కపాలము : పుఱ్ఱె, పుఱియ, పుఱ్ఱియ, పునుక
కపోలము : గరువు, చెక్కిలి, చెరప, చెక్కు, చెంక, చెంప
కబరి (ధమ్మిల్లము) : కొప్పు, వెద, వేనలి, మూల, క్రొవ్వెద, తుఱుము, నూనెముడి.
కబళనము : మ్రింగు, తైకొ్కను, కముచు, గ్రుక్కిలి.

కమండలము : జారి
కరవాలు,కిరుసు,మొహదా, పట్టియ, పటా,పట్టెము, కత్తి, తేగాకత్తి, వాలు, నారాజి.
కరిహస్తము : తొండము, చెయ్యి, కేలు.
కర్ణభూషణములు : కమ్మలు, కుందెనకుచ్చులు, బావలీలు, జంపులు, బవిరెలు, పడగపూలు, పంజులకమ్మలు, గొలుసులు, జుమికీలు,పోగులు, లోలకులు, లొంపులు, గుమ్మతీలు, పంజులు, కమ్మపంజులు, జూకాలు, జుంకాలు.
కర్ణము : చెవి, జానుగు, లాగరి
కర్తలాణము : కత్తలాని, కత్తళడు.
కర్పూరము : కప్పురము, కప్రము, గంబురము, గంబురా, గంబూరము, చలియిసుక,కపురము.
కర్మ : చెయిది, చెయి, చెయిదము, చెయ్వు, పవి, చెయము, చెయువు.కర్షితము
కర్మకరుడు : కామాటి, ఊడిగీడు, పాలికాపు, పాలివాడు, పనివాడు.
కర్షకుడు: కమ్మతీడు, సేద్యకాడు, అరకాడు, కమతకాడు, కరసవీడు.
కఱగసము : రంపము
కలమగర్భము : పొటకఱ, పొటకఱ్ఱ, పొట్టకఱ్ఱ, వరిపొట్ట.
కలహకారి : చిల్లగొండి, జగడగొండి, చిప్పలాడి.
కలహము : పోరాట, మారాట, జగడము, అరివేరము, ఆర్వేరము, మలాట, మతాటి.
కలహశీలి : కలపనగంప, కయ్యాలక
కలావహసతి : కమటము, కమ్మటము, కుదురు
కవచము: జిరా, జీరా, చట్ట, జోడు, కత్తళము, బొందదము, బొందళము, మఱువు.
కశేరు : బోలెమ్మ, పూస బొక్క, కోలెముక.
కస్తూరి : పునుగు, ఇఱ్ఱిగోరజము, మెకపుటాము, కస్తురి, జింకపొక్కిలి.
కాంతపటము : జవనిక, తెర, గండవము.
కాకపక్షము : కూకటి, పిల్లజుట్టు
కాముఖి : మాటినంగ, మత్తికాడు
కారాగృహము : చెఱ, చెఱసాల, గిడ్డంగి, బందిగము, గండారు
కింకిణులు : గజ్జెలు, జంకీలు, బరుజులు.
కితవుడు : జూదరి
కిరాతస్త్రీ : బోయత, బోయెత, ఎరుకుది
కీలకము : గసి, మేకు, చీల
కుండలము : పోగు, ప్రోగు, తమ్మంటు.కుంతలము
కుంతి : గొంతి

కుంభకారుడు : కుమ్మరి, కుమ్మరీడు, కులాలుడు

కుచము : చను, చన్ను, గుబ్బ, చాచి, పాలిండ్లు (బహువచనము), చుట్టువుండు.

కుటిలిక : తంటసము, తండసము

కుటుంబము : లంబి, లంబీ, లెంబి.

కుత్సితుడు: అడిగొట్టు, అఱజాతి, అణకుడు, కల్లరి, చెనటి, చెన్నటి, ఏతరి, ఆకతాయ, ఉలి, పెఱగాయ, ఆలరి, గంద్ర,

కుదాంచలఝుల్లరి : మొగవడము, జాలరి, జల్లి: లాలిసరి.

కుధము : ఉల్లారు, సగతు

కురుపము : గొరపము

కూర్చిక (దధి) : పెఱుగు, తైరు, తయిరు, జున్ను, కురుజు.

కూర్పరము : మోజెయ్యి.

కృత్రిమమణి : రవాయి.

కృశాంగుడు : బక్క, బక్కవాడు.

కృషి : కరిససము, కర్సనము, సేద్యము, కమతము, కమ్మతము.

కృష్ణాజినము : ఇఱ్ఱి తోలు,

కేకరము : మెల్ల, గిల్ల చూపు, గిల్లకన్ను

కేదారము (క్షేత్రము) : మడి, పొలము, గుడ్డము, చేను

కేదారస్వల్ప సేతువు : గనిమ, వరుజు, ఒడ్డు, గట్టు.

కేయూరము : సందిడిదండ, సందిదండ, సందియము, బాహుపురి.

కేశములు(కుంతలములు) కురులు, నెరులు వెంద్రుకలు, ముంగురులు, నెఱకలు.

కైవర్తుడు : బెస్త, జాలరి, బోయి(యీ)

కొఱ్ఱలు, ఇప్పపూ రాజనాలు: ఏనుగు కొమ్ములు, ఆకుసన్నములు, ఆత్రెగడలు, కప్పురబోగులు, కస్తురపట్టెలు, కుత్తిమల్లెలు, చిటిముత్తెములు, రామసాగరములు, రాజనములు, తీవెసరులు, ముస్తెలు, ముత్తెసరులు, టెక్కపాయలు, అక్కుళ్లు, బంగారు తీగెలు, మదన గందులు, తీగమల్లెలు, కాకిటెక్కలు, చిఱిపూలు, గరుడ సరులు, చందమామ పూలు, నాగసాగరాలు, పాలమీగడలు, సుకవాసులు.

కొల్లలాడు, లాగుకొను, పరిగొను, నాచికోలు.

కోద్రములు -ధాన్యవిశేషములు : ఆరుకలు, ఆరుగలు, ఆళ్లు, సజ్జలు, గంటలు, కంబులు, కొఱలు,

కౌపీనము : గోచి, గోసి, పోటముంజి, గోణము, పుట్టగోచి, బొట్టము, పొట్టము, కచ్చడము, తడుపు.

కౌశేయము : కుతినీ, బతినీ, పట్టు.

క్రుంకు, తుదిముట్టు, తెగటాఱు, దోరు, పిలుకుమారు, కడగొట్టు, ఈలుగు, ఈల్గు, కెడయు, గిట్టు, పొరిమాలు, పొరివోవు, మడియు: క్రుందు, రూపఱు, చచ్చు, రూపుమాయు, ఉక్కమడుగు, ఉక్కు డింకు, గీటడగు, గండడుగు, తెగు, గంతుకొను, మనుగు, మ్రగ్గు, సమయు, పెద్ద నిదురవోవు, పిలుమాలు, మక్కు, బిద్దు, దుంపతెగు.

క్రూరము : చెడుగు, బెట్టిదము, చండి, చెడిగరము, బెరసు, ప్రామిడి.

క్రూరుడు : కట్టడి, చెడగరుడు, గెంటరి, గొంటుకాడు, కేడ, కూళ, ప్రామిడి, చెడగడు, కూళుడు: బెట్టిదుడు, మల్లకుడు.

క్షత్రియుడు : బుజము పుట్టువు, రాచ పుట్టువు, రాచవాడు.

క్షీరము : పాలు, పంకము.

క్షుధ : ఆకలి, గొద, అంగద.

క్షుధగొను : ఆకలిసేసె, ఆకలిగొనే, ఆగొనె.

క్షురకుడు : మంగలి

క్షౌరము : కొఱుగు, కోగు

ఖండశర్కర : కండ చక్కెర, కలకండము, పటికెబెల్లము.

ఖండించు (నశింపజేయు) : చెండాడు, చెండు, బెండాడు, చెలగు, తునుము, తుమ్ము, నఱకు

ఖచించు : పొదుగు, తాపు, తాపించు, చెక్కు

ఖడ్గకోశము : గనీబు

ఖడ్గము : జంబాడి, ఆడిదము, జముదాడి, జంబాళి, తరవలి, వేదము, వేలము, కగ్గము,

ఖడ్గముష్ఠి : జర, పిడి, పరజు, నెమ్మిలి, గాజుపరజు

ఖడ్గవిశేషము: కొఱడు, సామంతరాగోల, సబిడీ, సిరాణ, వాయి, ఉండసురియ.

ఖలీనము : కళ్లెము, కళ్లయము, కళ్యము

ఖలీనాంత వాలాగ్రబంధము : కయిజా

ఖురాంకితలోపసాధనము : లాదము, లాళ

ఖేటనము : డాలు, డాలువారు, కేడెము,చిట్లిడి, అరగ, హరిగ

గజము : ఎక్కుడు మెకము, ఏనుగు, ఏనిక, బలుహజ్జ, మెకము, గౌరు, హత్తి, గవురు, చేగల

గమనలావణ్యము : మురి, మురిపము, మురిపెము, కల్కు,

గర్భము : పొట్ట, బొజ్జ, జొట్ట, కడుపు, డొక్క, బొజ్జ, కడ్పు.

గర్భాశయము : మాయ

గర్భిణలఇచ్ఛ (దౌహృదము) : గంట్లము, వేవిళ్లు, బయ్యంకలు.

గర్భిణి : చూలు, చూలాలు, వేకటి, చూడి, కరువు.

గర్వి : పులసరి, తాగ, మురికాడు, తఱుసరి.

గళము : అఱ్ఱు, కుత్తిక, గొంతుక, కుతిక, గొంతు, అణుమెడ.

గాతు, వటారి, దీమసము, మొక్కలము,దీవసము, మున్నెరక.

గిరివాస మృగయుడు : కోయ, ఏనాది

గుదోపరితటిశల్యము : టిక.

గుప్తఖడ్గము: గుమితి, గుమ్మితి.

గృహస్థు : గేస్తు, కాపు.

గోపకుడు : గొల్ల, కీలారి, వ్రేడు, కిలారి

గోపకులము : వే, గొల్ల.

గోపిక : వ్రేత, మందప్రోయాలు, వేత, గొల్లత, గొల్లెత, గొల్లరి.

గ్రహించు : తొడుకు, దూకొను, గెబ్బు: కముచు, అందుకొను, కోలు, చేకొను, సేకరించు

ఘటపరంపర : దొంతి, దొంతర, బందడము, బందలము, వరుస.

ఘాత : కొట్టు, దెబ్బ.

చందనము : గందము, మలాక, వేదు

చంద్రకాంతము : నెలచట్టు, చలువతాయి, నెలఱచందురాయి, నెలచల్వ, జాబిలి రాయి.

చక్కుసేయు : ఉత్తరించు, తఱుగు, తేకు, మడచు, రేకుమడచు.

చక్రము : కను, కన్ను, కలు, కల్లు, గీరె

చక్రవర్తి : రారాజు, రాఱేడు.

చతుర్ధము : నాలుగు, నాల్గు, చవును, తీవం, ఉడ్డ, ఉడ్డా, చౌ, తిగవం..

చతుర్దశము : పదునాలుగు, పద్నాలుగు.

చర్మము : కడాసము, తోలు, తోలుక, కళవసము, కళాసము: గరుసు

చషకము : అరివాణము, పేలా, డబ్బుర, గిన్నె, గిన్నియ, దబుర, దబ్బుర, చిందువ, కోర.

చామరము : జల్లి, జల్లెడ, (బ) వీచోవులు, సీవిరి, వింజామరము, వింజామర.

చీనామృతాత్ర : పింగాణి.

చుబుకము : గద్దువ, గడ్డము

చూచుకము : కామ, బొగడ, అంచు, చన్మొన, చన్మోము, చన్ముక్కు, బొడ్డె

చేలాంచలము : కొంగు, చెంగు, చెఱగు.

చోరత్వము : దాపరము: దొంగరికము: దోపిడి, మోస, తెరవాటు, తెక్కలి, ముచ్చిలి, పిసాళము, దోపుడు, పచ్చెము, దోగురు.

చోరుడు : దొంగ, దొంగ, తెక్కలికాడు, ఎల్లాపి, దొరకోలు, సన్నాసి, దోపుకాడు, బందికాడు, ముచ్చుబరికాడు, దాపరి, దొరకు,

ఛత్రము : గొడుగు (గిడుగు)

ఛురిక(వక్ర) : చురకత్తి, చూరకత్తి, సురె, సురియ, మురి, చూరి, పిడెము, పిడియము, వంకిణి,
జంధ్యము : జందియము, జందెము, జన్నిదము.
జట : జడ, తిరి
జటాశిఖ : జడలచుట్ట, చొళియము, చొళ్లెము,
జనకుడు : తండ్రి, అయ్య, అప్ప, అయ, తండిరి, అప, అబ్బ, పితరుడు.
జనని : అమ్మ, అమ్మ, అవ, అవ్వ, అప, అప్ప, తల్లి, తాయి.
జల్పాకుడు : వాతిరట్టు, వదరుబోతు, ప్రేలరి
జాతి : పాలివాడు, పాలికాపు, పాలిచుట్టము, దాయపాతికాపు, పాలేరు.
జానుకరతలగమనము : తడవాడు, దోగు, దోగాడు, దోగియాడు, అంబాడు, తడవు.
జానుమిత వస్త్రకవచము : లాగు, గుడిగి, చలాడము, చల్లడము, చల్లాడము.
జానువు : మోకాలు, ముదుము
జామాత : అల్లుడు, అల్లువాడు.
జిహ్వ : నాలుక, నాల్క, నాలిక, జీరా, లకోరి, గొరగ,తూపు, నారసము, అంపకోల, చిల్కు, దోటమ్ము, బొట్టెకోల, నెలవంక కోల, వాయి.
జీవనము : మనికి, మెలకువ: బ్రతుకు, బ్రదుకు, మను: మనుగడ: బ్రదిమి.
జీవస్థానము : నెఱను, గురుసు, కొండి.
జ్యేష్ఠభగిని : అప, అప్ప, అక్క
జ్యోతిషము : జోస్యము, వేలుపు
జ్యోతిష్యుడు : జ్యోతిసుడు, జోసి,
ఝల్లరి : జాలీ, జంపు, జల్లి, లాలసరి, జాలరు, లాలము
టంకణము: వెలిగారము, గవ్వచౌకము.
డోల: ఊయల, ఉయ్యెల, ఉయేల, ఉయ్యేల, ఊయేల, ఉయ్యల, లాలి.
తంతువాయి : సాలె, సాలీడు, కచ్చివాడు
తక్రము : మజ్జిగ, చల్ల.
తద్భాగ బంధము : మాదటము, మోద, కట్ట.
తపస్సు : తబము.
తరణము : తాళి, తాళీ, పతకము, (మంగళసూత్రము)
తరము, మరిపారువ, బడికోల, సంచు, పోవడి.
తర్జని : చూపుడు వ్రేలు, జుత్తన వ్రేలు, జుట్టన వ్రేలు.
తస్కరించు : దోచు, కొల్లాడు, ముచ్చిలు దొంగలించు, దొంగిలించు.
తాంబూల పటపేటిక : వక్కాకుసంచి, అడపము, సంబెళ.

తాంబూల వస్తు కల్పితగుళిక : కవిరి, కైరవడి.
తాంబూలపాత్ర : జాలవల్లిక, కుంపై, తబుకు.
తాంబూలము : విడెము, విడియము, వీడెము, తములము, తమ్ములము, విడియ, విడ్యము, వక్కాకు.
తాటామాటము, చిదిగొద, విటతాటము, పల్లటి.
తారకలోబింబము : పాప, ఆబి
తాళవృంతము : సురటి, సురటీ, సీవిరి, సూరెపాను, తాటాకు విసనకర్ర.
తిలకము : బొట్టు.
తిలలు : ఆవలు, ఆవాలు, సానువులు, సెనగలు, చూకములు, నూలు, నూవులు, నువ్వులు.
తుందిలుడు : తొంద(దు), లంద, దొడ్డ.

తుదిముట్టు, తెగటాఱు, దోరు,పిలుకుమారు, కడగొట్టు, ఈలుగు, ఈల్గు, కెడయు, గిట్టు, పొరిమాలు, పొరివోవు, మడియు: క్రుందు, రూపఱు, చచ్చు, రూపుమాయు, ఉక్కమడుగు, ఉక్కు డింకు, గీటడగు, గండడుగు, తెగు, గంతుకొను, మనుగు, మ్రగ్గు, సమయు, పెద్ద నిదురవోవు, పిలుమాలు, మక్కు, బిద్దు, దుంపతెగు.

తునుమాడు, తెగజూచు, త్రుంచు, తెగటార్చు, త్రెక్కొను, మట్టుపెట్టు, కసిమసగు, తుమ్ము, బలివారు, బలిగొను, సరిగొను, బలిపెట్టు, పొలిగొను, రూపుబా(మా)పు, వంతుబాపు, చంపు, దోరుచు, పొరిమార్చు, పరిమార్చు, నుఱుపు, నామమడచు, నుఱుము, సంపు, మన్నిగొను, రూపడచు, పొలిమాల్చు, పొలిపుచ్చు, సొంపుచ్చు, తెగటారుచు, పిలుకుమార్చు.

తురగము : గుఱ్ఱము, తత్తువ, తత్తడి, తట్టువము, బాబా, తురికి, జక్కి, వారువము,
తూలిక : కుంచె, కుంచియ, వాగఱు, కలము
తోత్రము : గోల, బుసిళ్లు.
తోమరము : నేజ, నేజా, నేజము, చిల్లకోలు.
త్యాగము : చాగము, తేగము, ఈగి, పుదుకు, ఒసగు, ఈవి, ఒసవు, తెగువ, తెంపు,
త్రయము : మూడు
త్రయోదశము : పదుమూడు.
త్వక్కు : బక్కి
దండము : లాలాము, లాతము
దంతక్షతము : పలుకెంపు, పల్లొత్తు.
దక్షిణపాదము : కుడికాలు, మించుకాలు
దరిద్రుడు : బీద: పేద
దరిసెనము, ఉడుగర, దర్సెనము, కానిక, అప్పనము, కప్పము, పలచము, అరి, పగిది, పన్ను
దర్భ : దబ్బ.

దర్వి : గరిటె, గంటె, అబక, ఆగప, పొన్నట్టు, చట్టువము.

దశము : పది, ఈరేను.

దార్వాదిమదన సాధన : తఱి, తరువడి, తరిమెన

దాసి : వరవు, వరవుడు

దాస్యము : వరవుడము, ఊడిగము, ఊడియము, ఊడెము.

దాహముగొను : దప్పిగొను, దూపటిల్లు, దూపిలు, దూపించు.

దిగంబరత్వము : అంగమొల, దిసమొల, దిస్సమొల, బిత్తల.

దిగంబరుడు : దిసమొలవాడు, బిత్తలి

దీనుడు : మిసుమింతుము

దీపము : దివె, దివ్వె, దివియ, దివ్వ, జోతి, దీవియ, దిబ్బెము.

దీపశిఖ : కొడి.

దుకూలము : వలిపము, వెలిపము, వలువ, కోక, జిలుగు, జిల్లు, సాలువము.

దుర్బలుడు : అతగుడు

దుశ్శీలుడు : పోరికి, ఒఱటు, సారదోకి, ఒఱపిడి, పావి, కల్లరి.

దుష్టత్వము : గొరతసము, మొఱకడము.

దుష్టుడు : ఆకతాయ, చిగాది, అవదగాకి, గరాసు, తూడరి, తుంటరి, తూటురి, దుండగీడు, దుడుకడు, తలువ, పలువ, తాగ, పలుగాకి, పొడువడు, ప్రల్లవీడు, పొలువ, పొడువ, వెంబరవిత్తు, చెరికి, దోసి, పల్లాకి, నరకడు, పల్లదు(0)డు, అటమటీడు, చెనటి, అఱవ, వెంబర, తిప్పకాయ.

దుష్టుడు : దిట్ట, ఉఱియ, గద్దరికాడు.

దూత : ఎడకాడు, తార్చువాడు, కాలరి.

దూతభేదము : పగడసాల, సాళాడొప్పి, నెత్తము

దృష్టి : కనుకలి, చూపు, చూడికి, చూడ్కి, కనుబాటు, కనుపొడ, కనుచూపు

దేవర : బావ,

దేహము : మై, మే, మేను, మేయి, ఒడలు, బొంది, ఓలము.

ద్యూతకేళీఫలము : కాయ, సారె

ద్యూతము : జూదము

ద్రౌపది : ద్రోపది

ద్వంద్వతత్వంబరము : (ద్విపటి) రేటము, గెంటము, రెంటము, జమిలినేత.

ద్వయము : ఇరు, దువ, దుగ.

ద్వాదశము : పన్నెండు, పంద్రెండు, ఈరారు, బద్ర, జారా.

ద్వేషము : మందెమేలము, ఈసు

ద్వేషి : మచ్చరి, చలపకారి, చలపాది, మచ్చరీడు, చలమరి.

ధనము : పైకము, ఆస్తి, బందాలము, బండవలము, బండారము, బండరువు, కాసు,

ధనాధికము : పెచ్చు, ఎచ్చు, సొచ్చెము.

ధన్వగ్రము : కొప్పు, కోపు, వింటికొన, గనయము.

ధరించు : హవణించు, చాతు, పరిడవించు.

ధూళి : దుమ్ము, తమ్ము, దుము, దుమారము.

ధైర్యము : చేవ, తట్టస, తాలిమి, చేగ, తెంపు, తెగువ, మెఱవడి, దిటము, తేకువ, బరవసము,

ధైర్యము : చేవ, తట్టస, తాలిమి, చేగ, తెంపు, తెగువ, మెఱవడి, దిటము, తేకువ, బరవసము, గాతు, వటారి, దీమసము, మొక్కలము, దీవసము, మున్నెరక.

ధైర్యుడు : గుండా, తెంపరి, దిట్టడు, ఉటంకి, గాళకుడు: దిట్ట, ఉటంకు.

నఖక్షతములు : నెలకూనలు, నెలవంకలు, గోటిగీట్లు, జాబిలి బుడుతలు, నెలపిల్లలు,గోటి చెనకులు.

నఖము : గోరు

నపుంసకుడు : అన్నగళ, పేడి.

నమస్కారము : జోహారు, జోహరు, జోహారువు, కోపు, ఒరిగ, జోతము, జోత, జోతాము, దండము,

నవనీతము : వెన్న, మిసిమి.

నవము : తొమ్మిది, ముత్తిగ.

నాగవల్లీకము : తములపాకు, తమ్ములపాకు, తెలనాకు, తెల్లనాకు, కమ్మెరాకు.

నాభి : బొడ్డు, పొక్కిలి

నాళము క్రోవి, గొట్టము, అండె

నాసాపుటము : పొటముముకు, జెమర, చెరమ, పొడము, ముకుజఱము, ముంజెఱము

నాసాభూషణము : ముక్కర, ముంగర, ముక్కఱ, ముక్కు, కమ్మి(పుడక), ముకుపోగు.

నాసామూలము : సోణము

నాసిక : ముకు, ముక్కు,

నింద్యగతరోమాళి : బొచ్చు

నికుబ్జము : పిడి, పిడికిలి, గుప్పిలి.

నిఘాతిక : దాయి, దాకలి, దాగలి, డాకలి

నితంబము : పిఱ, పిఱ్ఱ, పిఱుదు.

నిర్బంధించు : బందిగొను, చెఱపెట్టు, బందిగమిడు.

నిశ్రేణి : నిచ్చెన, తాప.

నిస్సత్వము : ఓటఱు, ఓటారు, (బలహీనము), మడిమంచ(ము).

నీచుడు : గొఱకుడు

నీచుడు : పొదలి, దూబ, ద్రాబ, బట్టగుత్తు, తఱ్ఱు, తఱ్ఱు.
నీలమణి : గౌదువు, కప్పురాయి.
నీలవర్ణము : మఱ.
నుగ్గాడు, మురికొను, తుండించు, చెండు, నఱకు, తునుమాడు, వందఱలాడు, మోడ్పఱచు, తునుము, పరిమార్చు, పొలాడు, కసిమెసగు.
నూపురము : అందె, అందియ, పాడగ, పాగడము.
నెఱను, కొఱసింది, గుటికొండి.
నేత్రము : కను, కన్ను, కన్, చూడికి
నేత్రాగ్రము : కొలికి
నైశిత్యము : వాడి, కూచి, క్రూరు, పదను, వాలిక, వాలారు.
న్యాపకుడు : అవఘళుడు, వెరవరి
న్యాయాధిపతి : తగవరి, తీర్పరి.
పంగవు : కుంటి, కుంటు, పిచ్చ(చ్చు) కుంటు, పిచ్చుక, పిచ్చికకుంటు
పంచదశము : పదునేను, పదునైదు.
పంచము : ఐదు, అరపది, చవ్వంచ, అఱపది, ఏను.
పక్ష్మము : ఱెప్ప, కందెర
పగతుపవతు, దాయ, గొంగ, పగదారి,
పచనము : వంట, సువారము, బానసము.
పటకుటీరము : డేరా, గొల్లెన, వీడు, గుడారము, గూడారము, గుడారు, గూడారు, దేరీజ, చప్పరము,వేలము.
పటకుడ్యము : సరాతి
పటకృతము : తోపి, తొప్పి, టోపి, తాజు, కుళ్ల, కుళ్లాయ.
పటకృతము : తోపి, తొప్పి, టోపి, తాజు, కుళ్ల, కుళ్లాయ.
పటపేటిక : అడపము, సంచి(చీ), హడపము,
పణము : పందెము, నెత్తము, నెత్తకమ్మ,
పత ద్రహణము : ఏడిగ, ఏడిగము, తమ్ముఏడిగము, తమ్మతబుకు, కాళంజి.
పతాకము : డాలు, టెక్కెము, టెక్కియము, జెండా, కురుగడ, సిడెము.
పథికుడు : తెరువరి, తెర్వరి, బాటసారి.
పదాతి : కాలిబంటు, కాల్బలము, కాల్మానిసి, కాల్వురు, నడజోదు, కాలరి.
పద్మరాగము : కెంపు, మానికము, తమ్మికెంపు.
పప్పుధాన్యములు : పెసలు, కందులు, మినుములు, సెనగలు, అనుములు, సోయాబీను,

పయఃకర్కరి : బూద, పాలగరగ.
పరాక్రమము : కవితనము, ఒఱపు, వడి, పెంపు, గోహము, వీరము, సోమము, పొనుపు, వీక,
పరాక్రమము : కవితనము, ఒఱపు, వడి, పెంపు, గోహము, వీరము, సోమము, పొనుపు, వీక, ఎడ్డెఱ, పటారము, వీర,సోమ, నెఱి,
పరిపెనము, తఱియు,
పరిహరించు : తరపుగెబ్బు
పర్యంక : ఆరప, కంకటి, పర్యంకము, పానుపు.
పల్యంకము : పల్లకి, పల్లకీ, పాలకి, అందలము.
పల్యంకికాచ్ఛాదనము : ముసనాబు, పన్నాగము.
పల్యాలము : పల్లన, పల్లలము, పల్లము
పాచకుడు : అడబాలు, బోనకాడు, వంటరి, వంటకాడు, కుండగోకరి.
పాణి : కేలు, క్రేగయి
పాదుకలు, పాదరక్షలు : అడిగట్లు, అడియెత్తు, సంబాళికలు, సంబవులు, పావడలు, పావలు, పాలు, పాగాలు, సమ్మాళిగలు,
పాదుసా, పాదుసాహి, ఏలినవాడు,పుడమీశుడు, రావు, మన్నీడు, మన్నెడు, మన్నెకాడు, నేల తాలువు, నేలటేడు, నాయడు, మన్నియ, నాయకుడు, దగి.
పానము సేయు : క్రోలు, త్రాగు, తెక్కొను.
పామరుడు : ఆంకకాడు
పారుష్యము : : గండు, డగర, తుటారి, దండి, పోటు, మగటిమి.
పార్శ్వము : అంక, పక్క, అంచల, ఇల్జియలు (బహువచనము).
పాలనము : ఏలుజడి, ఏలుట, ఏలుకొను, పాలించు.
పితామహుడు : తాత, తండ్రి తండ్రి, నాన్న నాన్న,
పిపాస : దప్పి, దగ, దూప, నీరువట్టు, నీర్వట్టు, దప్పిక.
పిసునకుడు : ఒరుదలకాడు, కొండియుడు, కొంచెగాడు.
పీఠము : పీట
పీడనము : అదుము, ఒత్తు, నొక్కు
పీతాకౌశేయము : మాందాళి, మాదళము, మాదావళము, మాదాళి, పచ్చపట్టు.
పుత్రిక : కూతురు, కొమార్త, కొమరిత, కూన, కూతు, పట్టి, మేపుట్టువు, కొమారి, బొట్టె,
పుత్రుడు : పట్టి, కొమరుడు, కొమారుడు, బొట్టె, కొడుకు, కుఱ్ఱ, కూన, బొట్టియడు, తోపుట్టువు, బిడ్డడు, కుఱ్ఱడు, బొట్టియ, బిడ్డ.
పురోహితము : ఒజ్జ

పుల్కసుడు : ఆసాది, గూబరి, గోసగి, పాణసి, మాల, మాదిగ, అంటరానివాడు, గొడగర, సురయాళు, సురియాళు.
పుష్పమాలిక : విరిసరి, మాలె, దండ.
పూగము : వక్క, పోక, వాసారము
పూజ : వేల్పు, కైసేత.
పూజ్యుడు : పెద్ద బాబు
పృష్టము : వెనుక, వెన్ను, వీపు.
పేటిక : పెట్టె, చందువ, చిందుగ, మంజగ, మంజన, మందస, సందుగ, పెట్టియ
పోయి మగడు, వాడిమగడు, వాలుమగడు, మొక్కరి, గండడు, మొనకాడు, నెరసరి, వజ్జీడు, సరదారు, ప్రాయికాడు, వజ్జీరుడు, జోదు, ప్రాయీడు, వజీరు.
ప్రకటించు : చాటువ, గోసన, చాటు, చాటించు, ఉపరించు, వాటించు.
ప్రకోషము : ముంజెయ్యి, ముంగేలు
ప్రగండము : దండ, దండ చేయి, సందిలి.
ప్రజ : పజ
ప్రణయకోపము : పొలయలుక, పొలయల్క, నెయ్యపుటలుక.
ప్రతము : కొడిదిలి, కొణివిలి
ప్రతికృతిముద్ర : గందరువు, పడియచ్చు, సాదనము
ప్రతిఘటించు : డీకొను, ఈడాడు, దాడియాడు, తాకు, చెనకు, చెనయు, ఎదుర్చు, తొడరు,
ప్రతిబింబము : మాఋ, మారట
ప్రతిమ : బొమ: బొమ్మ, పతిమ: సకిన
ప్రతీహారుడు: కటుక, కట్టుక, నకీబు, (బ) కోలువారు, నేత్రహస్తుడు, గొల్ల, పడి(గి)హారి.
ప్రపదము : మీగాలు.
ప్రబోధనము : అత్తరువు, కమ్మనూనె, అత్తరు, అంబరు, తావినూనె.
ప్రయాణమగుట : చెండగిల్లు
ప్రసవము : కానుపు, కాన్పు, పురుడు.
ప్రసృతము : పిక్క, తొడ, జంగ
ప్రసృతి : పుడిసిడి, కమి, కొడిదిలి, కొణివిలి.
ప్రహరించు : కొట్టు, మోదు, చదుము, జవురుకొను, వ్రేటుకొను, మొత్తు.
ప్రాంజనము : మునికోల, ములుగోల, ములుకట్ట.
ప్రాణము : ఉసుఋ, మన్ని, మిడుకు.
ప్రాయశ్చిత్తము : ప్రాచితము

ప్రౌఢ : జాణ, నెప్పరి, నేర్పరి, జాణడు, నెఱవాది, గాళకుడు, బోటివలతి, దంట, ప్రోడ, వటగ, రవర, ప్రోడడు.

ఫాలము : నుదురు, నొసలు.

బంధకము : రో, కుదువ, గిరవు: అగావు, ఆహకము, రోయి, ఆయకము.

బంధకుడు : బందా

బంధువు (జ్ఞాతి) : వావి, చుట్టరికము, చుట్టము, బందుగు, విందు.

బడబి : అత్తడి, గోళిక.

బధిరుడు : చెవుటి, చెవుటివాడు.

బన్నసరి, ముత్తెసరి.

బరి : పొరి, గావు

బలగము, సంగడము, దణా, పటాలము, దుముదారు, కొమ్ము, దళము, వెల్లువ, మూక, వాగు, పాళెము, మొన, పంజు, తత్తబడ.

బలవంతుడు : బల్లిదుడు, బళాయి

బాకు: ముప్పిడి, వంకి.

బాణ గణము : అంపర

బాణసంధానము: అరి

బాలుడు : బొట్టెడు, పిల్లకాయ, చొఱ, బోడిక, కొండొక, పైద, రింగణా, బొట్టియ, పాపడు, బొర్కడు, పడుచు, కొండిక, పిల్లగాడు, పొట్టె: చోఱ, పూప, పిల్లడు, పట్టి, కుఱ్ఱడు, కూన.

బాహురణకృత్యములు

బాహురణకృత్యములు: మల్లడించు, మల్లాడు, మల్లడిగొను, పెనుగులాడు,పెన్గు,పెనుగొను,మెలియు

బాహువు : చెయి, చేయి, కై చెట్ట, కేలు, కయి.

బిందువు : సున్న, బొట్టు

బిరుదు నూపురము : పెండేరము, పెండారము, పెండెము, పెండియము, పెండెరము, గండపెండారము.

బూమె: బూమియ, మాఱట.

బ్రహ్మచారి : వడుగు, వడువు, తడుపు, దాల్పు,బొమ్మచారి, ముంజీడు, వడుగడు,గోచిబాపడు.

బ్రహ్మరంధ్రము : సోడు, చోడు

బ్రాహ్మణ : బాపన, బాపని, ఇరుపుట్టువు, నెలవేల్పు, పాఱువాడు, బాపనయ్య, బొమ్మడు.

బ్రాహ్మణ స్త్రీ : బాపత, పాఱుత, పాఱుటక్క, బాపనక్క.

భంగపఱచు: చెంగగొట్టు, చెడగొట్టు, ఓడుచు, ఓడించు.

భయకారుడు : చల్లజంపు

భయపెట్టు : జళిపించు, అంకించు

భయశీలుడు : అఱుకురి, కోచ

భరణి : బరగి, పూనె, కరాటము, కరవటము.

భర్త : మగడు, పెనిమిటి, పెన్మిటి, సామి, తేడు, ఒడయడు, ఒడయుడు.

భాండము : కుండ, పరటి, పనటి, ప్రవ్వ, బాండువ, కొడుము, అలికి, పంటి, బాన, మారువ

భాతృడు : అన, అన్న

భారకుడు : మోపరి

భార్య : ఆలు, పెండ్లాము, పెండ్లము ఇల్లాలు, గరిత, రాణి, పోయాలు.

భాష్ట్రము : కందు, బాణలి, బంగల, కంచుకట్టు, మంగలము.

భిక్ష : బికిరము, జొగ్గు, జోగు, ఆయవారము, తిరిపము.

భిక్షకుడు : బికారి, బికాసి, బికిరాలమారి

భీముడు : పదముడి, వలిమోలక, తోడేటి బొజ్జ.

భుజము: బుజము, బుజ, జబ్బ, రెట్ట, ఎఱక.

భుజస్ఫాలనము : అప్పళించు, అప్పళింత, మల్లచఱపు.

భుజించు : మెసగు, మెసవు, తిను, పసాపడు, మెక్కు, క్రోలు.

భూషణము : నగ, తొడవు, తొడగు, సొమ్ము, రవణము, తొడు, తొడుగు, తొడ్వు.

భేదించు : చెక్కు, చివ్వు

భోజనపాత్ర : కంచము, తట్టి, తళిగ, తలియ, తేలియ, తలె, తళియ, పళ్లెరము, పల్లెరము, పళ్యము.

భోజనము : తిండి, ఎర, సాపాటు, బోనము, బూతి, ఆరోగిణము.

భ్రాతుభార్య : వదినె, మఱదలు.

భ్రూ : బొమ, బొమ్మ.

మంగళసూత్రము(మాంగల్యము) : తాలి, తాలిబొట్టు, మూసక.

మండలాధిపతి (దేశము) : మండెము, మాడెము

మంత్రి : మంతిరి, పెగడ, ప్రైవడ, ప్రెగడ, ప్రెగ్గడ, హేజీబు, మంతు.

మందరకుడు : సాహిణి, మందడీడు, సాహిణీ, గులప, గుఱపువాడు.

మందరము : తరిగోల

మందుడు : తొండు, తొండొరు, సోమరి, దుండుబరి: అలుచు, బయ్యడు, దెరవిడి.

మంధరశ్మి : కవ్వత్రాడు, ఆకత్రాడు, తరిత్రాడు, త్రిప్పుతాడు.

మకుటాంకకనక సూనము : తురా, తురాయి, తలాటము.

మజ్జరము : మూలుగ, ఎమ్మూట, పూలుగు, పూల్గు, చక్కెము, నెనదు వాలెము.

మణి : రతనము, మిన్న, మానికము, పూస, వాసిపూస.

మణితము : వెలిగ్రుక్క, లోగ్రుక్క
మణిబంధము : మణికట్టు
మణిహారము : నేవడము, మానికపు చావడము, బన్న సరము, గుబ్బసరి, నేవళము, నేహారము.
మత్తవాణము : ఒఱకు బిల్ల, దురాడము, ఒఱగు బిల్ల, ఒఱగు బాలీసు.
మదము : ఆము, మస్తు, మత్తు, అమిక, క్రొవ్వు.
మదము : మత్తు, పోతము, పీచము, అమిక, పింఛము, హామిక, మంపు, కొవ్వు.
మదిర : కలు: కల్లు, చొక్కు, నీళ్లు, వెట్టి నీళ్లు
మథించు : (బంధించు) తరి, తరచు
మధ్యాంగుళము : నడిమి వ్రేలు.
మనుష్యుడు : మొగ, మగడు, మగవాడు, మానిసి మొగబుట్టువు.
మరకతము : గరుడపచ్చ, పేరోదము, కిరీట, పచ్చ, పులుగుతాయి, పేరోజము.
మర్మజుడు : ఒళవరి, అనికాడు.
మర్మము : ఆయము, కీలకము, గుట్టు, గాయకము, కీలు, మారాము, లోచెయ్యి, కిటుకు, ఒళవు,
మర్యాద: మరియాద, గడవు, మేర, గరుసు.
మలకడములు, చెప్పులు, అగవాళ్లు, సంబవులు, ముచ్చెలు, ఓకచ్చులు, ఉద్దాలు, మలకడాలు, పాపోసులు, పాయపోసులు.
మలుడు
మల్లబంధ విశేషములు : ఉత్తరడొక్కరము, ఉప్పరించు, కందణము, చాంగణ, కందడము,
మల్లబంధ విశేషములు: ఉత్తరడొక్కరము, ఉప్పరించు, కందణము, చాంగణ, కందడము,
మహదూష్యము : నవగోజ, పెన్బీడు, పెద్దవేలము.
మహోత్కర్పూరము : పచ్చకప్పురము, నెలవత్తి.
మహాశూరుడు : గండర గండడు
మాతులు : మామ.
మాత్సర్యము గొనుట శీలి : చలముగొను, చలపట్టు, చలపొడుచు.
మాత్సర్యశీలుడు : చలపకారి, చలపాది, చలము.
మాయ : బూటకము, మోసము, బూక, టక్కు, బూమియ, బూమె: బేడిజము, బేలు, వేడబము, మైదు: మతకము
మాయావి : మతకరి, మాయలమారి
మార్పెట్టు,మెడొడు, మాటొడ్డు, మార్కొను, దీకొను, డీకొను, మొగకొను, మాఱువెట్టు, మోహరించు, దొరలు, ముదలకించు, వీడుపడు, మాఱుకొను, పరిఘాళించు, కొమ్ముకెక్కు, కాలుదువ్వు, కాలుకొను, కాలూదు, కాలుకొల్పు (ఉద్యుక్తోత్సాహము), కాల్కొను, కాల్చవ్వు.

మాలికుడు : మాకరి, మాలకరి
ముఖము : మొగము, మొకము, మోము
ముఖవైఖరి : ముక్కట్టు (ముఖరాగము)
ముఖ్యుడు : మొనకాడు, గండడు, మేటరి
మునుముచ్చు, పచ్చెకాడు, తెరవాటీడు, దాపరీడు, చేవాడకాడుముచ్చిలికాడు, ముచ్చు, దోర
మూక : మూగ, ముంగ, నోరుమెంగ, ఎడ్డి.
మూర్ఖుడు : పాలసుడు, మొఱకుడు, మోఱకుడు, పెచ్చారి, మెఱకు, పెళుచు, మొఱకు, ఉక్కీడు, మంకు, వెంగలి, కూళుడు,
మూర్ఛ : కళ, చొక్కు, స్రుక్కు, సొరగు, సొగయు, సొలయు, సొగియిక, సొరుగు, సొలిమిడి,
మూల్యము : విలువ, వెల.
మూష : మూస, క్రోవి
మృగవ్య సాధనమగు రజ్జువు : తీపుత్రాడు, ఒడిత్రాడు.
మృతి : మిత్తి, చావు
మృతించు : మృతిజెందు, ఇలుగు, ఈల్గు, కెడయిక, కడు చను, కడతేఱు, కూలు, కడచు,
మృతించు: మృతిజెందు, ఇలుగు, ఈల్గు, కెడయిక, కడు చను, కడతేఱు, కూలు, కడచు, క్రుంకు,
మృతిబొందించు : కడపు, కెడపు, పుఱుమాడు, చట్టలు చీరు, చదుపు, కూల్చు, చమరు, తునుము, మెకము, గబ్బు చెంకమెకము, రెంట డ్రాగుడు, మస్తీ, మదపు టేనుగు, పరికాడు, పట్టపేనుగు, భద్రగజము, హస్తి.
మెలిగొను, ముడివడు,ముప్పిరిగొను, పెనగు, మెలయు, లాగులాట, మలయు, మల్లట, మల్లాట,
మేఖల : ఒడ్డాణము, కమ్మరు, కమరు, ఒడిదారము, మొలనూలు, తీగ, మొలకట్టు, ఒడికట్టు.
మొగరము,ఒడ్డనము,మోహరము, వ్యూహము.
మొనకాడు, దొరపడాలు, దడవరి, దణాయడు.
మొల్లము, ముదుపు.
మోదకములు : పిండివంటకములు, ఇద్దెనలు, ఉండ్రములు, ఉండ్రాళ్లు, పాసెము, ప్రాసాన్నము, గుజ్జన గూళ్లు, కుడుములు, అవుగులు, కజాయములు, కర్జాయములు, బొబ్బట్లు.
మౌక్తికము : ముత్తెము, అణిపూస, సుప్పాణి, సుపాణి, ముత్తియము, చినుకుబూస, ముత్యము.
మౌర్వి : అల్లె, గొనయము, అల్లియ, నారి, ఎక్కుమోపు, ఎక్కుడు.
మ్రొక్కడు, టెంకణము, జేజే, మ్రొక్కు, కేలుమొగ్గ, చెంగనాలు, గొబ్బిళ్ళు, చిన్న పువులు, కేకిసలు, గిడిగిల్లు, డింగిల్లు, కయిచావులు, కేలుదోయిళ్లు, చాగిలింతలు, ఏటికోళ్లు, ఎరుగుళ్ళు, ఎరుగు, ఎఱుగు, మ్రొక్కు, మొక్కు
యజ్ఞము : జన్నము, గంగి

యతి : బోడ, కావితాల్పు, సన్నాసి, విన్నాణి.
యాచితము : చేబదులు, యెరవు, పరపత్తెము, రోయి, పొరచి.
యాజకుడు : ఒజ్జ
యాత : తోడి కోడలు, ఏరాలు
యుద్ధము
యుద్ధయత్నము : పోటొగ్గు, పోటోగు.
యుద్ధయాత్ర: సూయాణము.
యోధు : జోదు, ఉక్కలుడు.
యౌవనము : కొమరుదనము, కొమరు తఱపి, పాయము, నీరు పాయము, సరిపాయము, జవ్వనము, గోద
రక్తకౌశేయము : ఎఱ్ఱపట్టు, బురుసా, బుర్సా.
రక్షించువాడు : మనుపరి
రజకుడు : చాకలి, మడియేలు, రేవడి, జావడి
రజతము : వెండి, మడికాసు.
రతిక్రియ : బోటిపని, పైసరము, కూటమి, రంతు, మసకము
రత్యేచ్ఛ : మసకము, కెలవు
రథము : అరదము, తేరు
రథికుడు : తేరుకాడు
రదనము : పలు, పల్లు, పళ్లు
రమించు : మసకగొను, గండాడు.
రాంకవము (శాలువ) : సకలాతు, సాలువ, సాలు, సాల్వ,
రాజశాసనము : పిడివాటు, ఒడంబడిక
రాజు: దేవర, అరుసు, ఒడయడు, సామి, ఏలిక, ఒడయుడు, లేడు, రాయడు, జియ్య, ఎకిమీడు,
రాసంజ్ఞ : రా, రాచ.
రుద్రాక్ష : రుదురక్క, రుదురాక.
రూపము : ఉడువు, ఆడ, పొడ, పొడలు, జోక, రూపు
రేఖ : గీఱు, అక్కు
రోగము : తెగు(వు)లు, నలి, నలుకువ, నలత.
రోమాళి : అరు, నూగారు
లంఘనము : అంగ, గంతు, పంక, లంగ, దాటు: లాగు.

లంఘించు : లంగగొను, దుముకు, దూకు, దుంకు, జంగగొను, గంతుగొను, పుటమెగయు, దాటకడచు, చెంగనాలు.

లక్షి : గుఱివెట్టు, గుర్వెట్టు, గుఱికొను, లెప్ప, లెప్పము

లక్ష్యము : గుఱి, సూటి.

లఘువు : లాగి, లాగము, లివ

లజ్జావంతుడు : సిగ్గరి, పుచ్చడీక

లజ్జావిహీనుడు : సిగ్గుమాలి: గండ.

లాజులు : పేలలు, పేలాలు, ప్రేలలు, బొరుగులు, బొంగులు, మురమురాలు.

లాభము : కూడుదల.

లుబ్ధకుడు : కొరవంజి, ఎరుకు, ఎర్కు, పినుగు, ఏకరి, బోయ, బోయడు, పిలుగు, కొఱగాడు,

లేఖకుడు : వ్రాతకాడు, వ్రాతసాకిరి

లేఖనము : వ్రాత, వ్రాయసము.

లోభి : అడియడు, బంకుముచ్చు, అడియరి, పిలు(ను)గు.

లోహకారికమ్మరీడు, కమ్మరి, కమరవాడు

వంచకుడు : కఱటి, టాటోటుకాడు, టక్కరి, తక్కరి, ఠక్కుడు, తక్కిడికాడు, మోసకాడు, లయకారి.
 వంటకము, దోమటికూడు.

వంశము : వంగడము, వంగసము, కొలము.

వక్త్రము : వా, వాయి, నోరు

వక్షము : అక్కు, కౌగిలి, బోర, టొమ్ము.

వజ్రభేదిత శాణము : సాన, పట్టుసాన

వజ్రము : మగతాయి, మూలడాఱు, రవ, మగమానికము.

వటువు : పొటి, పొట్టి, రింగణా, బుడుత, బుడుగు, గిటక, పొదరు, గుజ్జు, గిడ్డ.

వర్ధి : వద్రంగి, వడ్లంగి, వడ్లవాడు, వడ్లోజు

వలిభము : చింగు, చెంగు, నెఱి, నెఱిక, పింజె, కుచ్చెళ్లు, రింగులు.

వలిభయుత వలయాకార వస్త్రము : లంగా, దట్టము, గాగర, అంగదట్టము, పావడ, తాబందు,

వల్ల : నాగె

వళులు : మడత, దుడువు, తడి, ముడుత, బ॥ ముక్కులు.

వస్త్రకవచము : చొకా,చొక్కా,కుపసము,కుప్పసము,కూసము,అంగి,అరచట్ట,నిడుచట్ట, చొక్కాయ.

వస్త్రకవచము : చొకా,చొక్కా,కుపసము,కుప్పసము,కూసము,అంగి,అరచట్ట,నిడుచట్ట, చొక్కాయ.

వస్త్రఛదకుడు : మేరీదు, కుట్రపువాడు

వస్త్రము పావడ, బట్ట, కప్పడము, వల్వ, వల్వు, వలువ, వల్వము, పుట్టము, దుస్తు, పాత, హేరా, చీర, హేరవళి, ప్రాత, వీణము, వీణాము, కోక, సేలా, కవళము, సుగ్గడితము, వలువము.

వహించు : ఊను, తలకొను, మోచు, పూను, తాలు, తావుకొను, సవదరించు, తాలుచు.

వాగుర : వల, ఉరి, గుబ్బక, ఉచ్చు, జువ్వ

వాణిజ్యము : బేరము, బేహరము, బేహారము, వ్యాపారము.

వార్త : వేగు, కోటి

వార్వము, గోడా, హుమావు, హుమాయి, నడగడు, తేజి, తేజీ, కిలాతము, కుదిరి,

వాల్మీకి: బొటియ చూలి

వాహకుడు : ఎకిరింత, ఎక్కిరింత, ఎక్కుడు, పటాని.

వాహనారోహకుడు : రౌతు, రావుతు, రాహుతు(త్తు), రవుతు, సరదారు.

వింశతి : ఇరువది, ఇరుపది, ఇరువాయి.

విటుడు : కోడెకాడు, కోడె, బోజుగు, జుమ్మడు, అన్నుకాడు, జుమ్మకాడు, చెలువుడు, మిండడు, వెచ్చకాడు, విటకాడు.

విడిముడి, సొమ్ము, రొక్కము, నెలగ,

వివాహ ప్రతినభోజనము : పాకెనీ, ప్రాకెన, ప్రాకెన్న.

వివాహవిందు : అమెత, విందు, బంతి, బువ్వము

వీకు దండి, ప్రాయి, గోహారి, పంతము, మగటిమి.

వీరుడు : దావరి, దావరీడు

వృద్ధాప్యము : ముదు (ది)మి, ముదుసలి, ముసలి, ముదుక, ముది, కారు.

వృద్ధి : వడ్డి, తమాసము.

వెక్కిలి, మడియడు, ములుచ, ముల్చ, మెగళి, వెకలి, వేదులు, అబ్బకాడు: వెంగలివిత్తు, బొప్పడు, బేల, ఉక్కిడికాడు, (మూఢుడు) వేకరి, వేటగిరి.

వేణి(శిఖ) : వేనలి, కీల్జడ, సిక, సిగ.

వేశ్య : వెలయాలు, వేడుక కత్తె, తొత్తు, లంజ, ఆటవెలది, రోవెలది, ఆటకత్తె, గడనకత్తె (కత్తియ), పడపుగొమ్మ, వేల్పు బానిస, లంజేత, లంజియ

వైడూర్యము : పిల్లికప్రతనము.

వైద్యుడు : వెజ్జు.

వైశ్యనామం : బేరి, తొడపుట్టు, కోమటి, బేహరి, బేహారి, బచ్చు, సెట్టి, సంపాసారి.

వ్యతస్థము : అల్లకల్లోలము, హల్లకల్లోలము, తాఱుమాఱు, విటతాటనము, విటతటము, అకటవికటము,

వ్యత్యాసపడు : తటబడు, తటబాటు, పల్లటిల్లు.

వ్యాపించు : తరుము, పరువు, పర్వు, డీకొను, కవియు,పులోడు,ఓహటించు,నోహటించు.
వ్రతము : నోము, బతము.
శంకులు : ఆకొత్తు, అడకొత్తు, పోకొత్తు, అడకత్తెర.
శకటము : బండి, కచ్చడము, కచ్చరము,
శకును : చబుకు, తఱట, జాటి
శతము : నూఱు, వంద
శత్రుత్వము : కంటు, కందకము, ఒడ్డారము, సూడు, పగ
శత్రుదుర్గావరిత సైన్యము
శత్రుదుర్గావరిత సైన్యము : ముట్టడి, ముట్టడము, లగ్గ, ముట్టణము, మొగ్గరము,
మొన,ఒడ్డు,మొగరము,ఒడ్డనము,మోహరము, వ్యూహము).
శత్రువు : పగవాడు, గొట్టు, మార్తుడు, పరిమాణితుడు, సూడు, పెట్టము, (బ)పగఱు.
శబరి :   : చెంచెత, చెంచీత, సింగి
శబరుడు: చెంచు
శయనించు : తేడు, తెన్నుండు, తొన్నుండు, తెండు, తొంగు, పండు, పన్నుండు,
పవళించు,పవ్వళించు, పవ్వడించు, పరుండు,పండుకొను.
శయ్య : పడక, పానుపు, పఱపు, దడిబము, పక్క, మెత్త, సెజ్జ, తలివము, పదుక, పఱుపు.
శరపుంఖము : పింజ
శరవిశేషము : కుప్పెకోలు, ములికి, కట్టియ, గసిక, కోల, అంబు, లకోడి, అమ్ము, చిలుకు, సరదు,
శరహతి : తూపు, దెబ్బ, ఏటు.
శల్యము : ఎముక, ఎమ్ముక, ఎమ్ము, బొమికె, ముదుసు, మక్కెలు.
శవము : సబ (ద)ము, బదుగు.
శాండికుడు : ఈంద్ర, ఈడిగ, గబ్బిలి, గౌడు.
శాణము : సన్నెకలు, సన్నెకల్లు, సనె, సాన, సన్నె, సన్నియ.
శారీఫలము : పాళియ, పాళియము, పాళె, పలక, పాళి, నెత్తపలక, నెత్తపుబలక.
శింజినీ సంధానము
శిరఃపార్శ్వము : కణ (0)త, కడత
శిరము : సిరము, తల, అవుదల, (ఔదల)
శిరస్నానము : తల్లపి, తలయంపి, తలాపి.
శిరోభూషణములు : నెలవంక, చెందురువంక, సూనకము, మానికము, జడబిల్ల(ళ్ల), జాబిలిపువు,
రాకిడి, రాగిడి.
శిల్పము : చిత్తరువు, కొఱ, పంచాణము, చిత్తరు.

శిల్పి : పంచాణమువాడు, అంచులవాడు
శిశువు : పాప, బుడుత, బిడ్డ, పట్టి, బురుక, కందు, పసికందు, కసుగందు, కన్నయ్య, కుఋ్ఱ, కున్న, సిసువు, నిసువు, కూన, నెఱగందు, చూలి,పూప
శిశుస్నాన కృత్యము : బోరాడించు, బోరుకాడించు.
శిశుస్వాదిక శంబుకము : పారడ, పాలడు, ఉగ్గు, చిప్ప (గిన్నె).
శిష్యుడు : చట్టు.
శునకగళరశ్మి : సఱికీయ, సడికె
శునకము : కుక్క, వేపు, జాగిలము, ఉడుపకుక్క, మొరసడము, వేటకుక్క
శూద్ర సంబంధము
శూద్రుడు : కాలిపుట్టువు, బలిజె, కాపు, కలవతాల్పు, నాలవవాడు.
శూరుడు : ఉక్కడిడు, బంటు, పోటరి, నెక్కటీడు, బంకు మాసటి(టీ)డు, దునెదారి, మగడు, పొటరి, శౌర్యమణగుట
శౌర్యము : వాడి, మగటిమి, మగపాడి, అగ్గలిక, వడి, పోటు, వాడిమి, డాక, ఉక్కు,
శ్యేన నఖరాగ్రరక్షణార్థమైన పాఱికవచము : జమటపాత
శ్యేనముఖ కవచము : తౌపారము, తోపారము
శ్యేనమృగము : వేట, విడివేట, డేగవేట
శ్యేనాఘ్రి బంధము : దోరెము
శ్వేతకౌశేయము : తాపిత, తాపితా, వెలిపట్టు.
షట్కము : ఆరు, దుగమూడు.
షడ్డకుడు : తోడల్లుడు, తోడియల్లుడు, సడ్డకుడు, జగిలీడు, జగిలికాడు.
షోడశము : పదునారు, పదియారు, పదారు, పదహారు.
సంకుమదము : జవాజి, జవాది, జవ్వాజి, జవాదు, జవ్వాదు, జవ్వాది.
సంకులసమరము : దొమ్మి, సందడి, క్రంచుకయ్యము
సంగాతము, నెయ్యము, నెయ్యమి, సంగడి, నంటు, ప్రేముడి, సంగడము. పొందు,
సంచకరము : సంచకరువు, సంచకారము.
సంచారి : త్రిప్పరి, త్రిమ్మరి, త్రిమ్మరీడు, త్రిమ్మటకాడు, ద్రిమ్మరి.
సంతానము : సంతు
సంపాదన : గడన, రజన.
సంబడి, ఓసరు, ఎడయు, పేడెత్తు,బగడము, కేడించు, ప్రిదులు, తల(తలం)గు, తెఱల బాఋ, తొలగు, తెరలు, తల్లు, పాయు, విరియు, ఊడని బాడు, పాయగిల్లు, జీరువాఋ, పాచు, చెంగు, తొల(తలం)గు, జడియు: చెడకు, తలవు, దారిబట్టు, బెడంకు, ఓసరిల్లు, గెంటు.
సపత్ని : సవతి, సవతాలు.

సప్తదశము : పదునేడు
సప్తము : ఏడు, సత, సతా, సత్తా.
సమర్థుడు : పబువు, పతాడి, వతర
సమానమగు : సరిమాగు, సరితూగు, ఎత్తువచ్చు, దొరయు, సోమించు, ఎత్తు, తూగు, ఎనగు, సరిపడు, ఉద్దియగు,
సమానము : తరము, సవతు, సరి, సాటిక, ఎన, ఉద్ది, ఈడు, జోడు, సాటు, పురుడు, పాటి, అనుగలము.
సమిధ : చిదుగు, వేలిమి, కట్టె.
సస్యము : ససి, సస్సెము, ఆరబము, పైరు, పయిదు.
సహజన్ములు : తోడిచూలు, తోడు, సోదరులు.
సహస్రము : వే, వెయి, వేయి
సహాయము: సాయము, తోడు, బాసట
సహోదరుడు : తోబుట్టువు, తోడబుట్టువు, తమ్ముడు, సైదోడు.
సామ్యము : తరుము, జత, జోక, ఒక, వీక, వరుస, సవతు.
సారథి : పూన్పరి
సిందూరము : చందురము, చెందిరము, సిందురము, చంద్రము.
సింహాసనము : గద్దె, గద్దియ, సింగపుపీట.
సుందరుడు : రూపసి, చెన్నుడు, ఒఱవరి, చెలువుడు, గొనబుకాడు, బాగరి, రూపరి, గోటుకాడు, బసవరి,
సువర్ణము: ఉదిరి, చిన్నదనము, హెంం, పైడి, సంచము, బంగరు, బంగారు, బంగరము, జాళువా, పుత్తడి, జాలువా, పుత్తళి, అపరంజి, బంగరువు, పొన్ను, కడాని, సొన్నము, పసిడి, పయిడి, కుందనము, హొన్ను.
సూచన : అడపొడ, పోలిక, పోల్కి, పొలకువ, సవడి, ఈగడ, సడి, పవ, మాదిరి, మ్రి, సవ్వడి, జాడ, పోబడి, పొలము,
సూజ్మఖము: అలకువ, మాఱు మొగము, సొలపు, వెడమొగము, మడువు, లేట మొగము,
సూర్యకాంతము : ప్రొద్దుగల్లు.
సృక్వము : చెలిమె, సెలవి
సేనాధిపతి : దళవాయి, దళవరి, దణా పెద్ద, దడవాయి, గమికాడు, చేరువకాడు, పడవాలు,
సేవకుడు : బానిసీడు, పడిగాపు, లేక, గుండడు, బోడిక, లెంక, బంటు, వరవుడు, డింగరీడు.
సేవించు : కొలుచు, ఓలగించు
సైన్యము : పవుజు, దడము, రాణువ, పాళియము, చదలము, దండు, బల్లము, పరి, ఎట్టపోగు, సైన్యముఖము
సొలయిక, కొంకు, ఓహాటకము, సుక్కు, క్రుయ్యు పిఱువడు.

సోదరి : చెల్లియ, చెల్లెలు, తోబుట్టువు, ఆడుతోడు, చెల్లియలు
సోమయాజి : సోమాసి
స్కంధము : కొప్పర, మఱక, అఱక, మూపు.
స్తంభించు : రవణించు, మ్రాన్పడు, మానుపడు, చెట్టుపడు, రావడు, పుల్లవడు.
స్తన్యదాయి జనని : దాది, దాదిని.
స్తన్యపానము : కుడుచు, చనుగుడుచు, నిముకు,
స్త్రీలు ధరించు వస్త్రము : చీర, దువ్వల్వ, కోక, జేబు, జీబు.
స్థూలాంగుడు (కాయుడు) : మొక్కడు, బలిసినవాడు.
స్నేహము : కూర్మి, చెలి, చెలిమి, చెల్మి, నేయము, అంటు, పొంతము, నేస్తము, చెలికారము,
స్నేహితుడు : చెలిమరి, నెయ్యరి, నెయ్యుడు, చెలి, సకుడు నంటుకాడు, చెలియాడు, ఉద్దీడు, ఉద్దీడు, ఉద్దికాడు, మిత్త, చెలికాడు, పొందుకాడు.
స్ఫటికము : పటికము, పలుగు,
స్యాల : మఱది.
స్వర్ణకారుడు : కంసాలి, కమసాలి, సొన్నారి, అగసాలె, కొమ్ముువాడు, కమ్మటీడు.
స్వర్ణపత్రము : రేకు, వరకు, తగడు.
స్వర్ణలేప్యము : మోదము, జలపోత, జంటీ
స్వల్పపర్యంక : మంచము, పలక (బల్ల).
స్వల్పపాత్ర : చెంబు, జారి, గరగ, గిండి, తంబుగ, సగ్గెడ, గలతీయ
హతి : ఆటు, గాత, అడుపు, వ్రేటు, దెబ్బ, జవుడు.
హనువు : పణత, పటత, కటమరలు (బహువచనము)
హలము : నాగలి, నాగెలు, నాగేలు, కొండకైదువు, దుక్కివాలు, మడక.
హవిస్సు : ఇగిరిక, ఇవిరిక
హస్తకవచము : చేతి తొడుగు: అత్తెము.
హస్తభూషణములు : బాజుబందులు, పోచీలు, పట్టెలు, మురిడీ గొలుసులు, బత్తులు, పాటిలు, బొద్దులు.
హస్తికుడు : మావటీడు, మావతి, మావటివాడు, మామటి, మావంతు, బరికాడు.
హారవిశేషము (దామము) : సరిగ, ఎత్తు, మాలె, సరి, సోగు, క్రోవ, దండ, తావళము, చెంప సరి, గౌడ సరి, చెంపకల్లి, పడగలదండ,
హిమాంబువు : పూనీరు, పన్నీరు.
హృదయము : గుండెకాయ, కందనకాయ
హెూమము : వేలమి
హేష : సకిలింత, సగిలింత, సకలించు (క్రియ), కరాళించు (క్రియ),

సంకీర్ణ పదాలు

అంచితము : రేవ, రాణ, రవణ, పోడి, పోడిమి, రమణ, వలను, హవణు, విన్నాణము, నలువు.

అంతర్భాగము : తీలు, అడకము

అంధత్వము : చీకు, చీకురించు

అగోచరము : కంచుమించు, పటాపంచ(ము)

అణువు : చిదుప, రవ, చిదుర

అతిప్రయాసము : ఎట్టకేను, ఎట్టకేలు, ఎట్టకేలకు.

అధికము : అక్కజము, అగ్గలము, అవనము, ఈఱము, ఒట్టు, కడిమి, ఒడ్డు, ఏపు: గమకము, మెండు, తఱుచు, గుర్వు, మేలు: మొల్లము, లాతు, పెలుచ, ఇట్టలము, ఎస, పెల్చ: బెడగు, మలచము, ఎక్కువ, పెల్లువలదు, వైమాలము: వెగ్గలము, అనయము, వెక్కసము, మిక్కిలి, ఉరవు, మీదుమిక్కిలి, గొప్ప, హరుమత్తు: వాదిరి, ఉక్కడము, నెరవు, పెలుచన, తోరము, నెరపు, మీటు, బలము, హర్మత్తు, దళము, నిట్టలము, ఉబ్బికము, ఉగ్గడువు ముమ్మరము, ఎక్కుడు.

అనుకూలము : అనుగలము, ఒద్దిక, ఒందిక, వాటము, వంటు, వాకము, సమేళము, సరాగము, ఒదవు.

అనుకూలించు : వల్లపడు, సరిపడు, సంబళించు, పొసగు, పొందపడు, వాటపడు.

అనుగుణము : ఒమ్మిక, పొంకము, చేరిక, అవటము, ఇమిడిక, కుదిరిక, పొందిక, మేడము, ఒనరు,సంగడము.

అనురాగము : అసము చనువు

అన్యము : ఎరవు, పెర (అ), లాతి, అన్నెము, వేర, వింత, మాఱు.

అన్యాయము: అవనాయము, అన్నెము, అపపాడి

అన్వేషించు : వెదకు, వెతకు, తడవు, నెమకు, వెనకు, అరయు.

అపసరించు : గెంటు, నెట్టు, త్రోయు, జడియు.

అపసరిల్లు : తొలగు, తలగు, తలవు.

అపహరణము : గిలుబు

అపహరించు : నాచు

అపారము : అబ్బరము

అప్రయోజనము : ఆగడము, తీపురము, అవగడము.

అభీష్టము : ననుచు, తీపారు, సాగియు, హరువు, ఇంపితము

అభ్యాసము : అబ్బెసము, అలవాటు.

అయివచ్చు : అచ్చుపడు, ఏర్పడు.

అర్తనము : రోత, ఏవ, ఎబ్బెటికము, వాజ, ఎఱబటికము, సెగ్గు, సెగ్గము, ఏవము.

అల్పము. : అలది, అలక, ఎల, అలుపము, ఇంచుక, ఈరు, చిఱువు, కొంచెము, లేత, చిరుత, సుంత, అలకన, కింగి, అసదు, తోడెము, కొద్ది, బుడిబుడి, ఇసుమంత, చిడుగు, కసిడి, కీస, కీసర, గుడిగుడి, కొంచియము, నఱుజు, సన్నము, చిలిపి, పొటిపొటి, సలికము, గిటగిట,చిటుపాటు, కుఱకుఱ, కిముడు, తక్కెఱ, వెడ, తనియు, సైకము.

అవకాశము : తెఱపి, ఎడ.

అవతీర్ణము : ఎరగు, డిగ్గు, దిగ్గు, ఎరంగు.మందబుద్ధి మాలుగు, ప్రాలుమాలు, సోమరితనము .

అవధానము : ఎచ్చరిక, ఎచ్చరింత, హెచ్చరిక, బరాబరిక, బరాబరి, హెచ్చరింత.

అవశ్యము : వాలెము, వాలాయము.

అశ్రద్ధ : అసడ్డ

అసంఖ్య : తొప్పఅదోరలు, కోటానుకోట్లు, రామునిదాడి, త్రవ్వితండము.

అసూయ : ఇడుగడ

అస్ఫోటనము : ఇండె, చీలిక, చీరిక, ఇడుపు, పాయ, పరియ, వప్పు, బ్రద్ధ పఱియ

ఆందోళనము : ఊగు, ఊగులాడు, ఊవు, అసియాడు, తుంపెసలాడు, ఊగాడు, ఊక, గునిసాడు, పువ్వాటు, గునిసియాడు, తూగాడు, కదలాడు, ఊరాడు.

ఆకర్షించు : తిగియు, తివియు, నుసుము, రెమ్ము, లాగు, తిగుచు, ఒడియు.

ఆకస్మికము : అవచాటము, ఏమరిపాటు, అదిరిపాటు, అద్దిరపాటు, అదురుగడ.

ఆక్షేపము : అంకము, పదరు.

ఆగతము : అరుదెంచు, వేంచేయు.

ఆత్మ నిశ్చయము : నచ్చిక, నమ్మిక, నమ్మకము.

ఆదరించు : అదుకొను, పాటించు, ఆలకించు, ఆలించు.

ఆధారము : తావలము, పట్టుగొమ్మ

ఆమూలమ : మూలమట్టు

ఆరోహణము : ఎక్కుడు.

ఆర్త్రము : చెమ్మ, తడి, పంకెన, తెమ్మ, ఈమరి, చొదుకు, తేమ, నెమ్ము, పదును.

ఆవశ్యకము : వెక్కసము, అవసరము.

ఆశ్రమణము : అలముకొను, క్రమ్ము, క్రమ్ముకొను, పురి, అరుము, అలయు, కలయు లాచు పురికొను,పైకొను, కవియు, కమియు, తరుము, ఢీకొను, అలము, అలముకొను, అరుక్రమ్ము, (సక్తమగుట) అర

ఇదం గ్రాహ్యము : ఇదిగో, ఇండము, తీసుకొ.

ఉచితము : ఉర (ఱ)వు.

ఉద్ధతము : మిమ్మటము, మిక్కటము
ఉద్యమము : తూకము, పూవు, పూనిక, ఊకువ, మొనసేయు, బోగు, ఒడపు, మొగి, తూకు, తాచు, తల, మేకోలు.
ఉద్యమించు : ఊకు, ఊకువ, తాచు, పాల్పడు, మసలు, పూను, పూన్కొను, తూకొను, మొనయు, ఒగ్గు, మొగియు, తక్కొను, పసిగొను, మొనకొను,మేకొను, మొయికొను.
ఉన్నతము : ఎత్తరువు, తనరువు, కొవురు, ఎత్తరసు, వీక, ఎగుడు, పొడుగు, నిక్కు, వీకు, క్రెళ్లు, మిట్టమిడి, ఉఠాణి మిఱ్ఱు నిక్కుడు.
ఉపద్రవము : ఆవడి, రాయిడి, హావడి, రహటు, చీదర, కడిది, హోవడి, లూటి(టీ), సిలుగు, ఆవలి, పులుగాకు, వేకరము, క్రందు, రట్టు, గోహారు, హోరామి.
ఉపశమన : ఊఱడిలు, ఊఱట, ఊరార్చు, ఊఱడు, ఊరాచు.
ఉపాయము : ఉపమ, వలను, వరపు, సజ్జ, కీలు, సెప్పు, మేవడి, తెరకువ, ఇమ్ము, వెరవు, దీమసము, వైనము.
ఉపేక్ష : ఆలము, కన్నడ, మందెమేలము, క్రేణిసేయు, క్రేడించు, కేరడము, శకన్నవు, తెగడు.
ఉల్బణము : ఉబ్బు, పోటు, విరియు, పుటముబ్బు, ఉబుకు, పొంగు, ఉపతిల్లు, వెల్లివిరియు, ఉప్పొంగు, నిబ్బరికించు.
ఊష్మము : ఉక్క, ఉబ్బ, ఉమ్మ, వావిరి.
కఠినము : పదది, మొప్పియ, కకు కక్కస మొప్పె, జడము, బిర్సు, కర్కసా, బిరుసు, దురుసు, పెల్చ, నిగ్గడి, గడుసు, బిఱుసు, బెట్టిదము, కక్కరము, గట్టి, బెడిదము, గక్కసము.
కనిష్టము : చిన, చిన్న, చిరుత, చిటి, చిట్టి, చిని, చిన్ని, కొండిక, బుచ్చి, బుజ్జి, చికిచికి, పిన, పిన్న,పిల్ల, కొండొక
కబళించు : ప్రమింగు.
కార్యము : సడ్డ, అక్కర: పని, తీరమి.
కార్యానుకూలమగుట : ఒవ్వు, చక్కబడు, గిట్టు, పొసగు, ఉరుపడు, అయిరుకొను, నెరవేఱు,నెరయు, తీరు.
కార్యాయవలంబము : మునుపడు, మునుకొను, ముందడుగు, మునుచు.
కుంచిక : కుంచెకోల, అంకుటము
కుడ్యలేపనము : పట్టు, బచ్చెన, పూత
కృత్రిమము : ఏలి
కృశించు : ఊసరిల్లు, ఊసబోవు, ఒడుగు, కఱచు, వక్కు, ఊచబడు, పీకిబాఱు, క్రియ్యు, బక్కటిల్లు, త్రాడుపడు, వగ్గు, సన్నటిల్లు, దయ్యు, వట్టు, నకనకల్పడు, బడుగుపడు, బడువు, సొరపు,బడుగు.
కేశాది సంకీర్ణము : చిక్కు, చికమక, జిలుగు, జిలువు, మలక, వరకు, నులి, సుక్కు, వరను,

తనకలి,వేళాకోలము.
క్వచిత్క : కొంత, కొంచెము, పొటపొట
క్వచిత్కాలము : కొంత, కొండొక,హ్రస్వము కురుచ, పొట్టి, సన్న
క్వచిత్సూక్ష్మము : రిప్పు, వెలితి
క్వచిల్లోపము : మొట్టి, మొఱికి, నవుకు.
క్షపకాలము : తపన.
క్షీణము : ముదుగు, పొల్లుపడు, సగ్గ, సగ్గు, పొలుపడు, ప్రిదులు, తగ్గ, వ్రటపడు, సుక్కు, పొల్పడు, ఎతుబోవు
క్షీణించు : అక్కళించు, తగ్గించు, మట్టుచేయు
క్షోభ : అంకిలి, అక్కిలి, అదవద, అరివేరము, తికమక, ఉత్తలము, గలబ, అఱిముఱి, మ్రొగ్గిడి, ఆర్వేరము, కొందలము, కలత, కలపనబింది, గగ్గోలు, గప్పాటు, కళవళము, తుందుడుకు, కల చోపుడు.
క్షోభపడు : కొంతలపడు, కొందలపాటు, కొందలించు, లొగ్గిడిల్లు, తెరలు, దురపిల్లు, తలరు, కలగుండుపడు, కలగు, కారాకూరము, తెగచు, పారివోవు, కలతబడు, తరిపడు, కలగుబారు, తలమటించు, తలబీకనకాయ.
ఖండము : తునియు, బిల్ల, తుండు, వక్క, ముక్క, తూట, మురియ, తుండెము, తుండము, త్రుంపు,భ్రాంతి,త్రుంపుడు, తునుక, వ్రయ్య, తుండ.
గచ్ఛతి : అరుదెంచు, అరుగుదెంచు, విచ్చేయు, వేంచేయు, తరలు, పోవు, తారుసరించు, ఏచియు, విజయము చేయు.
గణనము : ఎనిక, ఎన్నిక, లెక్క
గణించు : ఎన్ను
గమనము : పోకడ, నడ, నడక, నడచు, పోక
గమించు : మాట్లాడు, నడచు, నడుచు
గుంపుగనావరించు : క్రమ్ము, గుడికొను, ముసురు ఆము, కవియు, మూసరు, మూగబాఱు, మూగు
గూఢము : గాయకము
గూఢము : చాటు, మాటు, మఱుగు.
గౌరవము : గారాబము, గఱుపము, గొప్పతనము, దొడ్డతనము, గారవము, గారాము, ఉబ్బకము, వాసి, గారము, పెరిమె, పెంపు, పెమ్మె, మలపు, మించు, మించుదల, మిండడు, బూటా, బూరము, గారబము, మేలిమి, లావు, మెండు, దళము, దొడ్డ, దళసరి, పంతు, లంజు.
ఘట్టము : అంచియ, అంచె
ఘనము : గనుప, గరువ, పఱ, గొప్ప, మలచము, పెద, దొడ్డు దొడ్డ, రపణము, దండి.

చమత్కారము : హరువు

చలనము : అసియాడు, అటమట, అదలు, అల్లలలాడు, అల్లల్లాడు, పల్లట, అరియాడు, తల్లడము, అదరు, బిత్తరము, ఉలివు, బెడకు, బెళుకు, మినికు, తొనకు, తుంపెసలు, తమకు, గెంటు, కుదులు, ఇసిరాత, కదలు, తమకు, చిందు, చెదరు, నుక్కట, చెల్ల(ల్లా)చెదరు, చెదరు, మిక్కిలి గ్రక్కస, కుదిలిక, తలరు, తూగు, కదలు, ఊటాడు, తుప్పులుచూలు, తలకించు, బెగ్గిలు, తలకు, గినియు, తమకించు, తమకు, తఱలు, చెంగలించు, జవ్వాడు, తెమలు, క్రాలు, కత్తరిల్లు, కసరు, పదరు, చిట్టాడు, నట్టాడు, తొలకాడు, చిందిలు, నడయాడు, సురగు, బెడకు, వీగు, వీడియాడు, తొనకు, తొలకు, సలించు.

చూర్ణము : పొడి, సురు (ఱు) ము, తుమురు, నురుమాడు.

చోదనత్వము : కడుపు, త్రోలు, కెడవు, వెలుచు.

జర్జరితము : తూటాడు

జలయంత్రము : మోట, కపిలె

జలయుత వస్తువు : బల్లిడము

జారత్వము : చీకటితప్పు, వెలిచవి, ఱంకు.

జ్ఞప్తి : తలపు

జ్ఞప్తికి వచ్చు : అవపాఱు

తఱిగొను, కడగు, గుంకించు, పెఱగు, తొడరు, పెటనబెట్టు, ఎత్తికొను, ఒడికట్టు, గమకించు.

తారతమ్యము : ఎచ్చుతచ్చి, ఎచ్చులొచ్చు, వాసి.

తాళము : బీగము

తిరోహితమగు : మొఱగు, లాచు, పొరయు, పొంచిక, పొంచు, డుక్కు, మఱుపడు, డాగు, దొంగ, దాగు, మాటుపడు, ఓలమాసగొను, మాటగు, దూకొను, తాఱు.

తృప్తి : తనివి, తనివు, ఆదట, వోవు, ఆపోక, ఆపోవు, తన్వి, తనువు, తను, తనియు, తుప్పటిల్లు, తనివోవు, తనిచను, తన్యాకు, తనుపార, తనిసను.

త్రాణ, బలిమి, దగర, సత్తువ, బల్మి సత్తు.

దష్టించు : మాకొను, కఱచు.

దారిద్ర్యము : పేదఱిమి, పేదర్కి, నెవ్వ, బీదతనము, సీద్రము, ఎద్దడి, లేవడి, సీవరము, లేమి, లేమిడి, నిప్పరము

దార్ఢ్యము : విట్టము, గద్దతి, దిట్ట, తుటారి, తుటారము, డంకతనము. దార్ఢ్యము

దీనత్వము : దేవురు.

దీపిక : కరదీవె, కరదివ్వె, కరదివ్వియ, కరదివియ, దివటీ, దివ్వటీ.బలము గుండు, సత్త, దగర,

దుర్లభము : గగనము, వెక్కసము

దుష్టత్వము : చెడ్డతనము, సెబ్బర, సెబ్బ, చెడుగు, సాక, సాకము.
దూరము : కడ, దవ్వు, దౌవు, దవు, ఎడమ, ఎడ, ఎడవు, కెళవు.
దృగ్గోచరము : పొన, పొన్న
దృఢమగుట : నిడివి: నిడుపు: నిడుద, వాలిక, సోగ, వాతి, బలపడు.
దృఢము : ఉఱిది, ఎత్తిలి, బిగితము, బిఱ్ఱు, బిట్టు, చెట్టు, బిగువు, బింకము, గుత్తము, అవణి, సదాటు, వౌఱవు, బటువు.
దృశ్యమగుట : అగపడు, అగ్గపడు, కోల్పడు, అగ్గపాటు, కోలుపడు, కనపడు.
దృష్టాంతము : తారకాణ, తార్కాణము, తారకాణము, కఠి, అగ్గము, సరిదాకు, గుఱి.
దృష్టి త్రిప్పుట : సురాళించు
నమ్రము : మ్రొగ్గు, మడగు, దుడగు, వంగు, మొగ్గతిల్లు, వ్రాలు, మోకరిల్లు సూరెగిల్లు, ఒరగు,ప్రక్కసోలు.
నయము : సవర, సమరణ, చక్కబడు, నెరవేర్చు, నెరవు, సవరణసేయు, నెఱవేఱుచు, చక్కబఱచు.
నవీనము: కన్నె, కొత్త
నశించు : ఎత్తువోవు, ఏదు, కడపోవు, కడచను, సమయు, గచ్చువిద్య, బ్రుయ్యు, రూపఱు, రూపుమాయు, మలుగు, గిట్టు, పఱివోవు, క్రోలుపడు, కోల్పడు, త్రుంగు, మూరిబోవు, ఆఱుమూడవు, మాట, మ్రగ్గు, పరియు, పొలియు, పొలివోవు, పోకారు, రూపడగు, తీఱుమాలు, పోకాడు, పోకారు, చెడు, రూపెసెడు.
నాశమగు : బెడిసె, బుసిబోయె, చెడె, చెడియె
నాశము : చెడుపని, తలమాటు, పోకడ, పెంపు, వేరువిత్తు, చెడుగు, త్రుంగుడు, రుత్తచేటు, పొలయిక.
నాశమొనర్చు : చెఱుచు, లసుకు, సరిచేయు, నురచియాడు, పొరిగొను.
నికృష్టము : తొచ్చెము, లొజ్జు, లులివడు, తొచ్చియము, చిలిపి.
నిత్యము : నిచ్చలము, అప్పనము.
నిరుల్బణము : అడగు, మందటిల్లు, తొగడు, గ్రుంకు, మట్టుపడు, తాఱు, మడుగు డించు, సగ్గు, మ్రంగు. పట్టు, బచ్చెన, పూత.
నిర్గమించు : వెడలు, వెలలు, బయలుతేఱు.
నిర్మలము : గరగర, గరగరిక, గరగరని, వెలది.
నిర్వహిల్లుట : నిగ్గు, నెగ్గు
నిర్వేదించుట : ఇసడిలు, కళాసించు, విసుగు, వేసరు, వేసారు, డయ్యు, దయ్యు, మిసుమాలు.
నివర్తించు : నీగు
నీరాజనము : ఆరతి, హారతి, మంగళహారతి, మంగళారతి, నివాళి (క)
న్యాయము : నేయము, చక్కటి, నెఱి.

న్యూనము : కడమ, అసదు, కుందు, కడబడు, దిగువాయ, కొదవ, ఒచ్చెము, తగ్గు, కొఱత, కొదువ, అఱగొరత, క్రించు గఱకొఱ కొరద, కుదియు, కించు, కుఱుచ, కొఱ, తఱుగు, సన్న, ముక్కడి, ఋవు, కనీసము, పొచ్చెము, లొజ్జు, లొచ్చు, బెరికి, తగ్గుదల, తక్కువ.

పక్షపాతము : ఏటవాలు.

పక్షము : ఏట, ఏటమి.

పతనము : దొరలు, కెడయిక, దుల్లు, తెళ్లు, కెడవు, దులుచు, కెడయు, డొల్లు, రాలు, తొరగు, దుల్లు.సహింపరామి,

పత్రిక : లేక, రేక, చీటి, జాబు, ఉల్లాకు, కిల్లాకు

పద్య సమస్య : కయిపదము, కైపదము

పరిగ్హహించు : సందుకొను.

పరివేదన : వాచారు, వాచఱము

పరుషము : ఈఱతాఱలు, మొఱకు, కాఱు, చిడిపి, పరుసము, పలుసము, బెట్టిదము.

పశుప్రసూతి : ఈత, ఈనుట, ఈనిక.

పశ్యము: : చుమ్ము, చుమ్మీ, చూడుమా, చుమ్మి, చూడుమీ, సుమ్మీ, సువ్వే, చూవే.

పాతివ్రత్యము : ఈలువు, మగరతము

పాశతంతు సంకీర్ణము : తిరిక, మెలిక, సిరి, తాళిక, పెనమెలి, మలక.

పిరిడము : గద్ర, గర, ముద్ద, పిండిలి

పిశాచము : కాలియ, సోకుడు, గాలి, బూడము, డగర, బూచి: మరులు, నగాము.

పునః : బరువడి, పదపడి, పదంపడి, ఇంక, మరియు, వెండి, మఱి.

పురాతనము: ప్రాత, తుకాటము

పూజ్యము : అమరు, అలరారు, ఒప్పారు, అలరు, తలరు, పొసగు, ఎలరారు, నిగుడు, పోలు, తనరు, సొలుపు, ఒనరు, ఒప్పు, రవణిల్లు, పొల్చు, పొనరారు, రహించు, రాణించు.

పూర్ణమగుట, సమృద్ధమగుట : బూరటిలు(లు), నిండుకొను, నింపారు, నెరయు, జొబ్బిలు(లు), నినుపారు, నెరవు,ఒదుగుబడి, పుంజి, ఒదుగు, పెంపు, సొంపు, తోరహత్తు, పస, సంపు.

పూర్తి : నెఱి

పూర్వానుకూల్య వాసన: అచ్చుదల, అచ్చివచ్చు,

పోషణము : ప్రోచు, ప్రోది, ప్రోవు.

ప్రక్షేపము : ఋావు, ఋవ్వు, ఋప్పు, విసరు.

ప్రతికూలము : వంటుకామి

ప్రతిజ్ఞ : ప్రతిన, బైసుక

ప్రథమత : మున్నడి మున్నాడి ముందుగ.

ప్రదక్షించు : వలిగొను, దాపరించు.

ప్రభావము : పర్వు, కవియు, కలియజను పరుగు, ఎగుచు, ఎవుచు, చోపు, తఱుము, కొప్పు, పాఱదోలు.

ప్రయోజనము : ఆగవు, కొఱ, బెరుకు, వెంట, చక్కటి.

ప్రవర్తనము : నడపు, నడుపు, మనువు, నడవడి, నడువడి, వెంట, పోక, పోకడ, మెలకువ, నడత,

ప్రవర్తిల్లు : మెలగు, పచరించు, పరిఢవిల్లు, పరిఢవించు, మను, వట్రిలు, పరుగు, ప్రబ్బు, వఱలు, మెలయు.

ప్రవేశించు : తూకొను, చొచ్చు, తూఱు.

ప్రసరించు : ఒలయు, కడలొత్తు, కలగొను, చెరలాడు, చిందు, పసరించు జీరువారు, నిగిడారు, సోమించు, నిగుడు వొంపిరివోవు, వెదజల్లు, మట్టాడు వెల్లివిరియు, తీగెలువారు, తివురుకట్టు, విజ్జు, తొట్టు, నివ్వటిలు, తొట్టుకొను, పరుగు, రంజిలు, పరవు, పర్వు, తారసిల్లు, పొలయు, పిక్కటిల్లు, ప్రబ్బు, బలకరించు, మలయు, కడలుకొను, బెలయు, బెరయు, సందుకొను, వెలివిరుయు, నెరియు, విరియబారు.

ప్రసారము : చాచు, చాపు, పచరించు, బగ్గు.

ప్రసిద్ధనామము : మంతు

ప్రసిద్ధి : వెల్లాటకము, వెండి, వెల్లడి.

ప్రాథమికము : ముంగోలు, మొదటిది.

ప్రాపించుట : ఎనయు అందు కూడు ఎయిదు దూకొను, అగు, అదరు, రుక్కొను, మూడు, అత్తు, హత్తు, ఉడ్డాడు, ఎలయు, చొప్పడు, ఒలయు, తొడరు, తేరు, చెందు, ఒకరు, కూరు, ఒందు, ఒదవు, తనుకు, తన్కు, పన్ను, దనుకు, మేకొను, ఊను, పాటించు, తలకొను, పడయు, పొగయు, పొరయు, కుదురు, కను, చెర, బెరయు, పొందు, కొఱలు, పైకొను, బట్టు, దొరయు, పొనరు, ముడివడు, మొలతెంచు, మొనయు, పన్ను, తొట్టగిల్లుపడు, నివ్వటిల్లు, కలుగు.

ప్రాప్తి : దాపరము, దాపురము

ప్లవంతి : తేలు.

బంధితశ్వాసమగ్నము : తికమకలగు, తొట్రుపాటు, ఊద్వు, గడుపు, సగిసముగిసలు.

బలాత్కారము : బోము

బాలికా క్రీడా విశేషములు : అక్కిబిక్కిరిదండ, అప్పచ్చి, దూబూచి, ఆలంకిగుడి, అంజి, అపచ్చి, సిరిసింగణాలావతి, సిరిసింగణాలవత్తి, కుందెనగుడి, ఉప్పు గుండము, ఇఱికి, ఓటిల్లు, చిందఱ, ఉవ్వలపోటి

బాలికా క్రీడా విశేషములు : అక్కిరి బిక్కిరి దండ, అప్పచ్చి, దూబూచి,అలంకిగుడి, అంజి, అపచ్చి, సిరిసింగణాలావతి, సిరిసింగణాలవత్తి, కుంచెనగుడి,ఉప్పుగుండము, ఇఱికి, ఓటిల్లు, చిందఱ,

ఉవ్వలపోటి, కంబాలాటి, గుంజనగాలు, దూఱుదుంకెన, తనుబిల్ల, తూసరతుక్కము, బిత్తిగొబ్బి తన్నుబిల్ల, అక్కిబిక్కి, దండ, ఓడుబిల్ల, తూరకోరట్ల, అచ్చనలు, దాగిలి, ముచ్చులు, దాగుడు మూతలు, గుడిగుడి గుంచాలు, అచ్చనకాయలు, గూనవాలు, ఉప్పన బట్టెలు, ఓమన గుంటలు, గొబ్బిళ్ళు, అచ్చనగుండ్లు, కుప్పిగంతులు, ఆలంకులు దాగురాతలు, గుజగుజతేకులు, గుజగుజ్జ రేకులు, జాబిళ్లు, గుంజమల్లు, గీరనగింజలు.

బాలుర క్రీడలు : ఉప్పుపట్టి, బిల్లనగ్రోవి, బంతియాట, ఉప్పనపట్టి, బుఱ్ఱబంతి, దొంగాట, చెడుగుడు, చెఱ్ఱపట్టి, చక్రాలాట, దౌడు ఆట.

భవిష్యత్ ప్రశ్నము : పేరు సోదియ సోది.

భిన్నము : దొసగు, ఎడ.

భిన్నము : బిద్దెము

భేదము : ఎరవు, విరిపాటు, లవలవ, మెరమెర, విజ్జోడు, పేఱు, పేఱిమి, వెంపర, ఎడ వాసి, పొరువు, బెరుకు, తేఅడము.

భేదించు : అగలుచు, చిఱుముఱ్ఱాడు, వచ్చు, వేటాడు, క్రెడించు, చీల్చు, చించు, మాఱుపడు, గాతుకలగు, వేఱుపడు.

భ్రమణము : తిరుగు, వట్రిలు

భ్రమరించు : మఱకటించు, ముఱకటించు, కిఱకు త్రిప్పు, మరియు అంకించు.

భ్రాంతి : తడబడు, నిమ్మ, దిమ్ము, తడబాటు, వీడువడు, వీడ్వడు, తట్టాడు, నివ్వెఱ, నివ్వెర, నివ్వెఅగు, వెగడు, తబ్బిబు, తబ్బిబ్బు.

మండలగతి : వేడెము, చిమ్మతిరుగు, గిరగిరతిరుగు.

మండలగత్యావరణము : పరిగొను, గువ్వకరిగొను, గుండుకొను తిరుగు, పెనకువ చుట్టువాఱు,సుడిగొను, గువ్వ,కోల్కొను, క్రచ్చుకొను, వేడ్రీపెట్టు, వేడించు, గిరికొను, బలయు, చుట్టుకొను.

మగ్నతము : క్రుంకు, తొప్పనోగు, దోగు, వ్రేలు, సుక్కు, బ్రుంగు, మునుకు, మునుగు.

మనోహరము : ఆరజము, కొమరు, ఒడికము, ఇంపు, ఇమ్ము, ఇంచు, అనుగు, కలికి, అనుపు, చిన్నారి పొన్నారి, పొన్నారి, చిన్ని మాను తిన్న సజ్జగము సొరు, ఇంబు నెయ్యమి, నెయ్యము గొనబు హరువు, గోవ పన్న, చిన్నరిపొన్నరి, చిని ఒప్పిదము, తీపు బెడగు.

మశ్రుణము : నున్నన, నునుపు, నున్ను, విద్దము నిద్దా.

ముక్తపాతము : విరియబాఱు, విరియు, విడు, వీడు, వదలిపడు.

మూర్ధమాఘ్రాణించు : మూలుకొను, మూచుచు, మూర్కొను.

మృదుత్వము : ఉల్లఅము.

మృదుత్వము : జవరన నయగారము, నవకము, మెత్తపాట, నౌరు మెదుపు మనము, మవ్వన, మెత్తన నవురు.
మేళనకృత్యము : ఎనయు కల్పుకోలు అచ్చికబుచ్చిక
మేళనము : అకటసిల్లు, అత్తు, హత్తు, అంటు, క్రయ్యు, పొందు, పెనకువ, పొందిక, ఒరుము, పెనగు, దానివు, సొరుగు
మోచనము : ఉజ్జనము, తఱలు, ఉలుచు, విడుపు, ఉలుపు, ఉరువు.
యత్నము : ఉదియ, ఉద్ది, కడక, కదలిక, తొడరు, కణత, కదలు, గమకము, ఎత్తికోలు.
యత్నించు : కొనకొను, పైకొను, దొరుకొను, తలకొను, తివురు, గొనకొను, గుణికొను, గొదుకొను,
రక్షణము : కాపుగడ, ఉక్కణము, కుయ్యు, కావలి, మనుపు, బలకరము, కుయితొన.
రక్షించు : ఓము, సాకు, కాచు, ప్రోదిగొను, ప్రోదిసేయు.
లంబితము : జీరాడు, జీరులాడు, తారాడు, ఈదులాడు, వ్రేలాడు
లక్ష్యము : సరకు, సడ్డ.
లభించు : పొసగు, దొరకొను, దొరకు, చిక్కు
లావణ్యము : పగటు, సొంపు
లేపనము : అలదు, కులుకు, మేగు, మ్రేగు, పూయు, మ్రేవు
వంచన, వంచించుట : కుదుకనగోలు, గుబుసు, కల్ల, తటమట, తటవట, బెల్లి, బెల్లింపు, లయ, మోసము, లూలామానము, జూటదనము, దబ్బఱ, జజార, వెడ్డు, కదుపు, వేడబము, టాటోటు, తాటోటు, డంబు, జూటు, రవళి, టక్కు, జజ్జర, తక్కిడి, మొఱగు, అటమటించు, తటమటించు, కన్మొఱగు, కికురు, కనుమూయు, కనుబ్రాము, కిక్కురు, కిక్కురించు, కికురించు, కికురువెట్టు, గినుమాడు, ఉలివాడు, జూటాడు, కికురించు, కికురు, పడుచు, కికురింత, కిక్కురింత, కికురుపడుచు, దాగురించు.
వక్రము : వాక, నెరి, ఈఱ, తాఱలు, వక్కరము, వంకర, నెఱి, మలక.
వక్రించుట : తిరుగు, తలారించు, క్రమ్మరు, మళ్లు, మడగు, మసలు, మఱగు.
వర్జించు : వదలు, వద్దు, మాను, విడువు, మామా, మానుమాను.
వర్తులము : గుండ్రము, గుండ్రన, బటువు, వట్రువ, ఉండ్రము, గుండ్ర.
వర్ధనము : ఎచ్చు, హెచ్చు, పొదలిక.
వర్ధిల్లు : ఒదలు, కోల్కొను, కొనసాగు, నిలుకొను, రుక్కొను, పురడించు, పిక్కటిల్లు, రహించు, వొంపిరివోవు, పొటకరించు, పొదలు, పురాయించు, పొదలాడు, పెరపగు, ప్రదలు, మూరి, సోపు, ప్రబ్బు, నెగడు, హెచ్చినిలు, రేకెత్తు, సరస, తొంగలించు, తీగసాగు, రెక్కలు, అంపిలు, పెరుస, ఎదుగు, రూపగు, ఉరణించు, ఉరాణించు.
వశము : అంకె, అంకియ

వస్త్వపేక్షావేగము : అదరు, పదరు.

వికలము : బెడియు, సొగులు.

విజృంభణము : ఏస, లాత, వళావళి, విసుగు, డాక, హవణిల్లు, ఏడెఱ, వీక, ఏపారు, క్రైపు, మెఱవడి, సోమించు, చిందఱ, నిగుడు, కొప్పరము, కొప్పరింత, గుంపెన,

విజృంభించు : ఎసకరించు, ఎసరేగు, ఏపారు, ఒడికారము, ఒదలు, అంపిల్లు, ఏచు, కదురు, కెరలు, కసిమసగొను, కేరు, కేరుపు, కొసరు, రెచ్చు, తేయు, పొంపిరివోవు, రేయు, చిఱుము, రేగు, రేచు, పురాణించు, మిటారించు, కేరించు, గొడకొరు, కెరలు, వడచు, మసగొను, పురడించు,మసగు, పురాయించు, చెలరేగు, పొంగారు, చెంగలించు, మూరిబోవు, తనరుచు, పొఱుగు, తిమురు, తనరు, పలాయు, కెలయు, మెందుకొను, తనరు, జువరించు, విక్కు

విన్నపము : అణకువ, కుఱుమట్టము, అడకువ, మందట, మేవడి.

విపత్తు : తెక్కలిపాటు.

విభూతి సంచి : బొక్కణము, బొంకణము

వియోగము : ఎడయిక, ఎడబాటు

విల్లిదము : ఉలకన, చులకన, ఎలిదము, విల్లిదము, ఏలిదము.

విస్తారము (విస్తృతి) : నెరవు, పఱపు, వెడలుపు, వెడల్పు, వరళి, విఱివి, వలము, వెడద, వెణద, గురువము, ఇమ్ము, విరివి, వింగడము.

విహారము : వయ్యాళి, అసివారు, చెరలాటము, ఈరువాఱు, అబిసీలు, స్వారి,వయాళి, వలయిక, పచేరము.

వ్యాపనము : అవఘళము, పొలపము, పిసాళి, పంచారము, కారాట పసరు నెరపు.

వ్యాపింపజేయు : నెరపు.

శక్యమగు : అలవి, తరము, తలము, వసము, క్రి॥ పసవోపు, వసపడు.

శుష్కము : అరవరలు (బహువచనము)

శుష్కించు : ఎండు

శూన్యము : వమ్ము, కుందేటికొమ్ము, నిప్పచ్చరము, లేబరము, చెనటి, చెన్న, తే, తెగతెర, బీఱు, కాఱు, ఈటు, విత, వితా, రిత్తరి, వయ్యము, పచ్చకపాడు, వెడ, వాయము, దోయివి, సున్న.

శృంగారము : చెఱవము, అంగము, చెలువు, హౌసుమురువు, సిస్తు, జాను, సింగారము, కోమలికము,చందు, సొబగు, అవును, ఔను, అంగు, అమరిక, సోయగము, క్రైపు, ఒఱపు, కోపు, దుస్తు, గరగరిక, కయిపు, హవుసు, నెఱి, అంగము, ఒయారము, ఒయ్యారము, బెడగారు, సౌరు, సవురు, చెన్ను, సంచు, వింగడము, ఒప్పిదము, నయము, సొగసు, నయ, అందము, బెడగు (సుందరము).

శ్రేష్ఠము : మిన్న: మిహి, మాసటి, తలమానికము, బంతి, మేల్బంతి, మేటి, కన్నాకు, మీసరము, రకము, నిగారము, నిగరము, తలకట్టు.

సంచరించు : క్రుమ్మరు, కుమ్మరు, క్రుమ్మరిల్లు, త్రిమ్మరు, పొలయు, పొలపాడు, మట్టాడు, మసలు, మిట్టాడు, మిడుకు, చెరలాడు, నడయాడు, తిరుగు, పరుగు, తారు, మెలగు, మెలంగు, అట్టాడు, చెరలాడు, (సవరించు), మెలయు, మెలకువ, పొలయిక (సంచారము).

సందర్భము : కూరుపు, కూర్పు, పోహళ

సందర్భించు : పోహళించు, ఎడకట్టు

సంపత్తు : కలిమి, కల్మి, పోమిడి, సిరి, లచ్చి

సంభ్రమము : కసమస, కసిమసి, కళవళ, కపరము, తడవాడు, తత్తఱము, జూక, జూకించు, తొట్రుపాటు, తొట్రు, తొనకు, బమ్మెర, బమ్మెరపోక, సంజరము, సంబ్రము, మెలపు, క్రేటు, మెల్పు, పదటము, మెల్పు, చిడిముడి, పదటు, తమకము, తికమక, తత్తర, తొందర తొడి, దిగన.

సంభ్రమించు : బాతళించు, అబ్బాలాడు, తలపడు, తొడరు, బమ్మరిల్లు, బొమ్మరవోవు, బుడిపడు, చిఱ్ఱులువొడుచు, తరలు, తత్తరలాడు, కాలు, కెరలు, బ్రమయు, తొట్రిల్లు తొడిపడు.

సంయోగము : కూటమి, కూడిక

సక్తమగు : అనగు, దొరలు, తొడరు, దానివు.

సచ్చరిత్ర : ఇలువడి, ఇల్వడి, మంచినడత.

సమానము : మట్టసము, సరి, సపాట, సపాటము

సమాప్తము : ముగియు, మూడు

సమీపము : అండ, అందిక, గెడ, అఱుత, ఒలయు, చెంత, కడ, కుఱగలి, ఆఱు, గరిడి, దండ, అందుబాటు, చేర్వ, అందుబడి, తఱి, సంగడి, దగ్గఱ, సంగడము, జంట, చేయలతి, సరస, వద్ద, మ్రోల, దరి, తారసము, మందట, మందల, పొరుగు, దాపు: చేరువ, పజ్జ, చెంగలి, చేరుగడ, ఒద్ద, చేరిక, పొంత, అరత.

సమీపించు : కినియు, తారసము, తారసిలు, కిట్టు, తారు, దాకొను, తఱియు, కదియు, తార్కొల్పు, తారసించు, తారసిల్లు, తారుకొను, డాయు, దాయు, డాకొను, పొలయు.

సమ్మతించు : ఇచ్చగించు, క్రోలు, ఇయ్యగొను, ఇయ్యకోలు, మేకొను, ఇచ్చగొను, మెయికొను, బడబడు.

సాంద్రము : ఈఱము, గమురు, దప్పము, దడము, దళము, మొల్లమి, పొంపిరి, కద్దుము, కాఱు, గముడు

సారము : చేగ, చేవ.

సిద్ధించు : ఈడేరు, మూడు, ఎక్కు, కొనసాగు, తలకూర్చు, నెఱవేఱు, నివ్వటిల్లు, చేకుఱు, తలకూడు, సమకూడు, సమకూరు, దొరకొను, చేకూఱు, ఒనగూడు, ఒక గూడు, ప్రాబడు, నెఱిపడు,అలవడు, అనువుపడు, సమకట్టు, ముగియు, కడముట్టు, నివ్వటిలు.

సిద్ధపరచు : పన్ను, సమకట్టు, పరుచు

సిద్ధము : సజ్జకట్టు, సజ్జ, ముస్తీదు, ఆయితము, ఆయిత్తము.

సులభము: సుళువు, సన్నసన

సుసూక్ష్మ శకలములు : పలుకులు, తుందునుకలు, చిద్రుపలు, తుత్తునియలు, చిదురుపలు, తుందున్కలు, అఱవరలు, చిదుకలు, త్రుంగులు

సుసూక్ష్మము : బేళ్ళు, రవపాళము, మిక్కిలి జిలుగు.

సూక్ష్మము : సలికము, దడిపము, వలిపెము, చలిమము, రవ, జంపు, వల్ప, నవల్పము, సలి, జిలుగు, గిటగిటన, గిటగిబని, జిల్లు

స్థాయిగొనుట : నిల్కడ, పొందుకొను, నెప్పుకొను, నెట్టుకొను, నట్టుకొను, నిలుచు, పాదుకొను,నెలకొను, తావుకొను, నెక్కోలు.అవధానము

స్థిరపడు : కుదురు, ఇరవారు, జితించు, ఇరవుకొను.

స్థిరము : ఒరపు, జితపడు, ఉఱిది, తిరము, సిగము

స్థూలము : వల్డు, దొడ్డు: బంబ, బోర, వలము

స్నిగ్ధము : గడితము, దప్పము, దళసిరి, చిక్కన, విరివి, దందడి, తఱుచు, దళము, దట్టము, తఱచు.

స్రవించు : ఉట్టు, ఉరట, తొంగళించు, తొరగు, గీలు, తొట్టు, చినుకు, దిగువాఱు, జల్లించు, వాఱ, జొబ్బిలు.

స్వచ్ఛము : ఒఱుపు, జీని, ఓగితము, చొక్క, చొక్కటము, సుద్దము, చొక్కారము, చొకారము, చొకాటము, చొక్కము, చొక్కతరము, నిగారము, జగానాణెము, నాడెము, చందు, వావిరి.

స్వభావము : సాజము (సహజము)

హస్తతాడనము : చప్పట్లు, కేకిసలు

హస్తదండము : కుఱుగడ, ఉండక్రోవి, చేగట్టు.

హస్తావలంబము : ఊత, కైలాగు, కయిదండ, ఊతగొను

హితము : ఇతవు, ఇతము.

నానార్థములు

అంకణము : గేహ, కక్ష్య, చతుశ్రవస్థలము.

అంకపొంకములు : అంకాపొంకములు, కోపము, విరోధము.

అంకించు : ఝళిపించు, అపహరించు, భ్రామయము, ఉల్లసిల్లు, క్రీడింపసేయు.

అడ : పిండము, ఆకృతి.

అంకిలి : ఆపద, క్షోభము, నిరోధము.

అంగద : దుఃఖము, ఉత్సాహము, క్షుధ, ఆపద, విప్లవము, కోపము.

అంగవింపు : ఉత్సహించు, అతిక్రమించు.

అంగడి : అపణము, ప్రతోళి, సభ, ఆవేశము, న్యాయసభ.

అంగము, అంగు : సుందరము, విధము.

అంచు : ఆజ్ఞాపించు, చరమము, విధము, అరము, కుడ్యాధస్థలి, వస్త్రాగ్రము.

అండ : అనుగామి, సమీపము, ఆశ్రయము, అక్కజము

అక్క : భగిని, పూజ్యస్త్రీ

అండగొను : ఆశ్రయించు, ఆలసించు.

అందు : గ్రహించు, ప్రాపించు.

అక్కజము : ఆశ్చర్యము, అశక్యము, అధికము. : భగిని, పూజ్యస్త్రీ.

అంటు : స్పర్శించు, సంయోగము, స్నేహము

అంట : వాక్సూచన, వర్ణపాత్ర, పిండలి.

అంతరువు : తారతమ్యము, పదానసళము.

అక్కఱ : అవశ్యకార్యము, అపేక్ష, శ్రద్ధ.

అగ్గలిక : ఉత్సాహము, అతిశయము, శౌర్యము.

అగ్గము : దృష్టము, అధీనము.

అగ్గలించు : ఉత్సహించు, అతిశయించు.

అచ్చము : ధవళము, స్వచ్ఛము, కేవలము.

ఆజ్ఞ : పాదము, సమయము.

అటమట : వంచన, దుఃఖము, అసత్యము, వ్యర్థము.

అటమటించు : వంచించు, అపహరించు, చలించు.

అడగు : ఉపశమిల్లు, నమ్రమగు, క్షీణమగు, నశించు, అధీనమగు, అటమట

అదరు : విజృంభించు, అతిశయిల్లు, వర్ధిల్లు, ఆధిక్యమగు, త్వరపడు, ఉద్యమించు, వ్యాపించు.

అడకించు : పరిహసించు, వంచించు.

అడిచిపడు : త్వరపడు, జ్వలించు.

అత్తమిల్లు : వ్యాపించు, శయనించు, అస్తమించు, పార్శ్వనమ్రత్వము.

అటు, అదవద : గర్వము, మదము.

: సంయోగము, మిశ్రమగు, ప్రాప్తించు.

అనయము : సతతము, ఆమ్రేడితము, ఆవశ్యకము, అత్యంతము.

అనరు : జీవనస్థానము, సంకటము, మర్మము.

అనుదు : ముఖ్యుడు, ప్రథమము, మనోహరము.

అతకరించు : అధీనము, అతిక్రమించు.

అనువు : ఉపాయము, విధము, అవకాశము, యుక్తము.

అన్ను : స్త్రీ, పారవశ్యము.

అన్నెము : అన్యాయము, ఇతరము.

అప్పన : అనుమతి, ఆజ్ఞ, పేరు.

అప్ప : మాతృవు, పితృవు, భగిని, పూజ్యులు.

అప్పళించు: స్పృశించు, గ్రహించు.

భుజాస్ఫాలనము : ఛిద్రము, యత్నించు, ఆక్రమించు.

అబ్బురము : : ఆశ్చర్యము, భయము.

అబిసీలు : మృగయావిహారము,

అమరిక : విధము, సుందరము.

అరి : అంచితము, ప్రాప్యమగు, సిద్ధమగు, స్వస్థమగు

అరవాయి : ధైర్యము, సందేహము,

అరమరక : అరమర, అఱమర, సందేహము, భేదము.

అర్మిలు : ప్రేమము, ఇచ్ఛ.

అరిది : దుర్లభము, ఆవశ్యకము, దుస్పృహము.

అరిగ : ఖేటకము, పౌరుషచిహ్నము.

అఱచు : విలపించు, ఘోషణము.

అఱుము : ఆక్రమించు, ప్రతీక్షించు.

అవల : హస్తాదిస్థలము, న్యూనము, కొఱత, సంశయము, అర్ధము, భేదము, వంచన, దోషము, కోష్టము. : ఖండించు, ధ్వంసించు.

అఱు : కంఠము, సమీపము, క్షయముసేయు, నశించు.

అఱ్ఱాక : నిర్బంధము, విధానము.

అఱ్ఱాడు : విహరించు, చరించు.

అల : తరంగము, ప్రసిద్ధి, దెలుపుట, సంబోధనము.

అలగు : సంకోచించు, శ్రమపడు, శోకించు.

అలతి:ఆపాతము, తేలిక, అల్పము, సూక్ష్మము.

అలము : మేళనము, ఆక్రమించు, పరిగ్రహించు, ఆలింగనము సేయు.

అలత : బాధ, శోకము, శ్రమము.

అలరారు : ప్రకాశించు, అంచితత్వము.

అలయు : నిర్వేదించు, శ్రమపడు, మాంద్యము.

అలవి : పరిమితి, శక్యము.

అలవడు : యుక్తము, సిద్ధము, అభ్యాసము.

ఆనందం : సంతోషించు, వికసించు, పుష్పము ప్రకాశించు, పరిశ్రమము, బలము, శ్రమము.

అలవరించు : వహించు, అభ్యసించు, సిద్ధపఱచు, స్వాధీనముసేయు, నయముసేయు, అలంకారము సేయు.

అలుగు : ఆయుధము, మరగొమ్ము.

అసము : కీర్తి, దర్పము, అనురాగము.

అవఘళము : అధికము, వ్యాపనము.

అసలు : మూలధనము, పంకము,

ఆక : నిరోధము, నిషేధము, బంధము, చక్రాకారము (బండిగల్లు), లేఖ, పర్ణము.

ఆట : నింద, క్రీడ, నర్తనము.

ఆటవెలది : పద్యభేదము, నటి, వేశ్య.

ఆటపట్టు : వాసస్థలము, నాట్యస్థలము.

ఆనవాలు : లాంఛనము, తప్తక్షీరము.

ఆదరువు : ఆధారము, ఆశ్రయము, ఆనవాలు.

ఆరు : లభించుట, రోమపంక్తి, పూరితము, సంఖ్య.

ఆను : స్పర్శ, ఆస్వాదనము, భుజించుట.

ఆమని : వసంతము, సమృద్ధి.

ఆరజము : కలకలధ్వని, మనోజ్ఞము.

ఆఱు : నశించుట.

ఆర్వేరము : ద్వేషము, కలహము.

ఆర్ద్రహరము : ఉపశమించుట.

ఆవి : తాపము, శ్వాస.

ఆలినాలి : హీనము, దుష్టుడు, మందము.

ఆలము :యుద్ధము, ఉపేక్ష.

ఇంచు : మనోజ్ఞము, ఇక్షువు, ఇచ్ఛ.

ఇంపు : ఇచ్ఛ, ఇష్టము, ఆనందము, ఉచితము, అభీష్టము.

ఇజుకు : సారసాక్ష, శ్రమము, సంకటము.

ఇగురు : అనురక్తము, పల్లవించు.

ఇదుబీఅ : ఆస్ఫోటనమగుట, కుడ్యపార్శ్వము.

ఇముడు, ఇమిడిక : ఋజువు, అధీనమైనది.

ఇమ్ము : అనుకూలము, ఉపాయము, స్పష్టము, సుఖము, అమూలము, యుక్తము, విశాలము, మనోజ్ఞము.

ఇరుపుట్టువు : ద్విజుడు, పక్షి.

ఇటువడి : సుప్రవర్తన, కులీనత,

ఇగురించు : పల్లవించు, రక్తమయమగు.

ఈంద్ర : అస్ఫోటనము, శల్యసంధి (సారథ్యము).

ఈరసము : ఈరస, ఈర్ష్యము, ద్వేషము, కోపము.

ఈరు : లిక్ష, అల్పము.

ఈడేరు : సిద్ధించు, వర్ధిల్లు.

ఈఅతాఅలు : వక్రము, నిష్ఠురవచనము.

ఈఅమి : నికుంజము, బాహుళ్యము.

ఈసు : ఈర్ష్యము, కోపము.

ఈసడించు : నర్తనము, కోపించు, నిందించు.

ఉంకువ : సమ్మతి, ఉద్గమము.

ఉక్కు : స్థైర్యము, మృతినొందు, పీఠము, అయస్సారము, శౌర్యము,

ఉత్తలము, ఉత్తలపాటు : వ్యత్యాసము, త్వర, పరితాపము.

ఉగ్గడించు : వచియించు, ధ్వనియించు.

ఉదిరి : స్వర్ణము, తప్తము.

ఉద్ది:సమానము, ఈడు, యమము, జోడు.

ఉఱుము : మేఘ గర్జన, హుంకారము.

ఉరువు : పరిహరించు, రూపము.

ఉరట : స్రవించు, చ్యుతమగు.

ఉప్పరము : ఉపరిదిశ, ఆకాశము.

ఉనికి : స్థానము, స్థితి.

ఉమ్మడి : అవిభక్తము, నియమము.

ఉరియాట : సంశయము, ఆందోళనము.

ఉఱిది : స్థిరము, దృఢము.

ఉరియు : పక్వము, పరితపించు, కేశపక్యము, చలించు.

ఉరవు : ఔచిత్యము, అధికము, ఉచితము.

ఉలియు : ధ్వనించు, చలించు.

ఉన్నతము : వహించు, యత్నించు, పుష్కరము, వికార జీవితము.

ఊసరము : కృశత్వము, ఊషరము.

ఊఱట : ఆశ్వాసము, సహాయము.

ఎకసక్కెము, ఎక్కసకెము : వికటవచనము, అవమానము, వికటము, వంచన, వేళాకోళము.

ఎక్కు : అతిశయించు, సిద్ధించు, మౌర్వి, ఇష్టము, ప్రేరణము.

ఎక్కటి : అసహాయము, ఏకము.

ఎక్కుడు : ఆరోహణము, మౌర్వి, అధికము, ఉత్కృష్టము, వాహనము.

ఎక్కము : క్షేత్రము, సల్పసేతము, ఏకము, గనిమ.

ఎగ్గు : దూషణము, దోషము, అశుభవాక్యము, అశుభము, ఆపరాధము, అపకారము.

ఎడ : స్థానము, భేదము, అవకాశము, సంధి, హృదయము, దూరము, వ్యవహారము, విఘ్నము, నిర్ణయకాలము.

ఎడమడుగు : వ్యత్యస్థము, వైషమ్యము.

ఎడమ : అవకాశము, స్థానము.

ఎదరు : భగ్నము, భంగము, ఆపద.

ఎత్తికొను : వహించు, యత్నించు, అపహరించు.

ఎడలు:విసర్జించు, విచ్ఛిన్నమగు, వికలమగు.

ఎత్తు : ఉపాయము, గ్రహించు, యుద్ధసన్నద్ధము.

ఎత్తికోలు : సంకల్పము, ప్రయత్నము.

ఎద : హృదయం, భయము, పశుఋతువు.

ఎదురు : పురోభాగాము, ప్రతివాది, అన్యుడు.

ఎనయిక : సామ్యమగు, మేళనము.

ఎనిక : గణనము, చతురంతి, రశ్మి

ఎమ్మె : విలాసము, మనోహరము.

ఎర : ఆహారము, వ్యసనము, బలి.

ఎఱ(ర)గు :ఆవతర్ధత్వము, నమస్కరించు.

ఎరగొను : మ్రింగు, పరవశమగు.
ఎరవు : భేదము, అన్యము, యాచికతవస్తువు.
ఎరియు : తపించు, జ్వలించు.
ఎఱ్ఱ : కించులము, రక్తవర్ణము.
ఎఱక : భుజము, పక్షిపక్షము.
ఎఱుక : దైవజ్ఞావాక్కు జ్యోస్యము, జ్ఞానము, చిహ్నము,
ఎఱగొను : కోపపడు, అరుణత్వము.
ఎలగోలు : కలకలము, ప్రాథమికము, అగ్రప్రసరణము, అగ్రగమనము, (ముందు చినుకులు) వర్ష్మాగము,
ఎలమి : వికాసము, సంతసము.
ఎలుగు:స్వరము, భల్లూకము,
ఎలరుచు:అతిశయించు, వికసించు.
ఎలయు : ప్రవేశించు, లభించు.
ఎల్ల : సమస్తము, అవధి.
ఎల్లి : తేపు, ఛత్రము,
ఎస : అత్యధికము, అత్యంతము,
ఎసకము : అతిశయించు, అంచితత్వము.
ఎసరు : పచనజలము, అతిక్రమించు,
ఎదురుపాటు : అకస్మాత్తు, వంచన.
ఏచు : విజృంభించు, అతిశయించు.
ఏడ్తెఱ : పరాక్రమము, విజృంభణము, అతిశయము,
ఏదు : నశించు, శల్యకము, వర్ధిలజేయు,
ఏపారు : విజృంభించు, అతిశయించు,
ఏవగించు : నిందసేయు, అర్జనమొందు, చతత్వము,
ఐదు పదిసేయు : నమస్కరించు, అపజయము,
ఒంజిలి : దుఃఖము, దుఃఖిత,
ఒందిలి : దుఃఖము, దుఃఖితుడు,
ఒక్కెఱ : ఉగ్రము, ఉగ్రభాగము.
ఒంటరికాడు : శూరుడు, వరాహము,
ఒజ్జ : ఉపాధ్యాయుడు, యాచకుడు, పురోహితుడు,
ఒగ్గు, ఒగ్గము : ప్రసారించు, ఉద్యమించు,

ఏపు : ఆధిక్యము, విజృంభణము,

ఏరాళము : అసంఖ్యము, అధికము.

ఒందు : ఏకము, అన్యము.

ఒచ్చెము : అవమానము, న్యూనము.

ఒడబడిక : నిబంధము, సమ్మతము.

ఒడబడు : నమ్మతమగు, సమ్మతము, నిబంధము, అనుకూలమగు, సంతోషము చెందు.

ఒడగూడు : సిద్ధించు, ప్రవేశించు.

ఒడి : ఊర్వు, పశుయోని.

ఒటయదు, ఒడయుడు : భర్త, రాజు.

ఒడికట్టు : మేఖల, యత్నించుట.

ఓడికము : ఉపాయము, యుక్తము, మనోజ్ఞము.

ఒడుపు : లక్షితము, లంఘణము, లాభము, ఉద్యమము.

ఒడికారము : విజృంభణము, ఉత్సాహము.

ఒడ్డగిల్లు : శీకరాది ఉగ్గమము, అతిశయించు, పార్శ్వనమ్రమము.

ఉగ్రము, ఉగ్రభాగము.

ఒడియు : ఉద్గమము, ఆకర్షణించు.

ఒడ్డనము : వ్యూహము, భేటనము.

ఒడ్డాణము : మేఖల, యోగపట్టె.

ఒడ్డు : తీరము, పణము, పందెము, ఉద్యమము, ఉద్యమించు, నిరోధించు, వ్యూహము, ప్రసారించు, లంఘించు, పందెమిడు, వాగురయిడు,

అన్యుడు, అధికము.

ఒత్తిడి : బాహుళ్యము, ఘర్షణము.

ఒడ్డారము : ప్రతిఘటించు, ద్వేషము.

ఒత్తరించు : ఆక్రమించు, అతిక్రమించు.

ఒడరు : : సిద్ధించు, అనుకూలించు, మనోజ్ఞము, సమ్మతి.

ఒదరు : నిందించు, సంభ్రమించు, విజృంభించు.

ఉగ్రము, ఉగ్రభాగము.

ఒదువు : సమృద్ధము, వ్యాపించు.

ఒప్పిదము : సుందరము, మనోజ్ఞము, విధము.

: అశుభము, దోషము.

ఒప్పు : అంచితత్వము, సమ్మతించు, అనుకూలించు, సమ్మతి, సుందరము, నిర్దోషము.

ఒరయు : అన్వేషించు, విచారించు, పరోక్షించు.

ఒర : స్వర్ణపరీక్ష, సామ్యము.

ఒరపు : సౌందర్యము, ఉపాయము, యోగ్యము, స్థైర్యము, దృఢము, ప్రతాసము, ప్రతాపము.

ఒఱ : ప్రత్యాకారము, నిచోళము.

ఒఱకము : గర్తము, సంకటము.

ఒఱగడ్డము : సంకటము, విషమము.

ఒఱ్ఱె : వక్రము.

ఒలయు : అవలంబించు, వ్యాపించు, ప్రవేశించు, సమానమగు, ప్రదక్షించు, అనుకూలము.

ఒలుకు : వ్యాపించు, స్రవించు, పతనమగు.

ఒల్లబోవు ఒసగు

ఒళుకు : వీణాదండము, మర్మము, అధీనము.

ఒల్లబోవు : మూర్ఛిల్లు, మ్లానమగు, అనాదరమగు.

ఒసగు : దానమిడు, బహుమానము, త్యాగము.

ఓజ : క్రమము, ఆజ్ఞ, ఉపాధ్యాయుడు, ఉత్సాహము, స్వభావము, భయము, విధము.

ఓటమి : భయము, భంగము.

ఓట : సంకోచము, భయము.

ఓడగిల్లు : ప్రవహించు, స్రవించు, ప్రధానించు.

ఓడు : సంకోచించు, భయపడు, అపజయత్వము, ప్రధానించు, ఘటధార, కుండచిల్లి, (పాత్రలచిల్లి).

ఓపిక : క్షమ, శక్తి.

ఓలి : శుల్కము, క్రమము.

ఓవరి : చంద్రశాల, గర్భకోష్టము.

ఓలలాడు : ఓలాడు, ఓలార్చు, మగ్నత్వము, ప్లవంతి.

ఔగాములు : శుభాశుభములు, యుక్తాయుక్తములు, సంపద్దారిద్ర్యములు.

కందు : అశితము, అశితమగు, తపించు, పరితాపము, శిశువు.

కచ్చ : కక్ష్యాంతరము, (కాశ్మె) కక్ష్య, కౌపీనము.

కందువ : ఋతువు, సాంకేతికము, సామ్యము, ఏకాంతము, ప్రదేశము, విధము, క్రమము, సామర్థ్యము, చమత్కారము

కక్కసము : కఠినము, బాధ, కళ.

కచ్చ. : గర్వము, ఆపేక్ష, పుష్పదళము, అక్షగమనము, (సారెలనడక), శేఖరము, సిగబంతి, మంకుపట్టు.

కచ్చడము : శకటము, కౌపీనము.

కట్టకడబడు : కోపించుట, బాధపడుట.

కట్టుక, కటిక : మాంసవిక్రయుడు, వేత్రహస్తుడు.

కటికి : అధికము, సాంద్రము.

కట్ట, కట్టా : బారబంధిత, సమిధలు, (కట్టెలమోపు) సేతువు, సంతాపవాక్కు,

కట్టు : యూషము, పశుగర్భము, బంధము, నిబద్ధమగుట, సంపాదనము, మితి, బద్ధించు, బంధించు, నిర్మించు, ఆరోపణము.

కట్టడ : నియమము, ప్రకారము, ఉపహారము.

కడ : అంతము, ఆంత్యము, దూరము, దిక్కు, పార్శ్వము, సమీపము, స్థానము.

కడచు : ఉత్తరించు, గతించు, అధికము, మృతించు, అతిక్రమించు, నశించు.

కడచను : మరణించు, నశియించు, లంఘించు, సమాప్తమగు.

కడమ : శేషము, సమాప్తము.

కడపు : తలహరణము, మృతింపజేయు, చోదకత్వము.

కడలుకొను : సమాప్తమగు, మరణించు, నశించు.

కడముట్టు : సిద్ధించు, సమాప్తము.

: వ్యాపించు, అతిశయించు, ఉల్బణమగు.

కడిది : ఆవశ్యకము, అధికము, ఆపద, కాఠిన్యము.

కడతేఱు :సమాప్తమగు, మరణించు, నశించు

కడిమి : అతిశయము, ఆధిక్యము, ప్రియకద్రుమము, (కడపచెట్టు)

కదురు : తంతువు, యంత్రకంటకము, విజృంభించు, సిద్ధించు, ఉత్సహించు.

కనలు : కోపించు, కోపము, జ్వలించు, జ్వలనము.

కదలిక : చలనము, యత్నము.

కతము : కారణము, చిహ్నము.

కనరు : హితము, తువరము, కంద్రెక్కు

కనికరము : కరుణ, శోకము.

కను : దృష్టించు, విదితము, ప్రసవించు, ఇక్ష్వాది, పర్వనేత్రము, ప్రాపించు, నేత్రము.

కనుబాటు : దృష్టి, దృష్టిదోషము.

కనుగొట్టు : ఖండించు, భంగపరచు.

కన్నాకు : ముఖ్యము: తాంబూలముఖపత్రము.

కన్ను : నేత్రము, దృష్టి, చంద్రకము, కాలనేత్రము, రథచక్రము, మర్దళముఖము, సూచన (జాడ),పర్వనేత్రము.

కన్నె : కన్య, నూతనము, కనిష్ఠము, షష్టకరాశి, తనయ, కామిని

కప్పు : దంతక్షతము, ఆచ్ఛాదనము, అంధకారము, అసితి.
కప్పెర : భిక్షాపాత్రము, కపాలము.
కమరు : దహించు, కటిసూత్రము, దహిత, దుర్వాసన.
కమురు : కబళించు, గ్రహించు.
కమ్మ : కర్ణభూషణము, పత్రిక, మధురము, పరిమళము.
కమలు : తపించు, దహనమగు.
కమ్మరి : లోహకారుడు, బాణకారుడు.
కరకర : క్రూరము, ద్వేషము.
కర : తీరము, తీక్షము.
కరి : నిదర్శనము, సాక్షి, అవిధి.
కరాళించు : హేషించు, నిందసేయు, సింహనాదము సేయు.
కఱచు : దష్టము, అభ్యసించు.
కఱకు : కఠినము, పరుషవచనము.
కఱత : దుశ్చేష్ట.
కటి : ఆసిత, పశుయోని.
కఱవు : క్షామము, తృణగేహనమితి (ఇల్లుకప్పుపలక)
కఱపు : దుర్బోధనము, బోధించు.
కఱ్ఱి : ఆసితము, దండము.
కలను, కలకు : కల్లము, స్థానము, యుద్ధము.
కఱ్ఱి : అర్జునుడు, నీలాంగుడు.
కలపతాలు : శూద్రుడు, బలుడు.
కలము : ద్వాదశాఢక ప్రమాణము, లేఖిని, తరి (ఓడ)
కలగొను : క్షోభమొందు, వ్యాపించు.
కలుగు : రంధ్రము, గుహ.
కలవరము : చింత, క్షోభ.
కలికి : వనిత, మనోజ్ఞము.
కలవాడు : ధనవంతుడు, ఆప్తుడు, శక్తుడు.
కల్లు : రథచక్రము, పాషాణము, సుర
కల్ల : అసత్యము, వంచన, పరుషవాక్కు, దోషము.
కలుచ : క్షోభము, దోషము, కోపము.
కల్ల : దోషి, అసత్యవాది, దుష్టుడు.

కవ : మిథునము, యమళము.

కవ్వ : కబళించు, అపహరించు.

కసటు : కలుషము, మాలిన్యము.

కసరు : కోపగించు, చలించు, ఝంఝూమారుతము, కోపము.

కసుగందు : అసితి, శిశువు.

కసిగందు : అతిమాలము, తపింపు.

కసి : కోపము, ఇచ్ఛ, కండూతి.

కసిమసగు : ఖండించు, మరణమొందించు, విజృంభించు.

కస్తురిపట్టెలు : పుష్పవిశేషము, ధాన్యవిశేషము.

కళుద : : పక్షి విశేషము, కాంతి, చూర్ణము.

కళ : మూర్ఛ, దళము, కల.

కాంతాళము : క్షమము, ఈర్ష్య.

కాపు : శూద్రుడు, కాపురము, గృహస్థు, కర్షకజీవితులు.

కాకు : శూన్యము, వ్యర్ధము, తిరస్కారము, శ్రమము.

కానుపు : ప్రసవము, దృష్టి.

కారు : కాలము, అరణ్యము, వర్షాకాలము, అసితి, క్షారవృత్తిక, వృద్ధాప్యము, కండూతి.

కాఋ : పరుషము, కృషకము, స్రవించు, సాంద్రము, అజ్ఞానము, కలాదసాధనము, వ్యర్ధము,బహువచనము, అనృతవాక్యము.

కార్తె : సూర్యయుక్త నక్షత్రము, కృత్తికా నక్షత్రము.

కాలు : పాదము, చతుర్ధభాగము, దగ్ధము.

కింకిరి : కోపము, ఆర్తనము.

కిటుకు : మర్మము, కపటము.

కిసరు : శిశురోగభేదము, కోపరూపము.

కినియు : కోపించు, సామీప్యము.

కిల్బిషము : దుష్టము, అధమము.

కీడు : దోషము, అశుభము.

కీలు : మర్మము, ఉపాయము, సూత్రము.

కుంచె : తూలిక, చామరము.

కుంటుపడు : నశించు, పంగువగుట, క్షీణమగుట.

కుందు : దుఃఖించు, దుఃఖము, శోకము, క్షీణమగు.

కుదిరిక : స్థైర్యము, ఆనుకూలము, మనఃపూర్తి.

కుదియు : క్షీణించు, వర్తిలు.

కుప్పసము : (కూసము, కుబుసము) కంచుకము, కవచము.

కుదురు : స్థైర్యము, ఆనుకూల్యము, మనఃపూర్తి, స్వస్థమగు, కలాదహసంతి, ఆలవాలము, ప్రాపగు, స్థిరమగు.

కురుజు : కూర్చిక (వెన్న), శ్యేనము, గళితపక్షపక్షి (ఈకలు రాల్చిన పిట్ట).

కుఱ్ఱ : బాలుడు, సుతుడు, మహిషము.

కులుకు : శృంగారపు కుదిలిక, లేపనము, కంపించు, వ్యాపకము సేయుట, విక్షేపించుట, నిక్షిప్యము.

కుసుమ : కుసుంభపుష్పము, వృక్షవిశేషము, బహుధాన్య విశేషము, సస్యభేదము.

కూకటి : శిఖ, కాకపక్షము, ప్రధానము.

కూచి : నైశిత్యము, రణవాద్యము.

కూరు : ప్రాప్యమగు, లభించు.

కూటమి : సంగతము, సురతము.

కూరుకు : నిద్ర, నిద్రించుట.

కూలి : భాగధేయము, (కప్పము), భరణము.

కూలు : పతనమగు, మృతించు.

కెంపు : పద్మరాగమణి, అరుణమయము, అరుణము.

కెడపు : పతనమగు, మృతింపసేయు.

కెరలు : అతిశయింపు, విజృంభించు, ఆగ్రహించు, సంభ్రమించు, ప్లుతధ్వనిసల్పుట.

కెరలు, వడచు : విజృంభించు, వర్థిల్లు.

కైకిసలు : అంజులు, హస్తతాడనములు.

కెలకు : ఉన్మూలించు, దిశ.

కైలు : హస్తము, హస్తికరము.

కేరు : ఉత్సహించు, తిరస్కారము, కుటిలవాక్యము.

కైపు : విధము, సుందరము, మదనవిహ్వలము (లాహిరి) విజృంభరణము.

కొడిమె : నింద, హితము.

కొంచు : సంశయించు, మలిన స్వేదము.

కొంకు : భయము, భయపడు, సంకోచము, సంకోచించు, నిశ్శంక.

కొపురు : ఉన్నతి, శిఖరము.

కొదరు : వ్యాపించు, అతిశయించు, విజృంభించు.

కొనియాడు : స్తుతించు, ఆదరించు, రక్షించు, వర్థిల్లు.

కొదమ : మృగశిశువు, అజడింభము (ఆడుమేకపిల్ల), యౌవనారంభము, దృఢము.

కొప్పరము : అంసము, శిఖరము, విజృంభణము.

కొమ్ముకాడు : వరాహము, శృంగివాద్యుడు, కలాదుడు.

కొమ్ము : జలకేళీశృంగము, శిఖరము, గజదంతము, అంతము, శాఖ, ఉత్సాహము, వాద్యవిశేషము,

కొఱగామి : దుర్లక్ష్యము, దోషము, కార్యము.

కొఱ : మత్స్యము, శిల్పము, న్యూనత్వము, ప్రయోజనము, దనుసుతవైరి.

ఫాలశృంగము, (కోటకొమ్ము) స్త్రీ, శాఖ.

కొఱ్ఱ : మత్స్యవిశేషము, బహువచనము, ఆసుకంగు.

కొఱ్ఱలు : స్థితము, ప్రాప్తించు, ప్రకాశించు..

కొఱడు : ఆయుధవిశేషము, దారువు.

కొల : హింస, పాపము.

కొలది : పరిమితి, శక్యము.

కొలకు : హారాంతబంధము, పరిపాకము, నేత్రాంతము (కనుకొలిక)

కొసరు : సంకోచించు, విజృంభించు, ఇచ్చు, ప్రార్థన, ప్రార్థించు, సంకోచము.

కోన : అదృశ్యగిరిగహ్వరము, (కురుగుదొనె) అటవి, గోసమూహము, కోణము, అంతము, దేశభేదము. : వల్మీకాంతము, వనిత.

కోమ : వల్మీకాంతము, వనిత

కోపు : సమయము, నిమిత్తము, విధము, పార్శ్వము, సుందరము, ధనురగ్రము, నాట్యము, తీర్పు, నమస్కారములు.

కోవెల, కోయిల : కోకిలము, శ్రీరంగము, దేవాలయము.

కోరగించు : అంకురించు, ముకుళించు.

కోర : కలశము, పటము.

కోఱడము : అపహాస్యము, అపహాస్యవాక్యము.

కోల : బాణము, దండము.

కోల్కొను : ఉత్సహించు, ఆరోగ్యమగు, వర్ధిల్లు.

కోల్పడు : క్షయించు, నశించు, దృశ్యమగు.

కౌను : కటి, లస్తము.

క్రచ్చర : అకల్మషము, శీఘ్రము.

క్రంత : సంధివీధి, రంధ్రము, వివాహప్రధాన ద్రవ్యము.

క్రందు : ధ్వనించు, సందష్టము, ఉపద్రవము, స్వనము, అధికము, శోషించు.

క్రన్నన : తదుపరి, శీఘ్రము, పునరుద్ధము.
క్రుంకు : మగ్నము, మృతించు, అస్తమించు.
క్రాలు : సంభ్రమించు, ధ్వజచలనము, సంచరించు: వ్యాపించు, వర్తిల్లు.
క్రుయ్యు : కృశించు, సంకోచమగు.
క్రేపు : వత్సము, శిఖరము.
క్రేడించు : అసరిపల్లు, అలక్షించు.
క్రొత్త : నవీనము, అపూర్వము.
క్రొవ్వు : మదము, మేద(స్సు)
క్రోలు : భుజించు, అనుభవించు, స్వాదనత్వము.
క్రోవి : నాళము,కురవకము, మూష,
గంటి : దుఃఖము, క్షతము.
గంటు : కేశబంధము, గ్రంధి, క్షతము, పర్వము.
గంతుకొను : మృతిసేయు, లంఘించు.
గండుడుగు : మరణించు, శౌర్యహీనము.
గండరించు : ఉద్భవించు, ఉద్భవింపజేయు.
గండు : పౌరుషము, బలము, పురుషమృగము.
గండ్ర : ఖండము, దీర్ఘము, దృష్టుడు, పరుషవాక్యము.
గచ్చు : కాంతి, లేప్యము, న్యూనవాక్యము.
గగ్గు : సంతోషగద్గదము, సంకోచించుట, గజిబిజి, సంకులము, ఛిందీచింది.
గడ : లంబదండము, స్తంభము, కూపము (ఓడకంబము), గణము.
గడుసు : ధైర్యము, అసాధ్యము, కాఠిన్యము, కుత్సితము.
గడన : సంపాదన, స్తోత్రము, గణన (ఎన్నిక)
గణుతి : గణన, స్తోత్రము.
గద్దె : పీఠము, సింహాసనము, వరాహాంకముద్ర (వరహ).
గనయము : ఈవి, ధనురగ్రము.
గని : ఖని, గుహ.
గబ్బు : దుర్గంధము, గర్వము.
గమకము : స్వల్పము, అధికము, స్వరగతి,
గమికాడు : రాజు, సేనానాయకుడు, ముఖ్యుడు.
గరగ : స్వల్పఘటము, భృంగారము.
గరిత : సతి, భార్య.

గరువము : గౌరవము, గర్వము, విశాలము.

గరుసు : చర్మము, మర్యాద, శర్కరి.

గఱి : శరపక్షము, వక్షము.

గాయకము : గూఢము, మర్మము.

గావుపట్టు : మృతింపసేయు, నాశనముసేయు.

గాళకుడు : ధీరుడు, ప్రౌఢుడు.

గాసిలు : బాధపడు, శ్రమపడు, కోపపడు.

గిట్టు : నశించు, మృతించు, అనుకూలించు.

గీటు : దంతఘట్టనము, నయనసంజ్ఞ, చిమ్ము

గుండ : చూర్ణము, వస్త్రము.

గుంపెన : విజృంభణము, వృక్షవిశేషము.

గుజరాతి : ఘూర్జర, నాట్యభేదము, దేశము.

గుజ్జు : వామనము, (పొట్టి), ఖర్వబుషభము.

గుట్ట : రాశి, పర్వతము.

గుడుసు : వలయము, పరివేషము.

గుడి : వలయాకారము, దేవాలయము, పరిధి.

గెడ : మృగయాసాధనము, సమీపము.

గుత్తి : గుల్బము, గుచ్ఛము.

గుది : గుచ్ఛము, వనమూలిక.

గుబ్బ : స్త్రీశిరోభూషణము, కుచము, ఛత్రశేఖరము, వర్తులత్వము.

గుదిగొను : ఉత్సహించు, సాంద్రము.

గుఱి : లక్ష్యము నిర్ణయము, చిహ్నము, దృష్టాంతరము, మితి.

గురుతు : చిహ్నము, అవధి.

గూబ :కర్ణమూటము, ఘూకము (గుడ్లగూబ)

గెంటు : చలనము, ప్రయోగించు, అపసరిల్లు, అపసరిచేయు, చలించు.

గొబ : సంధి, వీధి, గుహ.

గొడవ : ఆపద, దోషము, క్షోభ, దుఃఖము.

గొట్టు : దుష్ఫలము, కఠినము, విరోధి, దుర్లభము

గొట్ట : పరుషవచనము, కాఠిన్యము.

గొదకొను : ఉత్సహించు, త్వరపడు, విజృంభించు.

గొరక : మృగవిశేషము, శరము.

గోరు : నఖము, అల్పము.

గోసు : అభిశాపము, నిందించు, నిందదోషము.

గ్రుక్క : శ్వాసమిడుట, కబళించుట.

చాటు : చాటుగనుండు, ఉపశయనము, పలుమారు.

చిందు : వ్యాపించుట, పతనము, గళితము, గీతప్రబంధము, నర్తనము.

చిందఱ : రంధ్రము, విజృంభణము, ఖండము, చనుడుచు, కుడుచు, నిముత్తు - స్తన్యపానము.

చిక్కన : బాహుళ్యము, బలము, సూక్ష్మము, దార్యము.

చిచ్చు : అగ్ని, తాపము.

చిట్టికము : కపటము, లీల,

చిట్లు : స్ఫోటించు, కోపగించు, వృత్తాంతము.

చిట్టాడు : వ్యత్యాసగమనము, చలించు, క్రీడించు, ప్రసరించు.

చిడిపి : పరుషము, సూక్ష్మము.

చిదుము : పుష్పచ్ఛేదనము, నఖక్షతము, భేదించు, ప్రక్షేపించు, పల్లవము.

చిత్తరువు : చిత్రితము (బొమ్మ), ఆశ్చర్యము,

చిన్నె : లీల, చిహ్నము.

చిన్ని : మనోజ్ఞము, కనిష్ఠము.

చిలిపి : నికృష్టము, సూక్ష్మము.

చిలుకు : మథించు, ద్వారనిగళము, వ్యాపింపసేయు, గళితమగుట, స్రవించుట, అతిక్రమించుట, శరము.

చవుకు : నిస్సారము, ఉద్గమనామకరణము.

చివ్వ : కలహము, తరుణశాఖ.

చీదఱ : రంధ్రము, ఉపద్రవము.

చీకు : అంధుడు, అంధత్వము, నిస్సారము.

చీకాకు : బలహీనము, శ్రమము.

చీరు : ఆహ్వానించు, విదారించు.

చెక్కు : ఖచ్చితత్వము, గండభాగము, విదారించు.

చెంగలించు : హసియించు, అతిశయించు, ప్రకాశించు, విజృంభించు.

చెంగు : వాద్యవిశేషము, అవసరము, అచంచలము, సంకోచించు.

చెందిరిక : జాబులనుంచు, లకోట, లేఖోత్తరలిపి పత్రము, కుసుంభపుష్పము.

చెట్ట : అశుభము, హస్తము.

చెయ్యి : హస్తము, తుండము.

చెనటి : శూన్యము, కుత్సితము, వ్యర్థము.

చెడు : నశించు, అదృశ్యము, అధ్యవస్కంధము.

చెన్ను : విధము, సుందరము.

చెనకు : ముఖాముఖయగుట, స్పర్శించు, నఖాదిక్షతము సేయుట.

చెరలాడు : సంచరించు, విహరించు, వ్యాపించు.

చెఱగు : అంచలము, అగ్రము, దిశ.

చెఱ : నిర్బంధము, చెరశాల,

చెలగు : సింహనాదము సేయు, వికసించు, శబ్దించు, ప్రకాశించు, అంచితత్వమగు, సంతోషించు, ఉత్సహించు.

చెలువుడు : విటుడు, సుందరుడు.

చెలి : స్నేహితుడు, స్నేహితురాలు, స్త్రీ.

చేత : చేష్ట, కృత్రిమము.

చేగ : ధైర్యము, సారము.

చేకొను : గ్రహించు, ఆదరించు.

చేయి : హస్తము, కిరణము,

చేపట్టు : పాణిగ్రహణము, స్థానము, అవలంభించు, గ్రహించు, అనుగ్రహము.

చేద్పడు : బాధపడు, చలించు.

చేరిక : సమీపము, సమ్మేళనము.

చేరుగడ : సమీపము, శరణము.

చేరు : ప్రాప్తమగు, సమీపము, రశ్మి, హారము, నిగళము.

చందము : విధము, ఛందస్సు.

చందు : ఛందు, సుందరము, యోగ్యము, మాసము.

చండి : పార్వతి, క్రూరుడు, మూర్ఖుడు.

చక్కజేయు : సవరణము, సమాప్తి, నశించు.

చట్టు : పాషాణము, శిష్యుడు.

చక్కటి : న్యాయము, శరణము, స్థానము, కార్యము, యుక్తము, ఆర్జవము.

చనువు : అధికారము, అనురాగము, కోరిక,

చదురు : సామర్థ్యము, సభ, చను, గతించు, పోవు, యుక్తమగు, పాప్తి, చఱపు, ఆచ్ఛాదము, ఆస్ఫాలనము,

చన్ను : కేతకీ స్తంభము, స్తనము.

చవి : రుచి, రసము.

చమరు : ఆస్ఫాలించు, మృతిచెందు.

చాగరగొను : ప్రహరణించు, ఖండించు.

చామ : తరుణి, సస్యభేదము, నలుపు, కాంతి,

చాయ : ఋజుభావము, ఛాయాదేవి, సామ్యము, ప్రకాశము, నీడసమీపము, వర్ణము (రంగు), విధము.చుఱుకు పదను, ప్రతాపము, ఉష్ణము.చాకా స్వచ్ఛము, కంచుకము, మోహము, మూర్ఛ, పరవశము.

చొప్పడు : లభించు.

చొఱ,చోఱ,:. మత్స్యభేదము, బాలుడు, చౌగంటి, శరభము, దిగంబరుడు.

చొరవ : బుద్ధికుశలత, ప్రవేశించుట

చోపు : ధావనత్వము (పరుగెత్తుట), చోదకము (తోలుట), క్షోభము, క్షోభింపజేయు.

జంగు : భయము, సంకోచము.

జడి : వర్షము, నిరంతరము, బాధ.

జంపు : ముత్తెములపేరు, ఆలస్యము.

జడి : నసపెట్టుట, పసరము, భయపడు, ధ్వనిచేయు, ఆటంకపరచు.

జడిగొను : అతిశయించు, నిరంతరము.

జత : జంట, సామ్యము.

జలకము : ఉదకము, స్థానము.

జల్లించు : కాఱుట, శోధించుట.

జవర, జవరు : మృదువు, ఋజువు.

జాలరి : ఝల్లరి.

జాఱు : జాఱిపడు, గళితము (తొలగుట).

జార : భృంగారము, కమండలము, క్షేమము.

జాలు : (జావులు, బ॥) - జలకణపంక్తి.

జావడము : భయము, అశ్వము, అపౌరుషము, డేగ.

జక్కిని:మరణించినముత్తైదు, యక్షస్త్రీ.

జియ్య : దేవుడు, రాజు.

జిల్గు : సన్నని వస్త్రము.

జుగుడు : కుదురు, భయముననొదుగుట.

జిల్లి : అసత్యము, పెద్దడోలు, చామరము, కబరీచ్ఛద, కొప్పువల

జున్ను : కొత్తగా ఈనిన పశువుపాలు, తేనెతుట్టులోని తేనెయుండు చోటు.

జుళకము : అధీనము, సామ్యము, ఉత్సాహము: స్వరూపము, సమానము, యుక్తము, విధము,

క్షేమము.

జూలు : సింగము కేసరములు, ఏనుగుమీద కప్పు కంబడి.

జూజము : వంచనము, (ఎగరగొట్టబడినది).

జొంపము : ఆకులగుంపు, నిరంతరము, నిరంతరధార, ఉపశాఖ (రెమ్మ).

జొత్తిల్లు : రంజిల్లు, ఎఱుపురంగుగొను.బొత్తి

జొబ్బిల్లు : నిండు, కారు, పుట్టు.

జోగి : భిక్షకుడు, యోగి.

జోగు :సమయము

జోడు యుగము, సమానము, కవచము.

జోతి : దీపము, కాంతి.

ఠవర : పిశాచము, పౌరుషము.

ఠవణిల్లు : ప్రవర్తిల్లు, అంచితమగు.

ఠేవ : అంచితము.

జూకచేయు : సంపాదించు, సిద్ధపఱచు.

డంబు : కపటము, కాంతి.

డంబము : అధికము, ప్రతిష్ఠ, గర్వము, విధము.

డించు : శోషించు, వంగు, సమాధానమగు .

ఢీకొను : ప్రతిఘటించు, ఉత్సాహపడు, ఆవరించు.

డాలు : కాంతి, జెండా, ఖేటము.

డొంక : నికుంజము, అడవి.

డొంకకు : ప్రకాశించు, ఎండిపోవు, వంకరయగు.

డొంగు : చెట్టుతొఱ్ఱ, మరుగునుండు.

తంటా : శ్రమ, పిశునము, అప్పువలనిమోసము, కలహము.

తగవు : యుక్తము, న్యాయము, అరణము.

తగులు : తగుల్కొను, గ్రాసము, అనుకూలము, తాకుట, ఆసక్తి, లభించుట, వెంకవచ్చుట, అంటుకొనుట.

తగులము : నిరోధము, ఆసక్తి.

తగ్గు : సంకోచించు, భిన్నపతనము, తిరిగిపోవు.

తచ్చన : కపటము, పరిహసించు.

తంటు : పార్శ్వము, తీరము, తాడనము.

తట్టి : పాత్ర, వేటపనిముట్టు.

తడబాటు : వ్యత్యాసమగు, చలించు.
తడవాడు : అంచాడు, భేదము, నాట్యము.
తడుపు : గోచి(చిన్న వస్త్రము) తడియుట.
తనరు : అతిశయించు, (తనరుపు) ఉయము, విజృంభించు, అంచితము.
తనుకు, (తన్కు) : దుఃఖించు, వేడిమి, మండుట, పొందుట, ప్రకాశించుట.
తనుపు, తన్పు : తడియు, శీతలము, శీతలోపచారము, తృప్తి, పితృయజ్ఞము.
తమకు : విధము, కదలుట.
తనుపారు, (తన్పారు) తర్పారు : చల్లదనము, తనియుట.
తపసి : ఋషి, గారచెట్టు.
తమకము : తమకమ్ము, వేగిరము, వలపు.
తమకి : వలచినవాడు, వడిబోవువాడు.
తమకించు : త్వరపడు, చలించు.
తమి : మోహము, అపేక్ష, వేగము, సంతోషము.
తమ్మి : తామరపూవు, వృక్షవిశేషము, పద్మవ్యూహము.
తరతరము : పరంపర, క్రమము.
తరము : సమానములు, దినుసు, శక్యము, శకము, మానము క్రమము, పురుషాంతరము, సామ్యము.
తరవాయి : సమయము, ఉపక్రమణ, అనుక్రమము, ఆవృత్తి.
తరితీపు : ధృతి, ఉపేక్ష.
తఱపి : యౌవనము, దూడ, తరుణము.
తఱటు : కొరడా, మూర్ఖత్వము, కొరడాతో కొట్టుట.
తఱి : సమీపించుట, అతిక్రమించుట, దాటుట, సమయము, సమీపము, త్రాడు, ఒత్తిడిరేఖ
తఱులు : వారించుట, చలించుట.
తఱుము : ఆక్రమించు, వేగిరపడు, పరుగెత్తించు, బలాత్కరించు.
తల : శిరస్సు, వెండ్రుకలపట్టు, పనికారంభము, సమయము, రంగము, ముందుతావు, పక్షము.
తలకు : భయపడు, కదలు.
తలచు : ధ్యానించు, గణియించు.
తలకొను : ప్రాప్తించు, యత్నించు, ధరించు.
తలపోత : చింత, ఆలోచన.
తలపు : అభిప్రాయము, ఇచ్ఛ, చింత, జ్ఞప్తి, ధ్యానము.
తలయెత్తు : వృద్ధినొందు, అంకురించు.

తలపడు : యుద్ధాయుతము, యుద్ధస్పర్శ, విదితము, ప్రారంభము.

తలమానికము : శ్రేష్ఠము, శిరోభూషణము.

తలరు : సంభ్రమించు, చింతించు, చలించు, అంచితము, ప్రాప్యము.

తలరుచు : పల్లవించు, అతిశయము

తామరతంపర : పెంపు, తామరపూవులు.

తారసము : సమీపము, ఆరంభము.తారసించు సమీపించు, వ్యాపించు.

తారు : సమీపించు, పోవు, సంచరించు.

తాఱు : గూఢముగానుండుట, వంగుట.

తాపలము : ఆధారము, తావు.

తాలిమి : ఓర్పు, ధైర్యము.

తాళి : హారభేదము, మంగళసూత్రము, పతకము.

తికమక : సంభ్రమము, స్వాధీనము, వ్యత్యాసము.

తిప్ప : కొండద్వీపము,

తిట్టు : శపించు, నిందించు.

తిన్న : సామ్యము, మనోజ్ఞము, యుక్తము, ఋజువు.

తిమురు : త్వరపడు, ఉద్రేకమొందు, గర్వము, గర్వించు.

తీరి : సుడి, జడ.

తిరుగు : ఆవరించు, సంచరించు, పరిభ్రమించు, వంకరయగు,

తీగ : మేఖల, కంఠభూషణము.

తిపురు : ధ్వనిజేయు, యత్నము సేయు, ఇచ్ఛగించు, కోపించు, కుతూహలపడు, త్వరపడు.

తిలకించు : ప్రకాశించు, చూచు, ప్రసన్నుడగు.

తీఱమి : అవశ్యము, వీణియ, తీగ.

తీఱు : నశించు, సంధి.

తీంద్రము : తేజము, ప్రకాశము, కుశలత, ఉష్ణము.

తుంట : శకలము, చెఱకు, దుష్టుడు.

తుంపెసలాడు : చలించు, నటించు.

తుకమక : కోపము, సంతాపము.

తుడుము : వాద్యభేదము, సమూహము.

తుటారము : దార్ఢ్యము, పరుషవాక్యము.

తుఱంగలించు : ప్రకాశించు, కుతూహలము.

తూగు : చలించు, నిద్రచేతూలు, ప్రవర్తించు, తులతూగు, ఆందోళించు.

తూట : దుష్టుడు, ఖండము, సాహసము, ఖండించు.
తూలు : చలించు, తొలగు.
తెగువ : సాహసము, దాతృత్వము.
తెక్కలి : వంచన, చోరత్వము, ప్రమాదము.
తెగడు : నింద, నిందించుట, తిరస్కరించుట, ఉపేక్షించుట.
తెగు : ఖండితమగు, మరణించు, న్యాయము, ఛిన్నమగు.
తెగుదల : క్షయము.
తెప్ప : రాశి, ఉడుపము.
తెగ : పక్షము, లంబము, గుణారోహణము, ఎక్కుపెట్టునారి సమూహము, నిశ్శేషము, ఖండితము.
తెఱ : కాండపటము, తరంగము,
తెఱగు : విధము, సంధి, ఋజుభావము, క్రమము.
తెఱకువ : వివేకము, ఉపాయము.
తొడరు : అనుసరమొనర్చు, వ్యత్యాసము, సక్తము (కలిసినది), అనుకరించు, ప్రాపించు, ప్రయత్నము.
తొడురువు : యత్నము, ప్రథమము.
తొడకు : ధేనువు, గ్రహించుట, ఆకర్షించుట
తొడబడు : చరించుట, విభ్రమము.
తొడుగు : శరసంధానము, భూషణము, భూషణధారణము.
తొనకు : విభ్రాంతి, కుండనుండి నీరుతొనకుట.
తొరంగు : నవతీర్ణము, స్రవించుట, ప్రవహించుట.
తొలకాడు : చలించు, ప్రకాశించు, అతిశయించు.
తెఱగంటి : దేవత, మత్స్యము.
తేగువ : భయము, ధీరత.
తెలివి : వికాసము, ప్రకాశము, కాంతి, జ్ఞానము.
తేజము : ప్రసన్నకాంతి, ప్రతాపము.
తేరు : రథము, ప్రాప్తించు.
తేఱు : సమాప్తి, ప్రాప్తి, ఆశ్వాసించు, విశదమగు.
తేర : : అనాయాసము, వ్యర్థము.
తొంగలించు : వర్థిల్లు, అతిశయించు, వికసించు, స్రవించు, ప్రకాశించు.
తొంతెగ : అవతీర్ణము, (దిగుట), శయనింకు.
తొగ : కుముదము, సమూహము, క్రమము, కష్టజీవి.

తొలువేల్పు : బ్రహ్మ, రాక్షసుడు.

తొట్టు : వ్యాపించు, ప్రవహించు, స్రవించు, పూర్ణించు, ప్రముఖము, స్పృశించు, స్పృక్కు (స్పర్శ).

తొలి : రంధ్రము, అగ్రము, ప్రథమము.

తోయము : అమృతము, జలము, విధము, పక్షము, సమయము, పరివారము.

తోగు : మగ్నమగు, ఆర్ధము, తడియుట.

తోచు : ఉదయించు, తలంపుకలుగు, ప్రత్యక్షము.

తోరము : వ్రతసూత్రము, అధికము.

తోదెంచు : ఉదయించు, వచ్చు, కనుపించు.

తోపు : ఉపవనము, ఎఱుపు.

త్రంగు : అతిశయించు, శకలమగు.

త్రెక్కొను : నాశనముచేయుట, కబళించుట, క్షోభము, త్రాగుట.

త్రంగుడు : ప్రళయము, నాశము.

దంట : నేర్పరి, జంట.

దండ : హారము, ప్రాపు.

దండి : సేన, సమూహము.

దగ : పరివారము, దాహము.

దండము : వర్గము, స్నిగ్ధము.

దబ్బ(ర) : అసత్యము, వంచితుడు, ఆపద, వంచన, అసత్యమాడువాడు.

దయ్యము : పిశాచి, దైవము, దేవత.

దప్పి : శ్రమము, దాహము.

దరి : తీరము, సమీపము.

దళము : అధికము, స్నిగ్ధము, దండు.

దాగురింత : తిరోధానము, వంచించుట.

దాట : సమూహము, తరించు, దుముకు.

దాపు : సమీపము.

దాయ : శత్రువు, దాయాది.

దార : దారము, క్రమము, ఉదకధార.

దారి : మార్గము, ధరించువాడు.

దిట్ట : ధైర్యవంతుడు, నేర్పరి, దార్యము,

దినుసు : ప్రకారము, వస్తువు.

దుడుకు : దౌష్ట్యము, ఉద్ధతి.

దుందుడుకు : సంతాపము, విచారము, క్షోభ, ఆలోచనలేనివాడు.

దీమసము : ధైర్యము, ఉపాయము.

దురము : యుద్ధము, త్వరితము.

దురుసు : కఠినము, త్వరితము.

దురసిల్లు : దుఃఖించు, లభించు, తపించు.

దుద్ద : అసత్యము, తామరపూవుగద్దె, కర్ణభూషము.

దుస్తు : సుందరము, వస్త్రము.

దెస : పార్శ్వము, ప్రాపు, రక్షణము, అవస్థ, దిక్కు

దెబ్బరము : ఆపద, దుస్సహమైనది.

దేవర : ప్రభువు, దేవుడు.

దొంతర : పరంపర, ఊర్ధ్వపంక్తి.

దొంతి : పంక్తి, కుండపైవరుస.

దొన : కొండపైనిమడుగు (గిరిపల్వలము), అమ్ములపొది.

దొర : అధికుడు, రాజు, యోధుడు, సేనానాయకుడు.

దొరయు :సామ్యము, స్పర్శము, లభ్యమగు, సమానమగు.

దొరలు : పడి, కలిసికొనుట, అనుభవించుట.

దొసగు : ఆపద, విఘ్నము.

దోసము : పాపము, దోషము.

ద్రాచి : అధమము, అధముడు.

నటాడు : చలించుట, నర్తనము.

నక్కు : అబ్బురము, బంగారురేకు, బంగారుకాంతి.

నగరు : రాజగృహము, దేవలోకము.

నటు : స్థానము, ఆలసించుట.

నన : మొగ్గ, పూవు, చిగురు.

ననుచు : చిగిరించుట, అనురాగమొందు, రహించు, అతిశయించుట, మనోహరమగుట.

నేరమి : అజ్ఞానము, దోషము.

నేరిమి : జ్ఞానము.

నేరుచు : అభ్యసించు, క్షమ.

నునుపు : అతిశయము, అనురాగము, మనోజ్ఞము.

నయంబు : సుందరము, లాభము, స్నిగ్ధత, మృదుత్వము, శుభమగు.

నలుగు : నశించు, శ్రమపడు, పీడితమగు.

నల్వు : సామర్థ్యము, అంచితము.
నలి : సూక్ష్మము, చూర్ణము, అత్యంతము, రోగము.
నవ్వు : హాసము, వికాసము, వికసించు, పరిహసించు.
నల్ల : రక్తము.
నసితి : వర్ణము.
నాడు : దేశము, జనపదము.
నాగవాసము : నర్తవాదిమేళము, వేశ్యలగుంపు, తలుపుగొళ్లెము.
నాలి : కుత్సితము, మాంద్యము.
నిక్కము, నిజము : సత్యము, నిశ్చయింపబడినది.
నిక్కు : వర్థిల్లు, అతిశయించు, ఉన్నతి, ఉన్నతమగు, గర్వము.
నిడుగు : : వ్యాపించుట, ప్రసరించుట, దీర్ఘమగుట, వర్తిల్లుట, యుక్తమగుట, త్వర, విజృంభించుట.
నిచ్చలము : అచలము, నిశ్చయము, నిర్దోషము, నిరంతరము.
నిట్ట : స్తంభము, స్థానము, ప్రవాహము.
నిట్టు : శుష్కోపవాసము, క్షామము.
నిద్దము : నునుపు, స్నేహితము.
నిప్పచ్చరము : శూన్యము, దరిద్రము.
నిబ్బరము : అశ్వగతి, అధికము, విశేషము.
నిబ్బరించు : నిదానించు, అతిశయించు.
నిబ్బరికించు : కరుణించు, ఉప్పొంగు.
నిమ్మళము : స్వస్థము, నిశ్చితము.
నిలుపు : స్థిరపరచు, స్థైర్యము, ప్రతిష్ఠ, నిష్ఠ, నిరోధము.
నిలుకడ : సానము, స్థైర్యము, విరామములేనిది.
నివ్వెఱ : భ్రాంతి, నిశ్చేష్ట,
నివ్వటిల్లు : వ్యాపించు, లభించు, అతిశయము, అనుకూలము.
నీటిఱేడు : సముద్రము, వరుణుడు.
నీరాట : జలక్రీడ, స్నానము,
నీరుపుట్టువు : పద్మము, శంఖము, కౌస్తుభము.
నీళ్లాడు. : ప్రసవించు, స్నానము.
నుగ్గు : చూర్ణము, ధూళి, నుఱుము, చూర్ణాకృతి, వధ.
నుడి : అపకీర్తి, వాక్కు,

నుసలు : ఉద్యమించు, మాంద్యపుపని.
నుసులు : లాఘవము, చలనము.
నూలుకొను : యుక్తము, ఉత్సహించు, అంగీకారము, అనుకూల్యము. దుఃఖభావము, బాధ.
నెగులు : దుఃఖాభావము, బాధ
నెట్టుకొను స్థాయిపడు, ఉద్యమించు, అతిశయించు, బలాత్కరించు.
నెట్టు : త్రోయుట, ఉద్యమము.
నెత్తము : పాచికలయాట, పణము, కొండమీది చదరము.
నెపము : వ్యాజము, దోషము కారణము.
నెనరు : ప్రేమము, కృతజ్ఞత.
నెవ్వ : స్థానము, స్థిరము, ఉపాయము.
నెయ్యము : స్నేహము, మనోజ్ఞము.
నెమ్మి : ప్రేమ, నిశ్చలము, క్షేమము, నెమిలి, సంతోషము, హజుళ(ల) వృక్షము.
నెఱయు : పూర్ణము, వ్యాపకము, సిద్ధించుట, (నెరవు, నెఱ, నెఱ, నెఱువు సమానార్ధకములు) పూర్తి,
నెరసు : కళంకము, రేణువు.
నెఱపు : వ్యాపింపజేయు, సిద్ధపఱచు, పూర్తించు, అధికము.
విధి, విశాలము, యుక్తము.
నెఱి : పక్షిరెక్క, సుందరము, ఆచారము, వలిభము, (కోకకుచ్చెళ్లు).
నేటు : నిశ్చయము, దృఢము.
నెల : మాసము, చంద్రుడు, స్థానము, రాక (పున్నమ), కర్పూరము.
నెలవంక : బాలచంద్రుడు, నఖక్షతము.
నెవ్వ : దరిద్రము, అవగ్రహము, ఆపద.
నేయము : స్నేహము, న్యాయము.
పంట : కృషి, ఫలితము.
పంచు : ఆజ్ఞాపించు, భాగించు.
పంతగించు : ప్రతిజ్ఞసేయు, విధించు.
పండు : శయనించు, ఫలము, పక్వమగు.
ప్రక్క : శయ్య, పార్శ్వము.
పంతము : ప్రతిజ్ఞ, పౌరుషము, విధము.
పంతు : శుభము, ఘనత.
పగలు : ప్రకారము, ప్రకటన.
పగిది : క్రమము, లావణ్యము, కష్టము, రాజునకిచ్చుపన్ను.

పంటించు : మాంద్యము, భ్రాంతి.
పచరించు : ప్రకటించు, అనుసరించు, ప్రయోగించు, ప్రవర్తించు, ప్రసారించు, ప్రసరించు.
పచ్చ పడగ : ఆకుపచ్చరంగు, పసుపురంగు, మరకతము.
పడయు : గడించు, ప్రాపించు.
పదును : పరిపాకము, సక్తము (చల్లుట), నిశితము (వాడి).
పదరు : త్వరపడు, త్వరవాక్కు, క్షోభించుట, చలించుట, కోపగించుట.
పడగ : పాము, జెండా.
పదురు : త్వరపడు, త్వరవచనము, అధికారము.
పన్ను : కృత్యము, సిద్ధపరచు, అంచితము, లభించు, యుద్ధయత్నము, నియమించు, లభింపజేయు, రాజుయొక కప్పము (పన్ను).
పరగు : విహరించు, ప్రస్థిరమగు, ప్రసరించు, ప్రవర్తించు, ప్రయుక్తమగు, ప్రవహించు, ప్రయాణమగు, పరిసేన సమూహము, ఆవృత్తి, పంక్తి, యుద్ధము, పరీక్షించు.
పరిమార్చు : వధించు, భంజించు, ఖండించు.
పరువము : పరిపక్వము, ప్రాయము.
పరిఢవించు : అతిశయము, భరించు, అతిక్రమించు.
పల : అన్యము, అధికము, సమూహము.
పఱపు : తల్పము, ప్రయోగించు, త్వర, అపసరించు, విస్తృతి, తోలుకొనిపోవు.
పఱగడ : పార్శ్వము, ఇతరస్థలము, (పరగడనము), పలు-అనేక, దంతము.
పలుకు : వీణాదిస్వనము, నిందించు, నిందావాక్యము, బీజాంతరభాగము, పక్షధ్వని, శకలము, వాక్కు, విద్య.
పల్లటిల్లు : చలించు, శాస్త్రము, రక్తిమము, ఆసారము వ్యత్యాసము.
పల్లట : వ్యత్యాసము, చలనము.
ప్రాత : వస్త్రము, జీర్ణము, పురాతనము.
పస : చాతుర్యము, సారము, సమృద్ధి.
పాట : సంగీతము, విధము.
పాటన : అలంతరము, ఆదరణము, సంస్కారము.
పాటి : శ్రమ, పతనము, ఆపద, చెట్టుపాడుచేయుట, స్వస్థము.
పాడి : ధర్మము, వ్యవహారము, స్వభావము, న్యాయము
ప్రాపు : కృషిచేయుట, ఎడబాటు కలిగించుట, అండ.
పాప : కనుపాప, బాలుడు.
పాపట : కేశవీధి, వృక్షవిశేషము.

పాము : సర్పము, ఘర్షణ.

పాయ : ఖండము, నదీభాగము.

పాఱ : సమీపము, భాగము, వశము, తండులము (బియ్యము).

పాళెము, పట్టణము : పల్లె, రక్షణము, స్వల్పము, సైన్య ప్రదేశము, పత్తనము

పిచ్చలించు : ప్రశంసించు, భయమునొందు, అతిశయమొందు.

పిమ్మట : మనోవ్యధ, అనంతరము.

పిఱుదు : నితంబము, వెనుకవైపు.

పిడి : కత్తిపిడి, ముష్టిక, స్త్రీయుగము.

పిలుకుమారు : మరణించు, నశించు.

పిఱువడు : భయపడు, పెడమొగమగు, చిన్నది, పథ్యము.

పిసాళము : చోరురోపాయము, పరిహాసము, వ్యాపనము: వికాసము, ప్రకాశము

పుట్ట : వల్మీకము, జన్మస్థానము, చిరునికుంజము.

పువులోట : పరాఙ్ముఖము, సంకోచము, పురణించు, పురాయించు, విజృంభించు, వర్ధిల్లు.

పుర : వ్యాపకము, త్రాడుపురి, నెమలిపింఛము.

పురుడు : సాటి, జాతాశౌచము.

పూట : సంధ్య, దినము, కాలము.

పూచు : పుష్పించు, నిస్సారమగు.

పూరి : తృణము, మృగస్తన్యము.

పూప : శిశువు, తరుణము, క్రొత్తమొగ్గ, చుక్క

పూను : యత్నించు, ధరించు, వహించు.

పెంపు : గౌరవము, మహత్త్వము, అతిశయము, సమృద్ధి, నాశము.

పెక్కువ : అధికము, వ్యర్థము.

పెడ : విపరీతము, పురాతము, జ్యేష్ఠత్వము.

పెర : మధురజనిత గృహము (కల్లంగడి), అన్యము.

పెనకువ ∝ యుద్ధము.

పెనగు : ఆవరించు, ప్రతివచనము నొసగు, మేళనము చేయు.

పెరుగు : దధి, వృద్ధినొందు.

పెఱుగు : వృద్ధినొందు, విజృంభించు, యత్నించు.

పెల్లు : అతిశయము, ఆధిక్యము, అత్యంతము.

పెఱుచ : అతిశయము, ఆధిక్యము, కాఠిన్యము, ఆగ్రహము, అత్యంతము.

పెలుచ : అతిశయము, ఆగ్రహము, పెళుచు, విరసమగు, ఆధిక్యము.

పేదటిమి : దరిద్రము, పిరికివాడు.

పైకొను : అతిక్రమించు, లభించు, యత్నించు, పొంగారు, వ్యాప్తి.

పేరిమి : ప్రేమ, గౌరవము.

పైడి : బంగారము, ధనము.

పొంగు : అతిశయించు, విజృంభించు, గర్వించు, సంతోషించు.

పొందు : స్నేహము, ప్రాప్తించు, మేలము, అభేదము, అనుకూలము.

పొంపిరివోవు : గుణోత్పత్తి, వర్ధిల్లు, సంతసించు, వ్యాపించు, వృద్ధికెక్కు, విజృంభించు.

పొక్కి : అవధి, ఉపాయము.

పొక్కు : దుఃఖము, బహిర్గతమగు: భయము, తపించు, చర్మరోగము.

పొగడిత : కీర్తి, స్తుతి.

పొగరు : దీర్ఘము, గర్వము, తీక్షగంధము.

పొచ్చెము : కపటము, తక్కువగుట.

పొటకరించు : వర్ధిల్లు, అతిశయించు.

పొటదు : నాసాపుటము, పువ్వుల పుట్టుక.

పొడతెంచు : గుణోదయము, ఉదయించు.

పొడవగు : నశించు, మరణించు.

పొడగు : ఔన్నత్యము, దీర్ఘము, ఉత్కృష్టము.

పొది : పశుస్తనమూలము, సమూహము, అంబులపొది.

పొత్తు : స్నేహము, అవిభక్తము, కలిసియుండుట.

పొదవెట్టు : ఆరోపించు, చించు.

పొదుగు : ఆచ్ఛాదనము, ఖచితము, పక్షులప్రసూతి చిహ్నము.

పొనుపడు : కాంతిమాయు, వ్యర్థమగు, అడ్డుపడు.

పొరయు : ప్రాప్తమగు, పెరదు, చాటుగచేరుట, లభించుట.

పొరి : బలి, అత్యంతము, క్రమము, దృఢము.

పొర : వళి, పాముకుబుసము, అరటియాకుల ఆవరణము.

పొన్న : మనోహరము, పున్నాగ వృక్షము.

పొరిగొను : నాశనమొనర్చు, వధించు.

పొరుగు : సమీపము, పార్శ్వము.

పొలపము : ప్రకాశము, వాసన, వ్యాప్తమగు.

పొలము : పైరు (గరిక) గలభూమి, విధము, సూచన, గ్రామము, విపినము, ప్రదేశము.

పొలయు : ప్రవేశించు, సంచరించు, వ్యాపించు, సమీపించు.

పొల : మాంసము, మాంసగంధము, చేపకున్న చర్మము
పొలయిక : మృతి, నాశము.
పొలుచు : ప్రత్యక్షమగు, స్థిరము, కనుపించు.
పోలియు : నశించు, మృతినొందు.
పొసగు : లభించు, అనుకూలించు, చేరదగిన, పూజనీయుము.
పోడి : పూజ్యము, అంచితము, మనోజ్ఞము.
పోడిమి : సౌఖ్యము, విధము, పూజ్యము, సంపద, పోకడ, కలివర్తనము, నాశము.
పొలివోవు : వ్యర్థమగు, భంగమగు, నశించు, మరణించు.
పోక : గమనము, కపటవర్తనము, ప్రవర్తనము.
పోటు : ఉల్బణము, యుద్ధము, శౌర్యము, ఆయుధపు దెబ్బ.
పోరాటమి : స్నేహము, సంకటము, ఆప్తత.
పోరచి : వ్యర్థము, నిస్సారము, ఉపహారము.
పోరు : కలహము, యుద్ధము, స్పర్థ.
పోరువ : ఉత్తరీయము, అరటియాకుల మొదటిబోదె.
ప్రోలు : యుక్తమగు, పూజ్యమగు, శక్యమగు, సామ్యముగల.
పోసము : లేప్యము, కాంతి, క్షీరము
పోహణ : ప్రౌఢత్వము, ఘటనము.
ప్రబ్బు : వ్యాపించు, వర్తిల్లు, అతిశయమొందు, నింద (సేయు).
ప్రల్లదము : దుర్భాషణ, పారుష్యము, నింద, దుష్కృత్యనింద.
ప్రాము : ఆచ్ఛాదనము, మారణమగు, ఘర్షించు, మూయుట, పూయుట, వస్త్రపుమలినము,
ప్రాత : పూర్వము, పురాతనము.
ప్రిదులు : చ్యుతమగు, పూలుపూయు, న్యూనము, అపసరిల్లు.
ప్రెగ్గడ : మంత్రి, యువరాజు.
ప్రేముడించు : ప్రియపడు, బాధపడు, శోకమందు.
ప్రొద్దు : కాలము, ప్రసవదినము, సమయము, సూర్యుడు, ఉషఃకాలము.
బంటు : శిష్యుడు, సేవకుడు, శూద్రుడు, బగిసీ.
బైసి : గౌరవము, భాగ్యము.
బంతి : వరుస, కందుకము.
బచ్చెన : లేప్యము, తెలుపు మొదలగు రంగులు.
బడి : క్రమము, పాఠశాల, పెంబడి, నిర్ణయము.
బడుగు : కృశము, శవము, అశక్తుడు.

బన్నము : అవమానము, ఆపద.

బరిగోల : శృణి (అంకుశము), బాణము.

బది : రేఖ, పార్శ్వము, చోరుడు, అంకుశము, శత్రువు.

బలితము : బలిష్ఠమైనది, దృఢ(లావు)మైనది.

బలువు : అధికము, బలము.

బాగు : విధము, క్షేమము, సుందరము.

బాము : కీడు, కష్టము, అధికము.

బారి : హింస, నిర్బంధము, ఏనుగు సంకెళ్లు.

బారాది : అనేకము, అధికము.

బాసనాలు : ఋషి, దేవత.

బాస : ప్రతిజ్ఞ, భాష, ప్రమాణము, సంకేతము, వ్రతము.

బింకము : గర్వము, దృఢము, ఉన్నతము

బిరుదు : శౌర్యచిహ్నము, పేరు, శూరుడగు, సమర్థము.

బిడ్డ : పుత్రిక, పుత్రుడు, బాలుడు.

బిమ్మిటి : సంకోచము, వివశము.

భుజ : భుజము, కుండలీకరణము.

బిత్తరము : చంచలము, ప్రకాశము, విలాసము, సరసము.

బిల్ల : రవిశశిబింబములు, ఉపధానము (దిండు), గుండ్రమైనది (బాలీసు), లోహపుపతకము,

బుడిబుడి : అల్పము, సంభ్రమించు.

బుసా : బంగారుతీగ, పట్టువస్త్రము, బూటకము.

బూక, బూమె : మాయ, వంచకుడు, కపటివేషము.

బెంగ : ఆర్తధ్వని, విరహాగ్ని.

బెగ్గిల్లు : పరవశము, భయపడు, చలించు.

బెట్టిదము : కఠినము, క్రౌర్యము, ఉద్ధతము, బ॥నిష్ఠురోక్తులు.

బెట్టు, బెడకు : గౌరము, దృఢము, అతిశయము, ఉద్ధతి.

బెణకు : చలదము, అపసరిల్లుట.

బెడగు : మనోహరము, అధికము, సుందరము, విలాసము.

బెడిదము : బేడిదము, కఠినము, అధికము, భయంకరము, పరుషవచనము.

బెరయు : లభించు, ప్రాప్తించు, వ్యాపించు.

బెడియు, బెనుకు : వికలమగుట, దోషము.

బెరుకు : భేదము, ప్రయోజనము.

బేరజము : కుత్సితము, కపటవర్తనము, పరుషవాక్కు
బొట్టు : అనుస్వారము, జలబిందువు, మంగళసూత్రము, తిలకము.
బొమ : కనుబొమ
ప్రతిమ. :బొమ్మ బిరుదాంకము, బొమ్మ, కనుబొమ్మ, బ్రహ్మ, అల్పము, అవమాన చిహ్నము.
బొరియ : రంధ్రము, కలుగు, బలము.
బోట : ధూర్తుడు, ప్రౌఢుడు, కొండపైనిగల తావు.
బోనము : భోజనము, అన్నము
బ్రాతి : ప్రేమ, దుర్లభము, అధికము.
బ్రుంగు : గూఢస్థలము, మగ్నమగుట, మరణించుట, ఈర్ష్యాదుల వలనితాపము.
బోయ : కిరాతుడు, చేపలు బట్టువాడు (బెస్త).
మంతు : మంత్రి.
మంతనము : రహస్యము, ఏకాంతనము, ఆలోచనము.
మంద : కొట్టము, పశుసమూహము, పల్లె.
ముందట : చేరువ, అడకువ.
ముందల : సన్నిధి, మాడ్కి, బ్రదుకు తెరువు.
మందెమేలము : స్నేహము, అనురాగము, ఉపేక్ష.
మక్కళించుట : సవరించుట, ఆవరించుట, సదృశము.
మక్కు : మలినము, కాంతివిహీనము, మరణించు, రోగముచే బాధింపబడుట.
మగటిమి : మగతనము, మహాశూరుడు, పౌరుషము.
మచ్చిక : మోహము, ఆసక్తి.
మగడు : పతి, పురుషుడు, రాజు.
మగపాడి : శౌర్యము, ఉపరతి.
మచ్చు : పారవశ్యాషధి, సౌధము.
మట్టాడు. : సంచరించు, వ్యాపించు.
మడుగు : హ్రదము, సరస్సు, ఉపశాంతి, పరిశుద్ధాంబరము, నమ్రత్వము, పరిశుద్ధము,
మట్టు : హ్రద్వము, తక్కువ, పరిమితి.
మడక : ఆకులమడత, ఎద్దులుగట్టిన నాగలి.
మడగు : అడగియుండు, మరలు.
మడపు : విముఖమగు, నిష్ఫలము.
మడి : పరిమడి, శుద్ధవస్త్రము.
మది : బుద్ధి, మనసు.

మనుగడ : జీవనము, జీవనోపాయము.
మను : మన్ను, జీవము, భూమి, ఋష్యమనుజంతువు.
మనువు : భర్త, భర్తను వరించుట, మరణించుట, వర్తనము.
మనికి : జీవనము, జీవించుట, నివాసస్థలము.
మన్ను : భూమి, ఋష్యమృగము.
మబ్బు : మేఘము, చీకటి, అజ్ఞానము.
మరులు : మోహము, పిశాచము.
మఱపు : మఱచిపోవుట, పొరపాటు, పారవశ్యము, అజ్ఞాన భావము.
మఱుగు : గూఢము, చాటునకుబోవుట, సంతాపమొందుట.
మసక : కొంచెము తెలుపురంగు, సాయంకాలానంతరపు చీకటి: సంభోగము (ఇచ్ఛ)
మలయు : సంచారము, ఉద్యమించు, వ్యాపించు, తపించు, సంకీర్ణము, ఉద్రేకించు.
మసలు : విహరించు, నీటినికాచు, ఆలస్యము, వర్తించు.
మస్తు : సమృద్ధి, మదము.
మాను : నివారించు, యోచనసేయు, వృక్షము, మనోహరము.
మాపు : ప్రదోష(కాల)ము, మూసిపోవు, రాత్రి.
మాఱు : నశించు, ఎదురు తిరుగు, పర్యాయము, మఱియొకటి, ఇతరము, ప్రతిరూపమగు.
మాలిమి : నౌకాశాస్త్రమర్మము, సాధు వాత్సల్యము.
మానటి : మల్లుడు, శూరుడు.
మావు : గుఱ్ఱముల సంగమము, గుఱ్ఱము, చేపలబట్టుసాధనము.
మించు : ప్రకాశము, మెఱుపు.
మిండడు : విటుడు, పురుషుడు, అధికుడు.
మిక్కిలి : అధికము, శ్రేష్ఠము.
మిగులు : శేషము, అతిక్రమించు, శేషించు.
మిటారము : అతిశయము, ఉన్నతము.
మిడి : తీక్షణము, గర్వము, ఉన్నతము.
మిడివోవు : తొలగు, తక్కువగు.
మిడియు : వెలికుఱుకు, ఎగురు.
మిటారి : స్త్రీ, ఉన్నతమైనది.
మిట్ట : తీక్షణము, ఉన్నతము, ఉన్నతభూమి
మిడుగురు : అగ్ని కణము, మిణుగురు పురుగు.

మిత్తి : మృతి, మృత్యుదేవత.

మిదుకు : గర్వించు, స్వభావము, పరితపించు, జీవించు, సంచరించు, చలించు, ఎండిపోవు.

మినుకు : కిరణము, మంగళసూత్రము, వేదము, వాక్యము.

మిన్న : రత్నము, శ్రేష్ఠము.

మిసిమి : నూతనరుచి, నవనీతము (కొత్తవెన్న).

మీదు : భవిష్యత్కాలము, పరము, ఉపరిభాగము.

మీటు : అధికము, వృద్ధి, ఆయుధాగ్రపుపోటు, ఉద్రేకము, గోటికొనతో పొడుచుట, (వీణతంబురమీటు).

ముంగిలి : మధ్యస్థానము, గృహకక్ష్య,

ముక్కు : నాశికము, చన్ను, మొన, పక్షిముక్కు,

ముచ్చట : ప్రేమము, వృత్తాంతము, కోరిక, ప్రసంగము,

ముట్టడి : నిర్బంధము, సైన్యావరణము.

ముదుగు : చేష్టలుడుగు, జతపఅచు, అతిశయమొందు, పెనుగబడు.

ముడివడు : లభించు, సంకోచించు, ముకుళించు, న్యూనమగు.

ముత్తసరి : ముత్తెముల హారము, ధాన్యవిశేషము.

ముదల : మాగాణిపొలము, లక్ష్యము, ఆజ్ఞ.

ముది : వార్ధకము, ముదుసలి.

ముదుక : వృద్ధుడు, స్థూలమైన.

ముదురు : వృద్ధుడు, స్థూలమైన.

ముదురు : వృద్ధి, వృద్ధావస్థ, ఫలాదులు.

ముద్దు : చుంబనము, మనోహరము, ఆదరణము.

మును : మొట్టమొదట, ముందు, వెనుక.

ముప్పిరిగొను:ముప్పేటత్రాడు, కలసిపోవు.

మునుకు : సంతాపము, ప్రతివచనమొసగుట.

మురియు : నడకలోనియందము, ఖండమగు, గర్వించు, తెగుట.

మురువు : సుందరము, గర్వము.

ములుసూపన : అతిక్రమించు, అతిశయించు.

మూక : గణము, సైన్యము.

మూడు : లభ్యమగు, సమాప్తమగు.

మూదలించు : నియతము, హెచ్చరిక.

మూల : కోణము, కబరి (కొప్పు).

మెండు : విస్తారము, అధికము, అతిశయము, ఉన్నతము.

మూరివోవు : అతిశయించు, సఫలమగు, విజృంభించు, నశించు, వర్ధించు.

మెట్ట : ఉన్నతభూమి, పాదము.

మెచ్చు : శ్లాఘనము, శ్లాఘించు, లక్ష్యముంచు, బహుమానము, ప్రేమము.

మెట్టు : సుంకముచెల్లించుతావు, కొండరాశి, ప్రదేశము, సోపానము, (పావంచ) వీణతంత్రుల గద్దెలు.

మెత్త : గుజ్జుపు పుల్లము (పల్యాయనము), మృదువైనది, పఱపు.

మెత్తబాటు : మృదుత్వము, ఆలస్యము, (మెతకతనము).

మెత్తన : మృదువు, శాంతి.

మెప్పు : ప్రీతి, శ్లాఘనము, వరము.

మెయి : దేహము, విధము, పార్శ్వము

మేయికొను : వెంబడించు, లభించు, అనుకూలమగు, సమ్మతించు, అంగీకరించు.

మెరమెర : మనోవ్యధ, సందేహము, భేదభావము.

మెఱుపు : విద్యుత్తు, ప్రకాశించు.

మెఱవడి : ధైర్యము, ప్రౌఢము, అతిశయము, ఉద్రేకము, ఊరేగింపు, గౌరవము.

మెలకువ : జాగరూకత, జీవనము, సంచారము, మేల్కొను.

మెలగు : జాగరూకతతో వర్తించు, సంచరించు, ప్రవర్తించు.

మెలపు : మెలగునట్లు చేయు, కోమలము, జాగ్రత్తపడు: చలింపక నిల్కడగొనుట

మెలయు : ప్రవర్తించు, సంగమించు.

మే : విధము, దేహము, పార్శ్వము, పేరు.

మేకొను : లభించుట, సమ్మతించుట, జాగ్రత్తగొనుట, ఉద్యమించుట, పొందుట.

మేదనము : పక్షులు మృగములు, మున్నగునవి కలియుట, తగవు, సంభోగము.

మేను : శరీరము, పార్శ్వము, జన్మము.

మెరువు : హారమునందు పతకము, తీరము, సేతువు.

మేర : అవధి, క్రమము, హద్దు, మర్యాద.

మేలిమి : బంగారము, విస్తారము.

మేలు : లాభము, ఉపకారము, మదము, శుభము, విస్తారము, శ్రేష్ఠము, మోహము, సుకృతము, పుణ్యము, మీది భాగము, విశేషము, శుభమైనది.

మేలుకట్టు : సోపానములు, చాందిని.

మేరడి : ఉపాయము, తగినవి, నమ్రత్వము.

మేళగించు : కలిసికొను, సమకూర్చు, నమ్రత్వము.

మై : శరీరము, పార్శ్వము, ఆవృతము, విధము.

మైవడి : సౌమ్యము, అనుకూల్యము, విధము, సమ్మతి.

మొగము : ముఖము, శ్రేష్ఠము.

మొగ్గాలము : (మొక్కలము), ధైర్యము, మూర్ఖవాక్యము, ఉత్సాహము, కార్యము, మూర్ఖత్వము, ప్రతాపము, తిరుగులేనిది, మౌర్యము.

మొగి : ఉద్యమము, మొత్తము, విధము .

మొత్తు : ఖండించు,కొట్టు.

మొగియు : కలియుట, ప్రయత్నించుట.

మొన : అగ్రము, వ్యూహము, సైన్యము.

మొనకాడు : ముఖ్యుడు, సేనా నాయకుడు, శూరుడు.

మొరపు : ఉద్యమము, లభింపజేయు.

మొప్పె : మూర్ఖుడు, పరుషము.

మొనయు : లభించు, ఉద్యమించు.

మొఱగు : వంచనము, మాటుపని, వంచకుడు.

మొఱకు : మూర్ఖుడు, కాఠిన్యము.

మొల్లము : మిగుల విస్తారము, ధనము.

మోపు : వింటినారి, గడ్డిమోపు, ఆరోపించుట.

మోము : ముఖము, ద్వారము, శ్రేష్ఠము.

మోరు : మజ్జిగ, కొండకొన.

మోవి : పెదవి, వృక్షవిశేషము.

మోస : మోసము, వంచనము, ప్రమాదము, దొంగతనము.

మ్రందు : ఒడలెఱుగని మూర్ఛ, పీడింపబడినది, హరించుట, బాధనొందుట.

మ్రగ్గు : మరణించు, నష్టమగు, విహ్వలించు, విశదమగు.

రంతు : క్రీడ, సంభోగము.

రంగు : తెలుపు మొదలగు రంగులు, కాంతి.

రకము : శ్రేష్ఠము, సుందరము.

రచ్చ : మండపము, సభ, రాజవీధి, కలకలము, గోష్ఠి, కలహము.

రట్టు : నింద, ఉపద్రవము.

రక్కొను : (రెక్కొను) లభించు, వర్ధిల్లు, స్వస్థతనొందు.

రమణ : రాణ.

రవ : ఖండము, అణువు.

రవణ : అంచితము, ప్రీతి, విధము, వజ్రము, సూక్ష్మము అశ్వగతి విశేషము.

రహి : యోగ్యము, అనురాగము, వివేకము, ఆనందము, ఆసక్తి, విధము.

రాణివాసము : అంతఃపురము, భార్య, అంతఃపురకాంత

రాటు : ఉపద్రవము, జన సమ్మర్దము, వ్యర్థము.

రూపరి : సుందరాంగుడు, సుందరాంగి, (రూపవలదు).

రిత్త : శూన్యము, అసత్యము, (అవ్యయమైనప్పుడు), కారణములేమి.

రూపఱు : మరణించు, నశించు, హీనత్వమందు.

రువ్వు : విసరివైచు, యావర్తనము (సుడి).

రూపు : ఆకృతి, సత్యము, విధము.

రెట్ట : పక్షిపెంట, భుజము.

రేగు : విజృంభించు, రేగుచెట్టు.

రేక : రేఖ, గీత, వరుస, జాబు.

రేయు : ఖండించు, విజృంభించు.

రేవు : నదీతీర్ణమార్గము, సముద్రతీరము, రేగుచెట్టు.

రొక్కము : ధనము, సమూహము.

రొప్పు : ఆర్తరవము, పరుగెత్తు, కోపమొందు.

రోయ : నిందసేయు, నర్తనమాడు, వెదకు.

ఱంకె : గొప్పధ్వని, వృషభధ్వని, సింహగర్జన.

ఱంపిలు : వ్యాపించు, అతిశయించు, వర్ధిల్లు, విజృంభించు.

ఱాగ : ధూర్తుడు, జారస్త్రీ, తీవ్రభావుడు.

ఱువ్వు : (ఱుప్పు), విసరివేయు, పక్షిరెక్కల మ్రోత.

ఱేడు : భర్త, రాజు.

ఱే : విజృంభించు, అతిశయించు,

ఱొచ్చు : మలినము, బురద, అపవాదము, తిరస్కారము, జనసమూహ ధ్వని..

లంక : ద్వీపము, పంచలోనిగది

లంకె : కలిసియుండుట, కలుపుట, సంభోగము.

లంబు : గొప్పతనము, విశాలము, స్థూలము.

లంపటము : ఆపద, శ్రమ.

లకోరీ : పావురము, వాడిబాణము.

లగువు : సులభము, లంఘనము, లాఘవము.

లగ్గు : అశుభము, అపర క్రియ.

లాచు : వ్యాపించు, మరుగుపడు.
లలి : క్రమము, ప్రేమ, ఉత్సాహము, వికాసము.
లాగు : ఆకర్షించు, సమ్మతము, విధము.
లావు : సామర్థ్యము, ఎడతెగనిది, బలము, ఆవశ్యకము, అధికము, స్థూలమైనది.
లెక్క : సంఖ్య, లక్ష్యము.
లెస్స : యోగ్యము, శ్రేష్ఠము.
లేక : జాబు, పంక్తి.
లేమ : తరుణము, తరుణి(స్త్రీ).
లోవ : కొండలోయ, రథముమీది పీట.
వంక : దిక్కు, వంకర, ఒక వృక్షము (వైపు).
వంత (వనత) : బాధ, తాపము, నది.
వంతు : విరోధము, భాగము, క్రమము, పోలిక.
వగచు : ధ్యానము, పశ్చాత్తాపము, శోకము విచారము.
వగ : వగ, ఆలోచన, శోకము, సంతాపము, విధము, విలాసము, ఆధారము, గతి.
వడియు : కృషించుట, జలశోషణము (నీరుఎండుట).
వడ : భక్ష్యము, తాపము, వేడి, శ్రమ.
వడి : వేగము, శౌర్యము, పద్యములో యతిస్థానము.
వన్నె : తెలపు మొదలగు రంగు, ఉత్తమ (మేలి) వస్త్రము.
వర్ణనము : సుందరము, ప్రసిద్ధి, విధము, కాంతి, మేలిమి బంగారము, అలంకారము, గుఱ్ఱమునెక్కు సాధనము (అంకవన్నె).
వరుస : క్రమము, పరంపర, బంధుసంబంధము.
వంక్తి : (బంతి) సామ్యము, వీలు.
వరపు : విస్తృతి, ప్రవహింపజేయు, బాణాది ప్రయోగము.
వఱలు : వ్యాపించు, ప్రకాశించు, వర్తించు.
వలతి : స్త్రీ, ప్రౌఢస్త్రీ, స్వాధీనము, అనుకూలము, సమర్థుడు.
వలచు : మోహపడు, కోరు.
వలను : దిక్కు, ఉపాయము, పార్శ్వము, ప్రౌఢిమ, కుడివైపు, శుచిత్వము, శకునము, అంచితము,
వలపు : కామము, కోరిక, సుగంధము.
వలము : విశాలము: లావు.
వలయు : ఆవశ్యకము, ఇష్టము, యుక్తము, (వలె).
వలిపిరి : శైత్యగుణము, కంపము.

వలిప : సన్నని వస్త్రము, పరిశుద్ధమైనది, వలపము

వల్లె : (వల్లెవాటు), వరుణునిపాశము, త్రాడు.

వసము : వశము, శక్యము.

వళావళి : ఉత్సాహము, కోపము, చెలరేగుట.

వసగొనుట : ఉద్యమించుట, ఉత్సహించుట.

వహి : పుస్తకము, విధము.

వా : కత్తివాదర, ముఖము.

వాక : నది, పార్శ్వము, వంకర.

వాడి : శౌర్యము, పదును, తీక్షణము, క్రూరము.

వాగు : సైన్యము, వ్యర్థభాషణము, తరంగములు.

వాకొనుట : వంచించుట, ఆరధ్వని, (చెప్పుట).

వాడ : వీధి, గృహపంక్తి, వాసన.

వాటము : వాలుగనున్న తావు, అనుకూలము, కలిసినది.

వానకోయిల : చాతకము, సర్పభేదము.

వాయి : ముఖము, నోరు, ఖడ్గధారి.

వాలాయము : నిరంతరము, అవశ్యము, బలవంతము, అడ్డగింపరానిది.

వాలిక : దీర్ఘమైనది, వాడియైనది.

వాలెము : నిరంతరము, ఆవశ్యము.

వాసి : భేదము, లాభము, ప్రశస్తము, పరిమాణము, గౌరవము, ఋజుభావము, తారతమ్యము, వింత,

వాలు : దిగుట, అతిశయంబగుట, వంగుట, కత్తి, పొడుగు, శౌర్యము, క్రూరము, వాడియైనది. ఇతరము, ఆశ్చర్యము.

వావిరి : క్రమము, అధికము, ఉత్కర్ష, ప్రశస్తము.

వింగడ : విశాలము, విపరీతము, సుందరము, వివరణ.

విక్కు : విజృంభించు, అహంకరించు.

విందు : బంధుభోజనము, చుట్టము, ఆనందము.

విచ్చలవిడి : యథేచ్ఛ, స్వతంత్రము.

విచ్చు మొగ్గ : మిగులకదలు, (వికసించు) మొగ్గ.

విడిమట్టు : వాసమందిరము,

విడి : క్రోధము, ఏకాకి, విడువబడినది, ఎఱ్ఱనిది, ప్రత్యేకము, పరాక్రమము, ప్రతాపము.

వితాకు : నిశ్చేష్ట, పరవశము, విభ్రమము.

విన్ననువు : నేర్పు, విధము.

విన్నాణి : యతీశ్వరుడు, ప్రౌఢకాంత.

విన్నాణము : నేరుపు, పూజ్యత, అంచితము, మలబంధము.

విప్పు : వికసించు, బాహుళ్యము.

విరి : పూవు, వికసించు, విడిచిపెట్టు, తొలగు

విరియు : విచ్చు, విడుచు, విజృంభించు, భేదించు.

విరాళి : విరహము, భక్తి.

విసము : విషము, జలము,

విరాళము : విరహమొందు, ఉపహారభేదము (చందా).

వివరించుట : విశదముచేయుట, అన్వయము, విచారింపదగినది.

వీక : దైన్యము, ఉత్సాహము, విజృంభించు, ఉన్నతి, గర్వము, పరాక్రమము, సామ్యము, పాటిపోవుట,

వీగు : ఉత్సహించు, చాంచల్యము, గర్వించు, పరుగెత్తు, (ఓడు).

వీటిపోవు : వ్యర్థమగు, దూష్యము, నాశము, నష్టము.

వీడు : సైన్యము, బాటసారి, స్పష్టమగు, బహుమానము, విసర్జించు, శిబిరము, పట్టణము, ఆశ్రయము.

వీడుపాటు : వ్యత్యయము, విభ్రమము, భేదము,

వీడుకోలు : అనుజ్ఞ, మరణము, విడిచిపెట్టుట.

వీడ్కొను : అనుజ్ఞనొందు

వీను : శ్రోత్రము, ప్రసిద్ధము.

వెంట : వెనుక, కార్యము, వేట, చేయుట, మార్గము, విధము, విషయము.

వెండి : రజితము, తరువాత.

వెంపర : హింస, పీడనము, భేదము.

వెగటు : విరసము, చేదు.

వెకలి : మూఢుడు, ఆసక్తిగలవాడు.

వెక్కసము : దుస్సహతము, సహింపరానిది, దుర్లభము, అధికము.

వెగడు : చలనము, వ్యత్యాసము.

వెడ : తుచ్ఛము, అల్పము, వికృతము, ఒకానొకయెడ, వ్యర్థము.

వెడుగు : వికారము, అవివేకి, అవివేకము.

వెద : పశ్వాదులబుతువు: కబరి.

వెన్ను : గృహముఖము, వీపు.

వెరవు (వెరువు) : విధము, యుక్తము, ఉపాయము.
వెఱగు : నిశ్చేష్టము, ఆశ్చర్యము, భయము.
వెలయు : ప్రకాశించు, ప్రసన్నత్వము, ప్రసిద్ధినొందుట.
వెలార్చు : ప్రకాశింపజేయు, నిర్గమించు.
వెలది : స్త్రీ, నిర్మలము, ప్రసన్నము.
వెలి : బాహ్యప్రదేశము, ధవళవర్ణము, బహిష్కారము, బహిఃప్రదేశము.
వెల్లివిరియు : వ్యాపించు, విజృంభించు, ప్రకటితమగు, ప్రవహించు.
వెల్లి : శ్వేతవర్ణము, పరంపర, ప్రవాహము.
వెలుగు : కిరణము, ఎండ, మండు, ప్రకాశించు.
వెల్లువ : ప్రవాహము, సైన్యము, అడ్డుకంచె.
వే : అనేకము, వేగము, నెయ్యి.
వేడు : ప్రార్థించు, యాచించు, కోరు.
వేడి : ఉష్ణము, తాపము, వాడి, వేడి.
వేడబము : మాయవేషము, వంచనము.
వేడుక : కుతూహలము, వినోదము, కోరిక.
వేడివేల్పు : అగ్ని, సూర్యుడు.
వేదుఱు : మూఢుడు, ఉన్మాదము, ప్రమత్తుడు.
వేగు : చారుడు, ప్రభాతము, దేశవార్త.
వెనలి : కబరి, జడ, వెంద్రుకలు.
వేదు : చేదు, వాసన, దుర్గంధము, అంతకంటెనెక్కువ, విరసవచనము.
వేరు : వృక్షమూలము, అన్యము.
వేలము : శంకరుని ఆయుధము, శిబిరము, అధికము.
వేల్పు : దేవత, జోస్యుడు.
వేరువిత్తు : నాశనము, నాశనకారి.
వేసరు : శ్రమనొందు, విచారము, విచారణీయము.
వ్రాలు : వంగుట, నాశనమగుట, దిగుట.
వైనము : కారణము, వివరణము, ఉపాయము, క్రమము, విధము.
వైపు : పార్శ్వము, లక్ష్యము, ఉపాయము.
వ్రేలు : ఉద్యమించు, వ్రేలాడు, లంబతము, అంగళము, పరిహాసము.
వ్రేగు : తపించు, భారము.
సంగడము, సంగడి: పడవ, విధము, సమీపము, జంట, స్నేహము, పార్శ్వము, సమూహము, వెంట

వచ్చుట.

సంకు : శంఖము, శంఖములోనివలయము.

సంచు : సుందరము, సూచన, విధము, సంతనకట్టు, సంఘీభవించు.

సంతు : సంతానము, కులము.

సంతరించు : సమకూర్చు, సంగ్రహించు, వరించు, వచించు, లభింపజేయు.

సంపు (చంపు) : వధించు, సమృద్ధి.

సందడి : సంకులము, జనసమూహము, జనఘోష,

సంబరము : సంభ్రము, ఆనందముపొందుట.

సందుకొను : పరిగ్రహించు, కలిసికొను, వ్యాపించు.

సంబడము : దారిబత్తెము, జీతము, ఏర్పాటు.

సకియ : స్త్రీ, చెలికత్తె.

సకిన : కృత్రిమపక్షి, ప్రతిమ.

సజ్జ : (పూలబుట్ట), సూతికాగృహము, శిరోగృహము, గంటి (పిటకము), సిద్ధపడు, సజ్జపైరు.

సడి : అపకీర్తి, నింద, సూచన (శబ్దము).

సద్ర : అవశ్యకార్యము, లక్ష్యము.

సత్తు : సీస(ము)భేదము, సత్యము.

సమయు : మరణించు, నశించు.

సత్తి : శక్తి, ఆయుధవిశేషము, బలము, శంకరుడు, వశిష్ఠముని కుమారుడు.

సమకట్టు : కవచము, పని, ఉపాయము, అడ్డగించు, క్లుప్తము చేయు, సిద్ధపఱచు.

సమేల : అనుకూలము, కలిసియుండుట.

సయ్యాటము : విలాసము, పరిహాసము, స్త్రీ పురుషులు కలిసియాడుట.

సరము : దండ, శ్వాసము, స్వరము.

సరి : హారము, సమయము, యుక్తము, సమాప్తము, పూర్ణము.

సరిగ : బంగారు తీగహారము.

సవతు : సమానము, సామ్యము.

ససి : ఆరోగ్యము, పైరువిస్తారమగు, కాంతి, ఋజుభావము, సత్యము.

సాంబ్రాణి : ధూపవస్తువు, ఉత్తమాశ్వము.

సాకతము : అనుగ్రహము, ఉపశమించు.

సాకము : ఉత్సవము, నెపము.

సాతు : బాటసారులు, వర్తకసమూహము.

సామి : కుమారస్వామి, మగ, రాజు.

సారి : ఆవృతము, యుద్ధప్రయాణము.

సారె : అత్తవారింటికి కూతునంపునపుడిచ్చు సామాగ్రి, గొరువంక, కుమ్మరి (చక్రము) సారె.

సొగటాలకాయ : పాచిక, వీణెతీగ, శిరము.

సిరస్సు : సిరసు, చైత్యము.

సీదరము : పాముకుబుసము, పాము, దరిద్రము.

సిరి : లక్ష్మి, కుభము, సంపద, స్థిరము.

సీమ : ప్రదేశము, దేశము, రాజ్యము.

సుద్ధి : పరిశుద్ధము, కవచము, వృత్తాంతము.

సుపాణి : ముత్తెములు, ముత్తెముల కాంతి.

సురతాణి : శచీదేవి, ఇంద్రుడు.

సుర : గాలి, సుడిగాలి, అధికము.

సురుగు : గమనింపు, చరించు, సదృశమగు, అధికము, మృతిజెందు, పరుగిడు.

సూటి : లక్ష్యము, విధము.

సూడిగము : కడియములు, గాజులు, గర్భవతికై పంపుమధుర భక్ష్యములు.

సెక : జ్వాల, తాపము.

సెగ్గము : నింద్యవర్తనము.

సేకరించు : ఉపశమించు, సంగ్రహించు.

సేది : నష్టము, నాశము.

సేమము : శుభము, క్షేమము.

సేన : పాపట, అక్షతలు.

సైకము : సూక్ష్మ(త్వ)ము.

సొంపు : సంతోషము, సౌందర్యము, సమృద్ధము.

సొగయు : పరవశమునొందు, మూర్ఛనొందు.

సొమ్ము : ధనము, గోధనము, ఆభరణము.

సొరుగు : మూర్ఛిల్లు.

సొలవు : విముఖము (వైముఖ్యము), పారవశ్యము.

సోకు :స్పర్శము, ఆగ్రహావేశము, రాక్షసుడు, పిశాచము.

సోమించు : పరాక్రమించు, విజృంభించు, వ్యాపించు, సాదృశమగు.

స్రుక్కు : సంకోచము, శోకము, క్షయము, ఆవరించు, దుఃఖించు, మ్లానమగు, భీతిచెందు, హారాదులు పెనవేసికొను, చింతించు, మూర్ఛిల్లు,

గర్భముపై వళులు.

సోమ : శ్రమము, పరాక్రమము, నాశము, సుఖము.

హత్తు : లభించు, సమ్మేళనము.

హవణించు : సవరించు, ధరించు, అలంకరించు.

హవణిల్లు : ప్రకాశించు, విజృంభించు.

హౌసు : లలితమగు, సుందరమగు.

హొయలు : మితము, సంతోషము.

హరువు : మనోజ్ఞము, యోగ్యత.

• అమృతాంశువులు

బాలలు

◊ అల్లారు ముద్దు బిడ్డలు - అమృతాంశువులు

◊ బాల్యం ఒక దివ్యత్వం, భావాలకు నవ్యత్వం ప్రతిపాదించే కాలం, పరిమళాల వాతూలం.

◊ పిల్లలకే అల్లరి తెలుసు. వారిది మల్లెల మనసు. అల్లరి మల్లెలు కొల్లగ జల్లి ఎల్లరినీ రంజింతురు వారే.

◊ పిల్లలు చేస్తే అల్లరి అందంగా ఉంటుంది. అల్లరి చేయుట పిల్లల్లో సహజ గుణం.

◊ పిల్లల కొక అందమైన నగ అల్లరి.

◊ ఇళ్ళల్లో, గుళ్లల్లో, బళ్లల్లో బాలలను బానిసలుగ చేసి వారి బ్రతుకు పాడు చేయరాదు.

◊ 'ఎందుకు?' అన్న పిల్లవాని ప్రశ్నలో అందుకోలేని అద్భుత సందేహ మున్నది.

◊ ఆ సందేహమును నివృత్తి చేయవలసిన బాధ్యత పెద్దల కున్నది.

◊ అనవసరంగా రెచ్చ గొడితే పిల్లలు కోతులవుతారు, ఇళ్లు చీకాకు పరుస్తారు.

◊ అమ్మ, నాన్న పేరెరుగని అదో జాతి పిల్లలు. అందరి వలె తాము కూడ అసలు భారతీయులు!

◊ అల్లరి చేసే పిల్లలు చల్లని తొలకరి జల్లులు.

◊ కల్మషాలెరుగని ప్రాణావస్థకు అద్భుతమైనది పిల్లల మనఃస్థితి.

◊ గతికీ స్థితికీ ఒక సంగతిగా నిలిచే ప్రతి ఇల్లూ ఒక బడి. తలిదండ్రులు తొలి గురువులు.

◊ చల్లని పానీయాలు పిల్లల కెందుకిష్టం? చల్లని బ్రతుకులు వాళ్లవై నందుకు.

- ◊ చిన్నపిల్లలు సన్న మూతి కూజాలవంటి వారు. చిన్న చిన్న మోతాదుల్లో జ్ఞానసారం నింపాలి.
- ◊ చీకటి నెరుగని లోకం చిరు బాల ప్రజానీకం.
- ◊ చెట్ల భావాలను పిట్టలు పాడతాయి, పిట్టల భావాలు పిల్లలు పాడతారు.
- ◊ జన్మ నిచ్చిన తల్లిదండ్రుల యెడ జ్ఞాన మిచ్చిన గురువుల యెడ కృతజ్ఞత చూపు.
- ◊ తిండిలేని పిల్లవాడు మండే ఎండలో దూడల్ని పొలం తోలుకుపోతున్నాడు.
- ◊ తీయ తీయని మాటలు నేర్పి, తీరు అయిన బాట చూపి, బ్రతుకు బంతిఆట అను భావము అందించే చదువు పిల్లలకు ఒంటబట్టుతుంది. మీ పిల్లల బ్రతుకులు ధన్యమౌతాయి.
- ◊ పిల్లల దంతా ఇంద్రియానుభవం. పెద్దల దంతా అతీంద్రియానుభవం.
- ◊ పిల్లలకు ఆలోచన తక్కువ, ఆనందావేశం ఎక్కువ
- ◊ పిల్లలకు బ్రతుకు నయం, పెద్దలకు బ్రతుకు భయం.
- ◊ పిల్లలను స్వేచ్ఛగా వదిలేై క్రమశిక్ష అనే కాడి కిందికి తమంత తాము వస్తారు.
- ◊ పిల్లలు అబద్ధాలకు అలవాటుపడ్డారంటే వాళ్లు పెద్దలను అనుకరిస్తున్నారన్న మాట.
- ◊ పిల్లలు ఆనందాన్ని అమాయకంగా దానం చేస్తారు.
- ◊ పెద్దలకు ఆనందావేశం తక్కువ, ఆలోచన ఎక్కువ.
- ◊ బాధించి, బోధించే చదువు - కట్టి కొట్టి భయపెట్టి బోధించే చదువు, ఆడుకోను పాడుకోను వీలులేని చదువు, మనసులోకి వచ్చిన మంచి ప్రశ్నలడుగనీని చదువు పిల్లలకు ఒంటబట్టదు.
- ◊ బొమ్మలు పిల్లలతో బాగా, మాటలకంటే మౌనంగా మాట్లాడతాయి.
- బోధించడము పిల్లలను బాధించడంగా మారింది నేడు.
- ◊ శిశువు పవిత్రమైన వాటిలో అతి పవిత్రమైనది బిడ్డ.
- ◊ సందేహ నివృత్తి జరిగిన నాడు ఆ పిల్లవాడు చక్కగా వృద్ధి చెందుతాడు.

- పరమ యోగుల పవిత్రాస్థికలు నిక్షిప్తం చేయబడిన నిర్మల చైత్యాలు గ్రంథాలయాలు.
- "గ్రంథాలయం నా విశాల సామ్రాజ్యం" షేక్స్పియర్ మహాకవి.
- "గ్రంథాలయం నా విశ్వవిద్యాలయం" కార్లైల్ మహాశయుడు.
- ఉత్తమ గ్రంథాలకు పుట్టుకేగాని చావు లేదు. అవి మృతాలు కావు అమృతాలు.
- ఒక్క గ్రంథమైనా తన సౌధంలో ఉంచుకోలేని ధనవంతుని దారిద్ర్యానికి జాలిపడాలి. మంచి
- గ్రంథాలు మించినన్ని తన కుటీరంలో కూర్చుకొన్న పేదవాని సౌభాగ్యానికి సంతసించాలి.
- గ్రంథ సేకరణ ఆడంబర సూచిక కాదు, జ్ఞానతృష్ణకు చిహ్నం, విజ్ఞాన సాధనకు విలువైన మార్గం.

- మనఃప్రమోదానికి అనువైన, అందమైన అలంకారాలు నీకక్కడ లభిస్తాయి.
- మానవుడన్నవాని మంచి విధి ఉత్తమ గ్రంథాలను కొన్నింటి నైనా సేకరించుకోవడం.

గ్రంథాలయంలోవికారం కలగదు. మందిరంలో
ఏకాంతంగా విషయగ్రహణ చేసే వేళ విసుగు
అవ్యవధానంవుండదు.ప్రశాంత పఠన జనించదు.

అసూయ పొడసూపదు,అనాదరణ కక్కడ
తావుండదు.

ప్రాచీన అధునాతన పండిత ప్రకాండుల,
పరమ జ్ఞానుల, యోగుల, కళాశిల్పుల,
శాస్త్రపరిశోధకుల, సంస్కర్తల,
సకలజనహితుల ఆలోచనాధారలు
నీ కక్కడ అలవోకగా లభిస్తాయి
మహావేత్తలందరినీ
నీవక్కడ దగ్గరగా దర్శించవచ్చు.
అభిప్రాయభేదము నీకక్కడ కలిగినా
అలజడికి ఆస్కార ముండదు.
'ఔను' అని ఒప్పుకోవడానికీ,
'కాదు' అని తిరస్కరించడానికీ
సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ నీకక్కడున్నది.

విశ్వవైశాల్యాన్ని త్రుటిలో నాలుగు గోడల మధ్య
దర్శింపగలవు. రోము, ఫ్లారెన్సు, ఉజ్జయిని,
తక్షశిల, నలందా విశ్వవిద్యాలయాల్లో
అడుగు పెట్టగలవు.
అవలీలగా ఇష్టపూర్తిగా
విద్య నభ్యసింపగలవు. ఎంత ధన్యము!
గ్రంథాలయం ఘనత గ్రంథ విస్తృతిపై కాదు
గ్రంథాల విలువపై ఆధారపడి వుంటుంది.
రాశికంటే వాసికి విలువక్కడ.

- సూనృత వచఃస్పందనలు పుస్తకాలు.
- పుస్తకాలు ప్రాచీనమైనా అవి నిత్యనూతనాలు.
- పూర్తిగా విసర్జింపదగిన ఏ పుస్తకమూ
  వుండదు.

◊ గ్రంథాలయంలోని ప్రతి గ్రంథం జ్ఞాన సుగంధాన్ని అందిస్తుంది.
◊ దేవాలయాలన్నీ విశ్వవిద్యాలయాలుగా, విలువైన గ్రంథాలయాలుగా మారితే ఎంత బాగుండును?
◊ గ్రంథ సంపదకు మించిన సంపద లేదు. తరతరాల ఉద్గ్రంథాలలోని తగ్గని జ్ఞానసారం తగ్గని ఆలోచనాద్యుతి నీకక్కడ అపారంగా లభిస్తుంది.
◊ నా పుస్తకాలు నా సర్వస్వం. నా రూపం, నా చైతన్యం, గమనం, శక్తి. అవసరమైతే అవి నాకు నూతన దృష్టిని సృష్టిని కూర్చగలవు.
◊ సూటిగా, సుకరంగా విప్పిచెప్పే పుస్తకాల విలువ వెలగట్ట లేము.

నిన్ను గూర్చి ఆలోచించేవి, నిన్ను ఆలోచింపజేసేవి మంచి పుస్తకాలు.

◊ కాలార్ణవంపై మనల్ని కడుహాయిగా తేలిస్తూ, తీరాన్ని చేర్చే నావలు నాణెమైన పుస్తకాలు.
◊ పుస్తకాలు మూడు రకాలు: చూడదగినవి, చదవ దగినవి, చదివి జీర్ణింప జేసుకోదగినవి.
◊ మంచికో చెడ్డకో నిన్ను ప్రభావితం చేస్తుంది పుస్తకం. దాన్ని ఎంచుకోవడంలో శ్రద్ధవహించు.
◊ ఉత్తమ గ్రంథం సన్మిత్రుని లాంటిది. అవసరమైతే మంచి సలహా ఇచ్చి మంచి మార్గం చూపుతుంది.
    o మంచి మిత్రుని ఎంచుకున్నట్లు మంచిపుస్తకాన్ని ఎంచుకో.
    o శత్రువుని విసర్జించినట్లు చెడు పుస్తకాన్ని విసర్జించు.
    o సారాయిలాంటి పుస్తకాలూ ఉన్నాయి.
    o సందేహం లేదు. అవి ఉద్రేకపరుస్తాయి.
    o ఖాళీ బుర్రల్లోకి కావలసినంత విషాన్ని నింపి
    o నిన్ను నిస్సారము చేస్తాయి.
◊ ఒక్క విషకణం ఒక్క ప్రాణాన్ని హరిస్తే, ఒక్క విషతుల్యమైన పుస్తకం పెక్కుమందిని నాశనం చేస్తుంది.
◊ పొరుగువారిని పోలినవి పుస్తకాలు - మంచివైతే సత్కాలక్షేపం, కాకుంటే కాలవ్యయం.
◊ అన్నీ ఆలోచించలేము మనం. అందుకే పుస్తకాల అవసరం.
◊ చదివి ఆకళింపుచేసుకునే దాకా అవి ఏలాంటి పుస్తకాలో నిర్ణయింపలేము.
◊ ఎన్నో తరాల వెనక వారికి వారసులమనీ, ఎంతో దూరానున్నవారికి సంబంధీకులమనీ, తెలిపేవి పుస్తకాలు.
◊ సద్గ్రంథాల సారం అంతరంగాన్ని అలరిస్తుంది, మస్తిష్కాన్ని మలినరహితం చేస్తుంది. మనసుపై శాశ్వత ముద్ర వేస్తుంది.
◊ కొట్టని కోప్పడని గొప్ప గురువులు పుస్తకాలు.
◊ తృణమైనా జీతం ఆడగవు,
◊ అన్ని స్థాయిాల వారికి

- ◊ అందుబాటు పుస్తకాలు,
- ◊ రుచులకు తగిన పుస్తకాలు.
- ◊ సంప్రదాయాతీతం
- ◊ ప్రాంతీయ ప్రభేదాతీతం,
- ◊ పక్షపాతరహితం పుస్తకాలు
- ◊ పదిమందికీ అందుతాయి. చెందుతాయి.
- ◊ పాక్షికాలు కావు నిష్పాక్షికాలు అవి.

  - పుస్తకాలు లేకుంటే
  - మాటలు మౌనం వహించేవి,
  - న్యాయం నిర్జీవమయ్యేది,
  - నీతి నిస్తేజమయ్యేది,
  - జ్ఞానం శూన్యమయ్యేది,
  - సంస్కృతి సన్నగిల్లేది,
  - నాగరికత నాశనమయ్యేది.

- ◊ గత కాల జ్ఞానం సంగత పర్చేవి పుస్తకాలు.
- ◊ ఉత్సాహం, ఉత్తేజం కలిగించేవి పుస్తకాలు.
- ◊ కోటి జీవితాలపై ప్రసరించే ప్రభావం ఒక పుస్తకం.
- ◊ పుస్తకాలు జీవనగతినే మార్చగలవు. యౌవనోద్రేకాన్ని అదుపుచేయ గలవు. మదిలో ఆనందాన్ని మూడురెట్లు చేయగలవు.

  - అర్థంగాని అవసరం లేని పుస్తకాలు చదవడం వృధా ప్రయాస.
  - గొప్ప వారు రచించినవన్నీ గొప్ప పుస్తకాలు కావు.
  - గొప్పగా రచించినవన్నీ గొప్ప పుస్తకాలవుతాయి.
  - అనుభవానికి మించిన గురువు లేదు.
  - గ్రంథపఠనం అనుభవానికి అనుమేళనం
  - అనుభూతికి అనుపానం.
  - ఉత్తమ జ్ఞానకోశం ఉదాత్త గ్రంథం.
  - గ్రంథాలు లేని జీవితం గవాక్షాలు లేని గృహం.
  - దీపకాంతికి తైలం, జ్ఞానదీప్తికి పఠనం.

◊ పుస్తక సాయం లేకుండా బోధనాక్రియ సులభం కాదు. ప్రారంభ దశనుండి బాలల్లో పఠనాసక్తి పాదుకొల్పితే దానితో జ్ఞానాభివృద్ధి కలుగుతుంది. పునాది ఏర్పడుతుంది.

◊ సరిగా పఠింపగలిగితే, ప్రతి మనిషీ ఒక ప్రత్యేక గ్రంథమే.

- మనుషుల్లోని వైవిధ్యం మానవకృత
  - కావ్యాల్లో కనబడుతుంది.
  - దేశ కాలాల కతీతమైంది
  - దివ్యమైన కావ్యం.
  - సర్వ పదాలు సప్త స్వరాలు.
  - రాగం అందించే రసానందం లాంటిదే
  - కావ్య మందించే కమనీయ సందేశం.
  - ప్రకృతి తత్త్వాన్ని ప్రకటించే పుస్తకాలు
  - ఎరుకకు ఎనలేని సాధనాలు.
  - అలోచనతో రాసిన పుస్తకాలు
  - తప్పకుండ అలోచనలను రేకెత్తించగలవు.

అందుకో గలిగితే అపరిమిత జ్ఞానాన్ని, ఆనందాన్ని అందిస్తాయి పుస్తకాలు.

*అతి పఠనం అనర్థదాయకం, జీర్ణమైన మేరకే తినడం ఆరోగ్యం, బలం.

*అతిగా చదివినవాడు అజ్ఞానిగా మిగిలిపోవచ్చు. ఆ లోపం పుస్తకాలది కాదు, పాఠకులది.

*అలవోకగా చదివిన పుస్తకమే అద్భుత ఫలితాన్నియ్యవచ్చు.

*ఆత్మ కింపైన ఔషధాన్ని అందిస్తాయి పుస్తకాలు. మోతాదు మించి సేవించరాదు.

- ఆషామాషీ అతి గ్రంథావలోకనం కంటే, పఠిష్ఠంగా చేసే పరిమిత గ్రంథాధ్యయనం మేలు.
- ఆసక్తి ప్రారంభంగా ఆత్మతృప్తి ముగింపుగా కలిగించేవి ఉత్తమ కావ్యాలు.
- ఉత్తమ గ్రంథాల ఉపయోగాన్ని, ఉపయోగించుకున్న లోకం తెలుపుతుంది.
- కఠోర సత్యాన్నైనా కమనీయంగా చెపుతుంది సద్గ్రంథం.
- గొప్ప సంస్థ ప్రచురణ గ్రంథమని కొనడం గొప్ప దర్జీ కుట్టాడని బిగుతైన దుస్తులు ధరించడం.
- చిన్న ప్రారంభంతో ఎన్నదగిన ఎన్నో పుస్తకాలు సేకరించు కోవడం మంచి పద్ధతి.
- జ్ఞాన భాండాగారానికి తాళం చేతులు పుస్తకాలు. ఆనంద భవనాలకు వాకిళ్లు అవి.
- తరతరాల ఆలోచనల్ని పెంచి, పంచే ప్రక్రియ గ్రంథరచనా, పఠనం.
- పుస్తకాలు ప్రగతికి మార్గాలు చూపే మిత్రులు. రండి చదువుకుందాం.

- మానవ సంఘాభివృద్ధి మంచి గ్రంథ రచనపై ఆధారపడి వుంటుంది.
- ముప్పై సంవత్సరాలు వచ్చే దాకా పుస్తకాల ముఖంచూడనివాడు, తరువాత ఆసక్తి చూపగలడా?
- విలువైన పుస్తకాలను అందించే విక్రేతలు మహోదారులు, ఉపకారులు మానవాళికి.

- నలిగిన బాటన నడవడం మంచిదే. నలగని బాటన నడిచి నలుగురినీ నడిచేలాగ చెయ్యడం మరీ మంచిది.
- కళ భావాత్మకం. శాస్త్రం ఆలోచనాత్మకం.
- వక్తగాని ప్రవక్తగాని మనకి తెలియనివి చెప్పడు. తనకు తెలిసినదే చెపుతాడు. సంజీవ్ దేవ్
- అన్నీ స్వానుభవంవల్ల సాధ్యపడవు. అన్యుల అనుభవం కూడ అవసరమవుతుంది.
- మనసుంచి ఒక మంచి కార్యాన్ని ఎంచుకో. పట్టుదలతో దాన్ని సాధించుకో.
- ఆత్మోన్నత్యానికి మానసిక శారీరక శక్తి తోడ్పడుతుంది.
- ఉన్నతాదర్శనాన్ని అందుకోవడానికి బలమైన దీర్ఘకాలిక ప్రయత్నం అవసరం.
- పరిశీలనకు, ప్రయత్నానికి తగినంత జ్ఞానం కావాలి.
- దేన్నయినా వివేచించుకొని ఆచరిస్తే అర్థం అవగతం అవుతుంది.
- సాంఘిక సహజీవనంలో వ్యక్తిగత శక్తులను మానవకల్యాణానికి మలచుకోవాలి, సమన్వయించుకోవాలి. అప్పుడు నాగరికత ప్రసాదించే సంస్కృతి వృద్ధి చెందుతుంది.
- స్నేహం యొక్క పరమ రహస్యం - ఈయడంలో వుంది, స్వీకరించడంలో కాదు.
- ఈ సత్యం గుర్తించినవాళ్ళు అయాచితంగా ఇచ్చేవారు, పుచ్చుకొనేవారు అవుతారు.
- కేవలం గుణాలను పెంచుకోవడంకంటె, అవగుణాలను సవరించు కోవడం వల్ల శీల నిర్మాణం సవ్యంగా సాగుతుంది.
- అదేమి చిత్రమోగాని మన చూపు ఎప్పుడూ అన్యుల అవగుణాలమీదే పడుతుంది.
- ఇతరులవిషయంలో గట్టిపరీక్షలు, ఘనమైన ప్రమాణాలను పెడతాయి.
- అవే ప్రమాణాలు ఎదటివారు మనయెడ చూపితే బాధపడతాం, ఒప్పుకోము.
- ఎవరికి అనువైన మార్గాన్ని వారు ఎంచుకోవడం మంచిది.
- తనకు ఇష్టమైనది ఆచరించడానికి స్వేచ్ఛ వుండాలి.
- పనిచేసేటప్పుడు ఆనందం లేకుంటే మనిషికి ఇంకెప్పుడుంటుంది ఆనందం?
- తనను తాను వ్యక్తపరచుకోలేనివాడు ఒక రాయితో సమానం.
- ప్రతి బోధనాచార్యుడూ శిష్యుణ్ణి 'వినండి, శ్రద్ధగా వినండి' క్రియాశూన్యుడు బోధనా శూరుడు కాలేడు. బెర్నార్డ్ షా.
- విన్నవి ఈ చెవి నుండి ఆ చెవిగుండా పోతాయి,కన్నవి మాత్రం కలకాలం నిలుస్తాయి. చెవికంటె కన్నుకి శక్తి ఎన్నో రెట్లు ఎక్కువ.అందుకే పిల్లలకు అన్నీ చూపించి బోధించాలి.

- క్షణిక మైతేనేం ఖ్యాతి ఖ్యాతే.
- ధనం పోతే కొంత నష్టం. గౌరవం పోతే మరింత నష్టం. హృదయం శూన్యమైతే అంతా నష్టమే.
- నేను మానవ ప్రేమలో భాగస్వామిని కావడానికి పుట్టాను గాని, వారి ద్వేషంలో భాగం పంచుకోవడానికి పుట్టలేదు.
- మనం అజ్ఞానులమన్న సత్యం తెలుసుకున్న మేరకు, విజ్ఞాన సౌధాన్ని ప్రవేశించడానికి మార్గం ఏర్పడుతుంది.
- స్వయంశిక్షణకు ఏకాగ్రత పట్టుదల సోపానాలు.
- జీవితఘర్షణ నుండే సృష్టికి మార్గం ఏర్పడుతుంది.
- జీవితం నుండి మించినంత మంచిని గ్రహించడానికి అవకాశమున్నది తెలుసుకుంటే.
- క్రమానుసరణం అలవాటుకి ప్రథమసోపానం.
- అలవాటువల్ల మనిషిలోని సర్వశక్తులు సమృద్ధమవుతాయి.
- మంచి పనికి వ్యక్తిని అభినందించటం మనలోని అభినందనీయ గుణం.
- ఈ లోకాన్ని నాకం(స్వర్గం) చేసుకోవడం చేతగాని వాళ్ళు పైన స్వర్గాలు సృష్టించుకోగలరా?
- విజ్ఞానం పరిశోధనాత్మకం అది బోధన కాదు.
- గానం సృష్టి. అది అనువాదం, వ్యాఖ్యానం కాదు.
  వివేకం (ఎరుక) ఎంతో ముఖ్యం. ఆనందం జీవితధ్యేయం. అభిలషణీయం.
- జీవించాలనే కోరిక, బాగా జీవించాలనే తపన మనిషిలో ఎప్పుడూ ఉంటుంది. పరిశుద్ధగ్రంథం
- స్వర్గ నరకాలు రెండూ నీ సృష్టే. జీవితానుభవం ద్వారా సాధించుకో అన్నీ. సహజాతాలను అదుపులో ఉంచుకొని వృద్ధిని సమృద్ధమొనర్చుకో.
- జీవితం ఒక జ్ఞాన విజ్ఞాన సంబోధన. తంతు తమాషా కాదు.
- మానవుడు చిన్న స్థానంలో జీవిస్తూ ఉన్నతస్థాయిలో వారిని ఆరాధించటం విడ్డూరం కదా !

అంధవిశ్వాసం ఆలోచనకు అవరోధం, విరోధి.

- మలినమైన మనసును ప్రక్షాళన చేసి,జీవితానికి వెలుగూ వెన్నెల నిచ్చే బలం తేజం కలిగించే పుస్తకాలు సేకరించు.
- ఆలోచనలను అధికంగా పెంచే పుస్తకాలు కావు, ఆచరణకు అధికంగా పురిగొల్పే పుస్తకాలు చదువు. పనికిమాలిన పుస్తకాలు పాపమార్గం చూపుతాయి.
- నవంబరు 14 నెహ్రూ జన్మదినం. 366 రోజుల్లో అది ప్రపంచ బాలల పర్వదినం. నిజానికి అన్ని రోజులూ బాలలకు పర్వదినాలే.
- మనుషులు రెండు రకాలు. బుద్ధిజీవులు, హృదయజీవులు. బుద్ధికి ఆలోచన - విజ్ఞానం. అది విశ్లేషణాత్మకం. హృదయానికి అనుభూతి -కళ - సంశ్లేషణాత్మకం. ఇద్దరూ సమానమే, ఇద్దరూ అవసరమే.

- జీవితం కళని, కళ జీవితాన్ని ప్రభావితం చేస్తాయి.
- కల నిజానికన్న నిజం అనిపిస్తుంది. కల్పన జీవితానికన్న నిజం అనిపిస్తుంది.
- కాలానికి గాయం ఏమిటి ? గాయానికి కాలం వుంటుంది. గాయాలతో బాధపడుతూ కాలాన్ని దూషిస్తారు. తెలివి తక్కువగా.
- కాలం గడవలేదనుకున్న వాళ్ళకి కాలం గడుపుకోవడం తెలియదన్న మాట. కాలం అందరికీ సమానం కాదు. ఎవరి కాలం వారు ఎంతో నేర్పుగా ఓర్పుగా నడుపుకోవాలి.
- విందామనుకుంటే చెప్పేవాళ్ళు దొరకరు.
- చెపుదామనుకుంటే వినేవాళ్ళు దొరకరు.

  అందుచేత ఎవరికి వారు చెప్పుకుంటే తీరిపోతుంది. తప్పులు చెయ్యడం ప్రారంభిస్తే ఇంక తడబడటం వుండదు.
- ఉపన్యాసం ఒక ఉద్వేగపూరిత సంభాషణ, ఒక ఉత్సాహకర బోధన.

  o ఆలోచించే వారికి జీవితం స్వర్గం, అనుభవించే వారికి అది నరకం. ప్రేమించడం మిన్న ప్రేమింపబడటం కన్న.

  o ప్రార్థించే పెదవుల కన్న, పనిచేసే చేతులు మిన్న.

  o ప్రశంసలు సన్మానాలు మనిషిని సారహీన మొనర్చకూడదు, సారభూతమొనర్చాలి.

  o చమత్కారం మాట కంటే శక్తిమంతం.

  o నమ్రత ఒక నగ. నవ్వూ అంతే.

  o కదలని కాగితం మీద కదులుతుంది కలం, కదలని పట్టాలమీద కదిలే రైలులాగ. మార్గమే ఒక గమ్యం అన్నాడు ఒక మహా తత్త్వజ్ఞుడు.

  o తోకలు లేని కోతి మూకలకు కాలం. ఇది కలికాలం.

  o భగవంతుణ్ణి స్తుతించడం పూజించడం అంటే భగవంతునితో బేరమాడటం అన్నమాట.
- కంటికి రెప్ప కాపు, కన్ను నీకన్నీ చూపు. కన్ను మూసుకొని నడవకు. బోర్లా పడతావు.
- నటించడం వేరు జీవించడం వేరు. జీవితంలో నటించకు. జీవితం ఒక నటనగా మార్చకు.
- ఒప్పులు చేసి ఒప్పించు మెప్పించు. తప్పులు చేసి తప్పుకొనకు. సమర్థించుకొనకు. సంపాదన మంచిదే, ఖర్చూ మంచిదే, అది మితిమీరితే అనర్థం. ధన సంపాదనకు సద్వినియోగం వుండాలి.
- జీవితం ఒక పరీక్ష, అందులో నెగ్గు. జీవితం ఒక యుద్ధం, అందులో విజయం సాధించు. సున్న విలువ ఎన్న తరంకాదు. అది అంకె తర్వాతవుంటే విలువ పెరుగుతుంది. ముందుంటే విలువ వుండదు.
- నవ్వితే నరాల కెంత సడలింపు ! నవ్వువల్ల శరీరంలోని మనసులోని ముడులు సడలుతాయి. ఉన్నవారికి శాంతి. లేనివారికి శ్రాంతి.
- కథలకు కాళ్ళేగాని కళ్ళుండ వద్దా?

- నిజం నిలువుటద్దం, అబద్ధం అడ్డుగోడ. మన పలుకులు కాదు పనులు మనల్ని నిర్ణయిస్తాయి.
- మౌనం మహావరం, మాటలు పోటీ పడతాయి, పోట్లాడుకుంటాయి. మాటలు ఈటెలే కాదు ఆటంబాంబులుకూడ. మాటలకు మహార్థాలు కల్పించినంతమాత్రాన మంత్రాలుగా ఉచ్చరించినంత మాత్రాన ఒరిగేది ఏమీలేదు. మాటలన్నీ చేతల్లో అనువదింపబడాలి.
  - మాటలు కాదోయ్ మనిషికి కొలత, చేతలవేనోయ్ చెప్పును ఘనత.
  - చెట్టు నా ఆదర్శం అన్నా డొకడు. పిట్ట నా ఆదర్శం అన్నా డింకొకడు. చెట్టులా నిశ్చలంగా నిలిచి నీడనియ్యాలి, పిట్టలా ఊహ నూతగొని ఎత్తుకెగరాలి.
- చేయనివి చెప్పడం తప్పు, చేసినవి చెప్పడమూ తప్పే.
- దేవుడు మానవుడైతే పతనమైనట్లే. మానవుడు దేవుడైతే ఉన్నతిని సాధించినట్లే.
- 'మానవసేవే మాధవసేవ' అన్నదానికి అర్థం లేదు. 'మానవసేవే మానవసేవ' అన్నదానికి అర్థముంది, అన్వయముంది.
- ఎవడికి వాడు గొప్ప అనుకోవచ్చు. ఎందులో గొప్ప ? అన్నప్పుడు వస్తుంది చిక్కు పరిసరాన్ని విస్తరించుకుంటే లాభంలేదు, ఉన్న పరిమిత పరిసరాన్ని పరిశుభ్రపరుచుకుంటే మంచిది నిన్నెవరో ఉద్ధరిస్తారనుకోకు, ఆత్మోద్ధరణ అన్నిటికంటే మేలు. తినడం వినడం కనడం మనడం ఏ పనైనా నిష్ఠతో నిర్వహించు. తింటూ వినడం, వింటూ కనడం కూడదు. మనసుకీ శరీరానికీ మైత్రి పొసగాలి, సమన్వయం కుదరాలి లేకుంటే అతిరిక్తం వ్యతిరిక్తం ఏర్పడుతుంది. 'దరిద్రులు దయార్ద్రులంటే' జ్ఞానదరిద్రులని అర్థం. నిష్కామ కర్మకు నిర్వేదం లేదు, ఆశాభంగం లేదు. బ్రతుకంటే బంధాలు పెంచుకోవడమూ కాదు బంధాలు తెంచుకోవడమూ కాదు. ఆ స్ఫురణే లేని నిశ్చల నిర్మల నిసర్గ జీవితం.
- స్థల కాలాలు మనిషి తన మనుగడకు ఏర్పరచుకున్న గుర్తులు, విశాల విశ్వానికవి వర్తించవు. అంతఃప్రకృతి బాహ్యప్రకృతితో సర్దుబాటుకాని వారి జీవితాలు కష్టాల పాలవుతాయి.
- పనిచేసే వాడికి ప్రశాంతత ఎక్కువ, సోమరిపోతుకి తీరిక తక్కువ. తెలివైనవాడా తెలివితక్కువవాడా అన్నది ప్రశ్న కాదు. పుట్టినందుకు అతని బ్రతుక్కి తీరుతీయమున్నదా లేదాఅన్నదే ప్రశ్న.
- దేన్ని చూసినా అవరోధంలేని అనుభూతి కలగాలి, ఆ చూపు మంచిది.
- మనసులోనికి వచ్చింది రానియ్యి, పోయింది పోనియ్యి. దేన్నీ పనిగట్టుకొని పట్టుకోకు. పట్టుకున్నావా అది నిన్ను అధోచేతనలో పట్టుకుంటుంది. దాని విభ్రమానికి వినమ్రుడవయ్యావా అది నిన్ను చేతనలో బంధిస్తుంది.
- దోషాలు తొలగించుకోవడానికి కాలం పట్టవచ్చు, పట్టనియ్యి. అవి తొలగిన శుభతరుణాన తలంటుపోసుకున్నట్లుగా హాయిగా వుంటుంది.

- నమస్కారం మంచిదే, అది భక్తిగౌరవ సూచకమైతే, ఆత్మవంచన పరవంచనకు ఆకరం కాకుంటే. కోపం, భ్రమ, దురాశ అనేవి మనిషిలోని అగ్నిత్రయం, వాటిని స్వాధీనపర్చుకోవాలి. లేకుంటే అవి అతణ్ణి దహించివేస్తాయి.
- నిన్ను నీవు స్వాధీనపర్చుకోవడం వ్యక్తి ప్రయోజనమే కాదు, సంఘ ప్రయోజనమున్నూ.
- నిప్పు సెగకు తట్టుకోలేనప్పుడు నిలబడు దూరంగా చలి పొడవైనప్పుడు ముడుచుకో కురచగా. ధర్మచక్రం గతి ధర్మగతి. దానికి పెద్దవారు కొద్దివారు సమానమే.
- మనిషిని బంధించే వలలు మూడు - ఆనందం, విజయం, అధికారం.
- ఒకనాడు ఆత్మవిమర్శ అందరికీ వుండేది. ఈనాడు పరవిమర్శ ప్రతివాడికీ వుంది.
- కలిమిలో కన్ను మూసుకుపోయినవాడికి లేమిలో తృప్తిగా బ్రతికేవారి సంగతి ఏమి తెలుసు !
- మిత్రుల పేర్లు జ్ఞాపకం పెట్టుకోవడం ఎంత అవసరమో శత్రువుల పేర్లు మరచిపోవడం అంత అవసరం. కాయ చెట్టుకి బరువు కాదు, చెట్టు భూమికి బరువుకాదు. అలా వుండాలి ఒకరికొకరు బరువుకాకుండా.
- అవసరం లేనివాడంటూ ఎవరూ ఉండరు. అవసరమని ఎంచి దేవుణ్ణి సృష్టించుకున్నారు. ఈనాడు అవసరంగా దేవుని ప్రసక్తి మానాలన్నాడు ఒక ఆలోచనా పరుడు.
- యంత్రాలు సృష్టించిన మానవుడు తానొక యంత్రంగా మారడం విడ్డూరం కదూ? కాశ్మీర్, కులూ లోయల్లాగే, కందిమళ్ళూ కాయగూరల పందిళ్ళూ కొందరికి అందంగానే కనబడతాయి. అది చూపులోని విశేషం.
- ఉన్నతులమని విర్రవీగడం నిమ్నత్వానికి నిదర్శనం. మధుర మైత్రిలోని మధువును గ్రోలడం అందరికీ సాధ్యం కాదు. నిరుద్యోగంలో నిస్సారం, నిర్జీవం, నిస్సహాయత
- భార్యాభర్తలు కానివారిని చూచి భార్యాభర్త లనుకోవడం కంటే, భార్యాభర్తలను చూచి భార్యాభర్తలు కారనుకోవడంలో విశేషం కనబడుతుంది.
- లేమికంటే కలిమి మనిషిని ఉన్మాదిగా మార్చడం మనం చూస్తున్నాం.
- మోద భేదాల మిశ్రమ జీవితం సమ్మోదకర వైవిధ్యయుతం.
- అర్థం చేసుకోలేకపోవడం అపార్థం చేసుకోవడం క్రిందికి రాదు గాని, అపార్థం చేసుకోవడం మాత్రం అర్థం చేసుకోక పోవడం క్రిందికే వస్తుంది
- నియమ బద్ధత కంటె నియమ రాహిత్యం మరీ కష్టంతో కూడుకున్నది. సదభిప్రాయం కుదిరిన మిత్రునికి సర్వం నివేదించుకుంటాం - కష్టాలూ సుఖాలూ. చనిపోయిన తర్వాత అగ్ని శరీరాన్ని ఆహుతి గొంటుంది. బ్రతికుండగా బాధలు మనసుని దహిస్తాయి. మనుషులు ఇచ్చి పుచ్చుకోవడాలు ఎరిగినవారు కొందరు ఒకటే ఎరుగుదురు, కొందరు రెండూ ఎరుగుదురు. ప్రయాణం చెయ్యడం ఆనంద మీయదు. చేయకపోవడం కొన్నిసార్లు ఆనంద మిస్తుంది. సౌందర్యాస్వాదన అవసరమైన ఆరోగ్యానందానుభూతి.

- సౌందర్యాస్వాదన గూర్చి - కవి - 'ఆరని తీరని అన్వేషణ' అనీ విహ్వాల చిత్తుడు - 'కొండల మధ్య ఘోష' అనీ ప్రేమోన్మత్తుడు - 'బలమైన భయంకరమైన పెనుతుఫాను' అనీ దార్శనికుడు - 'మెల్లని మెత్తని గుసగుసలు పోయే మౌనం మాటలు' అనీ ఇలాగ వివిధంగా భావించి ఆస్వాదిస్తారు.
- కోపం లేనివాడు అజ్ఞాని. కోపం రానివాడు మహా జ్ఞాని.
- ప్రశంస అర్హునికి ఉత్సాహం, ఉద్వేగం ఇస్తుంది, అనర్హునికి గర్వం, నాశం కలిగిస్తుంది.
- తృప్తి గొప్ప విలువైన వస్తువు. కోటి కోరికలు వెచ్చించి దాన్ని కొనడం తెలివైన బేరం.
- లేనివాడు తన కృతజ్ఞత తెలిపినప్పుడనుకుంటాడు, 'ఉన్నవాడైతే అతనికావని పట్టదు కదా' అని. లేమి కృతజ్ఞతను పోషిస్తున్నది.
- మనుషులు చూస్తే మొత్తంమీద, చేయగలిగినదాంట్లో కొంతే చేస్తున్నారు. అంతా చేయలేకపోతున్నారు. దానికి కారణాలుండవచ్చు.
- ఎప్పుడేది చెయ్యాలో దాన్ని విధ్యుక్తంగా చెయ్యడం విసుగుదల లేకుండా చెయ్యడం వివేకం. సత్యవర్తనం విలువ తెలియక, అసత్యమార్గంలో అనుకొనక మనుషులు పడిపోవటంవల్లే లోకానికి ఈ దౌర్భాగ్యం పట్టింది.
- పదపడి స్నేహం చెయ్యకు, చేసిన స్నేహం విడవకు. అసలు స్నేహితులు లేకపోవడం అవమానం, తరచు స్నేహితుల్ని కోల్పోవడం అంతకంటే అవమానం.
- ఆరోగ్యం మహాభాగ్యం. తృప్తి గొప్ప వరం. విశ్వాసం సన్మిత్రసమం, నిర్వహణం మహదానందం. తప్పు పట్టడం తేలిక, అది అందరికీ సాధ్యం. తప్పు సవరించడం కష్టం, అది కొందరికే సాధ్యం. సుజనుడు నేలబడినా బంతివలె పైకిలేస్తాడు, మందుడు మట్టిముద్దవలె క్రిందబడి లేవలేడు. నోరు మూయించి ఎదటవానిమీద విజయం సాధించడంకాదు, నోరు తెరిపించి మాట్లాడనించి వానిపై విజయం
- సాధించు అది ధర్మయుద్ధ మనిపించుకుంటుంది.
- చర్చించకుండా దేన్నీ సాధించలేవు.
- మంచివాణ్ణిగా మార్చడానికి సహనం సలహా సానుభూతి కావాలి, కాలం పడుతుంది. కారం ఉన్నవాడు ఘనుడే, కారం తిన్నవాడు వ్యాధిగ్రస్తుడవుతాడు.
- ఆలోచనా సహిత అహం మంచిదే, ఆలోచనా రహిత అహం మంచిది కాదు. అహం + కారం, మంచిది. అహంకారం మంచిది కాదు.
- మెచ్చుకోలు అలవాటైనవాడు, తెచ్చుకోలు సహించలేడు.
- భక్తులతో బాబా “బంగారం మహా బరువు" అనగా, విన్న శిష్యుడు తానా బరువు మోయడానికి సిద్ధమన్నాడట. అందుకే బాబాను బంగారు బాబా అంటారు. అతడూ భక్తుల్ని 'బంగారం' అని సంబోధించడం కద్దు. అర్థం లేకుండా మాట్లాడ్డం అందరికీవచ్చు, అర్థంతో మాట్లాడ్డం కొందరికే వచ్చు, అర్థమున్న ప్రశ్ననడగడం కొందరికే వచ్చు, వ్యర్థమైన ప్రశ్నలడగడం అందరికీ వచ్చు.

- తెలివైన వాడనుకుంటున్న ఒకడు ఒక స్త్రీతో “అమ్మా! నీకు కడుపున్నది తినడానికే అనుకుంటున్నావా?” అనగా, ఆమె వెంటనే “కాదు నాయనా కనడానికి" అన్నదట. దాంతో అతని తెలివి తెల్లారినంత పనయిందట.
- 'ధనవంతులుకంటే దరిద్రులు ధన్యులు' అని వారిని ఎప్పుడూ దారిద్ర్యంలో వుంచడం దారుణం. నిజానికి ధనవంతులకున్న తాపత్రయం, భయం దరిద్రులకుండనిమాట వాస్తవం.
- ఎవరేది చెప్పినా కొందరు ఔనంటారు తెలిసినట్లు, అబద్ధం చెప్పినా సరే. అది ముఖప్రీత కావచ్చు, అలవాటులాంటి జబ్బు కావచ్చు.
- Habits are not as bad as manners. అలవాట్లు అనుచితవైఖరులంత చెడ్డవి కావు. మిమ్మల్ని “దేవుణ్ణి చెయ్యమంటారా" అని అడిగితే వద్దు బాబూ భక్తుల భజన రొదను భరించలేనన్నాడట ఒక బుద్ధిమంతుడు.
- ఉపన్యాస ధోరణులు వింతగా ఉంటాయి
- వినేవాళ్ళు లేకపోయినా చెప్పుకుపోయే ధోరణి.
- ఉపోద్ఘాతంతో విసిగించే ధోరణి.
- ఆలస్యంగా వచ్చి అధికంగా మాట్లాడే ధోరణి. ప్రక్కనున్న సహవక్తల కాలాన్ని హరించే ధోరణి. నిస్సారంగా కాలం హరించి చెప్పే ధోరణి.
- వ్యర్థ పదాడంబర ధోరణి.
- వినేవారికి అర్థంకావాలన్న తలంపు లేని ధోరణి.
- సందర్భోచితం కాని ధోరణి.
- ఊతపదాలు పునరుక్తులతో నిండిన ధోరణి.
- గాడిద ముందు ఒక బీరుతొట్టి, ఒక నీళ్ళతొట్టి పెడితే నీరే త్రాగుతుంది. బీరు త్రాగదు మనిషిలాగ. అంటే మనిషి కంటే గాడిద మంచి జంతువన్న మాట.
- ఒక మతిమరుపు భర్తతో భార్య ఏమండీ ఈ పత్రికలో మీరు మరణించినట్లు వార్త ప్రచురించారండీ, అంటే ఆ మతి మరుపు భర్త అయితే ఒక పూలదండకి అర్డరిమ్మన్నాడట. చనిపోయిందెవరో స్నేహితుడనుకొని. మరీ తూకంతో (accuracy) మాట్లాడడంగాని ప్రవర్తించడం గాని కూడదు. పట్టు విడుపు లుండాలి దేనికైనా. సాధింపబూనుకొన్న ప్రతిదాన్నీ మంచి చెడులు బేరీజు వేసుకోకుండా సమర్థింపబూనడం హాస్యాస్పదం. ఫలితం జయాపజయాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది.
- ఎత్తయిన భవనాన్ని చూచి ఒకడు ప్రక్కవాణ్ణి దాన్ని నిర్మించడానికి ఎంతకాలం పట్టి వుంటుందని అడిగాడట. దానికి ప్రక్కవాడు పది సంవత్సరాలు పట్టి వుండవచ్చునన్నాడట. "ఎందుకండీ అంతకాలం పట్టడం. దీన్ని తలుచుకుంటే పది నిమిషాల్లో పడగొట్టవచ్చునే" అని బీరం పలికాడట. దాన్నే నిర్మూల ప్రవృత్తి అంటారు. నిర్మాణ ప్రవృత్తికి భిన్నం అది.

- అందరూ 'ఆత్మసాక్షి' అంటారు. అందులో కొందరికి ఒకటి కంటే ఎక్కువ ఆత్మసాక్షులే వుంటాయి. ఒక రచయిత ఒక నీగ్రో ముసలివాణ్ణి చూచి తాతా! ఇంత పనిలో మునిగివుండి ఇంత హాయిగా ఆనందంగా ఎలా వుండ గలుగుతున్నావని అడిగితే అదా బాబూ! నేను పనితో పరమ మైత్రి కలిగి వుండడమే కారణమని ముసలి నీగ్రో సమాధానం చెప్పాడట.
- Sunny thought- Remember this always my son. All are one under the sun. Caste and creed you should shun. Then life's mission is won.
- అన్ని దాహాల్లోకి కీర్తి దాహం గాఢమైంది. అది గొప్పవాళ్ళల్లో ఎక్కువగా ఉంటుంది.
- మౌనంగా వున్నవారు తమతో తాము మాట్లాడుకుంటారు. బాహ్యంగా మాట్లాడేవారు తమతో తాము మాట్లాడు కోవడం తక్కువ. తమకు చెందని మాటలు బాహ్యంగా వెల్లడిస్తారు. మౌనమూర్తుల మౌన సంభాషణకు లోతైన అర్థం వుంటుంది.
- అక్షరాలు ధ్వనులకు సంకేతాలు. ఏ భాషలోనైనా, అక్షరాలు లక్షలుంటాయి, ధ్వనులు కొన్ని డజన్లు మాత్రం. నిజమైన కళాకారుడు బీదవాడైనా బాధలను మర్చిపోవడానికి రాగం తీసుకుంటూ, కవితలల్లుకుంటూ బొమ్మలు చిత్రించుకుంటూ బ్రతుకుతాడు.
- ధనం దాచుకోవడం, ధనం దోచుకోవడం లాంటిదే.
- ఒకడు అలవాటు మరచి అప్పుడప్పుడు నిజం పలుకుతాడు. వినడం అలవాటైన వాళ్ళు అది నిజమని నమ్మలేరు. గుక్క విడవకుండా ఉపన్యసించే వక్తను ప్రేక్షకుడు 'అంతా గ్యాస్' (Gas) అన్నాడట. దానికి ఆ వక్త 'ఔను గ్యాస్ సిలెండర్లకు అవసరం కదా' అన్నాడు.
- భాషాపాండితీ ప్రకర్షగల ఉపన్యాసం, ఏ దిశగా పయనిస్తోందో, ఏ ప్రయోజనాన్ని ఆశిస్తోందో గమనించాలి. శిష్యుడొకడు మహమ్మదు ప్రవక్తతో ఇలా అన్నాడు - అయ్యా నా ఆర్గురు సోదరులూ నిద్రపోగా నేనొక్కణే అల్లాను ప్రార్ధించాను." అది విని మహమ్మదు "అబ్బాయీ నీ సోదరులను తప్పుపట్టటం మాని నీవూ నిద్రపోతే పోలా?" అన్నారట. (ప్రకటనా ప్రార్ధన)
- ప్రపంచంలో శాంతిస్థాపన జరగాలి జరగాలి అని ఒకడంటే, విన్నవారు బాంబులతోనా, ఆటంబాంబులతోనా అని అడిగారట. 'శాంతికోసం యుద్ధం' (War of Peace) నినాదం ఇలాంటిదే. ఆలోచనలనేవి అరబ్బీ గుర్రాలవంటివి. వాటిని అదుపులోనుంచటం రౌతు పని.
- బోధకులు తెగవాగుతారు. తెగని పని అది వారికి. వినేవారికి ఆ బోధనలన్నీ తగని పనిగా తడతాయి. మృతకళేబరం చుట్టూ మేళతాళాల బాణ సంచా రొదలతో నింపకండి. అక్కడ పక్షుల అమృతగానాన్ని వినిపించ నియ్యండి.
- కాయం అశాశ్వతం, కీర్తి కాయం శాశ్వతం. మాయోపాయం రాజకీయ ధురంధరునికి అజేయమైన ఆయుధం. మానవ ప్రవృత్తి మారణ కారణం అన్నవాణ్ణి విన్నవారు తననితాను బాగా అర్థం చేసుకున్నందుకు అభినందించారు.

- ఒక ఒంటికాలి కుంటి సైనికుణ్ణి చూచి ఇతర సైనికులు నవ్వితే "నేను మీలాగా పారిపోయే పిరికిపందను కాను" అని ధీమాగా పలికాడు.
- ఒక మహాదాత తనకున్నది విచ్చలవిడిగా అందరికీ దానం చేస్తుంటే చూచివారు ఇదేమి దానం అని అడిగారుదానికా దయార్ద్ర హృదయుడైన దాత చెప్పిన సమాధానం - "నా దానం మానవులకు కాదు మానవతకు. "
- ఒక సామాన్యుడు ఒక తత్త్వవేత్తను నేను ఆనందంగా వుండే మార్గం చెప్పండని అడిగాడు. దానికా తత్త్వవేత్త చిరునవ్వు నవ్వి ఊరుకున్నాడు.
- ఒకడు ప్రక్కవాణ్ణి తనమీద నమ్మకముంచి పది రూపాయలు అప్పు ఇమ్మన్నాడు. దానికా వ్యక్తి "నీమీద నాకు పది రూపాయల నమ్మకం లేద"న్నాడు.
    - o జ్ఞానం గొప్పదా గానం గొప్పదా అని అడిగితే జ్ఞానగానం లేక గానజ్ఞానం గొప్పదన్నాడు ఒక చమత్కారి.
- An indiot hour destroys what centuries made.
    - o To know is good
- 'To live' is better.
- 'To be' that is perfect.

ఐదింట నాలుగు ఇంద్రియాలు - కళ్ళూ, చెవులూ, ముక్కూ, నాల్కా మనిషి ముఖభాగంలోనే ఏర్పడి వున్నాయి. అతి ముఖ్యమైనది ముఖద్వారం, ఐదవదైన త్వక్కు (స్పర్శ) శరీర అఖిలావరణకూ చెందివుంది. ఏ ఇంద్రియానికున్న ప్రాముఖ్యం ఆ ఇంద్రియానికుంది. అన్నిటి సమష్టి సమన్వయం వల్ల మనసులో స్పష్టమైన బింబాలు ఆలోచనలు ఏర్పడతాయి.

- o పిల్లలది సహజ ప్రవృత్తి child-like, పెద్దలది కృత్రిమ ప్రవృత్తి childish. మహాత్ముల్లో ఋషితుల్యుల్లో childlike ప్రవృత్తి వుంటుంది.
- o Civilized man tends to suffer from sub-conscious hyper-tention.
- o ఆసక్తితో అన్నీ చూడడం మనసుకి హాయి గొల్పుతుంది.
- o To expect things to be delightful and interesting which in turn means that one's springs of vital energy become more abundant.
- o మనిషి తన ఆవరణలు, అవసరాలు అతిగా పెంచుకొని, అనంతరం దేవుళ్ళను ఆరాధించడం సాగిస్తాడు అనేక విధాల.
- o పట్టు విడవకుండ ప్రయత్నాన్ని కొనసాగిస్తే పనిలో ప్రావీణ్యం లభిస్తుంది.
- o Care too little for life,- ఆశా నిరాశావాదాలు విడువు. ఈ వాదాలు కత్తికంటే పదునైనవి, జీవిత ఫలాన్ని ఖండిస్తాయి. జీవిత సంఘటనలు ఈ వాదాల పరిధిలోనివి కావు.

- Like children always be cheerful. Your life would become meaningful. పిల్లల్లాగ ఉల్లాసంగా ఎప్పుడూ ఉండ గలిగితే నీ జీవితం దివ్యం భవ్యం అవుతుంది.
- Man achieves his power over reality by with drawing his vital batteries by flights of imagination.
- మంచి వారికి వారి ఆలోచనలకి ఎప్పుడు విఘాతం ఏర్పడుతుందంటే, చెడ్డవాళ్ళు విజృంభించినప్పుడు విలయతాండవం చేసినప్పుడు.
- Positive consciousness is a happy open state of mind. చేతన గట్టిది, అధోచేతన సుకుమారం. సంకేతాలు ద్వంద్వాకృతుల్లో ఔను, కాదు రూపాల్లో ఉంటాయి.
- The sub-conscious mind is the point at which man is truly connected to nature.
- సహజ కవిత్వానికి సంస్కార కవిత్వానికి తేడా ఏమంటే, మొదటిది ఉద్వేగం వల్ల రెండవది నేర్పువల్ల రూపిస్తాయి. మొదటిది సృజింపబడుతుంది, రెండవది కూర్చబడుతుంది.
- An artist imposes his own emotional vision upon reality
- దృష్టి సంకుచితమైతే, శక్తి దుర్వినియోగ మవుతుంది.
- ఏకాగ్రత ఐచ్ఛికం, ఆనందప్రదం కావాలి.
- నువ్వూ నేనూ కలిస్తే మనం అవుతాం. అప్పుడు మన బలం ద్విగుణీకృత మవుతుంది. మనం దీటుగా సాధించగలుగుతాం ఏదైనా.
- Hypertention ఒక జాడ్యమైపోయింది నేడు. It is the result of ignorance of bad management of our vital economy.
- Evolution is simply the capacity to register meanings that are already there. కాంతి సప్తవర్ణయుతం అంటారు. ఎవ్వడెరుగు ? కొన్ని సంవత్సరాల పిమ్మట దాన్ని సహస్రవర్ణయుతమని కనిపెడతారేమో !
- ఇంతవరకు, ఇంతగా బాహ్యప్రకృతిని పరిశోధించిన మానవుడు ఇక అంతఃప్రకృతిని అవగాహన చేసుకోవడానికి తన కృషిని సాగించవలసిన తరుణ మాసన్నమైంది.
- He must turn increasingly inward.
- Camus అంటాడు “మృత్యువేదో ముందు జన్మకు ద్వారం తెరుస్తుందంటే నమ్మను. అది ఈ జన్మకు అంతం, అంతే. ఈ జన్మ నిజం (శాశ్వతం) కాదని మరేదో నిజం (శాశ్వతం) అని అనుకోవడం ఎలా వుంటుందంటే, ఉన్నది ఊడగొట్టుకుని లేనిదానికై ఏడ్చినట్లుంటుంది.”
- జంతు దశలో మనిషికి తంతులెన్నో అవసరమై వుండవచ్చు. ఇంత నాగరికత పెరిగిన తర్వాత కూడా అతనికి అంతులేని తంతులూ నమ్మకాలూ అవసరమైనాయంటే ఏమనాలి ? మోసమనాలా, మూర్ఖమనాలా?

- తెలివిని పెంచుకొని జీవితం, తెలివిగా కొనసాగించవచ్చు. ఆరేళ్ళ పిల్లవానికి అద్భుత అవగాహన (Selfawareness) కలుగుతోంది. ప్రాకుతున్న పసివాడు నిలువుగా నిలబడగలుగుతున్నాడంటే అతని శరీరబలం పెరిగిందన్న మాట. అవసరమైన వస్తువుని అందుకోగలుగుతున్నాడంటే అతని బుద్ధిబలం వృద్ధి చెందిందన్నమాట.
- Self-consciousness can be used for the development of man's instinctive powers as well as those of the intellect.
- If man is really to evolve, then he must develop depth and power over his own depths. Sexual excitement is a contact with the hidden powers of the unconscious.
- D.H. Lawrence కేవలం మేధశ్శక్తినే గాకుండా, ఇతర శక్తుల్నీ వికసింపజెయ్యాలంటాడు. Russell os, "Bring into human life the vastness and fear fell passionless force of non-human things."
- The healthy mind has a kind of radar system.
- దేవుణ్ణి అదేపనిగా, తనకపకారం చేసినవాణ్ణి నాశనం చెయ్యమని ప్రార్థించేవాడు ఆ అపకారం చేసినవాడి తరపునా ప్రార్థించే వాడై తన నాశనంకూడ కోరుకుంటున్నాడన్న మాట.
- We are now concerned with the fundamental question of conscious control of the subconscious mind.
- ఎందుకో మనిషికి అసంతృప్తి, అందుకోలేనిదానికై ఆరాట పడి!
- మెరుపుని చూచి ఆదిమ మానవుడు (వేదకాలంలో) భయపడ్డాడు, భ్రమపడ్డాడు, ఏదో మహాశక్తిగా భావించాడు. నేడు దాన్ని సవ్యంగా వాడుకొని ఉపయోగించుకోవాలనుకుంటున్నాడు
- మౌనమూ మాటా అనేవి రెండూ మహత్తర శక్తులు. మౌనం ఆలోచిస్తుంది మాట ఆచరణ సాధ్యం చేస్తుంది. ఆచరణను ప్రోత్సహిస్తుంది. మౌనం మూస్తుంది మాట తెరుస్తుంది. మౌనం బలాత్కరిస్తుంది మాట ఒప్పిస్తుంది.
- ఆచార్యులు రెండు రకాలు - వైయాకరణి, మౌని. తత్త్వాన్ని మాటల్లో విప్పిచెప్పి, సంశయ నివృత్తి చేసేవాడు. వైయాకరణి. మౌనంగా నడుస్తూ గురూపదిష్టమార్గం చూపేవాడు మౌని జంగముడు. ఇద్దరూ ఆచార్యులే. అవసరపడినవారి కిద్దరూ మాన్యులే.
- గోరంత భక్తికి కొండంత ఫలమిచ్చే వాడు సద్గురుడు దయాపరుడు. ప్రాసాదభావం వల్ల ప్రసన్నతాభావం ప్రాదుర్భవిస్తుంది.
- పురుషుడికి వ్యక్తిత్వమనేది పూవుకి తావి వంటిది.
- తన అంతస్తూ అర్హత నెరిగి వంగి లొంగి వర్తించుట సాత్వికుని లక్షణం. దుర్వినీతుడై అహంకారంతో ప్రవర్తించడం తామసుడి లక్షణం.

- పెద్ద లుసురు మన్న పెనుమంట లెగయురా.
- గురి తెలిసిన మీదట గురువును తిరస్కరించువాడు మానవుడనిపించుకోడు. గురువు నరుడు కాడు, నరుడు గురువు కాడు అనే భావం బలించిపోయినవాడు తాను గురువుగాని నరుడుగాని కాడనే భావం కలవాడు.
- దేహోహం భవం గల నరుడే భవి. నేను నరుడు కాదని దేహోహం భవంభ్రాంతిని తొలగించుకున్న వాడే భక్తుడు.
- కాలిబాట తప్పినవాళ్ళని దిద్దడానికి కనీసం సామాన్యుడు చాలు. కైవల్యపు బాటను తప్పినవాళ్ళను దిద్దగల సమర్థుడు గురువే.
- వాక్కునందు గుర్వు వార్తత్వమున గుర్వు చీకటిలో గుర్వు చిక్కి యుండు : అఖిలమునకు గుర్వు ఆధారమై యుండు
- కోరే వారి కొరతలు తీర్చి ఓదార్చి, దారితప్పిన వారిని గురువు దిద్ది కాపాడ గలుగుతాడు. తప్పుదు దారినే పట్టు వదలక పట్టుకున్న వాళ్ళను ఎంత గురువూ దిద్దలేడు, మరల్చలేడు
- గురి లేనివానికి గురువు లేడు, గురువు లేనివానికి గురి తెలియదు. 'బీజవృక్షం' లాంటి జటిల సమస్య ఇది. వనమూ యౌవనమూ రెండూ ఒకలాంటివే. వీటిలో ఎలాంటి మొనగాడైనా దారి తప్పుతాడు.
- సుందరమైనది సోహం, క్రియాబంధుర మైనది దాసోహం. సోహం భావంతో వేడి దాసోహం భావంతో వాడాలి. మంచిపేరుకి మసిబూసి ముఖభంగం చేయబూనువారు పాపాత్ములు.
- కనిపించే జీవజాలంతో తాదాత్మ్యానుభూతి పొందడం యోగం.
- మాట జ్యోతిర్లింగం, మౌనం మహాలింగం. మౌనం కాలాతీతం, మాట కాలాధీనం.
- గొప్పవారి జీవితమే గొప్ప జీవితచరిత్ర. పోలికలు లేనివారిని సమాన రేఖలు లేనివారిని అనుకరిస్తే అనర్థమే కలుగుతుంది. అనుకరణ అధ్యయన అధ్యాపక ప్రథమ దశ. ఆదర్శ విజయ పతాక అంతిమ దశ కాదు. పరేచ్ఛా పారతంత్ర్యానికి స్వేచ్ఛాచార స్వాతంత్ర్యానికి బలిచేసే అబలుడవు కాకు. సిద్ధుడు కూడ సాధ్యుడై యుండాలి. అపార్థివదృష్టి విశేషాన్ని ఉంచుకుంటావా త్రెంచుకుంటావా ? ఉంచుకొని పెంచుకుంటావా ?
- సిద్దులు (సిద్దకులు) కమల కమనీయ భాస్కరులు అపరిభ్రమితులు అప్రమత్తాంతః కరణులు. ఆపదలో అవసరపడిన వానికి చిన్న సాయమైనా మిన్నగా తృప్తినిస్తుంది. అవసరపడనివానికి అధిక సహాయమైనా తృప్తి నీయదు.
- తనకున్ననాడే మనిషి ఇతరులకు సాయపడాలి, లేనినాడు ఏమి చేయగలడు ?
- పద్మం నిర్మల నీరములందు జనిస్తుంది. దాని అందం స్త్రీల ముఖ సౌందర్యంతో పందెమునకు దిగుతుంది. వృక్షాల బ్రతుకు ధన్యం. అవి అన్యులను సమీపించవు. చింతా శతాల బాధలతో వాటి అంతఃకరణాలు అచుంబితాలు.
- సంస్కార జన్యమైన జ్ఞానస్మృతి విశిష్టచింతనము విలువైనవి.

- కవిత్వం మనోభిరామంగా ఉండాలంటే, అందులో రసాను గుణమైన గుణాలుండాలి. రస స్ఫోరకాలైన భావాలుండాలి. మధురమైన వర్ణనా సముదాయ ముండాలి. మంచి ఉపదేశ ముండాలి. నాలుకకు 'రసజ్ఞ' అనే పేరుంది. అది సదా రసానందకర భాషణ చెయ్యాలి.
- హేమానికి కాల్చిన కొలదీ గుణాతి (కాంతి) రేకం అబ్బుతుంది.
- సముద్రం రత్నాలను క్రింద పర్చుకొని, తృణసంపదను శిరసు నుంచుకుంటుంది.
- గొప్పవారి కోర్కెల్ని గొప్పవారే తీర్చాలి. ధరాతలం నిదాఘ దాహాన్ని ధరాతలం తీర్చలేదు. నదులు తీర్చగలవు. ప్రాసాద శిఖర మెక్కినంత మాత్రాన కాకి గరుత్మంతు డవుతుందా?
- చాతకానికి కావలసింది నాలుగు జలకణాలు మాత్రం. అది జలధరాన్ని ఆశించింది. జలధర కరుణించి నీటితో విశ్వాన్నే ముంచింది. ఎంతటి ఔదార్యం !
- పాలీయని ఆవు మెడలో గంటల-గలగలలు ఎవరికి ముద్దు ?
- శబర కాంతలకు కావలసింది గురువెందపూసల దండలుగాని, ముత్యాల సరాలు కావు.
- తన తల పగులగొట్టిన వారికే నారికేళం సలిల మందిస్తుంది.
- బొమ్మలో పద్మం చూచిన తుమ్మెదకు, అద్దంలో తన నీడ చూచిన పిచ్చుకకు, ఆరాటపడడం ! ఆయాస పడడం అలవాటు.
- వర్షంవల్ల ఆకాశం నీలిమ సంతరించుకొంది, భూమి స్నిగ్ధమైంది, నదులు నానావర్త విహారాలతో నాట్యం చేశాయి.
- కర్మానుభవ జన్మలు జీవులు, జీవానుగ్రహ జన్మలు యోగులు.
- కాల పరిజ్ఞాన గ్రహణం కావాలి.
- ఒకే అంశాన్ని ప్రౌఢ పోకడతో వ్రాస్తే పురాణం, కావ్య ధాటితో వ్రాస్తే కావ్యం, విశదీకృతంగా వ్రాస్తే ఐతిహాసిక చరిత్ర అవుతుంది.
- పని పరిసమాప్తికి పనే ప్రతిబంధకం.
- నిరోధించే మార్గం నిన్ను ముందుకే సాగమంటుంది.
- సృష్టిలో మానవ స్వభావం త్రివిధం - తామసం, రాజసం, సాత్వికం. ఉన్న సృష్టి తనకు అనుకూలం కాదని స్వార్ధ భోగాభిలాషతో దాన్ని అదుపు ఆజ్ఞలతో లోబరుచుకో నెంచేది తామసం. ప్రకృతి నియమాలపై అన్య ప్రాణులకు లేని అధికారం చలాయించేది రాజసం. సర్వ సమానమైన ప్రకృతి ధర్మ రహస్యాల్ని గ్రహించి, దాని సహకారంతో నిగ్రహ నిర్వహణకు పూనుకొనేది సాత్వికం.
- మహిమాన్వి కవిత్వం పలికిన కవికి, చదివిన వాణికి, విన్న చెవికి పవిత్రత చేకూర్చి జీవభావాన తరించునను విశ్వాసం, భక్తిమూల కారణం.
- ప్రతిభాన్విత సాహిత్యం, సునిశిత వక్తృత్వం, సకలభాషా కోవిదం, విమర్శా చాతుర్యం, తత్త్వజిజ్ఞాస, శక్తి విశిష్టాద్వైతం.
- సలహా కంటే అనుభవం చక్కని బోధనా సాధనం.

- కాంతి సనాతనం, నిత్యనూతనం.
- నరులు తరులు కావాలి. వానరులు కారాదు.
- కొందరు చేసినవన్నీ చెప్పరు చెప్పవలసినవీ చెప్పరు. కొందరు చేసినవన్నీ చెపుతారు. చెప్పగూడనివీ చెపుతారు. పొరపాట్లు నిజంగా బోధనా గురువులు.
- నీకు తెలిసింది పరిమితం, తెలియంది అపరిమితం.
- చెడు అలవాట్లు తేలిగ్గా స్వీకరిస్తావు. తెగువ చేసి వదిలించుకోలేవు.
- సాధారణంగా పరీక్షాపత్రాలు తెలివిని పరీక్షించేవిగా వుండవు, తెలివితక్కువను ప్రదర్శించేవిగా వుంటాయి. కొత్త విషయాన్ని కొంతైనా నేర్చుకోని రోజంటూ వుండకూడదు జీవితంలో.
- విద్యావంతు డెవరంటే, వినయమున్నవాడు, వివేకమున్నవాడు, అన్యుల దృక్కోణాల నుండి కూడ అన్నీ చూడగలవాడు.
- చదువనేది కేవలం భావాల ప్రపూర్ణం, సత్యాల సమాహారమైతే చాలదు. నీ కాళ్ళపై నిన్ను నిలిపేది, నిన్ను ముందుకు నడిపేది విద్య.
- Religion is a serious and habit forming evil. (Sir Hermann Bondi)
- ఉత్సాహ పర్చకుండా బోధన కుపక్రమించడం ఎలాంటిదంటే, దున్నకుండా విత్తనాలు చల్లడంలాంటిది, కాల్చకుండా ఇనుము సాగగొట్టడంలాంటిది.
- సుఖ సంతోషాలకై విధి నిర్వహించు. విధి నిర్వహణలో సుఖ సంతోషాలు పెంచు.
- సప్తవర్ణాలు సమన్వయ మైనప్పుడే సూర్యునిలో శుభ్రవర్ణ తేజం. అలాగే అన్ని శక్తులూ నీలో సంఘటితమైనప్పుడే నీకు విజయం.
- తెలివైన వారిని కారణం,- సామాన్యుల్ని అనుభవం,- అమాయకుల్ని అవసరం, జంతువుల్ని సహజాతం నడుపుతాయి.
- విప్లవం వల్ల ఒక వర్గానికి అధికారమీయడం కాదు, జీవితానికి ఒక అవకాశ మీయడం.

- సమస్యలతో సతమతమవుతున్నా మనుకొనేవారు, వారికి వారే ఒక సమస్య అని తెలుసుకోలేరు. సమస్యలనేవి సృష్టించుకుంటారు. కాబట్టి వాటిని వారికి వారే పరిష్కరించుకోవాలి.
- పద్యం ఊహాచిత్రాలమీద కాంతిని ప్రసరిస్తుంది, గద్యం స్థల కాలాలమీద చూపు నిలుపుతుంది. జీవితం శక్తిగా, శక్తి సృష్టిగా రూపాంతరం చెందుతుంది. శక్తి సృష్టిలో నిక్షిప్తం. దాన్ని ఎవరో ఎప్పుడో వెలికితీస్తారు.
- ఆనందం యొక్క అర్థాన్ని అధ్యయనం చెయ్యాలి. భావ సమీకరణం నీరూ ఆహారంలా అవసరం. బ్రతుకు రహస్య తత్త్వ మెరిగినవాడే మనిషి. విశ్వమానవత రక్తసంబంధికాదు, అది దృశ్యశ్రవణ సంబంధి-భావ సంబంధి ప్రేమ సంబంది.
- ఎన్ని సవాళ్ళు, బెదిరింపులు, విమర్శలు వచ్చినా తత్తరపడకు, బెదిరిపోకు, ధైర్యంగా నిలబడు, నీకు శత్రువులే లేరన్నంత ధీమాగా.

- ప్రతివాని లోని పరిశుద్ధతను పరికించు. మలినమున్నదని మాట వరసకైనా అనకు - అంటే అది నీ మలినమనస్కతకు గుర్తు.
- జీవితంలో కృతకృత్యుడవు కాదలిస్తే, అన్యుల కీయదలచిన సలహాలు ముందు నీకు నీవు ఇచ్చుకో. నీకు పనిచేయని సలహాలు ఇతరులకు పని చేస్తాయని భ్రమించకు.
- మహాపండితుల్ని నాకు ఒప్పగిస్తే వారిని ఏవిధంగానూ మార్చలేను. మాయామర్మం ఎరగని పసివాళ్ళనిస్తే క్షణంలో వాళ్ళని మార్చగలను.

కన్న మిన్న

శ్రీ మల్లాది శివరాం

తర తమమ్ములు లేని నరకమే మిన్న
వర్ణ భేదములున్న స్వర్గాని కన్న ॥
అందరిని సంధించు అజ్ఞాని మిన్న
భిన్నతను బోధించు విజ్ఞాని కన్న ॥
పదిమందికై దేహ పతనమౌటయే మిన్న
కుడిచి ఏమూలనో కూర్చుంట కన్న ॥
దుఃఖాశ్రులు చేత తుడుచుటది మిన్న
బండ రాళ్ళను కడుగు పన్నీటి కన్న ॥
కర్పూర హారతిగ కరగి పోవుట మిన్న
కొడిగట్టి మసిపట్టి పడియుంట కన్న ॥
మలిన దుస్తులనైన మమత కౌగిలి మిన్న
మడియంచు ముడుచుకొని పెడనుంట కన్న ॥

గురువుగా నేర్పడం, శిష్యుడుగా నేర్చుకోవడం రెండూ విద్యావికాసానికి ఉద్దేశింపబడినవే

చలం ప్రార్థన

ఎక్కడ పిల్లల్ని కొట్టరో, ఎక్కడ పిట్టల్ని ఆదరిస్తారో ఎక్కడ గొప్పతనానికి తల వొంచరో ఎక్కడ పెళ్ళి మేళాలు వినబడవో ఎక్కడ డబ్బు పలకదో ఎక్కడ

వరుడూ హితుడూ సమమో ఎక్కడ ప్రేమ మౌనంలో రాజ్యం చేస్తో వుంటుందో,ఎక్కడ ప్రపంచపు రొద పొరపాటున కూడా వినరాదో, ఆ సమక్షానికి తెచ్చుకున్నాడు ఈశ్వరుడు.

చలం సుభాషితాలు

- అడగడం తప్పులేదు. డబ్బు కోసం ఇంకోర్ని ఏదో చెయ్యడం తప్పు. భావం గొప్పదైతే భాష నీచంకాదు. భాష నీచమైతే ఎంత గొప్ప భావమూ నీచమౌతుంది. ఆధ్యాత్మిక చింతల్ని ఎవరూ ఎట్లానూ నిషేధించలేరు. మనుషుల్లో వుండే కాపట్యమూ, మురికీ మీ దృష్టిని నిర్బంధిస్తున్నాయి. అన్నీ వుండి ఆరాటం ఇదంతా.
- మనసు తన ఇరుకులనించి బైటపడాలనే పెనగులాట ఫలితం.

- మానవతా భావంతో జాతీయభావం ఇమిడి వుండవుండవచ్చు.
- తప్పు. మనుషులు చూడని అందాన్ని అందుకొని ఆశయాల్ని వాళ్ళ అందుబాటులోకి తీసుకురావాలి. జీవితంలో కొత్త సమన్వయాలు చూపాలి.
- ధనాన్ని పదవినీ చివరికి ప్రాణాన్నైనా వదులుకుంటారుగాని అహాన్ని వదులుకోరు మనుషులు.
- బౌద్ధమతాన్ని ఏనాడు నాశనం చేసిందో ఆనాడే హిందూ దేశం మతాతీతమైన ఆత్మహత్య చేసుకుంది. ప్రతిదాంట్లో వేదాంతాన్ని వైరాగ్యాన్ని కలిపి బ్రతుకునే అసహ్యం చేశారు. దేశ వీర్యాన్ని పీల్చి పిప్పిచేసి ప్రజల్ని శుద్ధ అప్రయోజకుల్నిగా చేసి పెట్టారు కర్మ వేదాంతులు.
- పరస్పర విరుద్ధమైన భావాలు నమ్మకాలు మనిషిలో ఉంటే పరవాలేదుగాని, పరస్పర విరుద్ధమైన ఉద్రేకాలుంటే మనిషి బాధపడిపోతాడు, నిర్వీర్యుడౌతాడు. స్తిమితం తప్పుతాడు.

పతాభి ప్రాస ప్రవచనాలు

- పాటలు నాకిష్టం పనిపాటలు నాకిష్టం.
- చిన్మయానందం కొందరికి జిన్మయానందం ఇంకొందరికి.
- ఉద్యోగులు రెండు రకాలు - పని చేసేవారు, కాజేసే వారు.
- ఈనాడు ఆశలు మన్ను ముట్టాయి, ధరలు మిన్ను ముట్టాయి.
- సారాయి త్రాగినవాడు షరాయి వీడిపోతున్నా తను వైస్రాయి ననుకుంటాడు.
- ద్రవ్యం యావత్తు ద్రవంలాగ పోతోంది.
- గాంధీ మహాత్ముడు ఒక్కడే, బ్రాందీ మహాత్ములు పెక్కురు.
- ఈ కాలం విద్యార్థుల్లో శాస్త్రానికంటే కామ శాస్త్రానికి ప్రాముఖ్య మెక్కువ.
- నీతిమంతులికి ధైర్యం తక్కువ, అవినీతిమంతులికి సాహసం ఎక్కువ.
- పంట పండించడంలో కంటె కోతలు కోయడంలో చాలా మంది నేర్పరులున్నారు.
- పంచశీల పటాపంచశీల మయింది.
- నిరాశ కన్న దురాశ మంచిది.
- పురాణాలు పుక్కిటిపురాణాలకు లొజ్జే.
- ముండమోయడం కన్న బండ మోయడం మేలు.
- రాగంవల్ల ప్రణయం విరాగం వల్ల ప్రణవం.
- ఉద్యోగం పురుష లక్షణం, నిరుద్యోగం మహాపురుష లక్షణం.
- రామాయణంకన్న లోకాభిరామాయణం అందరికీ ఇష్టం.
- దంతికన్న వదంతి పెద్దది.

- నిలబడి నీరుత్రాగడం కంటె పడిపోతూ బీరు త్రాగడం ఇష్టం కొందరికి. కవులు చంద్రుణ్ణి అమృతమండలమంటే, శాస్త్రజ్ఞులు మృతమండలమన్నారు. సవర్ణ వివాహాలే కాదు, సువర్ణ వివాహాలూ పోవాలి.
- చచ్చిపోయినవాని నామస్మరణం కన్నా బంధువునికి వాని వీలునామా స్మరణం ప్రియం. గిరులకు పూర్వం యోగులు పోయేవారు, ఇప్పుడు భోగులు పోతున్నారు.
- నే డన్నీ గరిక భూములేకాని నాగరిక భూములు కావు.
- రామ రాజ్యం కంటే విరామ రాజ్యం కోరు.
- సబ్బు కన్నా జారిపోయేది డబ్బు ఈనాడు.
- మాలవాళ్ళ కన్నా నామాలవాళ్లు అస్పృశ్యులు.
- మునుపు కవులకు కాకలి గీతాలు ఇష్టం, ఇప్పుడు కవులకు ఆకలి గీతాలు ఇష్టం.
- చదువు సంధ్య రాని వయోజనులకు, సంధ్యచదువు
- జగంలో జగడం పోతే, జరగడం కుదురుతుంది.
- జనుల్లో కొందరు ఉదరపోషకులు కొందరు ఉదార పోషకులు.
- ఎన్నికల్లో అంతా ఓటు మాటేను.
- బుర్రల కెక్కేది 'ఆటోక్రసి' బుర్రల లెక్కించేది 'డెమోక్రసీ'.
- అరికన్న ఉరికి లోబడడం మేలు.
- మతాలు చేసేవి భజనేకాదు, విభజన కూడా.
- నాయంత లేడనుకుంటాడు నియంత. ఆటమిక నాగరికత ఆటవిక నాగరికత కంటే లొజ్జు.
- వేదం కంటే కొందరికి వాదం ప్రియం.
- సత్తు కన్న సత్తువ గరీయసి.- -కారు కన్నా స్పీడు పుకారు.
- పద్యాలూ మద్యాలూ సీసాల్లో సేవిస్తారు రసజ్ఞులు.
- వంటకానికి నాటకానికి మంచిపాత్రలు కావాలి.
- క్రియా శూన్యులు కర్తవ్యం మరచి కర్మను నిందిస్తారు.
- లేని గుణాల్ని ఆరోపించడం భూషణ, ఉన్న దాన్ని నిర్వచించడం దూషణ.
- కాసుల రాబడి కోరేవారు రాకాసులు.-ఆసవల్ల ప్రయాస.
- ఋషిది స్వయం ఖుషి వానికి పరమాత్మునితో తప్ప పరులతో పనిలేదు. ఆటం శక్తా, రాటం శక్తే, ఏది కావాలి నీకు ?

వ్యాస రచన

వ్యాసరచన భాషా జ్ఞానానికి, పాండితీ ప్రజ్ఞకూ నిదర్శనం. వ్రాయదలచిన విషయం గురించి వివరంగా లోతుగా తెలిసి ఉండాలి. అది పాఠకులకు బోధపడే శైలిలో ఉండాలి. వ్రాసేది యథాస్థితిగా హృద్యంగా కూడా ఉండాలి. ముఖ్యాంశం కప్పబడకూడదు. వ్యాసం దీర్ఘంగా కాని క్లుప్తంగా కాని ఉండక పరిమితంగా ఉంటే బాగుంటుంది. రాశిలోగాక అది వాసిలో ప్రాధాన్యం వహించాలి. విషయాలు శాస్త్రసమ్మతంగా, దేశ, కాల పరిస్థితుల కనుకూలంగా ఉంటే చదువరుల హృదయాలకు హత్తుకుంటాయి.

భాష, శబ్దాలంకారాలతో కూడి ఉండాలి. పదమైత్రి అర్ధ సంపదతో నిండి, సంస్కారప్రియంగా ఉండాలి. క్లిష్టమైన పద్ధతికూడదు. పునరుక్తిదోషం, అన్వయక్లేశం, శాఖాచంక్రమణం ఉండకుండ చూచుకోవాలి. పూర్వాపర సంబంధం పాటించాలి. విషయం విషయాంతరంలోకి పోకూడదు. సందిగ్ధాన్వయాలు, సందేహ శబ్దార్థాలు వ్యాసరచనను పాడుచేస్తాయి. పారిభాషిక పదాలు వాడినప్పుడు వాటికి అర్ధవివరణ తీయడం మంచిది.

వ్యాసమన్నది ఎంతో ఆలోచనతో కూడింది. పరిశోధనాత్మకమైంది. ప్రౌఢ విషయ ప్రతిపాదితమైంది. పెద్ద పెద్ద శాస్త్ర విషయాలు, చరిత్రాంశాలు, సాంఘిక, ఆర్థికాలు, తత్త్వచింతనలు, కళారహస్యాలు ఎన్నో వ్యాసరూపంలో విశదీకరించవచ్చు.

వ్యాస పఠనం వల్ల భాషాభివృద్ధి, విషయ వివేచనం, అవగాహన, వృద్ధి చెందుతాయి. వ్యాస సృష్టి కావ్య సృష్టికే మాత్రం తక్కువకాదు. చేయి తిరిగిన వ్యాసకర్తలు - పండితులు, లోకజ్ఞులు, విమర్శకులు మంచిమంచి వ్యాసాలు వ్రాసి రాణించారు. ఈ ప్రక్రియ ద్వారా వారు లోకానికి మేలు చేశారు.

నేడు మనకు వివిధ విషయాలపైన విలువైన, సమగ్రమైన వ్యాసాలు లభిస్తాయి. వ్యాస సంపుటాలు, సర్వస్వాలున్నూ లభిస్తాయి.

ఒక వ్యాసం వ్రాయదలచినపుడు ఎంతో కృషి అవసరం ఎన్నో గ్రంథాలు పరిశీలించడం అవసరం. వ్యాసం ఆషామాషిగా వ్రాస్తే సరిపోదు.

ఉపన్యాస కళ

ఉపన్యాసం ఒక కళ. ఉపన్యాసం ఒక యుద్ధం లాంటిది. ఒక ప్రయాణం లాంటిది. మంచి పథకం వేసుకుంటే విజయం తథ్యం. గమ్యం తప్పక చేరగలం.

అదొక వంటకం లాంటిది కాదు, నాలుగు దినుసులు కలిపి తయారు చేయడానికి. మంచి భాష, చక్కని ఉచ్చారణ, స్పష్టమైన విషయావగాహన సందర్భశుద్ధి, సమయ పాలన, ఆ కళకు వన్నె తెచ్చేవి. భాషోచ్చారణలో మాధుర్యం, అక్షర వ్యక్తం, పదచ్ఛేదం, అత్వర, ధైర్యం, లయ ఉండాలి.

ఉపన్యాసంలో ఊతపదాలు (పునరుక్తి)- 'మరి, అయితే, ఇకపోతే, అన్నమాట, రెండవ విషయం' ఇలాంటివి వాడడం మంచిది కాదు. దానివల్ల ఉపన్యాస రక్తి చెడుతుంది. చౌకబారు ఉదాహరణలు, అతిగా హాస్యం కూడా మంచిదికాదు.

ఒకరిద్దరితో మాట్లాడడం వేరు, వందలు వేలు ప్రేక్షకులు(చూచేవాళ్లు), శ్రోతలు(వినేవారు) ఉన్న సభల్లో మాట్లాడడం వేరు. మొదటి ఎలాంటి వారికైనా కొంచెం జంకుగానే ఉంటుంది. మహాత్మాగాంధి లాంటివాడు మొదట్లో ఉపన్యసించడానికి తత్తరపడేవాడట. అలాంటి సమయంలో ఆచి తూచి మెల్లగా మాట్లాడాలి. క్రమంగా ధైర్యం

వస్తుంది. ఆత్మవిశ్వాసం పెరుగుతుంది. నల్లేరుపై బండి నడకలా ఉపన్యాసం ధారాళంగా సాగి పోతుంది. ధైర్యం, ఆత్మవిశ్వాసం ఉంటే స్వేచ్ఛగా అనుకున్న భావాలు ఆటంకం లేకుండా వెల్లడించవచ్చు. ఉపన్యాసం ఒక ఆటవంటిది. జనాన్ని చూస్తే ఉప్పొంగిపోవాలి హృదయం.

ఉపన్యసించడానికి తగినంత సాధన అవసరం. కొన్ని మెలకువలు, రక్తిమార్గాలు తెలిసి ఉండాలి. మంచి వక్తగా రాణించాలన్న పట్టుదల ఉండాలి. మంచి వక్తకు పరిగణన ఉంటుంది. వక్తృత్వం నాయక లక్షణం.

బాగా సిద్ధపడితే పదింట తొమ్మిది వంతులు సాధించినట్లే. సిద్ధపడడమంటే పది అంశాలు వ్రాసుకొని బట్టీ పట్టడం కాదు. సభలో చూచుకుంటూ చెప్పడం (చదవడం) అంతకంటే కాదు. స్వతంత్రంగా ఆలోచించుకొని ఉపన్యాసానికి ఒక రూపం

ఇచ్చుకోవాలి. కొన్ని గ్రంథాలు పరిశీలించి, తర్కించి, అవసరమైన వాటిని ఎంచుకొని ఆయత్తం కావాలి.

విషయ విస్తరణ, వివరణ ఉపన్యాసానికి విలువ, బలం, పరిపూర్ణత్వం కూర్చుతాయి. కావలసిన వాటి కంటె ఎక్కువ విషయాలు సేకరించి పెట్టుకోవాలి. సమయ సందర్భాన్ని బట్టి వాటిని ఉపయోగించుకోవాలి. సమయ పాలన ఉపన్యాసానికి అర్థం, అందం కలిగిస్తుంది. 'ఇంకా మాట్లాడితే బాగుండును' అనిపించాలి. మొగం మొత్తేలా పట్టి విడవకుండా మాట్లాడడం మంచిది కాదు.

ఉపన్యాసం తయారు చేసుకోవడానికి గంటలు వెచ్చించనవసరం లేదు. ముఖ్యమైన విషయాలు ముందుగా నిర్ణయించుకొని, పలుమార్లు ప్రశ్నించుకొని వాటికి సరియైన సమాధానాలు సిద్ధం చేసుకోవడం తెలివైన పని. కొన్ని ఉదాహరణలు ఊహించుకొని ఉండాలి. దేశీయాలు, సూక్తులు, పద్యభాగాలు, శ్లోకాలు సందర్భానికి అనుసంధింపవచ్చు.

నీదైన పద్ధతిలో నీవైన భావాలు నిస్సంకోచంగా ప్రేక్షకుల ఎదుట మితంగా, హితంగా ఉంచడం ఉపన్యాసానికి ఎంతో అందం సంతరించి పెడుతుంది. ఎవరినీ ఎందులో అనుకరించరాదు. అనుసరించరాదు. ఉపన్యాసానికి జ్ఞాపకశక్తి ముఖ్యం. మానవుడు జన్మ సిద్ధమైన స్మృతిని పది శాతం కూడా సద్వినియోగ పర్చుకోవడం లేదని శాస్త్రజ్ఞుల అంచనా. స్మృతి ముద్ర, కథనం, సమీకరణం అనే సూత్రాల మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. విషయాలు మనసులో నిలుపుకొని, వాటిని సమన్వయించుకొని పునశ్చరణ చేసుకొంటే అవి చెరగకుండ జ్ఞాపకముంటాయి. ఈ చర్యలో కన్ను, చెవి, మనసుకి దోహదపడతాయి. చెవితో విన్నవాటి కంటె, కంటితో చూచినవి 25 రెట్లు గ్రహణ శక్తికి, జ్ఞాపకానికి తోడ్పడతాయి.

చెప్పదలుచుకొన్నవి సూటిగా, సుకరంగా, సుందరంగా చెప్పాలి. ప్రతి విషయం ప్రాముఖ్యాన్ని ప్రస్ఫుటించాలి. చర్వితచర్వణం (చెప్పిందే చెప్పడం), డొంకతిరుగుడు పనికిరావు.

విషయానికి విషయానికి సంబంధం ఉండాలి. వక్త ఆలోచన ఎంత ఉన్నతంగా, విస్తృతంగా సాగినా, వినవచ్చిన సామాన్య శ్రోతలకు అందేటట్లు అర్థమయ్యేటట్లు దిగివచ్చి మాట్లాడాలి. అర్థమయ్యే భాషను ఉపయోగించాలి. వ్యాసంలో కొంత బరువైన భాషను వాడవచ్చు. ఉపన్యాసంలో సరళ భాషనే వాడాలి.

ఎందుకంటే బహు జనులు నిరక్షరాస్యులు కదా. క్రీస్తు ప్రజల భాషలోనే మాట్లాడి అందరినీ ఆకట్టుకున్నట్లు కథ. జ్ఞానులు అజ్ఞానుల ఎదుట అలాంటి చిన్న చిన్న పొందిక అయిన పదాలనే అందంగా వాడతారు బొమ్మ కట్టేలాగ.

భాషా భేషజం, పదాడంబరం, బండరాళ్ళవంటి కఠిన పదాలు మారుమూల పదాలు, పారిభాషికాలు పనికిరావు. పారిభాషిక పదాలు తప్పనిసరి అయితే, వాటి అర్థాలు విప్పి చెప్పాలి. ప్రతి విషయం ప్రేక్షకుల హృదయంలో ముద్ర వెయ్యాలి. సమస్యలకు పరిష్కారాలు సూచింపబడాలి.

ఉపన్యాసకుడు పండితుడూ, పారంగతుడూ కానక్కరలేదు. అతని ఉచ్చారణ నిర్దుష్టంగా ఉంటే చాలు. భావ విశదీకరణ ఆహ్లాదకరంగా ఉంటే చాలు. అనుభవం గల ఉపాధ్యాయుడు లాగ అతడు ఆ సమయాన దర్శనమియ్యాలి.

'ఏది చెప్పాం, ఎంత చెప్పాం' అని కాదు. 'ఎలా చెప్పాం' అన్నది ముఖ్యం.

తల వంచుకొని తనలో తాను (స్వగతంలా) ఉపన్యసించకూడదు. వక్త ప్రేక్షకులను కలియ చూడాలి. మధ్య మధ్య ఆగాలి. మందహాసం చిందించాలి. స్వరం భావానుకూలంగా ఉదాత్తానుదాత్త స్వరితంలో హెచ్చిస్తూ తగ్గిస్తూ, సమస్థాయిలో నిలుపుతూ ఉండాలి. ఆయాసపడినట్లుండకూడదు. హాయిగా అతి సహజంగా మాట్లాడినట్లు ఉండాలి. మనసు నిల్పి మాట్లాడాలి. ముఖ్య విషయానికి కొంత సమయం వెచ్చించినా, సామాన్య విషయానికి వెచ్చించకూడదు. సామాన్య విషయాలు సరసర, గొప్ప విషయాలు ఆపి ఆపి చెప్పాలి. చెప్పేది సత్య సమ్మతంగా ఉండాలి. తక్కువ చెప్పి, ఎక్కువ రక్తి కట్టించాలి.

ఉపన్యాస ప్రారంభం ఆకర్షణీయంగా, ఆసక్తికరంగా ఉండాలి. లాంఛన ప్రాయంగా ఉండకూడదు. ప్రేక్షకులు మొదట విన కుతూహలంతో ఉంటారు. ప్రశాంతంగా వింటారు. అందువల్ల విషయాన్ని ఆలస్యం లేకుండా ప్రవేశ పెట్టాలి. ఉపోద్ఘాతం తక్కువగా ఉండాలి. చెప్పేదానికి సూచీ సూచకంగా ఉండాలి. ప్రేక్షక జనాన్ని తొలుతనే ఆకర్షిస్తే, ఆ ప్రభావం చివరి వరకు నిలిచి ఉంటుంది. వక్త వేషం, నిలిచే తీరు హుందాగా తగినట్లుండాలి.

ప్రేక్షకులు వేదికకు చేరువలో ఉండాలి. అక్కడక్కడ దూరం దూరంగా చెదిరి పోయి కూర్చుండరాదు. ఎక్కువమంది ప్రేక్షకులు ఎక్కువ స్థలాన్ని ఆక్రమించి ఉన్నప్పుడు సభావేదిక ఎత్తుగా ఉండాలి. తక్కువ మంది ఉన్నప్పుడు వక్త నేలమీద నిలబడే మాట్లాడడం మంచిది. వక్త ముఖం మీద కాంతి ప్రసరిస్తూ ఉండాలి. ప్రేక్షకుల ఆసక్తిని, ముఖరాగాన్ని వక్త ఎప్పటికప్పుడు పసికట్టాలి. తన ముఖభావాన్ని రసానుగుణ్యంగా మార్చుకోవాలి.

ప్రేక్షకుల అవధానం ఆద్యంతం నిలిచి ఉండేటట్లు చూచుకోవడం ముఖ్యం. భయం గొల్పే దారుణ విషయాలు, రెచ్చగొట్టే రాజకీయాలు, చెప్పడం సబబు కాదు. వక్త తన స్థాయి నుండి దిగిరారాదు. ప్రేక్షకులను తన స్థాయికి తీసుకుపోవాలి. అన్నిటి కంటే ముఖ్యం ముగింపు. అది ముచ్చటగొల్పే కొసమెరుపు లాగ వుండాలి. చివరకు కొలది మాటల్లో సారాంశాన్ని సింహావలోకనంగా చెప్పడం ఎంతో మంచిది. ఆనందోద్వేగం అంటువ్యాధిలాంటిది. ప్రేక్షకులు వక్తనుండేకాక, ప్రక్కవారి నుండి కూడ స్ఫూర్తి నందుకుంటారు. తన వుపన్యాసం ద్వారా వక్త కలకాలం మరచిపోకుండ ప్రేక్షకుల మనస్సులలో మంచి ముద్ర వేయగలిగితే అంతకంటే వేరు ఏమి కావాలి? అదే ఉపన్యాస కళకు సార్థక్యం.

- అందరినీ విమర్శించేవాడు తనను తాను విమర్శించుకోరాదు.
- అందరూ పనిచేయవలసిందే, కష్టపడి పనిచేయవలసిందే, నిరాశా నిస్పృహా మాని. నిత్యం కష్టపడి పనిచేసే వాడికి నిజంగా ఆరోగ్యం అభివృద్ధి కలుగుతుంది.
- అందరూ వేటగాళ్ళే. అందులో అందరూ కొమ్ముబూరలూదే వాళ్ళయితే కొట్టగలవారెవరు
- అత్యాశతో అనేక కార్యాలు చేపట్టడం కంటె, నీకు ఒప్పింది ఓపినంత శక్తినుపయోగించి ఒక పని పరిపూర్ణంగా నిర్వహించు.
- 'అన్నం అక్కర లేదు' అని ఎవడైనా అంటే 'అదొక జబ్బు'. అలాగే 'జ్ఞానం అవసరం లేదు' అంటే ఒక జబ్బు మొదటిది శారీరక రుగ్మత. రెండవది మానసిక రుగ్మత.
- అర్ధ సత్యం అర్ధ శాంతికి ఆస్పదం. అర్ధశాంతి అవాంఛనీయం. 'పూర్ణ సత్యమంటూ' ఏదీ ఉండదు. సత్యం మారడం దాని సత్య గుణం. మార్పే సత్యం.
- 'అలసటలో ఆనందం' అన్న అట్లూరి వెంకటేశ్వరరావుగారి పుస్తకం చదవదగింది.
- అవకాశాలు లేక కాదు. అవి అందుకోలేక, అందుకున్నా ఆచరించలేక కొందరు ఊరుకుంటారు. వెనుకబడే ఉంటారు. విప్లవం ఎప్పుడూ మంచిదే. జీవితమే ఒక విప్లవ సమూహం కదా!
- ఆనందం అనేదాన్ని నీ కెవరూ అందించారు. దాన్ని నీవే అందుకోవాలి.
- ఆరేళ్ళ వానిలా అరవై ఏళ్ళనాడు ఆశతో ఆనందంతో హాయిగా, తీయగా బ్రతకాలి. వయస్సు శరీరం మీద ముడతలు తెస్తుంది. నిరాశా, భయం మనసు మీద ఘాతం వేస్తుంది. బాల

మనస్కతతో అలజడి, భయం లేకుండా బ్రతకాలి జీవితాంతమూ. అలజడితో వృద్ధుడవుతాడు. ఆశతో బాలుడవుతాడు.

- ఆలోచించడం మానితే మనస్సు బలహీన మవుతుంది. జ్ఞానాభివృద్ధి ఆగిపోతుంది.

- ఆలోచించి మాట్లాడేవారు అరుదైనారు ఈనాడు. బుద్ధిమంతులెవరూ బుకాయించారు. తమ అజ్ఞానాన్ని కప్పిపుచ్చుకొని వంచనకు పాల్పడేవారే బుకాయిస్తారు. తెలిసిన బుద్ధిమంతులూ, ఆలోచనాపరులూ అవాకులూ చెవాకులు పలకరు.
- ఆసక్తి నెరగని వాడు ఆసక్తిని గొల్పలేడు.
- ఉన్నాయి జాతులూ, వర్గాలూ, కులాలూ మతాలూ. వాటికి సహ జీవనం తప్పదు. సహజ జీవనం లభిస్తే సర్వోత్కృష్టం.
- ఊహ ఒక మానవ సహజ లక్షణం. అందుకే పిల్లలు ఎప్పుడూ ఊహల్లో ఊగుతారు. ఈ యాంత్రిక యుగంలో ఊహను ఉపేక్షించాడు మనిషి, ఎందుకంటే తానూ ఒక యంత్రమైనాడు కనుక. యంత్రం ఊహించలేదు. దానికి నిల్కడ లేదు. అది ఎప్పుడూ విసుగూ విరామం లేకుండా తిరుగుతూ ఉంటుంది.
- ఎదుటివాని నాశనాన్ని కోరేవారు తన నాశనాన్ని కోరుకునే వాడే. ఎదుటివాని శ్రేయస్సుని కోరేవాడు తన శ్రేయస్సుని కోరుకునే వాడే. నాశనం, శ్రేయస్సు అందరికీ సమానమే.
- ఎన్నో అనుకున్నానంటే చాలదు. అందులో ఏ కొన్నైనా ఆచరించు. సత్యం సాపేక్షికం.
- ఎలుక కంటికి పిల్లి ఒక సింహం.
- ఎవరైనా ఎంత బరువైనా కొంతసేపే మోయగలరు. బరువు మోయడం బడాయి సంగతికాదు. సాధ్యమైనంతవరకు బరువుని తగ్గించుకొని హాయిగా బ్రతకడం నేర్చుకోవాలి.
- ఏమాత్రం తీసిపోవు.
- ఒక నిశ్చయాలోచన నిర్ణయం లేని బ్రతుకు నిరర్థకం. అర్థం లేని అనేక మార్గాలను అనుసరించడం కంటె, గమ్యాన్ని చేర్చే అర్థమున్న ఒక నిర్ణయం అనుసరించడం మేలు.

- ఒకరిపై ఒకరం ఆధారపడుతున్నప్పుడు మనం స్వతంత్రులం ఎలా అవుతాం? ప్రపంచంలో ఏ ఒక్కడూ సర్వ స్వతంత్రుడు కాడు. ఏ ఒక్క దేశమూ సర్వ స్వతంత్రం కాదు.

ఓర్పుకి మించిన ఉత్తమ గుణం లేదు. సహనానికి మించిన సద్గుణం లేదు. "క్షమ కవచ" మన్నాడు భర్తృహరి.

- గత కాలంలోని గొప్పవారిని జ్ఞాపకం పెట్టుకోవలసిందే. వారి ఆదర్శం మనకు అవసరం, అనుసరణీయం. దయగల మూర్ఖుడు దయలేని తెలివిగల వానికంటే మేలు.
- చదువు పిల్లలకూ పెద్దలకూ అవసరమే. అయితే ఎవరికి ఎలాంటి చదువు కావాలో తెలుసుకోలేక పోతున్నారు. మూర్ఖంగా గతానుగతికులై పోతున్నారు.
- జాతీయభావం యుద్ధాలను సృష్టిస్తుంది. అంతర్జాతీయభావం యుద్ధాలను నిర్మూలిస్తుంది.
- జ్ఞానమనేది ఏ కొద్దిమంది సొత్తోకాదు. అది అందరి సొత్తూనూ.
- తత్త్వజ్ఞానం - మాట కాదు. అది జీవితాన్ని ప్రేమను, లోకజ్ఞతను ప్రదీప్తపరచి నడిపే "జీవన మార్గం". నీవు నీవై ఎదుటివాన్ని నిర్ణయించకు. నీవు అతడై ఆలోచించి నిర్ణయించు. అప్పుడు నీకు అతడు అర్ధమవుతాడు.
- తనకు తానైనవాడు ధన్యుడు కాడు, స్వార్థపరుడు. స్వార్ధవిముక్తికి ప్రాజ్ఞులు, పరిస్థితులు, సదాలోచనలు తోడ్పడతాయి.
- తిండి అన్నిటినీ తీర్చలేదు. మనిషికి స్వేచ్ఛ ముఖ్యం.
- తెలిసినవారెవరూ 'నీవెవరు?' అనరు. నీవేమి చేస్తున్నావు? అంటారు.
- తెలుసుకోవాలన్నదీ, నేర్చుకోవాలన్నదీ మనిషిలో ఒక శుభ లక్షణం. ఆరోగ్య లక్షణం. అభివృద్ధి లక్షణం.
- నాగరికత - అంటే తర తరాల జ్ఞాపకాలనూ, విశేషాలనూ పదిల పర్చుకోవడమే. దాన్ని రూపుమాపలేము. దాన్ని కొంత మార్చుకోగలం. దానిని కొంత చేర్చుకోగలం. అంతే.
- నిజాలు నిష్ఠురాలే, చెవికి అహితంగా ఉన్నా అవి చెప్పాలి. తప్పదు. విన్నవాడు ధన్యుడు.
- నీ మార్గమే నీ గమ్యమన్నాడు ఒక మహా తత్త్వవేత్త.
- నీ వన్నది నేను అంగీకరించక పోవచ్చు. నీవది అనడానికి నీకు హక్కు ఉన్నదని నేను అంగీకరిస్తా.
- నీడని బట్టి చెట్ల ఎత్తు నిర్ణయింప వీలున్నట్లు, శత్రువులను బట్టి ఉన్నతుల ఘనత నిర్ణయింప వీలున్నది. మంచి పనులు చేసేవాళ్ళని ప్రతివాళ్ళూ మెచ్చుకోరు. ఎందుకంటే ప్రతివాళ్ళూ మంచి పనులు చేయలేరు కాబట్టి. లోక శ్రేయస్సు నాశించి సంస్కర్తలు లోకంలోని వారందరిని సంస్కరించడం తమ ధర్మంగా ఎంచుకుంటారు, ఎన్ని కష్ట నష్టాలకైనా ఓర్చి.

It takes two to make a quarrel.

నీతో వాగేవాడు నిన్ను గూర్చి వాగుతాడు.

- న్యాయం ముందు అందరూ సమానమే. గొప్పవాడవని నీకు ముందు పని చేస్తే ఎవరికైనా బాధగా ఉంటుంది. అది ప్రారంభిస్తే అలవాటవుతుంది.
- ప్రకృతిని లోగొన్నాం. ప్రతి విషయం తెలుసుకున్నాం. కాని అంతఃప్రకృతిని ఆకళింపు చేసుకోలేక పోతున్నాం. అదుపులో పెట్టుకోలేక పోతున్నాం.
- ప్రపంచంలో పెద్ద జాడ్యమేమంటే, అన్యుల దారిద్ర్యాన్నీ, దైన్యాన్నీ ఆసరాగా తీసుకుని తమ ఆధిక్యాన్నీ, ఆడంబరాన్నీ ప్రదర్శించుకోవడం. నింగిని వెలిగే నక్షత్రాలని చీకట్లో నిలబడి చూస్తే, మనిషి అల్పత్వం అట్టె తెలిసి పోతుంది.
- ఘనత అన్న పదానికి నిర్వచనం అర్థం వక్రీకరించి, చక్రవర్తుల, యుద్ధవీరుల, గజదొంగల చరిత్రలు గ్రంథాలలోకి ఎక్కించారు. అవే మనకి చరిత్రలుగా మిగిలాయి. నిర్మల, నిరాడంబర, నిస్వార్థత్యాగులు, యోగుల, జ్ఞానుల జీవితాలు ఎక్కలేదు అంతగా అందులోకి.
- ప్రస్తుతం యొక్క ప్రాధాన్యాన్ని గుర్తించు. గతాన్ని ఘనంగా చెప్పుకోవడం, ఆ గతానికై ఆరాట పడడం అనారోగ్యం. నేటి సంగతి నీవు చూచుకుంటే రేపటి సంగతి అదే చూచు కుంటుందంటారు విజ్ఞులు.
- బాధ్యతా భారాలు హెచ్చిన కొద్దీ శాంత చిత్తం స్థిర చిత్తం కావాలి. ధైర్య గుణం చాలా దొడ్డదే. నాశన కారుడు ధైర్యవంతుడుకాడు, పిరికివాడు. పడగొట్టే వాడికంటే నిలబెట్టేవాడే నిజమైన వీరుడూ ధీరుడూ.
- భూమి మీద నివసిస్తున్నందుకు మనం చెల్లించే అద్దె 'సేవ'. ఎంత మంచిమాట సేవ!
- మన మందరం ప్రపంచ పౌరులం. కలిసి కమ్మగా బ్రతకడమో, కానల్లో మృగాల్లా కాట్లాడుకోవడమో చెయ్యాలి.
- మనకంటే వేరైన వారిని తక్కువ వారనీ, తెలివి తక్కువవారనీ భావించడం తెలివితక్కువ. నిజానికి వారేమనకంటే అధికులేమో. ఆలోచిస్తే ఎవరికివారే గొప్పవారు. ఎవరి ఘనత వారిదే. ఎవరి ప్రత్యేకత వారిదే.
- మానవానుబంధం, మమకారం, కారుణ్యం సార్వకాలికం. సార్వజనీనం. ముందుకు సాగినకొద్దీ హద్దులు తొలగిపోతాయి.
- ముఖం మనిషి గుణాలకు దర్పణం. వాని బాధలు సంతోషాలు అది అద్దంలో చూపినట్లు చూపిస్తుంది. పొగడదగినవాడైతే అతణ్ణి బ్రతికుండగానే పొగడు. చనిపోయిన తరవాత ఎన్ని పొగిడినా అతడు వినలేడు.
- కృతజ్ఞత ఒక ఋణం వంటిది. ఆ ఋణం తీర్చుకుంటే స్నేహగుణం పెరుగుతుంది. జీవిత సంధ్యా సమయాల్లో స్నేహాల్ని నీ బ్రతుకుపై నీడల్లా నిలుపుకో.

- మూర్ఖుడికి సలహా నీయడం, మృతి చెందిన వాడికి మందీయడం లాంటిది.
- మెల్లగా ముట్టుకుంటే ముల్లు గుచ్చుకుంటుంది. గట్టిగా పట్టుకుంటే గ్రుచ్చుకోదు.
- లోపమంటూ ఉండని వాడెవడూ ఉండడు, ఈ లోప భూయిష్ఠ ప్రపంచంలో, తప్పు చేయని వాడంటూ ఎవడూ ఉండడు. చేసిన తప్పును దిద్దుకొనే వాళ్ళే తక్కువ.
- శాంతిలేని జీవితానికి ఆనందం లేదు. తృప్తి లేదు. అది నిస్సారం. చీకటి మయం. కవిత్వం, గానం, నాట్యం, చిత్రలేఖనం, శిల్పాల కక్కడ స్థానం లేదు.
- సదసద్వివేకికి గట్టితనం (పట్టుదల) అవసరమే. మూర్ఖునికి అది గ్రుడ్డివాని చేతిలో రాయిలా మారుతుంది. మర్యాదనిచ్చి ఒకణ్ణి మన్నిస్తున్నావంటే: నీ మంచితనాన్ని పంచుతున్నావన్నమాట. పెంచుతున్నావన్నమాట. మానవులంతా సమానమని ఎంచుతున్నావన్నమాట.
- సవరింప బడని తప్పులంటూ ఉండవు. తప్పు దిద్దుకున్నవాడు తత్త్వజ్ఞుడవుతాడు.
- సాధ్యం కానిదంటూ ఏదీ ఉండదు. నీటి మీదనైనా నీవు నడవవచ్చు దృఢ దీక్ష ఉంటే, ప్రోత్సాహ వచనం ఒకటి వింటే.
- సామాన్యుడంటే ఏమీ తెలియని వాడనీ, గొప్పవాడంటే అన్నీ తెలిసినవాడని అనుకుంటాం. ప్రపంచంలో అన్నీ తెలిసిన వాళ్ళూ ఏమీ తెలియనివాళ్ళూ అంటూ ఎవరూ ఉండరు.
- సూక్తులు, లోకోక్తులు అనుభవాల ప్రతీకలు. కవుల రచనలకు అవి ఆధారాలు.

Δ వయస్సు శరీరం మీద ముడతలు తెస్తుంది. నిరాశా, భయం మనసు మీద ఘాతం వేస్తాయి. బాలమనస్కతతో అలజడి భయం లేకుండా బ్రతకాలి జీవితాంతం..

Δ అలజడితో వృద్ధుడవుతాడు. ఆశతో బాలుడవుతాడు.

Δ ఆనందాన్ని నీ కెవరూ అందించారు. దాన్ని నీవే అందుకోవాలి.

Δ ఒకరిపై ఒకరం ఆధారపడుతున్నచ్చ స్వతంత్రులం ఎలా అవుతాం? ప్రపంచంలో ఏ ఒక్కరూ సర్వ స్వతంత్రుడు కాదు. ఏ ఒక్క దేశమూ సర్వ స్వతంత్రం కాదు.

Δ భూమి మీద నివసిస్తున్నందుకు మనం చెల్లించే అద్దె ''సేవ', ఎంత మంచిమాట సేవ!

Δ "అందరూ చదివే పుస్తకాలను మీరు మాత్రమే చదివితే, అందరూ ఏమి ఆలోచిస్తున్నారో మీరు మాత్రమే ఆలోచించగలరు.— హరుకి మురకామి

Δ "ప్రపంచం అనైతికంగా పిలిచే పుస్తకాలు ప్రపంచానికి దాని స్వంత అవమానాన్ని చూపించే పుస్తకాలు. ఆస్కార్ వైల్డ్

Δ "తమతో పుస్తకం తీసుకురాని వారిని ఎప్పుడూ నమ్మవద్దు. లెమోనీ స్నికెట్, గుర్రపుముల్లంగి

Δ పుస్తకాలు ప్రత్యేకంగా పోర్టబుల్ మేజిక్. స్టీఫెన్ కింగ్, ఆన్ రైటింగ్ : ఎ మెమోయిర్ ఆఫ్ ది క్రాఫ్ట్

- ఇది వింతగా ఉంటుంది, ఎందుకంటే కొన్నిసార్లు, నేను ఒక పుస్తకాన్ని చదువుతాను ,పుస్తకంలోని వ్యక్తులను నేను అని అనుకుంటాను. స్టీఫెన్ చ్బోస్కీ
- "నేను దానిని కోల్పోతానని భయపడే వరకు, నేను చదవడానికి ఇష్టపడలేదు. ఒక వ్యక్తి శ్వాసను ఇష్టపడడు.
- హార్పర్ లీ, టు కిల్ ఎ మోకింగ్ బర్డ్
- పుస్తకాలు అద్దాలు : మీలో ఇప్పటికే ఉన్న వాటిని మాత్రమే మీరు చూస్తారు. కార్లోస్ రూయిజ్ జాఫోన్, ది షాడో ఆఫ్ ది విండ్
- మంచి నవలలో ఆనందాన్ని పొందని వ్యక్తి, అది పెద్దమనిషి అయినా లేదా స్త్రీ అయినా, సహించలేని మూర్ఖుడిగా ఉండాలి. జేన్ ఆస్టెన్, నార్తాంగెర్ అబ్బే
- పుస్తకాలు అంతిమ దంపీస్ : వాటిని కింద ఉంచండి ,అవి మీ కోసం ఎప్పటికీ వేచి ఉంటాయి: వారిపై శ్రద్ధ వహించండి ,వారు ఎల్లప్పుడూ మిమ్మల్ని తిరిగి ప్రేమిస్తారు. జాన్ గ్రీన్, యాన్ అబండెన్స్ ఆఫ్ కేథరిన్స్
- ఒక పుస్తకాన్ని ఉపరితలంగా వంద తెలుసుకోవడం కంటే సన్నిహితంగా తెలుసుకోవడం మంచిది.డోనా టార్ట్
- ఒక పుస్తకం చదవడం అంటే ఒక బంగాళదుంప చిప్ తినడం లాంటిది. దయాన్ దువాన్

"జీవితాలను సుసంపన్నం చేయడానికి మరియు మెరుగైన మానవత్వాన్ని రూపొందించడంలో సహాయపడటానికి చాలా కష్టపడి పనిచేసే వారందరికీ, నేను ఒక్క మాట చెప్పాలను కుంటున్నాను... నమస్తే!"

- తిమోతి పినా

బాలసాహిత్య పరిశోధకులకు తరగని గని పిల్లల్ని ప్రేమించే కుటుంబానికి చిన్నబాలశిక్ష పిల్లలలో చైతన్యం నింపే ఉపాధ్యాయులకు దారి చూపే దీపం. నాలుగు దశాబ్దాలు పిల్లల ముందు గేయాలు, పొడుపు కథలు చెప్తూ వారిని పరవశింప చేసిన బాలబంధు బి.వి. నరసింహారావు.

ఇంట్లో తల్లిదండ్రులు, స్కూలులో ఉపాధ్యాయులు పిల్లలకు ఆటా పాటా ఎలా నేర్పాలో రచించి, అలవోకగా వాటిని చెప్పి చూపిన అసాధారణ బాలసాహిత్య సృష్టికర్త.

పిల్లలకు తెలుగు భాషని ఎంత సులువుగా అందించవచ్చునో విప్పి చెప్పిన బోధకుడు,

చిన్న చిన్న విషయాలు మనసుకు పట్టే కథనాలు, కల్పనలు ఆరోగ్యకరమైన ఆలోచనలు వీటిని పిల్లల చుట్టూ ఎలా పెంచవచ్చునో వాటిన సంచార తోటమాలి బి.వి. సంప్రదాయం, సమకాలీనత, కాల్పనికత, సంగీత గుణం కలబోసి అందించిన బి.వి. సమగ్ర సాహిత్య సర్వస్వం ఇది. నిరాడంబరంగా జీవించి, మంచి స్నేహితులతో గడిపి పిల్లల కోసం రచనలు చేసిన ఒక అసాధారణ ఉపాధ్యాయుని సమగ్ర సాహిత్యం – మూడు సంపుటాలలో...

బాల సాహిత్య పరిశోధకులకు తరగని గని

పిల్లల్ని ప్రేమించే కుటుంబానికి చిన్నబాలశిక్ష

పిల్లలలో చైతన్యం నింపే ఉపాధ్యాయులకు దారి చూపే దీపం

నాలుగు దశాబ్దాలు పిల్లల ముందు గేయాలు పాడ్తూ కథలు చెప్తూ వారిని పరవశింప చేసిన బాలబంధు బి.వి. నరసింహారావు ఇంట్లో తల్లిదండ్రులు స్కూలులో ఉపాధ్యాయులు పిల్లలకు ఆటా పాటా ఎలా నేర్పాలో రచించి, అలవోకగా వాటిని చెప్పి చూపిన అసాధారణ బాలసాహిత్య సృష్టికర్త.

వాశిలోనూ రాశిలోనూ ఆయన రచనలు విశిష్టమైనవి. మనం పిల్లలకు తెలుగు భాషని ఎంత సులువుగా అందించవచ్చునో విప్పి చెప్పిన బోధకుడు.

చిన్న చిన్న విషయాలు మనసుకు పట్టే కథనాలు, కల్పనలు ఆరోగ్యకరమైన ఆలోచనలు – వీటిని పిల్లల చుట్టూ ఎలా పెంచవచ్చునో చాటిన సంచార తోటమాలి బి.వి.

సంప్రదాయం, సమకాలీనత, కాల్పనికత, సంగీత గుణం కలబోసి అందించిన బి.వి. సమగ్ర సాహిత్య సర్వస్వం ఇది.

నిరాడంబరంగా జీవించి, మంచి స్నేహితులతో గడిపి పిల్లల కోసం రచనలు చేసిన ఒక అసాధారణ ఉపాధ్యాయుని సమగ్ర సాహిత్యం – మూడు సంపుటాలలో...